

АКАДЕМІЯ НАУК УКРАЇНСЬКОЇ РСР
ОРДЕНА ТРУДОВОГО ЧЕРВОНОГО ПРАПОРА
ІНСТИТУТ МОВОЗНАВСТВА ІМ. О. О. ПОТЕБНІ

ПАМ'ЯТКИ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ

ВИДАВНИЦТВО «НАУКОВА ДУМКА»
КИЇВ—1974

АКАДЕМІЯ НАУК УКРАЇНСЬКОЇ РСР
ОРДЕНА ТРУДОВОГО ЧЕРВОНОГО ПРАПОРА
ІНСТИТУТ МОВОЗНАВСТВА ІМ. О. О. ПОТЕБНІ

Г р а м о т и XIV ст.

*Упорядкування, вступна стаття, коментарі
і словники-показчики*
М. М. ПЕЩАК

ВИДАВНИЦТВО «НАУКОВА ДУМКА»
КИЇВ — 1974

Писемні документи XIV ст., представлені у збірці, являють собою пам'ятки юридично-ділового стилю давньої української літературної мови. Крім самих текстів пам'яток, що в міру можливості супроводжуються фотокопіями оригіналів, читач знайде у виданні бібліографію історичної, палеографічної та мовознавчої літератури як до кожної грамоти зокрема, так і до тих історичних осіб і географічних назв, що згадуються в цих документах і подаються в покажчиках.

Різноманітність публікацій пам'яток, вперше зведені разом, допоможуть майбутнім дослідникам уточнити неясні місця з текстів оригіналів.

Відповідальний редактор
В. М. Русанівський

ПЕРЕДМОВА

XIV сторіччя залишило немало грамот різних східнослов'янських і суміжних з ними земель. У цьому виданні їх вміщено 84. Підставою для визначення документа як пам'ятки з більш чи менш вираженими ознаками української мови послужили історичні й мовознавчі наукові праці, в яких є аргументи для цього. Зрозуміло, що ці аргументи не можна вважати рівноцінними, тому що вони не мають єдиних засад, а часто й достатньої переконливості. Але, оскільки видання пам'яток ще не вирішує відповідних теоретичних проблем з історії української мови (воно лише дасть певний матеріал для досліджень), нам вдалося доцільним використати і найменші докази як підставу для віднесення того чи іншого документа до пам'яток української мови.

У процесі підготовки грамот до видання було опрацьовано певну кількість мовознавчої та іншої наукової літератури, в результаті чого зібралась бібліографія, яка може бути корисна читачеві. При кожному тексті пам'ятки дано список літератури, що характеризує грамоту в цілому. Якщо ж література стосується окремих осіб чи географічних назв, то її подано на відповідному місці в ономастичних словниках-показчиках*.

Текст грамот супроводжується або фотокопією наявного оригіналу, або рукописної копії грамоти. Інші види рукописних копій, як і всі наступні нам публікації цих документів, детально опрацьовано і подано у вигляді різночитань текстів до кожної грамоти окремо. Публікація текстів копій може сприяти відшукуванню оригіналу.

У кінці збірки вміщено три показчики: а) апелятивної лексики, б) антропонімічної лексики, в) топонімічної лексики.

Реєстр ономастичних назв показчиків складається тільки з вихідних словоформ зафіксованих у грамотах слів. Вихідну форму слова (називний відмінок однини), якої немає в текстах, відновлено в реєстрі у такому написанні, яке диктується правописом відповідної грамоти. Відновлену вихідну словоформу в реєстрі позначено зірочкою.

* При укладанні словника-показчика географічних назв використано також топографічну картотеку Інституту мовознавства ім. О. О. Потебні АН УРСР.

У покажчиках дано всі непрямі словоформи з їх фонетичними варіантами і вказівку на номер грамоти даної збірки. Граматичні варіанти словоформ та їх фонетичні різнописання, а також лексичні варіанти апелятивів, виявлені в різних виданнях однієї і тієї грамоти, у покажчику не даються. Читач зможе знайти їх у розділі різночитань до відповідної грамоти.

Реєстровою одиницею, як правило, виступає одне слово. Якщо ж якийсь поняття в грамоті виражене двома чи більше словами (це найчастіше трапляється в ономастичних назвах), то його можна знайти в реєстрі відповідного покажчика в стількох місцях, із скількох слів воно складається. Але на кожному відповідному місці при реєстровому слові подається повна його назва (іншим шрифтом).

Оскільки в сучасному українському мовознавстві немає відповіді на питання, як здійснювалося найменування осіб у XIV ст., а деякі побіжні зауваження щодо відсутності прізвищ у той період не зовсім аргументовані (як, наприклад, пояснити назви такого типу: *Бѣликъ Кєирдиви(д)* (43) *, *Васко Гольий* (32), *Вахно Танча* (21) тощо?; крім патронімічних назв, що супроводжують ім'я, до них часто дуже тісно примикали і відтопонімічні прикметникові утворення типу *Стародубський* (81), *Болестрашицький* (20, 27, 28), *Борисоглебський* (68), *Брянський* (23), *Варваринський* (71) і под.), то в покажчику даються не тільки імена, а й супровідні до них уточнення, які могли виконувати функції сучасних прізвищ уже й тоді, а якщо ні, то стати джерелом пізнішого утворення прізвищ і взагалі східнослов'янського способу найменування осіб.

Тлумачення ономастичної назви, взяте безпосередньо з тексту грамот, пишеться за орфографією грамоти. Якщо в грамотах спостерігаються варіанти написання тієї чи іншої назви, то для тлумачення вибирається найбільш поширений варіант.

У реєстр ономастичних покажчиків вводяться різні варіанти написання особової назви чи топоніма. При найпоширенішому варіанті наводяться всі різнописання і робляться посилання на всі грамоти, де зафіксована ця назва. При інших орфографічних варіантах подається номер тільки тієї грамоти, в якій зафіксовано даний орфографічний варіант ономастичної назви, а для детальнішого ознайомлення читача з загальною вживаністю назви у грамотах збірки робиться посилання на основну статтю (найпоширеніший варіант).

Такого самого принципу подачі матеріалу дотримано і при наведенні бібліографічних даних: при основній реєстровій формі ономастичної назви подано всю зібрану бібліографію про неї, а при варіантах — тільки ту літературу, яка стосується кожного варіанта зокрема; посилання робиться на основний варіант.

Апелятивна лексика подається в покажчику словоформ, тому до реєстру цього словника входять не тільки вихідні форми слів, а й усі зафіксовані в текстах грамот словоформи.

* Цифри в дужках означають номер грамоти.

Фонетичні та орфографічні варіанти словоформи даються з повною паспортизацією (номер грамоти і частота вживання) у вигляді словникової статті при найчастіше вживаній реєстровій словоформі, а на своєму місці реєстру при цих варіантах є тільки посилання на варіант, що найчастіше вживається.

У публікованих текстах грамот є окремі випадки написання разом двох слів (прийменник + іменник, сполучник + повнозначна частина мови тощо). Таке написання в основному перенесено і в словник-показчик загальноживаної лексики.

* * *

Упорядник щиро дякує працівникам Державної публічної бібліотеки ім. М. Салтикова-Щедріна, рукописного відділу Державної бібліотеки СРСР ім. В. І. Леніна за допомогу в підготовці цієї збірки.

І. Лев Данилович, князь галицький, надає церкві святого Спаса село Страшевичі

До 1301 р.

Текст опублікований Д. Зубрицьким у «Крит.-истор. пов.», розділ «Подлинныя бумаги, относящияся к этому сочинению», стор. 2--3, Б; Я. Головацьким у «Хрестоматии», стор. 315—316; А. Кримським в «Укр. грам.», стор. 420а—420р; Й. Левицьким у «Грамматике», стор. 2.

О. Востоков в «Описании» (стор. 114) наводить початок цієї грамоти від «А се ѿ князь...» до «чресь потокъ володиславъ» і кінець від слів «...на то їсемо грамоту нашу дали».

Документ описаний або згадується Д. Зубрицьким у «Крит.-истор. пов.», стор. 68—69; К. Ходикевичем у «Dissertationes», стор. 90, а також в «Описании К.-С. собора», дод., стор. 38—39.

Подається за публікацією Д. Зубрицького.

Як видно з різничитань публікацій грамоти, видавці користувалися різними її копіями. Цим, очевидно, пояснюється і посилання на різні архіви, в яких вони зберігаються: Д. Зубрицький посилається на Архів Перемишльського капітулу грецького обряду, а А. Кримський — на Румянцевський музей.

Для даної фотокопії використано копію, що зберігається у рукописному відділі Державної бібліотеки СРСР ім. В. І. Леніна, ф. № 256, папка № 19, арк. 4.

А се ѿ ^{1*} князь Левъ снъ короля Данила згадавшися ³ емъ ⁴ снашими ⁵ боари ѿко прадѣдъ нашъ ⁶ царь ⁷ великий ⁸ Володимиръ ⁹ и отецъ ¹⁰ нашъ и ¹¹ придалъ митрополитомъ и епископомъ ¹² по всѣмъ землямъ ¹³ роусскимъ ¹⁴. такоже и мы Богу ¹⁵ и пресвѣтлому преображенію. предаемъ ¹⁶ к церкви ¹⁷ святого ¹⁸ спаса ¹⁹ монастырю. село страшевичи и созанъ ^{19а} монастырь святого ¹⁸ михайла. Даемъ и придаимъ ²⁰ поченни отъ ²¹ Дистра ²² по прорвоу, чресь потокъ воладиславъ черезъ гороу ^{22а} по потокъ зовемый стынъ ²³ а отъ ²¹ врѣхъ стаго ¹⁸ по кобянкоу рѣчкоу ²⁴ до врѣха. отъ ²¹ врѣхъ кобянъкы кременемъ по врѣхъ соутычкы ²⁵ и подъзоужца ²⁶ по врѣхъ кольчина а отъ ²¹ врѣхъ кольчины раздѣляемъ на рѣкоу по-лисѣй ²⁷ бродъ. А на другоую сторону. по потокъ чирвоныи ²⁸ до врѣха доубна даемъ и приписоуемъ на вѣки. здашьми ²⁹ и зроботами ³⁰ и съ всѣми оужитки ³¹. и с приходы и справы ³² всѣми и ролями лоуками польми ³³ и зрѣками ³⁴ и потоки. и съ всѣми пожитки ³⁵. влѣсѣхъ ³⁶ и врѣкахъ ³⁷ и в ловищахъ ихъ и з млынми даемъ кцркви ³⁸ святого ¹⁸ спаса ¹⁹ монастыря. и владыце ³⁹ нашему епископу ⁴⁰ ефимію и понюмъ ⁴¹ бұдоучимъ. епископомъ ⁴² кому Богъ ⁴² изволить ⁴³ и дастъ на вѣкы дръжати и поживати и цркви ⁴⁴ святыѣ ⁴⁵ правити и рядити и за нашѣ предѣкы и за насъ Бога ⁴⁶

* Цифрові позначки з текстів грамот пояснюються в «Різничитаннях».

пишеться ь; 7 ц[а]рь; 8 й в кінці слів після голосної відповідає и; 10 о[т]ьць; 11 нашы; 12 еп[и]с[ко]помъ; 13 землямъ; 14 рускымъ; 15 Бог[у]; 16 придаемъ; 17 ц[е]ркви; 18 с[в]я[т]о[г]о; 19 Сп[а]са; 20 придаемъ; 21 от[ъ]; 22 Дн[ѣ]стра; 23 С[в]я[т]ыи; 24 Коблянку-рѣчку; 25 Сутичькы; 26 Подъбужца; 27 по Лисѣи; 28 Чирьвоныи; 29 з даньми; 30 з роботами; 31 ужиткы; 32 и с правы; 33 після слова польми иде сѣножатыми, з лѣсы и з дубровами и з голыми горами и лѣсными; 34 з рѣками; 35 пожиткы; 36 в лѣсѣхъ; 37 в рѣкахъ; 38 к ц[е]ркви; 39 вл[а]д[ы]ще; 40 еп[и]с[ко]пу; 41 по нюмъ; 42 Бог[ъ]; 43 изволит[ъ]; 44 ц[е]рквы; 45 с[в]я[т]ыѣ; 46 Бог[а]; 47 к тому; 48 придаем[ъ]; 49 в рокъ; 50 с поповъ; 51 д[у]ховныѣ; 52 судить ц[е]рк[о]въ; 53 нас[ъ]; 54 А дани; 55 з виноградовъ; 56 з мыты; 57 будетъ; 58 ц[е]ркве; 59 вышеписаноѣ; 60 судъ; 61 с нимъ; 62 пред[ъ]; 63 Бог[ом]ъ; 64 Божія; 65 в сей; 66 будучи; 67 д[ѣ]нь; 68 Бож[ь]я; 69 с Крылоса; 70 вл[а]д[ы]ка; 71 при томъ; 72 м[ѣ]сяця; 73 въ 8 д[ѣ]нь; 74 — 6800.

Я. Головацький, «Хрестоматія»: 3 я передається через а; 4 емъ; 6 нашъ; 7 ц[р]ь; 9 Володимиръ; 10 отецъ; 12 епископѣмъ; 15 Бог[у] и пресвѣтлом[у]; 16 придаемъ к[ъ], е після голосної передається через е; 19а Созань; 21 о[т]ь; 22 Днѣстра по прорв[у]; 22а Владиславъ через гор[у]; 24 Коблянку рѣчку; 25 Сушичкы; 26 подбужца; 27 рѣчку по лисѣи; 29 зъ даньми; 30 зъ роботами; 31 всѣми оужиткы; 32 с[ъ] правы; 34 с[ъ] рѣками; 35 пожиткы; 36 въ лѣсѣхъ; 37 въ рѣкахъ; 38 даемъ к[ъ] церкви; 41 по нюмъ; 44 церкви; 49 врокъ; 50 с[ъ] поповъ; 52 дховныѣ с[удит]ь ц[р]кви; 53 нас[ъ]; 54 неуступаютса а дани; 55 зъ виноградовъ; 56 зъ мыты на вѣкы; 60 судъ; 61 с[ъ] нимъ; 63 Богомъ; 64 Божія; 65 въ сей; 68а томъ; 69 митрополитъ Галицкій с[ъ] Крылоса. И та ы перед голосною передаются через і; 71 при томъ; 72 м[ѣ]сяца октовріа.

Й. Левницький, «Грамматика»: 3 я передається через а; 4 емъ; 6 нашъ; 7 ц[р]ь; 9 Володимиръ; 16 преображенію; придаемъ; е після голосної передається через іє; 17 к[е]ркви; 18 сватого; 19а созань; 21 о[т]ь; 22 Днѣстра; 22а воладиславъ через гороу попотокъ; 25 соушичкы; 26 подбужца; 27 рѣкоу-полисѣи; 28 попотокъ чирьвоныи; 31 всѣми оужиткы и спреходы; 35 пожиткы; 37 в рѣках и вловицахъ ихъ и змынми; 41 понюмъ; 46 предкы и за насъ Бога; 49 врокъ; 52 соудить ц[р]кви; 53 нас[ъ]; 54 — неуступаютса адани и десатіны; 60 соудъ; 62 предъ; 65 всеи вѣк[ъ]; 68 Божя; 72 м[ѣ]сяца октовріа.

2. Князь Лев Данилович надає двом братам з Литви Тутенію і Монтіці село Добаневичі

До 1301 р.

Текст опублікований в «Актах ЮЗР», 1865, т. II, № 60, стор. 101, та в AGZ, 1868, т. I, № 1, стор. 5.

Грамота не має дати. В «Актах ЮЗР» вона датується 1266—1301 роками, а в AGZ — 1301—1302 роками.

Якщо взяти до уваги вказівку М. Карамзіна в «История», т. IV, стор. 128—129, в «Ист. Укр.», т. I, стор. 73, 79 та ін., що князь Лев Данилович помер у 1301 р., то дата в «Актах ЮЗР» здається більш вірогідною.

Оригінал не відшуканий. Названі публікації були зроблені з копії, яка внесена у Львівську городську книгу між 1443 і 1446 роками під заголовком «А се лист князь Ильвовъ на Добановичъ». Список копії в «Акты ЮЗР» надіслав Д. Зубрицький. Вона лягла в основу публікації в AGZ. Як в самому тексті, так і в заголовку остання має деякі різночитання з «Актами ЮЗР»: «А се листъ князю ильвовъ на Добановичъ».

Для даної публікації використано варіант тексту грамоти з AGZ.

А се а. князь. левъ. вызвали есмы¹. слитовъскоѣ² землѣ два. братѣньца. тутеня. а монтсѣка³. дал⁴ есмы¹ ѣма. оу⁵ Перемыскоѣ волостѣ. село. добаневичъ. исъ⁷ землею. исъ⁷ сѣножатми исъ⁷ гаѣ исъ⁷ дубровами. исрѣкою⁹. и ставом¹⁰. испотоки¹¹. искриницами¹². со оусѣми¹³ поборы. исвннами¹⁴. исъ⁷ головнитѣством¹⁵. и серпом¹⁶. искосою¹⁷. исмлином¹⁸. со оусѣми¹³ оужитки¹⁹. какъ есмы¹ сам²⁰. держал²¹. а дал⁴ есмы ѣмъ²³ оу вѣк²⁴ и дѣтемъ²⁵. ѣхъ. и оунучатомъ²⁶. ѣхъ и праонучатомъ²⁷. ѣхъ. не надбѣ²⁸ оуступатиса. на мое слово ником(у)²⁹ а кто са оуступит³⁰. тотъ оувѣдаетьса. со мною. перед бѣгомъ.

Різночитання

«Акты ЮЗР»: 1 есмо, розділові знаки не збігаються з нашим виданням; 2 съ Литовської; 3 Тутенія а Монтсѣка; 4 далъ; 5 ѣма о?; 6 Добанѣвичъ; 7 и съ; 9 и съ рѣкою; 10 ставомъ; 11 и съ потоки; 12 и съ криницями; 13 со усѣми; 14 и съ винами; 15 половинитѣствомъ; 16 серпомъ; 17 и со косами; 18 и съ млиномъ; 19 оужитки; 20 самъ; 21 держалъ; 23 ѣм; 24 вѣкъ; 25 дѣтемъ; 26 и съ унучатомъ; 27 праун(у)чатомъ; 28 ѣхъ; не надобѣ; 29 никому; 30 уступитъ.

4. Князь Лев Данилович надає прибуткове право церкві святого Успенія в Крилосі на села з належними до них землями *

8 березня 1301 р.

Текст публікувався К. Ходикевичем у «Dissertationes», стор. V—V₂, М. Карамзіним в «История», т. IV, стор. 129—130; Д. Зубрицьким у «Крит.-истор. пов.», розділ «Подлинныя бумаги, относящияся к этому сочинению», стор. 4—5, Г.

Копія грамоти зберігається в Центральному державному історичному архіві УРСР у Львові, ф. № 9, оп. 1, Актова книга Львівського міського уряду 1691 р., од. зб. 459, стор. 1159—1161.

Текст подається за цією копією.

За свідченням М. Карамзіна («История», т. IV, стор. 132) і К. Ходикевича («Dissertationes», гл. II), львівський і галицький єпископ Гедеон Балабан 1581 р. подав грамоту на затвердження польському королю Стефану, який наказав переписати її, а «поколикы ея содержание не противно настоящим законам (quatenus Juris publici ratio permittit? approbatus...)» **, заново скріпити королівськими печатками. Пізніше, 1592 р., грамота ще раз

* Грамота 3 була вилучена з цього видання як така, що не належить до XIV ст., вже після завершення роботи над збіркою.

** Н. Карамзин, «История», т. IV, стор. 132.

затверджувалася Сигізмундом III. За свідченням К. Ходикевича, копія її була занесена в книгу Галицького міського управління 1642 р.

При підготовці тексту до видання не вдалося розшукати ні оригіналу, ні названих копій пізніших часів (1581 р., 1592 р. і 1642 р.).

Грамота описана або згадується в таких працях: А. В а с и л е в с ь к и й, «Ист. г. Вильнь», стор. 20; П. Б а т ю ш к о в, «Белоруссия», стор. 80, 109, 112, 132; «Вольнь», стср. 72, та ін.

Дві зопії XIX ст. зберігаються в рукописному відділі Державної бібліотеки СРСР ім. В. І. Леніна, ф. Румянцева, № 256, папка № 19, арк. 4, 4б; перша з них була покладена М. Карамзіним в основу публікації в його «Истории».

Зіставлення текстів грамоти, опублікованих М. Карамзіним і Д. Зубрицьким, з копією, що зберігається в Центральному історичному архіві УРСР у Львові, свідчить про те, що кожна з публікацій являє собою варіант різних копій, хоч Д. Зубрицький і застерігає, що він в основу своєї публікації поклав текст грамоти К. Ходикевича.

У різночитаннях подано повний текст грамоти, опублікований К. Ходикевичем, в якому певну цінність для мовознавців становлять не тільки фонетичні, граматичні й лексичні варіанти, а й наголоси, що стоять на кожному слові публікації.

Аналіз змісту грамоти Ходикевича дав підставу М. Карамзіну піддати сумніву існування її оригіналу:

а) 8 березня 1301 р. припадало на середу, а не на четвер;

б) в той час київським митрополитом був не Кіпріян, а Максим.

Про те, що Кіпріян став київським і литовським митрополитом тільки 1376 р., пише і П. Батюшков у праці «Белоруссия», стор. 80.

Асе ¹ іа княз ⁶ Левъ снъ кроля Данила ² згадавшиса есмо
з ⁵ иншими ⁷¹ бояры ³ (и іако *) ⁴ прадел ⁵ нашъ царъ ⁷ великий владимиръ ⁸
и о^тецъ ⁹ нашъ, придалъ ¹⁰ метрополитомъ, и ¹¹ епископа ¹² повсѣмъ ¹³ зем-
ля рѣскемъ ¹⁴: такоде ¹⁵ и мы бгѣ и пречѣтѣ его матери ¹⁶ ко це кви стѣ ¹⁷
Ея успенїа Крѣлоскомъ ¹⁸ Попомъ собо ным ¹⁹ Митрополїи Галицкѣ,
и всѣмъ ²⁰ Архїепѣо и Епѣомъ ¹²¹ и ²¹ Монаѣтыремъ ¹²² Православнѣ стѣ ²²
вѣры урешкѣ далимо ²³ Право дходное ²⁴: потомуже, какъ ²⁵ де жить ¹²³ Кїев-
ская це ковъ ²⁶ по хрѣіанску ²⁷, и стыхъ оцо // ** о^тецъ ²⁸ управленїю ²⁹;
й потве дѣли емо преданїа ³⁰ це ковная ³¹ на вѣки вѣчнїе, Села ³² зъ людми,
и ³³ поля зъ лѣсы. И еще есмо ¹²⁴ дали пато тыи села ³⁴ грамоты оособливїе,
межи ³⁵ наши границъ ³⁶ и боа скихъ, и вѣхъ ³⁷ поляхъ и лѣсахъ ³⁸ визна-
ваючи ³⁹ Границѣ, какъ ⁴⁰ было здавна ⁴¹; и придали есмо десятины ⁴² зъ ⁴³
нашего кна енїа ⁴⁴, и с ⁴⁵ перевозовъ, и изъ ины десятину ⁴⁶, и по боа с-

* Слова и іако приписані зверху іншим чорнилом.

** // — кінець сторінки.

кимъ ¹²⁵ селомъ приданіе, и ⁴⁷ даны медовіе ⁴⁸ выходы и борты, и рыбныа ⁴⁹
 ловища, и ⁵⁰ езера даемъ къ церкви ⁵¹ престѣ бѣи ⁵², метрополиту ⁵³ нашему
 Григорію, и поимъ ⁵⁴ бѣдучи Архіепіомъ ¹²¹, комѹ бѣ изволи, и ⁵⁵ да
 де жати на вѣки, и ⁵⁶ по ивати и ⁵⁷ за на ⁵⁸ мѣтываго бѣа просити. А ⁵⁹ ктому ⁶⁰
 придаемъ ⁶¹ кѹны в рокъ з' ⁶² поповъ давати, и сѹды дѣховныя ⁶³ сѹдити, це квѣ
 Столечной; ѿ ⁶⁴ ми скихъ ⁶⁵ ѹ законіи ⁶⁶ ѿлчѹеніи ⁶⁷ раѿпустити ⁶⁸, свадебщи-
 ны ⁶⁹, и безако нїи ⁷⁰ понатїа, и все дѣховнїа ⁷² права сѹдїа Архіепїи ¹²⁶.
 А сїи ⁷³ люде ѿпришїе ⁷⁴ це ковнїе ⁷⁵ Ігѹмены ⁷⁶, полове, и ще ници, и дїа-
 коны ⁷⁷, и прич ници це ковныя ⁷⁸, и че норизци ⁷⁹ іко нїи ⁸⁰ Писареве ⁸¹, попо-
 вичове, и дыаки ⁸² и ⁸³ бѣода нїе ⁸⁴, и стра нїи, и тые люде ⁸⁵ церковныя ⁸⁶
 волны ѿ на ⁸⁷ ѿ боярѣ нашихъ, ѿбладае ⁸⁸ и сѹдит ихъ великаа це ковь.
 ѿпрочъ мирїанъ ⁸⁹. А на мое слово не треба ¹³¹ ѹстѹпатисѣ иѣкомѹ, нѣ ⁹⁰ ѿнати,
 нѣ ⁹⁰ дѣтемъ мои иѣ ⁹⁰, ты, комѹ ⁹¹. по на бѣ да навѣки вѣчное ⁹². А се
 ѹправили мо ⁹³ по правило ¹²⁷ стыхъ ѿць ⁹⁴, и пе выхъ царѣ хрїїа ски ⁹⁵.
 А кто на ¹³² мое слово устѹпитъ, сѹдѣ ми з' нимъ ⁹⁶ пред бѣгомъ, и ⁹⁷ ѿлѹченъ
 бѹде мѣ ти бѣїа ¹²³, в' дны ⁹⁸ страшнаго и неѹмытнаго сѹдища хѣва ⁹⁹ и бѹде
 // и бѹде клатва бѣїа ¹⁰⁰ нане ¹⁰¹ в' се'вѣкъ и в' бѹдущїи ¹⁰². На то ¹³³
 ємо грамотѹ нашѹ дали, и печа свою привѣсили. А прито были митропо-
 лит кїевскїи Кипрїанъ, и владыка ¹⁰³ премыкїи Ларїонъ ¹⁰⁴ и князь ¹⁰⁵
 А дре ¹⁰⁶ Іарославскїи ¹⁰⁷, и панъ васко, и ин'ши ¹⁰⁸ боярѣ много было ¹⁰⁹
 прито ¹¹⁰. А писана и дана грамота сїа в' ¹¹¹ Галичѹ ¹¹² в четвертокѣ,
 м ца ¹¹³ марта во ¹¹⁴ ѿсмь'днѣ. Лѣта ¹¹⁵ ш е' тысяче' ¹²⁹ ѿсмсы' ¹³⁰ деѣа то-
 го ¹¹⁶. А писа ¹¹⁷ Захарїа выхотъ.

Різничитання

М. К а р а м з і н, «История»: 1 А се; 2 сынъ Короля Данила; 3 Бояры; 4 (якоже); 5 прадѣдъ; 7 Царь; 8 Владимиръ; 10 и предалъ; 11 митрополитомъ и; 12 епископомъ; 13 по всѣмъ; 14 Русскимъ; 15 якожь; 17 Св.; 18 Крылоскимъ; 19 Соборнымъ; 21 Епископомъ и; 22 Св; 23. Греческой, дали есмо; 24 духовное; 25 по томъ же, какъ; 26 церковь; 27 по христіанскому; 28 Святыхъ Отець; 29 управленію; 30 приданя; 31 церковніе; 33 людми и; 34 на тоты села; 35 особливіи межи; 36 границъ; 37 ихъ; 38 лѣсѣхъ; 39 вызначаючи; 41 издавна; 43 съ; 44 Князкія; 45 отъ; 46 не возьметъ десятину; 47 приданіе и; 48 медовіе; 49 борты и рыбныя; 50 ловища и; 51 даемъ церкви; 52 Св. Богоматери; 53 Митрополитѣ; 54 по немъ; 55 изволить и; 56 вѣки и; 57 поживати и; 58 *вставлено*: церковь святую правити и рядити, а за наша тредки и за насъ; 60 къ тому; 61 еще придаемъ; 62 съ; 63 суди духовнія; 64 судити (судить) церковь столечная отъ; 65 въ; 66 законѣ; 67 отлучини (отлучно); 68 распусты; 69 свадебщини; 70 беззаконно; 72 поятія, всѣ, духовніе; 73 а сіи (се); 74 людїи опричніи; 75 церковніи; 76 Игумены; 77 и Дїаконы и Священници; 78 причетници церковніи; 79 Черноризцы; 80 иконїи; 81 писарове; 83 *перед* и *вставлене* проскурникове; 84 богадѣльни; 85 тіе людїе; 86 церковніе; 88 нашихъ: обладаетъ; 89 мірянъ; 90 ни; 92 на вѣки вѣчніе; 93 управили есмо; 94 [по] святыхъ Отець и; 95 *після слова* Христіанскихъ *вставлено в дужках* правилу; 96 ми съ нимъ; 98 милости Божїя въ день; 99 *між* словами страшнаго и будетъ *ідутъ* слова: Божїого суда, и да; 100 Божая; 101 на немъ; 102 будущій; 103 Кипріанъ, Владыка; 104 Перемышлскїй Ларїонъ; 105 Князь; 107 Ярославичъ; 108 иныхъ; 109 було; 110 при томъ; 111 грамота въ; 112 Галичи; 113 мѣсяца; 114, в; 115 день, лѣта; 116 — 6809; 117 писецъ.

Д. З у б р и ц ь к и й, «Крит.-истор. пов.»: 2 короля Данила; 3 Бояры; 5 прадель; 7 Царь; 9 Отець; 10 и предалъ; 11 Митрополитомъ; 12 Епископомъ; 13 по всѣмъ; 14 Рускимъ; 15 якожь; 16 Мтри; 17 Святаго; 19 Соборнымъ; 20 всѣмъ; 21 Архіеп. и Еп. и; 23 дали есмо; 24 духовное; 25 потом же какъ; 26 Црковь; 27 похристіанскому; 28 святыхъ оць; 29 оуправленію; 30 приданя; 31 церковніе; 32 вѣчніе. Села; 34 на тоты села; 35 особливіи межи; 36 границъ; 37 ихъ; 38 лѣсехъ; 39 вызначаючи; 40 яко; 41 издавна; 42 десятины; 43 съ; 44 князскїя; 45 отъ; 46 не возьметъ десятину; 47 преданіе и; 48 медовіе; 49 борты и рыбныя; 51 даемъ Церкви; 52 стой Бгоматери; 53 Митрополитѣ; 54 по немъ; 56 вѣки и; 57 поживати и, *дали*: Церковь святую правити и рядити, и наша предки, и за на; 59 просити, а; 61 еще, придаемъ; 62 съ;

т

63 духовнія; 64 Црковь столечная: ѿ; 65 — въ; 66 законѣ; 67 отлучини; 68 Распусты; 69 свадебщини; 70 беззаконно; 72 поятія все, духовніе; 73, а: сіи; 74 людїе ѿпришніи; 75 церковніи; 76 Игумены; 77 и дїаконы, и священ-

ниці; 78 Причетниці церковні; 79 Черноризці; 80 Иконні; 81 Писарове; 82 Дяци; 83 *перед* и *вставлене* проскурникове; 84 Б҃годѣлніи; 85 тіе людіе; 86 церковніе; 87 Насъ, и; 89 мірянъ; 90 ни; 91 тымъ кому; 92 на вѣки вѣчніе; 93 управили есмо; 94 святыхъ Оцъ, и; 96 оуступитъ Судъ мы съ нимъ; 97 Богомъ и; 98 Милости Божія, въ день; 99 *між* словами страшнаго и будетъ *ідутъ слова*: Божого суда, и да; 100 Божая; 101 на цемъ; 102 будущій; 103 Купріанъ Владыка; 104 Перемышлскій Ларіонъ; 106 Андрѣй; 107 ярославичъ; 108 иныхъ; 109 було; 110 при томъ; 111 грамота въ; 112 Галичи; 113 мѣсяца; 114, в; 115 день. Лѣта; 116 Шестытысящнаго осмсотного девятаго; 117 писецъ.

К. Х о д н к е в и ч, «*Dissertationes*»: ѿ сѣ ѿ Кнѣзь Лѣвъ Снѣ Королѣ Даниїла, згадавшисѣ есмѣ зъ нашими Бо҃ры, Прадедъ нашъ Царь великій Владымеръ, ѿ Оцъ Нашъ, ѿ предѣлъ Митрополитомъ, и Еппомъ по всѣмъ землѣмъ Рускимъ; ѿкожъ ѿ мѣ Б҃гѣ, и прѣ чтой Ё҃гѣ М҃три ко Цркви ст҃гѣ ѿ Оуспѣніа Крїлоски Попомъ Соборнымъ Митрополіи Галицкой, ѿ всѣмъ архіеп копомъ ѿ Ё҃п копомъ, ѿ Монастырѣмъ Православної стѣй Вѣры Греческой, дали есмѣ Право Духовное, по томъ же какъ держитъ Кіевская Црковь по Хрїтанскомѣ, ѿ стѣхъ Оцъ оуправленію, и подтвердили есмо придана Церковніе на вѣки вѣчніе. Сѣла зъ людми, И поля зъ лѣсы, ѿ ещесмо дали на тотѣ сѣла Грамоты особливїи межї нашихъ Границъ и Бо҃рскихъ, ѿ въ ихъ поляхъ ѿ лѣсахъ, вызначаючи Границы, ѿкъ было ѿ здавна ѿ придали есмо, Десятїны съ Нашего ѿ Кнѣзкіа, ѿ ѿ превозовъ, невозметъ Десятинѣ, ѿ по Бо҃рскимъ сѣломъ, приданїе ѿ даны Медовїе, выходы ѿ борты, ѿ Рыбныа ловища, ѿ Ёзера даемъ Цркви стѣй Б҃гматери Митрополитѣ Нашемѣ Григорїю, ѿ по немъ бѣдѣчимъ архіеп копомъ, комѣ Б҃гѣ ѿзволитъ, ѿ дастъ держати на вѣки ѿ поживати, ѿ Церковь ст҃гю правити и радити, ѿ за Наша Прѣдки, ѿ за Насъ, млтвитаго Б҃га просїти, ѿ ктомѣ ещѣ придаемъ К҃ны въ Рѣкъ с Попѣвъ давати, ѿ С҃дїи д҃ховнїа с҃дїти Црковь Столѣчнаа ѿ мїрскїхъ въ законѣ ѿл҃чїни, Расп҃усты, свадѣбцини, ѿ без аконопоѣтїа все д҃ховнїе Права с҃дѣтъ архіеп копы, ѿ Сїи людіе ѿпрїшнїи Церковнїи: И҃г҃мѣны, Попѣве, ѿ Дїаконы, и Сщ҃енници, Причетниці Церковнїи, ѿ Черноризцы, И҃коннїи Писарове, Поповичове, ѿ Даци, Проскурникове ѿ Б҃га-

дѣлнїи, и Страннїи, и тїе людіе Церковнїе во́лны ѿ Нас, и ѿ Бо́лрѣ Нáшихъ, ѿбладаетъ и судитъ ихъ Великаа Цѣрковь, ѿпрочъ Мирáнь. А на Моѣ слово не трѣба оуступатиса нѣкому, ни отнати, ни дѣтемъ Моймъ ни тѣмъ кому по насъ Бгъ дастъ на вѣки, вѣчнїе. А се оуправилиесмо стѣхъ Оцѣ, и пѣрвыхъ Царей Хрїстіанскихъ. А кто на Моѣ слово оуступитъ, Судъ мы съ нимъ предѣ

Бгомъ, и олүченъ бѣдетъ Милости Бжїа, въ дѣнь страшнаго Бжго Суда, и да бѣдетъ клятва Бжаа на немъ въ сѣй вѣкъ, и въ бѣдущїй. На тоесмо Грамоту нáшу далї, и Печать свою привѣсили. А при томъ были Митрополїтъ

Кїевскїй Купріанъ, Влка Перемышлскїй Ларїонъ, и Кнáзь, Андрѣй Ярославичъ, и Пáнь Васко, и иныхъ Бо́лрѣ много бѣло при томъ. А писана и данá Грамота въ Гáличїи въ Четвертокъ, Мѣсаца Мáрта, въ Ѳсмый дѣнь, Лѣта Шесттысащнаго Ѳсмсотного девáтого.

А Писецъ Захарїа Выхотъ.

Копїя XIX ст., арк. 4: 1 А Сѣ; 6 князь, на мїсцї ѿ стоятъ и, ь або ѣ; 2 короля Данїла. На мїсцї та завжди стоїтъ я; 71 нашими; 4 Слова (и тако) пропуцєні; 5 прадедъ; 7 царь; 8 великїй Владимиръ; 9 Оцѣ; 10 и предалъ; 12 Еппомъ, виноснї буквы знесенї в рядок без застережень; 13 по всѣм; 15 якожь; 16 Мѣтри; 17 Цркви Стго; 18 Крилоскимъ; 19 Соборнымъ; 121 Архіеп копомъ и Епѣкопомъ; 122 Монастыремъ; 23 Греческой, далиесмо; 24 Дѣховное; 25 и по томъ же как; 123 держитъ; 26 церковь; 27 хрїанскому;

28 замїстъ слів оцов // отецъ стоїтъ оцѣ; 30 потвердилиесмо приданя; 31 церковнїе; 124 ещесмо; 34 на тоты села; 35 особливїи межи; 37 ихъ; 38 лѣсехъ; 40 траницы, як; 41 издавна; 43 съ; 44 князкїя; 45 отъ; 46 перевозовъ, не возьметъ Десятину; 49 Рыбныя; 51 даемъ Церкви; 52 Стои Бгоматери; 53 Митрополитѣ; 54 по немъ; 55 и дастъ; 57 після и вставлено: Церковь Стїю правити и рядити а за наша Предки и; 59, а; 61 къ тому еще придаемъ; 62 съ; 63 Судї Духовнїя; 64 Црковь Столечная отъ; 65 мїрскихъ въ; 66 законѣ; 67 отлучини; 68 распусты, 69 Свадебщини; 72 беззаконнопоятїя все духов-

нїе; 126 Архіеп копы; 74 людіе опришнїи; 75 церковнїи; 76 Игумены; 77 и Дїяконы, и Щеннїцы; 78 — Причетнїцы церковнїи; 79 Черноризцы; 81 Писарове; 83 Дяцы проскурникове и; 84 Бгдѣлнїи; 85 тїе людіе; 86 церковнїе; 88 обладаетъ и судитъ; 89 мїрянъ; 90 ни; 92 вѣчнїе; 93 оуправилиесмо; 96 съ нимъ; 98 дѣнь; 100 страшнаго Бжго Суда, и да бѣдетъ клятва бжая

на немъ; 103 Вл ка; 104 Перемышльскій Ларіонъ; 106 Андрѣй; 107 Ярославичъ; 108 инныхъ; 109 було; 111 Грамота въ; 112 Галичи; 113 мѣсяца;

114 въ; 127 *Пропущені слова* по правило ; 128 Бжія; 129 шесттысяцнаго; 130 осмотного; 117 писалъ.

Копія XIX ст., арк. 46: 1 А се; 6 князь; 2 сынъ кроля Данила; 71 нашими; 4 яко; 5 праѣдъ; 7 царь; 8 великій володимеръ; 9 отецъ; 10 и предаль; 12 епископомъ; 15 такоже и мы, богу; 18 святой успенію, клиросу монастырю — Митрополіи; 121 *Всі титли розкриті без застережень*; 122 монастыромъ; 24 — духовное; 25 потомъ же какъ; 26 церковь; 27 христіянскому; 28 святых отецъ; 30 и подтвердилисмо приданя; 32 вѣчне; Села; 124 Лѣси, и ещесмо; 34 на то ты села; 35 особливый, межи; 37 въ ихъ; 38 лесехъ; 40 граници, якъ; 41 издавна; 42 придалисмо десятины; 43 *після зъ иде* всякого; 45 зъ; 46 мить; десятины; 125 боярскимъ; 47 приданіе и; 48 медовый входы; 49 борти, и рыбные; 51 ку церкви; 52 богоматери; 53 митрополиту нашому; 54 немъ; 55 и дали; 57 *після и вставлено*: церкви святыи и правити и радити и за наши предки и; 59; а; 60 кутому; 61 еще, придаемъ; 62 куни въ рокъ съ;

63 *пропущено*: и суды дховные судити, церквѣ Столечной; ѿ ми скихъ у

законїи олученїи рапустити; 69 свадебщини; 70 беззаконныя; 72 понятия всѣ духовная; 126 Архіепископи; 73 сіе; 74 люди опрѣшніи; 75 *слово* церковніе *пропущене*; 77 и дякове и священницы; 78 причетницы церковныи; 79 черноризцы; 80 иконныи; 81 писарове; 82 дяцы; 83 *вставлено слово*: проскурникове; 84 богодѣльныи и старшіи; 85 тїи люди; 86 церковныи; 89 (опричь мирянь); 131 непотреба; 90 ни; 91 по тимъ; 92 вѣчныя; 132 на *пропущено*; 96 съ нимъ; 97 и отлученіе; 128 божія; 98 день страшный божого суда, и да будетъ; 102 будучій; 104 Премысльскій Иларіонъ; 107 Ярославичъ; 108 васько, и иныхъ; 111 Грамота въ; 117 писалъ; 129 шестой тысячи; 130 осмь сотъ; 133 На томъ есмо.

Копія завірена: «вѣрно: Надворный Совѣтникъ. Василій Василевъ сынъ Ставискій» (*підпис*).

5. Князь Лев Данилович даруе Перемишльскому епископству село
Рушевичи

8 жовтня 1302 р.

Текст опублікований Й. Левиньким у «Грамматике», стор. 4—5; Я. Головацьким у «Хрестоматии», № 3, стор. 316—317; Д. Зубрицьким у «Крит.-истор. пов.», розділ «Подлинныя бумаги, относящіяся к этому сочиненію», стор. 3—4, В, та А. Кримським в «Укр. грам.», стор. 454.

Приклади з грамоти зустрічаються в таких мовознавчих працях: А. К р и м с ь к и й, «Укр. грам.», стор. 470; С. Б е в з е н к о, «Истор. морф.», та ін.

Подається за виданням Я. Головацького. При публікації тексту грамоти Д. Зубрицький посилається на Архів Перемишльського капітулу грецького обряду. Теперішнє місце зберігання її оригіналу не встановлено.

У датуванні грамоти є неточність: 8 жовтня 1302 р. припадало на поведілок, а не на п'ятницю.

А се ѿ ¹ князь ² Лиевъ ³ сынъ крола ^{3а} Данила згадшиса есмо ^с нашими боары. ѿко прадѣдъ ^{бс} црѣ вѣликий Володимирь. и отець нашъ. и ⁴ придалъ митрополитомъ. и епѣмъ ко всимъ ^{4а} зїемлямъ рѹськымъ ⁵ такожіе и мы богу ⁶ и сватому Іоанну ⁷ епѣи ⁸ перемыскои придали есмо село Рѹшевичи. поченши отъ оурочищъ ⁹, чрезъ Клепино границы ^{9а} Рѹшовскои до млинища ^{10а}. на Глажевѣ отъ Глажева до вирьховины до Бичища, отъ ¹⁰ Бичища до Юльтоховы Росохы, отъ ¹⁰ Дѹнковичъ, а отъ ¹⁰ Юльтоховы до високои горы. А ¹¹ той горы до Перѹнова Дѹба горѣ Скломь. а отъ ¹⁰ Перѹнова дѹба до Бѣлыхъ береговъ ¹². а отъ ¹⁰ Бѣлыхъ береговъ до Кольменскихъ потоковъ и зъ ¹³ обѣма берегы. а отъ ¹⁰ Кольменскихъ потоковъ до Черемошнои. и доловъ Череменского. до Клепина млинища. даемъ ¹⁴ ^с полми и сѣножатми, и зъ лѹками и ставы ¹⁵ и млынми и зъ ¹⁶ лѣсы и зъ ¹⁷ бортьми и медовыми дацми и овчими ¹⁶ дацми и совсѣми ¹⁷ пожиткы. и ловищи дали есмо кѹ свѣтому Іоанну. въ богомолство на вѣкы вѣчне. епѣомъ ¹⁸ всѣмъ держати поживати и на вѣкы вѣчне. и ¹⁹ за нас бога просити и за нашѣ предкы а на мое слово хто оустѹпитъ, сѹдъ ^с нимъ предъ богомъ и да бѹдетъ клатва божїя по немъ. всен ²⁰ вѣкъ и вобѹдѹчий ²¹. во днѣ страшнаго сѹда божїя. На тоє есмо грамотѹ нашѹ дали и печать свою привѣсили. а при томъ ²² были митрополитъ Галицкій ³⁸ ^с Клироса и влдка Перемыскыи Ларїонъ ²³ и князь Андрей Ярославичъ ²⁴. и панъ Васко. и иныхъ боярѣ много было при томъ. а писана и дана грамота оѹ во ²⁵ Лвовѣ ⁴³. патокъ мѣца октоврїя ²⁶ во и [8] днѣ лѣта ^с S ²⁷ дїесатого ²⁸ [6810]. а писецъ Захарїя ³⁹ Вихоть.

Різничтання

А. К р и м с ь к и й, «Укр. грам.»: 1 я, розділові знаки не відповідають нашому виданню; 2 Лиевъ; 3 кроля, а передається через я; 4 нашии; 5 по всимъ зїемлямъ руськымъ; 6 ѹ передається через у; 7 Иоанну; 8 еп[и]с[ко]п[и]и; 9 урочищъ; 10 отъ; 11 от[ъ]; 12 береговъ; е після приголосних передається через е; 13 из; 14 Даемъ; 15 стави; 16 овчими; 17 со всѣми; 18 еп[и]с[ко]помъ; 19 а; 20 в сен; 21 во будучій; 22 при томъ; 23 Ларїонъ; 24 Ярославичъ; 25 уво; 26 октоврїя; 27—6800; 28 дїесатого.

Д. З у б р и ц ь к и й, «Крит.-истор. пов.»: 14 після слова млинища іде: отъ млинища до другого млинища; 43 після слова Лвовѣ іде: в; 27 після ≠ S стоїть ѿ.

Й. Левицький, «Грамматика»: За є передається через іє, надрядкові знаки відсутні; 4 отьць нашъ. и; 4а митрополитомъ. и ѳеп(с)пъмъ повсимв; 5а прадѣдъ нашъ црь; 6 мѣ Богоу, ѱ передається через оу; 8 ѳеп(с)пии; 9 оуро-чишъ. презъ; 9а граници; 10а далі: оть млинища до дроуого млинища; 13 кольмѣнскихъ потоковъ и зобѣма; 15 ставы и млини; 19 а за насъ; 25 оуволвовѣ. вѣтокъ; 26 ѳктоврия; 27 ≠ сѡ; 38 галицкыи склироса; 39 за-хария.

6. Князь Любарт Гедимінович дарує села соборній церкві Іоанна Богослова в Луцьку

8 грудня 1322 р.

Оригінал не відшуканий. Копія взята з «Метрики Коронной», кн. № 177, за 1628—1629 рр., арк. 449, і надрукована в «Архиве ЮЗР», 1883, ч. I, т. VI, стор. 1—2, звідки передруковується і в цьому виданні.

М. Дашкевич піддає сумніву правильність указанного в грамоті року — 1322 *, що має певні підстави, оскільки того року індікт був не 7-й, як вказано в грамоті, а 5-й.

На деякі суперечності названих у грамоті і в літописах фактів вказується в працях І. Шараневича («История», «Рус» та ін.) і А. Лонгінова («Гр. Юрия II»). Зокрема, заслуговує на увагу сумнів у тому, чи міг Любарт володіти Луцьким і Володимирським князівствами, хоч би й короткий час.

Виходячи з текстів, що супроводжують грамоту, можна припустити, що 1629 р., коли Сигізмунд III дав розпорядження записати цю грамоту до «Метрики Коронной», скріпивши поданий йому текст своєю печаткою, уже не було оригіналу XIV ст., а тільки копія 1498 р., написана на пергаменті, яку литовський князь Олександр завірив і скріпив печаткою.

Приклади з грамоти наведено в «Словнику».

Żygmunt III etc. Oznaimujemy etc. Podany był list y przywilei do xiąg cancelariei naszej większej, na pargaminie ruskim językiem pisany, zawierający w sobie confirmatią Alexandra, xiążęcia jego mosci Litewskiego, nadania dobr pewnych Rożyszcz y wsi inszych, do niego należących, na cerkiew S. Iana Bohosłowa, w zamku Łuckiem wyssem stojącą, czasy wiecznemi, pieczęcią tegosz xiążęcia Alexandra wiszącą woskową obwarowany, cały, zupełny y nienaruszony; y proszono nas, abysmy ten list do act cancellariei naszej mianowanych przyiąć y wpisać rozkazali, ktorei listu confirmatiewe są słowa: Александеръ, милостию Божею великий князь Литовський, Руський, Жомойтский и прочая, панъ и дедичъ. Билъ намъ чоломъ богомолецъ нашъ Ефремъ, владыка Луцкий и Острозский, и покладаль передь нами листъ данины певныхъ маетностей на Волюню, ку церкви соборной Луцкой святого Иоанна Богослова, отъ князя Луцкого и Володимерского Люборта Кгедиминовича, который такъ се въ себе маеть: «Милостию Божею

* Н. Д а ш к е в и ч, Заметки по истории литовско-русского государства, К., 1885, стор. 96.

и светое его Богоматери, и светого Иоанна Богослова, я Любарть Кгедеминовичъ, Луцкий и Володимирский князь, изгадалъ есми самъ о своей души, будучи своимъ целымъ розумомъ, хотечи душу спасти, записалъ есми и далъ село свое Рожысче святому Иоанну Богослову на веки вечные соборной церкви у Луцку, зъ людми данными и бобровыми гоны по Стыру, противъ острововъ нашихъ: Переделокъ и Струги, Глименца и Высчона, и Тополного и Мошонки и Свинки, противъ острова Кобуча до Белое горы, Стыромъ подь Вишенки, зъ пусчами, зъ лесе и болоты подь лесомъ, зъ ловы, погонными и осочыными нашими Жолобовомъ а Чудановомъ, (што) надь Стыромъ седятъ а стерегутъ пущы наше Ретовское, почонъ отъ Песчаньки бродку, одь граници Сениковъ, дорогою звечыстою до Любецкого мосту на болоте речкы Лютыцы, по половине зъ Любчемъ грань, куды речка идетъ, лесе, урочычы до Колодезыковъ, пусчею, болоты голыми до Камея леса, зъ леса Лютыцею подь задний островъ нашъ Росохи в стависче бобровое, къ Соколю, делечи по половине дороги Чорторыское, черезъ пущу нашу и ловисча, подь Чорный лесокъ нашъ, Бродницею берег леса подь Белую гору, Стыромъ, за монастырь Дубинский, а отъ монастыра речкою Чолницею до мосту, на дорозе зъ Дубисчъ до Своза, где се Чолница зъ Ретовкою сходить, а Ретовкою до Чыжовки, а потомъ, пустивъши Чыжовку въ право, а въ лево Ретовкою поступуючи, недалеко села нашего Своза, ажъ ку Пруднику идучи, увесь лесъ Ретовъ, за Ретовкою къ Рожысчомъ, на западъ слонца, — до церкви Божое со всякими пожытками прыдаемо; к тому село наше Теремное подь Луцкомъ, почонъ отъ того копыца при дорозе, грани Теремьское, и отъ того копыца къ великому копыцу Грицевы могилы, на дороге Жуковецкую, къ Бакшиной горе, на всходъ слонца зимный грани Лисчинское, а отъ Бакшыны горы до дороги Лисчинское, а тою дорогою до перереского гостинца съ Луцка до Олыки, а покинувши гостинець Олышский въ право, а другую дорогу до Поддубецъ, поехати гостинцомъ, который идетъ до Колковъ ку полуносчы; у того гостинца кгрунтъ Теремьский на левой руке, а по правой Поддубецкий, просто ку гостинцу до Жыдичына отъ Олыки, а покинувши гостинець Колковъский, взяти въ лево гостинцемъ до Жыдичына на западъ летний, по левой руке. Теремьский, а едучи дорогою зъ полмили на западъ зимный на гостинець Луцкий — полеский, а оттоль до дороги, которая идетъ зъ Жыдичына до Крупой, прозываемое Острозское, по половицы зъ Яровицею — по левой стороне Теремьское. Паки же, спаднейшого ради отправоваия хвалы Божое пры церкви соборной, даемо надто подь Острогомъ тому господину отцу владыце и воспрыеминигомъ его село наше Бусчу, зъ дворысчомъ Борсчовскимъ, Мезочъ Малый и Великий, Будорожъ, Пичеви Точывско, как се въ себе широко и долго маеть, до Чудовы могилы, зъ лесеми, подь Дубно на две мили и ку Церманю, зъ гаями, ловами и зо всякими пожытками. Тыи вси села, отъ насъ ку церкви Божой приданые, маеть держати господинъ богомолецъ нашъ Климентый, владыка Луцкий и Острозский, и вси наступъники его вечно и непорушно, а за насъ и чада наша Господа Бога молити и о добромъ посполитомъ, вкупе зъ сынъклитомъ нашимъ, во первыхъ яко пастырь

и отецъ нашъ, пры насъ и пры советахъ князевъ и бояръ нашихъ, радити и советовати, а всими церквями и ихъ свещенъниками, нищихъ обителми, болницами, странноприемницами радити, благихъ миловати, а злобныхъ казнити, яко самъ отъ Христа Спаса власть господинъ отецъ владыка маеть; архимандрыты благословити, игумены наставляти, попы и дьяконы совершати, какъ въ нашей области, въ богоспасаемыхъ городахъ въ Луцку и въ Острозе, и въ селахъ до нихъ прислухающихъ, такожде и бояръ и землянь нашихъ; а соблазны творящихъ изверзати, церкви освещати, антымисы благословити, еретыковъ и непослушныхъ клясти, никакоже паче благословеня его церкви созиждати, или самовласте розорити, или свещенъниковъ отъ него благословенныхъ отъ церкви отганяти, или дидаскалию основати, мети ставропию, но во всемъ ему, яко настоятелю, повиноватись и все со благословениемъ его творити. А по семъ ненадобе вступоватись ни детемъ моимъ, ни внучатомъ, ни всему роду моему до века, ни въ людъ церковныхъ, ни во вся суды ихъ,— то все далъ есми церкви Божой. Ктому и куницы отъ поповъ по всемъ городомъ и погостомъ и по свободамъ, где суть християне, и своимъ тывуномъ приказуемъ судовъ церковныхъ не судити, ибо мирскимъ не просчено отъ закона Божья доступоватись въ тые рады. Аще ли хто подь областию нашою въ епархией Луцкой и Острозской, гординею превозносясь, сия предания отчская и повеления княжения нашего переступить дерзнетъ, десять тысячей рублей на насъ и на епископа да казнится и отъ Бога проклять будетъ. И на то есми далъ господину отцу владыше сию грамоту мою. Писанъ въ великомъ Луцку, лета отъ создания мира 6830, индикта сегого, месеца декабря 8 дня». И просилъ насъ, абысмо ему тые наданя подтвердили; ино мы, зъ ласки наше господарское, згадавши зъ паны радами нашими, тую данину во всюмъ ему и наступьникомъ, епископомъ Луцкимъ и Острозскимъ подтверждаемъ, а для болшого твердости печать нашу завесити розказали есмо. Писанъ въ Городне, въ день святого Валентина, року тисеча чотырысто деведесать осмого. *Correxit cum originali Budu...* Do której prosby my się przychilając, mianowany list przywilei do act cancellariei naszej większej przyiść i do nich go spisać rozkazalismy, na co, dla lepszej wiary, pieczęć coronna do listu tego iest przycisniona. Dan w Warszawie, dnia XXXI miesiąca Decembra, roku pańskiego MDCXXIX, panowania naszego polskiego XXXXI, szwedzkiego XXXVI roku. Za przełożeniem jasnie wielebnego w Bogu jego mosci xiędza Jakuba Zadzika, Biskupa Chełmskiego y Pom..., kanclerza wielkiego koronnego.

7. *Напис на дзвоні соборної Юр'ївської церкви у Львові*

1341 р.

Текст був опублікований І. Ходиніцьким у праці «Historia», стор. 341—342; у львівських записках «Pamiętnik», 1816, т. I, стор. 15; у «Czasopism», 1831, № 4, стор. 123, та 1834, № 1, стор. 41; І. Срезневським у «Др. п. р. п. и яз.», 1882, стовп. 191; Д. Зубрицьким у «Анониме», стор. 84, та «Крит.-истор. пов.», стор. 78—79; О. Смирновим у «Сборнике», № 53, стор. 57.

Міркування щодо цього напису висловлювали Ф. Нарбут («Древние деяния литовского народа», стор. 85); П. Онацевич («Царствование Батория», т. I, стор. 308), М. Карамзін («История», т. IV, Прим., стор. 171, 174, 175, 189) та ін.

Подается за виданням Д. Зубрицького у «Крит.-истор. пов.».

ЭХ|ДИ въ лѣтѣ М^тΘ^с 1 сольнѣ бы^л 2 колокъ снѣ^л 3 стму юрью^л 4 при князи
УХ|ПН дмитри^л 5 игуменомъ евѣфимьемъ^л 6 ѣвока^л 7 арокс^л 8 ѣласипа^л 9 *

Різничитання

Д. Зубрицький, «Аноним»: 1 т^т Сом. 0; 2 бы; 3 снѣ; 4 юрью.; 5 димитриі; 6 евѣфимьемъ.

О. Смирнов, «Сборник»: 7 ѣвокіа; 8 аракс; 9 ѣласипа.

*8. Князь Кейстут дозволяє торунським купцям їздити до
Луцька торгувати через міста Дорогичин, Мельник і Брест*

Після 1341 р.

Текст опублікований А. Кримським в «Укр. грам.», стор. 532; О. Смирновим у «Сборнике», № 54, стор. 57; І. Срезневським у «Приложении к Др. п. р. п. и яз.», 1866, № 39, стор. 92; В. Розовим в «Южнор. гр.», «Укр. гр.», № 1, стор. 1—2.

Копія зберігається в Ленінградському відділенні архіву АН СРСР, ф. 216, оп. 1, № 39, арк. 47.

Грамота описана І. Срезневським у «Др. п. р. п. и яз.», 1863, стор. 245, 1882, стовп. 191—192; Є. Карським у «Сл. кирилл. палеограф.», стор. 55.

Текст грамоти подається за виданням В. Розова. Фотокопія передруковується з літографічного знімка І. Срезневського у «Приложении до «Др. п. р. п. и яз.», 1866, № 39.

Не датувана. Прийнята дата І. Срезневського і В. Розова. Сумнівн, які зустрічаються в літературі щодо цієї дати, не переконливі. Місце написання не вказано. Але незважаючи на те, що грамота писана від імені обох князів — волинського князя Любарта і брестського князя Кейстута, аналіз її змісту показує, що вона, очевидно, написана в Бресті князем Кейстутом.

Використовувалась у багатьох дослідженнях з різних питань історії української мови: Є. Тимченко, «Курс»; Л. Гумецька, «Втор. прийм.», «Мовознавство», № 10, «Втор. спол.», «Перв. прийм.»; Ф. Медведєв, «Укр. гр.», «Нариси», «Труды»; «Словник»; С. Бевзенко, «Нариси», «Истор. морф.», «З істор. коментар.»; О. Соболєвський, «Лекция», ЖМНП; Є. Карський, «Белоруссы», т. I; І. Свенціцький, «Елементи», «Нариси»; С. Самійленко, УМШ, 1955, № 6.

Згадується в таких наукових працях: А. Андріяшев, «Очерк», стор. 182, 201, 202, 203; «Архив ЮЗР», ч. VII, т. I, стор. 38—39; П. Батюшков, «Белоруссия», стор. 69, 70; К. Бестужев-Рюмін, «Рассказы», т. II, вып. 1, стор. 7, 8; Д. Іловаїський, «Ист. Росс.», стор. 57—59; П. Карашевия, «Очерк», стор. 30; М. Карамзін, «История», т. IV, прим., стор. 202, 267; А. Лонгінов, «Гр. Юрия II», стор. 11; М. Любавський, «Очерк», стор. 40.

ω(т)¹ кназа². ω(т)¹ кестута. и ω(т)¹ кназа ω(т)¹ либорта. у торунъ к мѣстычемъ. што і есте просили. насъ. абыхомъ³ васъ пустили (до лучька търговать) **. через берестие. абы⁴ вамъ. не закажали^{4а}. мы хочемъ. ради то

* Останні три слова треба читати справа наліво: а писалъ скоро Аковъ.

** Слова, вказані в дужках, у тексті грамоти написані над рядком.

... а зъ князь Олгердъ Божію милостію Великий Князь Литовскій, Рускій
Жомойтскій и иныхъ. Чинимъ знаменито симъ нашимъ листомъ, хто на него посмотритъ, або
чтучи его въ слышитъ нынѣшнимъ и потомъ будучимъ, кому будетъ потребъ
того вѣдати. Билъ намъ чоломъ дворянинъ нашъ Григорій Тункель и повѣ-
далъ предъ нами, штожь купилъ въ боярь и Ейшишково и Радуньско поле
земли поля и сѣножати и гаи и на прудъ мѣсто у Олехна Ромашковича и
въ его дѣтей поле его влостное; почонъ отъ Довквидовичъ межи до Петко-
вичъ межи, а отъ Петковичъ межи по дороге, а отъ дороги до Довнар-
овичъ межи, а отъ Довнар-овичъ межи олижъ опять до Довквидовича межи, а въ
Юшка Китовича и въ его дѣтей у Войтка Ауря Авлика поле, гдѣ Тункель
занимаетъ

учинити. вамъ не блюдитесь. ничего. поидите⁵, а коли⁶ которыи. торговецъ
пойдетъ. торговать ис торуна через берестіе до лучьска без печали будте.
а кто поидеть съ сею грамотою. через дорогычынъ. чесь мелникъ. и черес
берестіе. до лучьска. торговать. ис торуна. азъ князь кестути⁷. не велю
ихъ займати.

Різничитання

О. Смирнов, «Сборник»: 3 а быхомъ; 4 а бы; 4а закажа и; 5 поидете;
6 аколи.

І. Срезневскій, «Др. п. р. п. и яз.»: 3 а быхомъ; 3 від слова абы
до а кто включно пропущено; 7 Кестутеі.

А. Крымскій, «Укр. грам.»: 1 от[ъ]; 2 а передається через я.
Розділові знаки не збігаються з виданням В. Розова.

9. Великий князь литовський Ольгерд підтверджує право Григорія Тункеля на майно

25 серпня 1342 р. (?)

Копія XIX ст. зберігається в рукописному відділі Державної бібліотеки СРСР
ім. В. І. Леніна, ф. Румянцева, № 256, папка № 70—72, арк. 5—6, звідки передрукову-
ється в цьому виданні.

Характеристика дається в «Описании» О. Востокова, стор. 117, № LXX.

Самъ Олгердъ Божію милостію Великий Князь Литовскій, Рускій
Жомойтскій и иныхъ.

Чинимъ знаменито симъ нашимъ листомъ, хто на него посмотритъ, або
чтучи его въ слышитъ нынѣшнимъ и потомъ будучимъ, кому будетъ потребъ
того вѣдати. Билъ намъ чоломъ дворянинъ нашъ Григорій Тункель и повѣ-
далъ предъ нами, штожь купилъ въ боярь и Ейшишково и Радуньско повѣ-
та земли поля и сѣножати и гаи и на прудъ мѣсто у Олехна Ромашковича и
въ его дѣтей поле его влостное; почонъ отъ Довквидовичъ межи до Петко-
вичъ межи, а отъ Петковичъ межи по дороге, а отъ дороги до Довнар-
овичъ межи, а отъ Довнар-овичъ межи олижъ опять до Довквидовича межи, а въ
Юшка Китовича и въ его дѣтей у Войтка Ауря Авлика поле, гдѣ Тункель

самъ седить и сѣножать тую, а другое поле зъ гаемъ на поля Осташишки, а на другой стороне рѣки Вѣрежи поле нашестъ бочокъ на имя Глинишки и тежъ вымѣняль на тыи Глинишки у тогожъ Алехна Ромашковича вышеписаного сѣлища на емя Калиту по рѣчку по малую; а въ человѣка нашего Радунца на имя вкелини и въ его дѣтей въ Янкеля и въ его отца съ дозволеньемъ Намѣстника Радуньского пана Януша Костевича поле на три бочки, а сѣножать на стогъ сѣна и мѣсто на прудъ обѣль вѣчно и на то на все листы купчи и мѣнованыи и дозволеныи Намѣстника Радуньского перед нами вказывалъ. И билъ намъ чоломъ, абыхмо ему на то дали нашъ листъ и подтвердили быхмо нашимъ листомъ. Иконы за ласки наше на то дали ему сесь нашъ листъ; и потвержаемъ то симъ нашимъ листомъ вѣчно ему и его жоне и ихъ дѣтемъ и напотомъ будучимъ ихъ счадкомъ. Нехай отъ тыи вси вышеписаныи земли и сѣножати и гай и прудъ держить подлугъ того, какъ покупилъ и повмѣняль, а намъ съ того службу земскую заступуетъ. И воленъ онъ тыи земли и сѣножати и прудъ отдати изпродати и замѣнити и къ своему вжиточнсмю обернути, какъ самъ налѣпей разумѣючи; а на твердость того и печать нашу казали есмо привити (!) къ сему нашему листу. Писанъ въ

Т

Городнѣ въ лѣто 7806 мѣсяца Августа 25 день Индиктъ 4.

*10. Олехно Ромашковичъ продае частину своего майна Григорию
Тункелю*

30 січня 1347 р.

Публікується за копією XIX ст., що зберігається в рукописному відділі Державної бібліотеки СРСР ім. В. І. Леніна, ф. Румянцева, № 256, папка № 70—72, арк. 1—2.
Розглянуто О. Востоковим в «Описании», стор. 117, № LXX.

Я Олехно Ромашковичъ визнаваю симъ моимъ листомъ самъ на собѣ каждому доброму нинешнимъ и на потомъ будучимъ, хто его оусхочетъ видети, або чтучи его слышати. Продалъ есми пану Григорию Тункелю Патрикеевичу полъ свое за сем копь грошей широкихъ чесное монеты, личачи оу копу по шестидесят грошей широкихъ, а продалъ есми его милости вечно и непорушно и дѣтемъ его и внучатомъ его и ближнимъ зъ роду его. Воленъ онъ тое полъ продати, и отдати, и промѣнити, и обернути ку своему пожитку, где будетъ его воля, никому ничимъ непешно, а зовель есми Пану Григорию то поле свое почонъ отъ Довквидовичъ мѣжи до петковичъ межи, а отъ петковичъ межи по дорогѣ, а отъ дороги до Довнардовичъ межи, а отъ Довнардовичъ межи олиж опять пришло до Довквидовичъ жо! межи; а я Олехно у верху писаный не маю того рушит, а ни дети мои, а ни внучата мои, а ни ближнии мои, а ни хто зъ роду моего подъ Паномъ Григоромъ, а естли бы я Олехно увезху писаный хотелъ тое поле рушити, або дѣти мои, або внучата мои, або послѣ моее головы хтобы хотѣлъ и зъ роду мое тую куплю руши(т) подъ Паномъ Григоромъ, ино тотъ мае(т) заплоти(т) Господарю его

милости Князю Великому Олигарду десе(т) рублевъ грошей, а пану Григорию мает заплоти(т) пя(т) рублевъ грошей, не вступаючи у право. А хотя бы есмо некоторым обычаемъ и въ право вступили, иноодначежь такы изъ права не маемъ токи тое купли межи собою руши(т). А притомъ былъ Панъ Юшко Яковичъ намѣсникъ Ешишскій Пана Петра Олехновича, а Петко Возбунувичъ, а братъ его Юрьи амикусь Станевичъ Радунецъ, а братъ его Енко а Митко Станевичъ и келиня Жостовтовтовичъ, а Енюли Радивилувичъ; а притомъ было людей добрыхъ много. А я Олехно просилъ есми Пана Юшка Яковича, абы его милость на твердость Пану Григорию къ сему моему листу печать свою приложилъ и его милость на мою прозбу къ сему моему листу печать свою приложилъ. Писанъ Генваря 30 день Индикта.

11. Тумкель Патрикѣвичъ молодшій вимѣнюе у Олехна Ромашковича селище зъ угѣддями

30 березня 1347 р.

Копія XIX ст. зберігається в рукописному відділі Державної бібліотеки СРСР ім. В. І. Леніна, ф. Румянцова, № 256, папка № 70—72, арк. 3—4, звідки передруковуються в цьому виданні.

Грамоту описують: Є. К а р с ь к и й, «Сл. кирилл. палеограф.», стор. 55; О. В о с т о к о в, «Описание», стор. 47, № LXX.

Я Олехно Ромашковичъ и съ своею жоною съ Доротою и зъ нашими сынами, и съ Лукашомъ и съ Болтупою промѣнили есмо Селище и зъ садомъ и зъ сеножатми, а поле на имя Калита съ тымъ селищомъ, а променили есмо Тумкелю молодому Патрикѣвичу селище тое и поле по рѣчку; по малую и подо великое рѣки; а всего того селища и поля на пять бочокъ, а сеножати на стирту сѣна и на стогъ сѣна. А мы взяли отъ Тумкеля поле Юшковское за рекою на чотыри бочки, а придатка взяли есмо у Тумкеля пять копъ готовихъ грошей, а променили есмо вѣчно Тумкелю и жонѣ его Катеринѣ Петковнѣ и дѣтемъ ихъ, а хто зъ насъ захочеть рушати тую мену после сего, тот заплатитъ Господарю Князю великому десять рублевъ, держати Ейшишскому три рубли. А коли хто будетъ уступатися у Селище або въ поле, што я Олехно променил Тумкелю, тогда я Олехно и зъ своими детми маю очищати. А што Тумкель далъ отмѣну поле, а хто усхочеть уступати въ тое поле ино Тумкель маеть очищати, а для того промѣнили есмо Селище свое, што ж намъ не споручь, а Тумкелю споручь, а мо... ники; при семъ были Римко Якубовичъ и Еринко Дашковичъ, а Янели Дашковичъ, а Бартъко Мицевичъ Нацко Петковичъ, Нацко Чижевичъ и зъ сыномъ Петрашкомъ, Миколой а Пашко Яцковичи, Мартинъ Довнаровичъ, Панко Лейтисъ, а Юркелисъ Лейтисъ, а псалъ дякъ Новгородецъ Пана Петрова Подкоморего, а просили есмо Римка Якубовича съ obu сторонъ я Олехно и Тумкель, абы онъ печать свою приложилъ на сесь листъ и Римко на нашу прозбу приложилъ печать свою на сесь нашъ листъ.

Псанъ въ Ейшишкахъ Марта въ 10 день Индикта 15.

12. Казимир, король польський, дарує своєму слугі Івану дворище Заньво та Микитино

Після 1349 р.

Текст опублікований в «Актах ЮЗР», 1865, т. II, № 62, стор. 102; В. Розовим у «Южнор. гр.», «Укр. гр.», № 2, стор. 2—4.

Оскільки в грамоті не вказано дати написання, в літературі немає єдиної думки щодо цього. В «Актах ЮЗР» текст датується «після 1340 р.». До цього часу відносили цю грамоту також П. Батюшков («Вольнь», стор. 68), І. Срезневський («Др. п. р. п. и яз.», 1882, стовп. 191), Є. Карський («К вопросу...») та ін. Однак аргументи, наведені М. Любавським в «Очерке» (стор. 28), Є. Карським у «Белоруссах» (т. I), дали підстави В. Розову датувати грамоту «після 1349 р.», що прийнято і для цього видання.

Оригінал зберігається в Кракові, в музеї князів Чарторийських (В. Cz., D. p., № 164).

Копія надіслана Археографічній комісії В. Мацейовським.

Оригінал написаний на пергаменті уставом.

Для цього видання взято текст, опублікований В. Розовим.

Приклади з грамоти зустрічаються в таких мовознавчих дослідженнях: Л. Гумецька, «Перв. прийм.», «Втор. прийм.», «Функції», «Втор. спол.», «Топограф. назви», «Словотв. присл.», «Мовознавство», № 10, «Словотв. сист. числ.», С. Бевзенко, «Нариси», «Істор. морф.», «З істор. коментар.», С. Самійленко, УМШ, 1955, № 6; Ф. Медведєв, «Укр. гр.», «Нариси», «Труди»; «Словник»; Л. Булаховський, «Мовознавство», № 9; І. Свенціцький, «Західноукр. гр.»; Я. Спринчак, ВЯ, 1956, № 6; О. Зарудняк, «Наук. зап.», С. Самійленко, УМШ, 1956, № 6; Л. Коломієць, «О фразеол. соч.».

Згадується також в науковій літературі: «Укр. народ», стор. 143; О. Чоловський, «Српаву», стор. 3.

А се а король. казимиръ¹. краковський. и куявський. и господарь. рускоѣ землѣ². далъ ѣсмь слугѣ своєму. иванови. дворище. заньво матвичича³. што жь⁴ слушаеѣтъ. перемыскоѣ⁵ волости. а приписалъ ѣсмь. микитино дворище. т кому⁶ жь дворищу. къ перемышьльскому. и жь было на двоѣ⁷. але а далъ за едино⁸. а далъ ѣсмь. и землю ролъную. и съ сѣножатьми. што к⁹ тому дворищу¹⁰ слушаеѣтъ. сѣножать на моисѣевѣ¹¹ долинѣ обѣздна и земля ролнаа. ѿ(т)¹² бѣлошевѣ сѣножати по куцеву ниву. а по бреховича дубѣ. ѿ(т)¹² бреховича дуба. по долъшьнии коньць¹³. деревчину гайку¹⁴. а по путь польдъгаецьскыи¹⁵. а по гостиньць по кольбаѣевьскыи¹⁶. а тутъ¹⁷ нѣтъ иному чайковцю¹⁸ ни землѣ ролноѣ¹⁹. а ни сѣножати. а и ѣще далъ ѣсмь. нѣзы²⁰ на дѣстрѣ. ѿ(т)¹² мутвичьного потока. до степаньча перевоза. а ту не надобѣ ни дному чайковцю¹⁸ собѣ ѣ зачинти²¹. а придалъ ѣсмь ѣму ѿзера²² рыбаа за днѣстромъ куды мои неводи ходили. а и ѣще далъ ѣсмь ѣму ловища оуюнова²³ ѿто изьбицьного²⁴ перевоза поперекъ вольшины. верхнии²⁵ конецъ. обѣздомъ²⁶. покола семьюново держить²⁷ покола дунино держить до берегъ днѣстра. а далъ ѣсмь. иванови оу вѣкъ. а волень продати. и за даръ да²⁸. кому коли хочеть. а вживаючи того дворища. не надобѣ²⁹. ни война ни аловиць³⁰ платити. а н поѣздъниства³¹. ни грамоты носити. далъ ѣсмь ѣму. волно. и слободно. просити му ба. за корола. и за королевы. намѣсть-

кы ³². и на то свѣдци. панъ дмтръ. панъ петръ. панъ судивои. панъ судья смяноцькый ³³. панъ глѣбъ дворьсковичъ. А писанъ листь оу дн(с)ь паде- сатьны на городъ казимирѣ ³⁴.

Різничаття

«Акты ЮЗР»: 1 Розділові знаки не збігаються з оригіналом; 2 Русское земле; 3 Матейчича; 4 штожъ; 5 Перемыское; 6 къ тому; 7 двое; 8 одино; 9 къ; 10 дворищу; 11 Мойсеевъ; 12 отъ; 13 Долешній конецъ; 14 Гайку; 15 Подгаецьскый; 16 Коль Баевьскый; 17 тут; 18 Чайковцю; 19 земле ролное; 20 и ѣзы; 21 себѣ ѣза чинити; 22 слова озера рыбаа за днѣ- стромъ куды мои неводи ходили. а и ѣще далъ есмь ѣму пропущені; 23 у Юновая; 24 отъ Изъбишнаго; 25 верхній; 26 объѣздомъ; 27 есмь Юново держить; 28 дати; 29 ненадобѣ; 30 яловице; 31 а ни поѣздъництва; 32 на- мѣсткы; 33 Смяноцькій; 34 Казимирѣ.

13. Юрій Болкович дарує землю і торгову клітку церкві святого Миколи, яку він побудував у Лаврашевському монастирі

Близько 1350 р.

Текст опублікований О. Востоковим в «Описання», № 70, стор. 124; В. Розовим в «Южнор. гр.», «Укр. гр.», № 4, стор. 7—9.

Міркування про дату див.: Ф. Нарбут, «Hist. Litwy», т. IV, стор. 627; А. Нарушевич, «Historya», т. VI, стор. 28; К. Стадницький, «Synowie Gedymina», стор. 123, 141; М. Молчановський, «Очерк», стор. 192; Е. Карський, «К вопросу...», стор. 120, «Сл. кирилл. палеограф.», стор. 55.

Описана І. Срезневським у «Др. п. р. п. и яз.», 1882, стовп. 205.

Копія XIX ст. зберігається в рукописному відділі Державної бібліотеки СРСР ім. В. І. Леніна, ф. Румянцева, № 250, папка № 70—72, арк. 108, оригінал — у В. Cz., Е. р., № 2097, арк. 88.

Подається за виданням В. Розова.

Приклади з грамоти зустрічаються в таких мовознавчих дослідженнях: «Словник»; Л. Коломієць, «О фразеол. соч.»; О. Зарудняк, «Наук. зап.»; Ф. Медведєв, «Нариси», «Труди»; С. Бевзенко, «Істор. морф.»; С. Самійленко, УМШ, 1956, № 6, 1958, № 2; Л. Гумецька, «Мовознавство», № 10, та ін.

Г(с)и ¹ помози рабу своєму юрью болковичю. создавшему цркъвь и ² ѿлтарь. стаго архиерѣа х(с)ва николаы. перенесѣныє ч(с)тныхъ ѿего мощий. снѹ своєму валфромѣю. А повелѣныємъ блговѣрнаго і ³ хр(с)то- любиваго княза ⁴ великаго ⁵ михаїла ⁶. кедиминовича. Се же ⁷ придалъ юрьи ⁸ болковичъ. и своєю братьею. к ⁹ цркви стму николѣ землю пашную. и землю бортную ¹⁰. и клітку торговую. што поїти ладану и темьяну к цр(к)ви. Се же ⁷ коли сна моего изыемьтса ¹¹ валфромѣа. а по ѿего животѣ. кого бѣ изъбреть ¹² и стый никола. тому все(то) што к цр(к)ви пре-

даль ієсмь. и своєю братнією. . . А кто ѿ(т)иметь ѿ(т) цркви стго николи
судитса сс мною передь бгмь. іегда придетъ праведный судий. хотя судити
живымь и мртвымь. и оуздати комуждо противу дбломь ієго ами(н).

Різночитання

О. Вєстоков, «Описание»: 1 *Титли розкриті без застережень*; 2 *Надрядкові знаки не відбиті*; 3 и; 4 а і на передаються через я; 5 Велико; 6 Михаила; 7 еже; 8 Юрьї; 10 бортну; 11 изыемльтся; 12 изьбреть.

Копія XIX ст.: 1 *Титли розкриті без застережень*; 2 *Надрядкові знаки відсутні*; 7 еже; 9 к нема.

14. Угода литовсько-руських князів Явнута, Кейстута, Любарта, Юрія Наримонтовича та Юрія Коріятовича з королем польським Казимиром та мазовецькими князями

Червень — вересень 1352 р.

Текст опублікований в «Актах ЗР», 1846, т. I, № 1, стор. 1; Я. Головацьким у «Хрестоматии», стор. 319—320, та у «Памятниках», 1865, № 1, стор. 184, 1867, № 1, стор. 4—5; О. Смирновим у «Сборнике», № 56, стор. 58—59; Є. Карським у праці «Два документа», стор. 546; М. Дурново в «Хрестоматии», стор. 39—41; П. Стрончинським у праці «Wzogy», т. I, № 9; О. Соболевським, С. Пташицьким у «Палеограф. снимках», № 46; В. Розовим в «Южнор. гр.», «Укр. гр.», № 3, стор. 4—7.

У грамоті не вказано ні дати, ні місця написання.

У науковій літературі нема єдиної думки щодо визначення дати. С. Лебедєв у «Истор.-крит. рассужд.» (стор. 10) відносить написання грамоти до середини XIV ст. без визначення року. В «Актах ЗР» вона опублікована з датою «після 1340 р.». Є. Карський у «Двох документах» (стор. 546), «К вопросу...» (стор. 20) та «Белоруссах», т. I (стор. 358), О. Смирнов у «Сборнике» (стор. 58—59) і Д. Зубрицький у «Hist. m. Lwowa» (стор. 34—35) датують грамоту 1349 р. До цього ж року відносять її І. Срезневський («Др. п. р. п. и яз.», 1882, стовп. 197). М. Дурново («Хрестоматия», стор. 39—41), Я. Головацький («Хрестоматия» і «Памятники»), О. Соболевський, С. Пташицький («Палеограф. снимки») та Д. Зубрицький («Аноним», стор. 15) прийняли 1350 р. П. Стрончинський («Wzogy» т. I, № 9, стор. 98—99) відносить грамоту до 1342 р., а К. Стадницький («Synowie Gedymia», стор. 35) вважає, що вона написана між 1340 і 1345 рр. В. Розов («Южнор. гр.», «Укр. гр.») датує грамоту червнем — вереснем 1352 р. Цю дату прийнято і тут. Крім того, див. окремі міркування про грамоту: М. Карамзін, «История», т. IV, стор. 207, 249; Д. Зубрицький, «Крит.-истор. пов.», стор. 96, 104, 116, «Ист. Гал. Руси», стор. 130, «Аноним», стор. 16, 87, «Hist. m. Lwowa», стор. 34; Я. Длугош, «Historiae», кн. IX, стор. 1098, кн. X, стор. 50; Т. Вага, «Historia», стор. 34; М. Стрийковський, «Kronika», т. II, стор. 20—21, кн. XI, стор. 348; Ф. Нарбут, «Dzieje», IV, стор. 627; Ф. Леонтович, «Источники», стор. 21; «Документы», стор. XVI; «Scriptores», стор. 16; Є. Карський, «К вопросу», стор. 20; «Акты ЗР», т. I, стор. 1, 3, 4; М. Ромєр, «Hist. Pol.», стор. 40; К. Станіцький, «Synowie Gedymia», т. II, стор. 35; М. Погодін, «Вилєнск. вєстн.».

Для цього видання використано публікацію В. Розова. Фотокопія зроблена з публікації О. Соболевського, С. Пташицького.

Копія зберігається в Ленінградському відділенні архіву АН СРСР, ф. 216, оп. 1, № 39, арк. 50. оригінал — у А. Г., № 651.

Приклади з грамоти використано в таких мовознавчих дослідженнях: І. Свенціцький, «Нариси», «Елементи»; Є. Тимченко, «Курс»; О. Соболевський, «Лекції», 1888; Л. Гумецька, «Втор. спол.», «Функції», «Мовознавство», № 10, «Словотв. сист. числ.», «Перв. прийм.»; С. Самійленко, УМШ, 1958, № 2, 1955, № 6, УМШ, 1956, № 6; С. Бевзенко, «Нариси», «Істор. морф.», «З істор. коментар.»; Л. Булаховський, «Наук. зап.»; Ф. Медведєв, «Нариси», «Укр. гр.», «Труди»; Я. Сприпчак, ВЯ, 1956, № 6; Л. Коломієць, «О фразеол. соч.»; О. Зарудняк, «Наук. зап.»; О. Мельничук, «Слов. мовозн.»; І. Василенко, «Істор. грамм. р. я.»; «Словник» та ін.

Въдан то каждый члвкъ кто ¹ на тыи ² листь посмотрить. ѿже ³ на князь еоунутий ⁴ и кистютый ⁵. и любартъ юрьи наримонътовичъ ⁶. юрьи корьатовичъ ⁷. чинимы ⁸ миръ тверды. ис ⁹ королемъ ¹⁰ казимиромъ польскымъ. ѿ сомовитомъ ¹² и съ ¹³ его братомъ казимиромъ мазовьскимъ ¹⁴. и съ ¹⁵ его землями ¹⁵. краковскою и судомирскою. сиразскою ¹⁶. куявскою ¹⁷. лучичскою ¹⁸. добрыньскою ¹⁹. плотскою ²⁰. мазовьскою ²⁰. люблинскою ²¹. сетѣховскою. и со ²³ львовскою ²¹ а за велкого ²¹ князя флькѣрта ²² и за корьята ²³ и за патрикия ²³ и за ихъ сыны ²³ мы ислюбуемъ. тотъ миръ держати вѣлми ²⁵ твердо. безо всакоѣ ²⁷ хитрости ²⁷ не займати ²⁸ намъ ²⁹ королевъ землѣ ³⁰ ни его люднн што его слухаютъ ²⁹ королеви держати лвовьскую ³¹ землю исполна ³¹ и намъ ³² держати володимѣрьскую ³³. луцкую ³⁴ белзьскую ³⁴ холмьскую. берестинскую ³⁴ исполна жь ³⁵ а миръ ѿ(т) покрова бѣѣ до йвана ³⁶ дне до купаль ³⁶ а ѿ(т) ивана дне за. в. лѣ(т) ³⁷ а городовъ оу руской земли новыхъ не ставити ³⁷ ни сожьженого не рубити ³⁷ докола миръ стоить за. в. лѣ(т) ³⁷. а креманецъ держати юрью наримонътовичю. ѿ(т) князий литовьскихъ. ѿ(т) корола за. в. лѣ(т) ³⁷. а города не рубити ³⁷ а коли миръ станеть ³⁸ юрью ³⁸ князю города лишитиса ³⁹ аже поидеть оугорьский ⁴⁰ король на литву ⁴⁰ польскому королеви помагати ⁴⁰ аже поидеть на русь што литвы слушаеть. королеви не помагати ⁴⁰ а поидеть ли царь на лахи. а любо князи ⁴² темний ⁴² княземъ литовьскимъ ⁴³ помагати. аже поидуть ⁴⁴ на русь што ⁴¹ корола слушаеть. литовьскимъ княземъ не помагати ⁴⁴ а про любартово ятъство ⁴⁵. хочемъ его постави(ти) на судѣ передь паны оугорьскими ⁴⁶ по ишествѣй ⁴⁶ стго дѣа за. в. не(д)ли ⁴⁶ литовьскимъ княземъ стати оу холмѣ. а королеви оу сточьцѣ ⁴⁷. кде смолвать тутъ будеть судѣ тагатиса ⁴⁸ ис королемъ ⁴⁹ будеть ⁵⁰ ли калъ его король по кривдѣ ⁵¹ любартъ будеть правъ. и на князь кистютый буду правъ передь въгорьскимъ ⁵¹ королемъ ⁵² будеть ⁵² ли король правъ, намъ своего ⁵³ брата любарта дати оугорьскому королеви оу ятъство ⁵⁴ а коли будеть по миру ⁵⁴ кто не оусхочеть далѣй миру держати ⁵⁴ тотъ ѿ(т)повѣсть ⁵⁵ а по ѿ(т)повѣднѣй стюати ⁵⁶ миру за мѣсаць ⁵⁶ аже поидуть тарове ⁵⁸ на львовьскую землю ⁵⁸ тогда руси ⁵⁹ на львовьцѣ не помагати ⁵⁹ аже поидуть тарове ⁵⁸ на лахы ⁶⁰ тогда руси ⁵⁹ невола ⁶¹ поити ис ⁶² татары. а оу томъ ⁶³ перемирьи ⁶⁴ кто кому криво оучинить ⁶⁵ надобѣ са оупоминати старѣншему ⁶⁵ и оучинити тому и(съ) праву ⁶⁵, оучинит(ь) ⁶⁶ которыи добрыи члвкъ ⁶⁷ кривду, любо воевода. а любо панъ. оучинити исправу ис ⁶² нимъ ⁶⁸. аже самъ не можетъ заплатити

тогъ истиньныи. што же оуложать его оу вину' хочеть ли самъ король за-
платити ⁶⁹ за нь ⁷⁰. а его дѣдичство ⁷¹ собѣ оузати ⁷² не оусхочеть ли король
самъ заплатити' дасть тому то дичство ⁷³ кто его потажеть. а за ѡзбѣга'
можемъ ⁷⁴ его добыти ⁷⁵ ѡ выдати аже его не можемъ ⁷⁴ добыти ⁷⁵. можемъ ⁷⁴
его иска ⁷⁶ съ ѡбою сторону' аже побѣгнетъ русинъ ⁷⁷ а либо ⁴¹ руска' или
во львовъ. или холопъ чии ⁷⁸. или роба' выдати ⁷⁹ его. а што тои ⁸⁰ грамотѣ
писано' тую жь правду ⁸¹ литовскимъ ⁸² княземъ держати' а на то есмы ⁸³
дали своѣ ⁸⁴ печати'.

Різничання

*«Акты ЗР»: 1 Розділові знаки не відбивають правопису оригіналу; 4
еоунутий, и кистютый; 6 наримонтовичъ; 7 коръатовичъ; 15 Земльми; 18
лучичьскою; 20 мазовьскою; 23 коръата; 31 Лвовскую; 32 нам; 37 лѣтъ;
46 по сошествьи; 50 пропущено від слова ли до любартъ будетъ включно;*

58 та[та]рове; 62 й с; 65 и... праву; 73 (дѣ)дичьство; 76 иска(ти); 79 выдать; 80 што (въ или у) тои; 81 правду.

Я. Головацький, «Хрестоматія»: 1 *Розділові знаки не відбивають правопису оригіналу*; 2 той; 3 Оже; 4 Євн҃хтій и Кист҃хтій; 6 Юрій Наримонтовичь; 7 Кор҃ятовичь; 8 чинимо; 9 ись; 10 *після м в кінці слів стоїть ь*; 13 со; 14 Мазовскимь; 16 Сиразскою; 17 Ку҃авскою; 19 Добринскою; 21 великого; 22 Олькирта; 23 Кор҃ята; 25 вильми; 27 всакон; 29 *пропущено від слова намь до держати включно*; 31 Львовскую; 33 Володимірскую; 34 Берестынскую; 35 исполнать; 36 Ивана; 38 Юрію; 40 Оугорскій; 42 любо на князи; 43 литовскимь; 44 поидеть; 45 атство; 46 по ишествѣ; 47 Стоцѣ; 49 йсь королемь; 51 Вогорскимь; 52 будеть; 53 свого; 56 по отповѣдѣ но и стоати; 58 тагарове; 59 Русси; 60 лахи; 62 ись; 64 перемѣри; 65 исправѣ; 70 зань; 71 дѣдичство; 72 взати; 73 дѣдичство; 74 можеть; 75 добити; 76 иска; 77 Руссинь; 78 чій; 81 правдѣ; 82 Литовскимь; 83 есми; 84 свое.

О. Смирнов, «Сборник»: 3 ѿже; 9 и с; 22 ѿлькѣрта; 27 безовсакоѣ; 28 незаймати; 35 исполнажь; 46 поишествьи; 51 вгѣрскимь; 55 ѿ повѣсть; 61 не вола; 62 и с; 65 ис праву; 68 и снимь; 69 *після слова заплатити пропущено до слова дасть*; 73 тому годичьство; 78 син; 80 ашто тои; 81 правду; 82 литовскимь.

Я. Головацький, «Памятники»: 1 *Розділові знаки не відбивають правопису оригіналу*; 3 ѿже; 4 Соун҃хтій, и Кист҃хтій; 7 Кор҃ятовичь; 10 *після м в кінці слів стоїть ь*; 14 Мазовскимь; 15 земльми; 18 Лу҃чичьскою; 20 Мазовскою; 23 Кор҃ята; 25 вѣлмы; 28 *Після займати нема слова намь*; 30 земли; 31 Львовскую; 37 лѣть; 46 по сошествьи; 47 королевиу Стоцѣ; 49 йсь королемь; 58 та(та)рове; 63 томь; 65 и.. правѣ; 67 котори члкъ; 76 иска(ти); 79 выдать; 81 правду.

М. Дурново, «Хрестоматія»: 12 с омовитомь; 39 лишити са; 48 тагати са; 65 исправу; 66 оучинит...; 81 правду.

І. Срезневський, «Др. п. р. п. и яз.»: 1 *Розділові знаки не відбивають правопису оригіналу*; 7 Кор҃ятовичь; 10 *після м в кінці слів стоїть ь*; 14 Мазовскимь; 15 земльми; 22 ѿлькѣрта; 23 Кор҃ята; 63 томь.

Є. Карський, «Два документа»: 3 *Надрядкові знаки не відбиті*; 6 юри наримонтовичь; 7 юри кор҃ятовичь; 13 ись; 24 исо; 35 исполнажь; 41 алюбю; 65 исправу; 70 зань; 76 иска(ти).

15. Рязанський князь Олег Іванович дарує Арсенію монастир
святої богородиці на Ольгові

Після 1356 р.

Текст опублікований А. Кримським в «Укр. грам.», стор. 539—540, звідки передруковується і в даному виданні.

Описана І. Срезневським у «Др. п. р. п. и яз.», 1882, стовп. 192; Х. Лопаревим в «Описании», стор. 139, № LXVII; О. Смирновим у «Сборнике», стор. 19.

Оригінал і копія зберігаються в Центральному державному архіві старих актів СРСР у Москві: оригінал — ф. 281, № 9821; копія — ф. 141, № 383.

[Ми]гос[ьр]дѣемъ Б[ож]ьимъ, м[ол]и[т]вою с[вя]тое Б[огороди]ци и м[ол]и[т]вою о[т]ця своего князя великого Ивана Олександровича и б[ла]гос[л]овленемъ епискупа Рязаньскаго и Муромскаго Василья, язъ, князь великий Олегъ Ивановичъ, сгадавъ есмь съ своимъ о[т]цемъ съ вл[а]д[ы]кою съ Васильемъ и съ своими бояры. А бояре со мною были: Софонии Алтыкулачевич, Семенъ Федорович, Микита Аньдрѣевич, Тимошь Олександрович, Манасѣя Дядько, Юрьи околничи, Юрьи чашьникъ, Семенъ Микитычъ съ братьею, Павелъ Соробич. Далъ есмь о[т]ця моему Арсѣнью монастырь с[вя]тое Б[огороди]ци на Олговѣ, въ свободу до его жи[т]вога. А по своемъ животѣ воленъ кого во нь б[ла]гос[л]овить на игуменьство. А далъ есмь с[вя]той Б[огороди]ци дому Арестовское село с[в]инами и с[в] поличнымъ и с[в] рѣзанькою и съ шестью десят... и со всѣми пошлинами и с[в] бортники и с[в] бор[н]ыи землями и с[в] поземом и съ озеры и с[в] бобры и с[в] перевѣсьици. А возрѣвъ есмь въ дав[н]ныи грамоты съ о[т]цемъ своимъ съ вл[а]д[ы]кою съ Васильемъ и съ бояры. Коли ставили по первых с[в] прадѣди наши с[вя]тую Б[огороди]цю князь[ь] великий Иньгварь, князь[ь] Олегъ, князь[ь] Юрьи, а с[в] ними бояр 300, а мужии 600, тогда дали с[вя]той Б[огороди]ци дому 9 земель бортных, а 5 погостовъ: Пѣсочна,— а в ней 300 семии; Холохолна,— а в ней полтора[с]та семии; Заячины,— а в ней 200 семии; Веприя — 200 семии; Заячковъ — 100 и 60 семии. А си вси погосты — съ землями с[в] бортными и с[в] поземом и съ озеры и с[в] бобры и с[в] перевѣсьици, с[в] рѣзанками и съ шестью десят... и с[в] винами и с[в] поличнымъ и со всѣми пошлинами. А хто даныхъ люд[и] и прадѣды нашими с[вя]той Б[огороди]ци дому гдѣ имуть сѣдѣти или бортники или слободичъ в моеи о[т]чинѣ,— ать знаютъ домъ с[вя]той Б[огороди]ци; а волостели мои ать не вступаютъ в них ни о которомъ же дѣлѣ. А Головчин далъ Федоръ Борисович; а Мордовское далъ Климентъ по Данилов дворъ; а Еремѣи великий съ Глѣбом села своя подавали г[ос]п[о]жи Б[огороди]ци; а мужи Олговскую околицю купивше у Муромских князии, давше 300 гривен и дали с[вя]той Б[огороди]ци. А язъ, князь[ь] великий Олегъ Иванович,— што есмь далъ Арестовское село с[вя]той Б[огороди]ци дому и што прадѣди наши подавали которая мѣста и люди и што бояре подавалі дому с[вя]той Б[огороди]ци,— того хочю боронити, а не обидѣти ничимъ дому с[вя]той Б[огороди]ци. А волостели и даньници и ямьщики ать не занимаютъ богородицкихъ людий ни про што же. А кто избидит домъ с[вя]той Б[огороди]ци,— или князь, или вл[а]д[ы]ка, или волостел[ь], или кто иньи,— тотъ дасть отвѣтъ перед Б[ог]омъ с[вя]той г[ос]п[о]жи Б[огороди]ци.

А коли есмь выехалъ изъ о[т]чины и съ своее и съ Переяславля, тогдѣ есмь обѣтъ учинилъ къ с[вя]тѣи г[ос]п[о]жи Б[огороди]ци: придалъ есмь Рязаньское м[ы]то и побережное, аже ми далъ[ь] съ м[и]л[ос]тивъ г[ос]п[о]дарь въ о[т]чинѣ своей въ Переяславли.

16. Пан Петро Радціовський купує майно у Ганни Радивонкової

1359 р.

Текст опублікований В. Мацейовським у праці «Historya», т. VI, № 3, стор. 147—148; Я. Головацьким у «Памятниках», 1865, № 2, стор. 185—186, 1867, № 2, стор. 5—6; П. Житецьким в «Унив. изв.», стор. 57—58, «Очерке», стор. 353—354; в AGZ, т. VIII, № 3, стор. 5; О. Смирновим у «Сборнике», № 59, стор. 62—63; В. Розовим в «Южнор. гр.», «Укр. гр.», № 5, стор. 9—10 та ін.

Місце написання не вказано, але всі дослідники сходяться на тому, що грамоту написано в Перемишлі.

Приклади з грамоти зустрічаються в таких мовознавчих дослідженнях: Є. Тимченко, «Курс»; І. Свенціцький, «Західноукр. гр.»; Л. Булаховський, «Мовознавство», № 9; С. Самійленко, УМШ, 1958, № 2; О. Соболевський, «Очерки», «Лекції»; О. Мельничук, «Слов. мовозн.»; О. Шахматов, А. Кримський, «Нариси»; А. Кримський, «Укр. грам.»; Я. Спринчак, ВЯ, 1956, № 6; «Словник»; Ф. Медведєв, «Укр. гр.», «Нариси»; С. Бевзенко, «Нариси», «Іст. морф.», «З істор. коментар.»; Л. Гумецька, «Функції», «Словотв. сист. числ.», «Мовознавство», № 10; В. Борковський, «Істор. грам.»; І. Нелюбова, «Конструкції» та ін.

Подається за виданням В. Розова.

Въ лѣто шести тисащноіе¹ шістьдесать² семоіе. купилъ панъ петрашъ дѣдичтво в анъны³ радивонъковоѣ⁴ дѣднину іеіе и вотнину што по ніой⁵ ѿць⁶ даль. ана⁷ продала петрашкови радѣѣовъскому⁸ свою дѣднину и вотнину оу вѣки и дѣтемъ іего. поль става и со млиномъ и съ⁹ коръчмоу и землею и съ з¹⁰ дворищи и со всѣмъ што коли ѿца¹¹ іеѣ¹² прислушало. а в¹³ то не надобѣ оуступатиса ни оунукумъ¹⁴ іеѣ. ни племени іеѣ. а купилъ панъ петрашъ¹⁵ за сорокъ гривень. А на то послуси панъ староста рускоѣ земли ѿта пилецкий. воєвода цтиборъ писарь ѡшко. а се землане панъ ходько¹⁶ быбельский. кадолѣфовичъ¹⁷ друздъ. иванъко польпричичъ¹⁸. богданъ тивунъ. щепанъ волошинъ риботицкий¹⁹. ѡлефѣрько судья²⁰. панъ войтъ перемышльскии²¹. канътуръ²² из угоръ гость. панъ гутарътъ. кость соковичъ. ганъ кѣраховичъ²³. А пиль могоричъ оу быицкогю оу дому за копу грошій²⁴. а писалъ грамоту писарь пана старостынъ дьякъ²⁵ изъ болестрашичъ именемъ дьячковичъ²⁶. а при томъ²⁷ былъ попо печѣрскии петръ. а коръчмитъ²⁸ ѡлехновичъ семень оу вѣки вѣкомъ Амийнъ ·|· +

Різничтання

Я. Головацький, «Памятники»: 1 тисащное (осьмьсотное); 3 панъны; 4 *Надрядкові знаки не передаються*; 5 ній; 6 отець; 7 Она; 8 Радѣѣовскому; 9 съ; 10 *з пропущене*; 11 отца; 12 іеіе; 13 въ; 14 оунукомъ; 15 Петрашъ; 16 Ходко; 17 Иадолфовичъ; 18 Иванко Полпричичъ; 19 Рыботицкий; 20 судья; 22 Канътуръ; 23 Ганъкъ Раховичъ; 24 грошей; 25 дамъ; 26 Дьяковичъ; 28 корчмитъ.

О. Смирнов, «Сборник»: 1 тысячное (осьмьсотное), *а передается через я*; 3 панъны; 4 *Надрядкові знаки відсутні*; 5 ній; 6 отець; 7 Она;

8 Радз'овскому; 9 сь; 10 з *пропущене*; 11 отца; 12 ее; 13 вь; 14 унукомъ; 15 Петрашъ; 16 Ходко; 17 Иадолфовичъ; 18 Иванко Полприичъ; 19 Рыботицкій; 21 Перемышльскій; 22 Каньтуръ; 23 Ганькѣ Роховичъ; 24 грошей; 25 дякъ; 26 Дьяковичъ; 28 корчмить.

«Уни. изв.»: 1 тысячное (осьмьсотное), а *передается* через я; 3 панъны; 4 *Надрядкові знаки відсутні*; 5 ніой; 6 отецъ; 7 Она; 8 Радз'овскому; 9 сь; 10 з *пропущене*; 11 отца; 12 ее; 13 вь; 14 унукомъ; 15 Петрашъ; 16 Ходко; 17 Иадолфовичъ; 18 Иванко Полприичъ; 22 Каньтуръ; 23 Ганькѣ Роховичъ; 24 грошей; 25 дякъ; 26 Дьяковичъ; 28 корчмить.

В. М а ц е й о в с ь к и й, «*Historya*»: W leto szesti tysiacznoie szistdesiat semoie (r. 1359). Kupil pan Petrasz dedictwo w anny radiwonkowie dedninu jeje y wotninu szto po niuj otec dal. ana prodala Petraszkwowi radceowskomu swoiu dedninu i wotninu ou wieki i detem ego. pol stawa i so mlinom i s korczmoiu i zemleiu i s dworiszczi i so wsem szto koli otca ieie prisluszalo. a w to nenadobie oustupatisia ni ounukum ieie, ni plemieniu ieie. a kupil pan Petrasz za sorok griwen. a nato poslusi. pan starosta ruskoie zemli ota pileckij. wojewoda ctibor. pisar jaszko. a se zemlane pan chodko bybelskij. Kadolowicz druzd. iwanko polpriczicz. bogdan tiwun. szczepan woloszcin ribotickij. olefirko sudia. pan wojt peremyszlskij. Kantur iz ugor gost. pan gutart. Kast Sokowicz. gan kierachowicz. a pit mogoricz ou bybickogo ou domu za kepu groszei. a pisal gramotu pisar pana starostyn diak iz bolestraszicz imieniem diaczkowicz. a pritom byl popo peczereskij Petr. a korczmit Olechnowicz semen. ou wieki wiekom amii.

П. Ж и т е ц ь к и й, «*Очерк*»: 1 тысячное (осьмьсотное), а *передается* через я; 2 шистдесять; 3 панъны; 4 *Надрядкові знаки відсутні*; 5 ніой; 6 отецъ; 7 она; 8 Радз'овскому; 9 сь корьчмою; 10 з *відсутне*; 11 отца; 12 ее; 13 вь; 15 Петрашъ; 16 Ходко; 17 Иадолфовичъ; 18 Иванко Полприичъ; 19 Рыботицкій; 20 *Розділові знаки не відповідають оригіналові*; 22 Каньтуръ; 23 Ганькѣ Роховичъ; 24 грошей; 25 дякъ; 26 Дьяковичъ; 27 томъ; 28 корчмить.

17. *Казимир, король польський, підтверджує своєму слугі Ходку Бибельському право на володіння селом Бибел*

25 липня 1361 р.

Як свідчить наукова література, неодноразово публікований текст грамоти взято не з оригіналу, а із списку, який зберігався у Перемишльській книзі № 303, арк. 119—120, Головного Галицького архіву. Копію з цього списку надіслав в Археологічну комісію Д. Зубрицький.

Текст опублікований в «*Актах ЮЗР*», 1863, т. I, № 1, стор. 1. Звідси ж документ передруковувався Я. Головацьким у «*Памятниках*», 1865, № 4, стор. 265—270, із зауваженням А. Петрушевича, 1867, № 22, стор. 21—22; в AGZ, 1868, т. I, № 5, стор. 6—7.

Описана І. Срезневським у «*Др. п. р. п. и яз.*», 1863, стор. 102, 1882, стовп. 218, а також О. Соболевським у рецензії на перший том AGZ, надрукованій у ЖМНПр., стор. 73.

Приклади з грамоти використані в таких мовознавчих працях: С. Бевзенко, «Істор. морф.»; Є. Тимченко, «Курс»; «Словник»; А. Кримський, «Укр. грам.»; Є. Будде, «Лекції»; І. Василенко, «Істор. грам. р. я.»; О. Соболевський, «Лекції».

Копія зберігається в Ленінградському відділенні архіву АН СРСР, ф. 216, оп. 1, № 39, арк. 86.

Для цього видання в основу взято публікацію з AGZ.

Во има отца и сына и святого духа амин, божією¹ милостию² мы кроль³ казимир⁴ краковской землѣ, сѣдомирской землѣ, сирадской землѣ, польскыи⁵ землѣ, куявскыи землѣ, добранскыи землѣ, поморскыи землѣ, корол велебный⁶, руской землѣ господарь и дѣдичь вѣчныи землямъ тым⁸, самодръжець⁹, явно¹⁰ повѣдают, колиж¹¹ то пришедши пред¹² наше обличе слуга нашъ¹³ вѣрныи ходко Быбелскыи¹⁴, и указал¹⁵ естъ княза львовы листы, и иных старей¹⁷ князии листы, тогда пожадал¹⁸ естъ, у нас¹⁹ слуга нашъ²⁰ вѣрныи ходко быбелскыи²⁴, абыхом²¹ подтвердили княза львовы листы, и иных старых¹⁷ князии листовъ²³, и его всего имѣнія²⁴, тогда мы, ись²⁵ нашею вѣрною радою дали есмо²⁶ и подтвердили есмо, его²⁷ правого всего имѣнія²⁸, первое, именем²⁹ рекучи, село быбел³¹ и со присѣлки³², пачковичѣ, а жасковичѣ, комаровичи село, узворотвичи³⁴ село, нѣкловичи³⁵ село, ворховичѣ село, што в тых дѣдин³⁶, у границях³⁷, то все есмо подтвердили, непорушно³⁸ на вѣкы³⁹ служѣ нашому⁴⁰ вѣрному ходкови быбелскому⁴¹, и дѣтем⁴² его, со всѣми обезды тых дѣдин⁴³, што тут⁴⁴ писаны сут⁴⁵, съ⁴⁶ всѣми границами яко⁴⁷ из вѣка⁴⁸, вѣчно прислушало к⁴⁹ тым³³ селумъ¹⁶, ись⁵⁰ земею, ись⁵⁰ сѣножатми, ись⁵⁰ га(н)ми⁵¹, ись⁵⁰ дубровами, ись⁵⁰ лѣсомъ, ись⁵⁰ бортми⁵³, ись⁵⁰ пчолами⁵⁴, ись⁵⁰ болоты, ись⁵⁰ рѣками, ись⁵⁰ мыты, ись⁵⁰ ловищи, ись⁵⁰ потоки, дамнѣца, и путница, со всѣми ужитки⁵⁵ што нынѣки⁵⁶ сут⁴⁵, и потом⁵⁷ могутъ быти, а⁵⁸ на potvrждение⁵⁹ тым дѣдинам⁶⁰, дали есмо твердост⁶¹ нашу печат⁶² привѣсили велебного королевства⁶³ нашего, а⁶⁴ притом⁶⁵ были свѣдци, пан⁶⁶ петръ нешря, воевода⁶⁷ сѣдомирскыи⁶⁸, пан⁶⁶ кашко колочко маршалокъ королюв⁷⁰, пан⁶⁶ лѣсота, воевода кременецкыи^{70а}, и его брат⁷¹ пан⁶⁶ вербота ставишин⁷², пан⁶⁶ глѣбъ дворскович⁷³, пан⁶⁶ васко кузмич⁷⁴, много было доброи дружины при том⁷⁵, а писана грамота у сѣдомири у⁷⁶ день святого якуба по божии⁷⁷ нарочени⁷⁸, тисача лѣтъ, т лѣтъ⁷⁹, шестьдесят ѿ⁸⁰ лѣта.

Різничаття

«Акты ЮЗР»: 1 Божією, розділові знаки не збігаються з оригіналом; 2 милостию; 4 Казимиръ; 5 Польской; 6 Слова корол велебный пропущені; 8 землямъ тымъ; 9 самодръжець; 10 Між словами самодръжець та явно вставлені слова королъ велебный; 11 повѣдаемъ: колижъ; 12 предъ; 14 Быбелскій; 15 указалъ; 16 селамъ; 17 иныхъ старехъ; 18 пожадалъ; 19 у насъ; 21 абыхомъ; 23 листы; 24 имѣнія; 25 мы и съ; 27 его пропущене; 28 имѣнія; 29 именемъ; 31 Быбелъ; 32 приселки; 33 тымъ; 34 Узворотвичи; 36 въ тыхъ дѣдинъ; 37 границяхъ; 39 вѣкъ; 40 нашему; 41 Быбелскому; 42

дѣтемъ; 43 объѣзды тыхъ дѣдинъ; 44 тутъ; 45 суть; 46 со; 47 яко; 48 извѣка; 49 къ; 50 и съ; 51 гаими; 54 пчелами; 55 ужитки; 56 нынѣчи; 57 потомъ; 58 А; 59 на то потверженъе; 60 тымъ дѣдинамъ; 61 твердость; 62 печать; 63 королевства; 64 А; 65 при темъ; 66 панъ; 67 Петр Неорія воевода; 68 Судомирскій; 70 маршалокъ королевскій; 70а Кременецкій; 71 братъ; 72 Ставишинъ; 73 Дворсковичъ; 74 Кузьмичъ; 75 томъ; 76 у; 77 Божіемъ; 78 Нарожени; 79 триста лѣтъ; 80 шестьдесятъ перваго.

Я. Головацький, «Памятники»: 1 Божією, розділові знаки не збігаються з оригіналом; 3 король; 4 Казимиръ; 6 Слова корол велебный пропущені; 8 землямъ тымъ; 10 Між словами самодръжець та навно вставлені слова король велебный; 11 повѣдаемъ: колижь; 12 предъ; 13 нашъ; 15 оуказаль; 16 селамъ; 17 иныхъ старыхъ; 18 пожадалъ; 19 Есть оу насъ; 20 нашъ; 21 а быхомъ; 23 листы; 25 мы с; 26 Есмо; 28 имѣна; 29 именемъ; 31 Быбель; 33 тымъ; 34 Оузворотовичи; 35 Николовичи; 36 въ тыхъ дѣдинъ; 37 границахъ; 38 непорушно; 39 вѣкъ; 40 нашему; 41 Быбелскому; 42 дѣтемъ; 43 тыхъ дѣдинъ; 44 тутъ; 45 суть; 46 со; 48 извѣка; 49 къ; 50 и съ; 51 гаими; 53 бортъми; 54 пчелами; 55 оужитки; 57 потомъ; 58 А; 60 тымъ дѣдинамъ; 61 твердость; 62 печать; 65 при томъ; 66 панъ; 67 Неорса воевода; 70 Маршалокъ Королювъ; 70а Кременецкій; 71 братъ; 72 Ставишинъ; 73 Дворсковичъ; 74 Васько Кузьмичъ; 75 томъ; 76 оу; 77 божьимъ; 78 нароженьи; 79 лѣтъ; 80 шесть десать а.

18. Київський князь Володимир Ольгердович дарує землі Микільській церкві в селі Смідин

1362—1392 рр.

Текст опублікований в «Русск. истор. библи.» № 2, стовп. 5—6, звідки передруковується і в нашому виданні.

Описана І. Срезневським у «Др. п. р. п. и яз.», 1882, стовп. 220.

У грамоті немає ні дати, ні вказівки на місце її написання. Оскільки князь Володимир Ольгердович володів Києвом з 1362 до 1392 р., то І. Срезневський датує її — «після 1362 р.», а в «Русск. истор. библи.» — 1362—1392 рр. Останню дату, як більш окреслену, прийнято і в цьому виданні.

Се язъ князь великий Вьлодимеръ Ольгърдовичъ, далъ есмь святому Николѣ Смѣдиньскому въ домъ жеребей земли Григоревъ Борзиловича Смѣдиньскогъ съ всѣмъ доходомъ, на свѣчя и на канонъ, а събѣ на память и княгини мсей и дѣтемъ моимъ; а идетъ съ того жеребья полколоды меду, а полведра, а полбоьбра, а полтора вьска. Далъ есмь святому Николѣ. въ вѣкы. А ходитъ оуцукъ Григоревъ Иванецъ, а по его животе и дѣтемъ его ходити; а и потомъ хто не иметь ходити, тотъ иметь давати святому Николе весь доходъ, а ненадобѣ въ то никому оуступатися.

19. Волинський князь Дмитрій укладає угоду з польським королем
про розмежування їх володінь

Початок жовтня 1366 р.

Текст опублікований в «Arch. Sang.», т. I, № 1, стор. 1; І. Липниченком у праці «Архиви в Галиччій», стор. 208; А. Кримським в «Укр. грам.», стор. 501; О. Соболевським, С. Пташицьким у «Палеограф. снимках», № 8; В. Розовим в «Южнор. гр.», «Укр. гр.», № 7, стор. 13—14.

У грамоті не вказано ні місяця, ні дати написання. Дякні думки про дату і локалізацію грамоти див. у літературі: А. Лонгіннов, «Гр. Юрія II», стор. 26—27; А. Нарушевнич, «Histogra», стор. 93, 241; І. Філевич, ЖМНПр., I, стор. 120, 123; І. Липниченко, ЖМНПр., VI, стор. 461, 470; AGZ, 1872, т. III, № 30; І. Данилович, «Skarbies», т. I, № 432; М. Довнар-Запольський, «Договоры», стор. 4; Ф. Леонтович, «Источники», стор. 21.

В основу цієї публікації покладено текст із видання В. Розова. Прийнято і його дату.

Для фотокопії використано літографічний знімок О. Соболевського, С. Пташицького. Приклади з грамоти використані в таких мовознавчих дослідженнях: Л. Гумецька, «Функції», «Втор. спол.», «Перв. прийм.», «Топограф. назви»; С. Бевзенко, «З істор. коментар.», «З іст. словотв.», «Нариси», «Істор. морф.»; Ф. Медведєв, «Нариси», «Укр. гр.», «Груді»; О. Зарудияк, «Наук. зап.», т. XVIII, «Пригл. управление»; Л. Коломієць, «О фразеол. соч.»; С. Самійленко, УМШ, 1956, № 6; В. Борковський, П. Кузнецов, «Істор. грам.», та ін.

Се їзъ ¹ князь ² великий димитрій. докончиваю ѿ повинуюса ³ службою таковою. А ⁵ се докончаніє межі королемъ польськимъ. ѿ княземъ дмитріємъ. къ володимирю ѿ(т)ступається потолъ ⁴. по ѡуймицю ⁶ по пѣсчаныи бродъ ⁷ по ѡуфимково село. ѿ(т) ⁸ ѡуфимкова села до маркова става. ѿ(т) маркова става по львовъскую дорогу къ скоморохомъ. а ѿ(т) пѣсчана броду по пиньскый мостъ. а ѿ(т)толъ ⁹ по турью поколѣ ¹⁰ турья прошла. А мыта ¹¹ не примышлати. но какъ ѿз вѣка ¹² пошло. а по старымъ дорогамъ гостемъ пойти куда хочеть. а госта не приневолити. но куда хочеть туды поидеть. а князю дмитрию помагати королеви на всакого неприятела. ѡпроче своієѣ братьѣ. Безо всакоѣ хитрости ѿ лъсти. своімъ животомъ. се ли ¹⁴ будетъ не доспѣшенъ ¹⁵ князю дмитрию люди своѣ послати. А коли братьѣа княжа пойдуть на корола. князю ¹⁶ дмитрию братьѣ не помагати. а кто поидеть на мене. королеви помага(ти) ¹⁷ мнѣ на моѣ неприятелѣ. безо всакоѣ ¹⁸ хитрости ѿ лъсти. а мнѣ королеви помагати. ѡль на ¹⁹ годъ минеть дмитриѣвъ днь. а на то ѣсм(ь) приложилъ свою печать. ѿ ѡць мой вл(д)ка лучьскый ѡрсений. князь данилий ²¹. васко кирдѣвичъ. ѿванъ ²² воѡвода лучьскый. ѿванъ ²² мьстишиньскый ²³.

Різничитання

«Arch. Sang.»: 1 Надрядкові і розділові знаки у виданні не відбиті; 2 А передається через ѿ; 3 повиную са; 4 по толъ; 5 а; 7 Пѣсчаны и Бродъ; 8 ѿт; 9 ѿт толъ; 10 по колѣ; 11 мыто; 14 если; 15 недоспѣшенъ; 16 князю; 17 помагати; 18 всякое; 21 Данилий; 22 Иванъ; 23 Мьстишиньскый.

1
 2
 3
 4
 5
 6
 7
 8
 9
 10
 11
 12
 13
 14
 15
 16
 17
 18
 19
 20
 21
 22

1 Надрядкові знаки і крапки у ви-
 данні не відбиті; 2 А передається через я;
 6 Умищо; 8 от; 9 оттолѣ;
 15 не доспѣшенъ; 17 помагати; 19 ольна;
 21 Данилин; 22 Иванъ.
 1 Линниченко, «Архиви в Галициї»: 1 Надрядкові знаки і крапки у виданні не відбиті; 2 А передається через я; 3 повиную ся; 9 ѿ[т]олѣ;
 12 извѣка; 14 если; 15 недоспѣшенъ; 19 ольна.

А. Кримський, «Укр. грам.»: 1 Надрядкові знаки і крапки у ви-
 данні не відбиті; 2 А передається через я; 6 Умищо; 8 от; 9 оттолѣ;
 15 не доспѣшенъ; 17 помагати; 19 ольна; 21 Данилин; 22 Иванъ.

І. Линниченко, «Архиви в Галициї»: 1 Надрядкові знаки і крапки у виданні не відбиті; 2 А передається через я; 3 повиную ся; 9 ѿ[т]олѣ;
 12 извѣка; 14 если; 15 недоспѣшенъ; 19 ольна.

20. Пан Петро Радціовський купує дідицтво Пнеколт у братів
 Шулжичів

1366 р.

Текст опублікований Я. Головацьким у «Памятниках», 1865, № 3, стор. 186, 1867,
 № 3, стор. 6; П. Житецьким в «Очерке», стор. 354—355, «Унив. изв.», стор. 58—59; О. Смир-
 новим у «Сборнике», № 61, стор. 63—64; в AGZ, т. VIII, № 5, стор. 7—8; В. Розовим
 у «Южнор. гр.», «Укр. гр.», № 6, стор. 11—12 та В. Мацейовським у праці «Historya»,
 т. VI, стор. 147; О. Шахматовим, А. Кримським у «Нарисах», № I, б, стор. 157.

Подається за виданням В. Розова.

Описана О. Соболевським у ЖМНПр., стор. 75; І. Срезневським у «Др. п. р. п. и яз.»,
 1882, стовп. 221.

Оригінал зберігається у В. Cz., D. p., № 254.

Приклади з грамоти використано у таких мовознавчих дослідженнях: Є. Тимчен-
 ко, «Курс»; С. Бевзенко, «Нариси», «Істор. морф.»; Л. Булаховський, «Мо-
 вознавство», № 5, «Наук. зап.»; Ф. Медведєв, «Нариси», «Укр. гр.»; О. Соболев-
 ський, «Очерки»; Я. Спринчак, ВЯ, 1956, № 6; І. Свенціцький, «Елементи»;

Л. Гумецька, «Мовознавство», № 10, «Словотв. присл.», «Словотв. сист. числ.»; В. Самійленко, УМШ, 1956, № 6; О. Шахматов, А. Кримський, «Нариси».

Во йма́ща ¹ и сна и стго дха. подь лѣтомь ² бжѣа ³ нарожѣньа ⁴ тисачего ⁵. трийсотъ шистьцѣтого шестого. коупилъ пань петръ радцѣовьский ⁶. дѣдичтво пнеколтъ оу шюльжичювь ⁷ оу ⁸ хлипла и оу брата його ⁹ захарьѣ ¹⁰ и оу ѣхъ дѣтий со всѣмъ оуѣздомъ ¹² того села и сычемъ ¹⁴ и с колодаземъ ¹⁵ и съ ¹⁶ лѣсомъ и з бортьми и с вепеты ¹⁷ за рѣкою и съ ¹⁸ сѣножатъми и землею того села за сто гривенъ вѣснихъ ²¹. а продали и оуздали йому ²² добровоулно ²³ и оу вѣки дѣтемъ ²⁴ його ²⁵ передь паномъ ²⁶ пилецкимъ ²⁷ старостою роускоѣ земли. а оу ставу радивоуньковѣ ловити сѣтью йому ³⁰ добровоулно ³¹. а на то послуши вѣдка ларивунъ ис ³³ кри(лошаны) перемышльскій ³⁴ и печать його ²⁵. пань петръ ивановичъ и печать його. пань ходько быбельскій и печать його. стецко ³⁵ лоєвчыч ис ³⁶ ходькомъ ³⁷ братомъ ³⁸ своіемъ ³⁹ и печать ією ⁴⁰. пань навою стоаньскій. пань навоюко насановъ ⁴² братъ дмитръ матьфѣевичъ ²⁰. пань нѣввступъ ⁴⁴ столпувьскій ⁴⁵. и братъ його фаниславъ. пань лѣсота. друздъ кадольфовичъ ⁴⁷. васько кузмичъ ⁴⁸ пань яшко писарь крукиницки. Осташко потрутовничъ и снмъ ⁵⁰ ис петромъ ⁵¹. пань стиборъ. ходько ⁵² яголниковычъ ⁵³ и печать його осташко соудьскій богданъ тивунъ. войтъ перемышльскій ⁵⁷ ис ⁵⁸ мѣстичи. пань бжегъ солначковичъ ⁶⁰ глѣбъ/бѣко и братъ його костько. бѣзна ⁶⁰. соудья ⁶¹ брѣфѣрко ⁶². влччнъ ⁶³ тивунъ иванько губка. А пить могоричъ оу андрѣка ⁶⁴ оу дому лысого. за двѣ гривнѣ вѣсний ⁶⁶ меду за гривну. а пива за гривну .: . X А писалъ привильіе се поповичъ болестрашицкій именовъ ⁶⁹ деячковичъ ⁷⁰ василювь ⁷¹ снъ поповъ ⁷² кость пружвищемъ ⁷³ сорочичъ ⁷⁴ .: . X X X X

Різничтання

О. Смирнов, «Сборник»: 1 Отця; 2 лѣтомъ; 4 нароженя; 5 тысяче-го; 6 Радцѣовский; 7 Шюльжичювь; 8 *Розділові знаки не відповідають нашому виданню*; 10 Захарьѣ, *нарядкові знаки не передаються*; 14 и съ счемъ; 16 съ; 17 съвепеты; 23 добровоульно; 24 дѣтемъ; 25 его; 27 Пилецкимъ; 30 ему; 33 и съ; 36 и с; 37 Ходкомъ; 38 братомъ; 40 его; 42 Касяновъ; 44 Нѣввстунъ; 45 Столпувскій; 47 Ядольфовичъ; 50 сыномъ; 51 и съ Петромъ; 52 Ходко; 53 Яголниковичъ; 58 и съ; 61 судія; 62 Олѣфѣрко; 64 Андрѣка; 66 вѣсны и; 69 именовъ; 70 Деяковичъ; 71 Василювь; 72 поповъ; 73 пружвищемъ.

Я. Головацький, «Памятники»: 1 Отца; 2 лѣтомъ; 3 Божїа; 4 нароженя; 6 Радцѣовский; 7 Шюльжичювь; 8 *Розділові знаки не відповідають нашому виданню*; 10 Захарьѣ, *нарядкові знаки не передаються*; 14 и съ счемъ; 16 съ; 17 съвепеты; 23 добровоульно; 25 его; 26 паномъ; 27 Пилецкимъ; 30 ему; 31 добровоульно; 33 и с; 34 Перемышльскій; 36 и с; 37 Ходкомъ; 38 братомъ; 40 его; 42 Касановъ; 44 Нѣввстунъ; 45 Столпувскій; 47 Ядольфович; 48 Кузмичъ; 50 сыномъ; 51 и съ Петромъ; 52 Ходко;

57 Перемышльський; 58 и съ; 59 Сольначковичь; 60 Костко Бѣзна; 61 соудіа; 62 Олефѣрко; 63 Владычинь; 64 Андрѣка; 66 вѣсны и; 71 Василиовь; 72 поповь; 74 Сорячичь.

О. Шахматов, А. Крымський, «Нариси»: 1 О(ть)ца; 8 *Розділові знаки не відповідають нашому виданню*; 9 его; 10 Захарьѣ; 22 ему; 30 ему; 35 Стецко; 39 «своем»; 51 Петром; 62 Орефѣрко; 66 вѣснии; 69 именем.

«Унив. изв.»: 6 Радзѣвский; 14 и съ счемь; 17 и съвепеты; 33 и съ; 36 и с; 40 его; 42 Касяновь; 44 Нѣвьстунь; 47 Ядольфовичь; 51 и съ Петромь; 58 и съ; 62 Олефѣрко; 63 Владычинь; 66 вѣсны и; 70 Деяковичь; 71 Василиов.

П. Житецький, «Очерк»: 1 Отця, *надрядкові знаки відсутні, титули розкриті без застережень*; 3 Божія; 4 нароження; 5 *А передається через я*; 6 Радзѣвский; 7 Шюльжичювь; 12 уездомь; 14 и съ счемь; 15 колодеземь; 16 съ; 17 и съвепеты; 20 МатьОѣвечь; 21 вѣсныхъ; 23 добровульно; 24 дѣтемь; 26 паномь; 27 Пилецкимь; 30 ему; 31 добровульно; 33 и съ; 36 и с; 37 Ходжомь; 38 братомь; 40 его; 42 Касяновь; 44 нѣвьстунь; 45 Столпувскій; 47 Ядольфовичь; 48 Васько Кузмичь; 50 сыномь; 51 и съ Петромь; 52 Ходко; 53 Ягольниковичь; 57 Перемышльський; 58 и съ; 59 Сольначковичь; 61 судіа; 63 Владычинь; 64 могоричь у Андрѣка; 66 вѣсны; 69 именемь; 70 Деяковичь; 71 Василиовь; 72 поповь; 73 пружвищемь.

В. Мацейовський, «Historya»: Wo imia otcia i syna i swiatago ducha pod letom boziago narozenia tysiaczego trijsot szisticatogo szestogo. Koupil pan Petr radcejowskij dedictwo pnekoit. ou szulziczow ou chlipla, i ou brata iego zacharie i ou iech detij. so wsjem ouiezdow togo seta is rzem (tak) i s kołodiazem i s lesom, i z bortmi i s wepiety za rjekoiu i s sienożatmi i zemleju togo seta za sto griwen wiesnich. a prodali i ouzdali ietmu dobrowoulnno iou wieku detem iego. pered panom Pileckim starostoiu rouskoie zemli. a ou stawu radiwoukowie łowiti sietiu iemu dobrowolno. a na to posłusi władyka łariwun s kritoszany peremyszlskij i peczat iego. pan petr iwanowicz i peczat iego, pan chodko bybelskij i peczat iego, stecko łojewicz i s chodkom bratom swoim i peczat iego. pan nawouj stoianskij pan nawojko nasianow brat. dmitr matfieiewicz. pan niewstun stolpuwskij i brat iego fanislaw. pan lesota. druzd Kadołłowicz. waško kuzmycz. pan iaszko pisar krukinickij. ostaszko potrutowicz i synom i s petrom. pan stibor. chodko iagolnikowicz i peczat iego. ostaszko soulskij. bogdan tiwun. wojt perymyszlskij i s mesticzi. pan ożeg solniaczkowicz glebko i brat iego Kostko biezna. soudia orefierko. wladiczin tiwun iwanko gubka. a pit mogoricz ou andrka ou domu łysago. za dwie griwnie wiesni i medu za griwnu. a piwa za griwnu. a pisal priwilje se popowicz bolestraszickij imenem Deaczkowicz wasitow syn popow Kost pruzwiszczem soroczicz (r. 1366).

21. *Пан Ганько Сварц купує дідицтво на Щирці у Олешка Мелешковича*
1 січня 1368 р.

Текст опублікований І. Линниченком у ЖМНПр., стор. 170—171; В. Розовим в «Южнор. гр.», «Зкр. гр.», № 8, стор. 15—16.

Деякі відомості про грамоту є в дослідженні К. Стадницького, «Synowie Gedymina», 1881, стор. 140.

Подається за виданням В. Розова.

Оригінал зберігається у В. Cz., D. p., № 80.

Приклади з грамоти зустрічаються в таких мовознавчих дослідженнях: Є. Тимченко, «Курс»; «Словник»; Ф. Медведєв, «Укр. гр.», «Нариси», «Труди»; Я. Спринчак, ВЯ, 1956, № 6; І. Свенціцький, «Західноукр. грам.»; С. Бевзенко, «Нариси», «Істор. морф.»; Л. Гумецька, «Словотв. присл.», «Мовознавство», № 10.

По бжъи ¹ нарожънъи тисача ² лѣ(т) и .т. и .ѣ. и .й. лѣ(т) на обрѣзанье га нашего ³ исоуса хѧ нового лѣ днь. коупилъ панъ ганько сварць мѣстичь лвовский старшин. в олешка ⁴ оу. оу малечковича. дѣдичьство на ширку. село и землю. и доубровы. и лѣсь и рѣкоу. и ставы и все дѣдичьство иго за .с. гривенъ серебра оу вѣки и дѣтемъ. своимъ волень панъ ганько прода-ти. волень ѿ(т)дати волень самъ держати. продалъ иемоу доброволно не на-добѣ оуступати на то никому. А кто на то оустанеть тотъ заплатитъ гривну золота выны а гривну золота послухоомъ. . . А на то послуи князь юрьи ⁵ глѣбовичь белзский ⁶. панъ Ота ⁷ пилецький ⁸ староста русьскоѣ землѣ. панъ петръ ивановичь ⁹. панъ добеславъ кошицкий. панъ воєвода лвовский блотишовский. соцкий юско. панъ петръ мошенка. грудковичь иванъ ходко михаило. ѿ(т) мѣстичовъ короткий павель григоръ павель писарь. панъ вахно танча ¹⁰ алхатарь. русь никель родминце. русь ганко петько бруно-вичь шюляръ ¹¹ кнофель. ходоричь.

Різничтання

І. Л и н н и ч е н к о, *ЖМНПр.*: 1 бжъи; 2 *а передається через я*; 3 ня-шого; 4 волешка; 5 Юрьи; 6 Белзский; 7 отя; 8 пилецький; 9 ивановичь; 10 танча; 11 шюляръ.

22. Пан Вятслав Дмитровський купує дворище у братів Василя і Генки Скибичів

1371 р.

Текст опублікований В. Мацейовським у праці «Historya», т. VI, стор. 146—147, № 1; Д. Зубрицьким в «Крит.-істор. пов.», стор. 134—135, «Анониме», стор. 91—92; в «Актах ЗР», 1846, т. 1, № 3, стор. 20—21; Я. Головацьким у «Памятниках», 1865, № 4, стор. 187—188, 1867, № 4, стор. 7—8; в «Собрании актов», № 41, стор. 55; А. Кримським в «Укр. грам.», 420а — 420б; О. Смирновим у «Сборнике», № 57, стор. 59—60; О. Соболевським, С. Пгашицьким у «Палеограф. снимках», № 23; в AGZ, 1878, т. VII, № 8, стор. 13—15; П. Бузуком у «Нарисі іст.», стор. 89—90; В. Розовим в «Южнор. гр.», «Укр. гр.», № 9, стор. 16—18; у «Протоколах», стор. 129.

Оригінал, написаний на пергаменті, зберігається у філіалі Центрального державного історичного архіву УРСР у Львові, ф. 131, Колекція документів, од. зб. 4; рукописні копії — в Ленінградському відділенні архіву АН СРСР, ф. 216, оп. 1, № 328, арк. 7, 37, та № 39, арк. 56.

Незважаючи на те, що грамота датується 1371 роком, вона видавалася і під 1351, і під 1370 роком.

II

Handwritten text, likely bleed-through from the reverse side of the page. The text is dense and difficult to decipher due to its orientation and the quality of the scan. It appears to be a list or a series of notes, possibly related to a scientific or historical study. The text is written in a cursive or semi-cursive hand.

1351 роком датувалась вона Д. Зубрицьким, в «Актах ЗР», «Собрании актов», І. Срезневським, О. Смирновим.

Під 1370 роком грамота опублікована або згадується в AGZ, В. Розовим, О. Соболевським в ЖМНПр., стор. 66.

Незмінною залишали дату оригіналу (1371 р.) А. Кримський, Я. Головацький та П. Бузук.

Хоч аргументи, які висувалися для обґрунтування 1370 року, вагомі, але не досить переконливі для зміни року оригіналу.

Грамота описана або згадується в таких наукових працях: І. Срезневський, «Др. п. р. п. и яз.», 1863, стор. 66, 1882, стовп. 206; Д. Зубрицький, «Аноним», стор. 91—92; «Акты ЗР», стор. 20—21; «Протоколы», стор. 129.

Приклади з грамоти зустрічаються в таких мовознавчих публікаціях: О. Соболевський, «Очерки», «Лекции»; А. Кримський, «Укр. грам.»; І. Свенціцький, «Нариси», «Елементи»; Є. Тимченко, «Курс»; П. Бузук, «Нариси»; Я. Спринчак, УМШ, 1956, № 5; С. Бевзенко, «Нариси», «Істор. морф.», «З істор. коментар.»; С. Самійленко, УМШ, 1956, № 6; Ф. Медведєв, «Укр. гр.», «Нариси», «Труди»; В. Ярошенко, «Укр. мова молд. гр.»; Л. Гумецька, «Втор. спол.», «Функції», «Перв. прийм.», «Мовознавство», № 10, та ін.

Текст для даної публікації взят з видання В. Розова.

Для фотокопії використано літографічний знімок з публікації О. Соболевського, С. Пташицького.

Во има ¹. ѿ(т)ца ² и сна и стго дха. бжимъ истворѣньемъ ³. оу вѣки. аминь. йсталоса ⁴ подъ державою великого крола краковьского ⁵ казимира. и господаря рускоѣ землѣ. исталоса ⁴ при державѣ пана ⁶ ѿты старосты рускоѣ злѣ ⁷. ѿже купилъ панъ. ватславъ дмитровьский ⁸ дворище йсь ⁹ земею яко из ¹⁰ вѣка слушало к ¹¹ тому дворищу вшитци. вжиткове што дн(с)ь ¹² суть и потомъ. могутъ быти а што може причинити болше ¹³ межи тѣми вжитки то на свое полѣпшѣныє. яко жь ¹⁴ торговлѣ исталоса ¹⁵. купилъ панъ ватславъ. оу вѣки. оу василѣ нему жь ¹⁶ рѣчють скибичь ¹⁷ и въ яго брата на йма оу гѣнка и въ ѣхъ сновца ¹⁸ оу ѳленка иже ¹⁹ купилъ панъ ватславъ во всѣхъ трий ²⁰ то жь ²¹ ту йменовани даль. имъ. панъ ватславъ ²². S(т) ²³ копь гро(ш) ²⁴ вѣсного срѣбра. а даль имъ всѣмъ. тремъ то срѣбро ²⁵ посполною рукою. тогда ѿни пришедши вшитци и ²⁶ своимъ племенемъ оуздади пану ватславу со всѣми ѳбѣзды ²⁷ того дворища. по своей доброй ²⁸ воли и за иныѣ ²⁹ молвили. абы в ^{29a} добромъ. покои в(ж)нѣти ³⁰ тѣхъ вжковъ ³¹ пану ватславу. яко въ. здали ³². при пану блотишевьскомъ воєводѣ пѣлвовьскомъ ³³ а то свѣдци ³⁴ мѣстичи панъ кнефль михно ³⁵ вонть ³⁶ ярославьский ³⁷ а се бояре пѣтръ ³⁸ мошенка. ходко лѳеви(ч) ³⁹. А се попове дисни ⁴⁰ попь юрко кропышеви(ч) ⁴¹. попь лѳа се сусѣде околнии онисимъ. А се дѣяци ^{41a} стѣпанъ мелехови(ч) ⁴². мелентии. купеви(ч) ⁴³. семень понахиди(ч) ⁴⁴. иванъ кузми(ч) а се бортници пашко бортикъ ⁴⁵ и. съ ⁴⁶ ѳемелина. юрко мошничъ. тихоно великопольский ⁴⁷. голко залѣский ⁴⁸. А выѣздилъ. ту землю. ходоръ. чеоячи(ч) ⁴⁹. тотъ ѳбѣзди(л) ⁵⁰. ѿ(т) ⁵¹ паиа ѿты старосты. а инни ⁵² то вшитко свидци А писана грамота. тисача лѣ(т) ⁵³ по бжъмъ рожествѣ. т ⁵⁴ лѣ(т) ⁵³. о. ⁵⁵ лѣ(т) ⁵³ и одно лѣ(т) ⁵⁶ а писалъ грюдкови(ч) ⁵⁷ ива(н) ⁵⁸. а писано. оу кнефла в дому. оу вѣки аминь . . . ѿ.

Різничання

А. Крипський, «Укр. грам.»: 1 *А передається через я, розділові знаки оригіналу не відображені*; 2 От[ь]ця; 3 иствореньемъ; 12 дн[ьс]ь; 14 якожь; 16 емужь; 18 с[ы]новця; 19 и же; 22 Вятслѣвь; 23—6-ть; 24 грошей; 27 объѣзды; 33 Ильвовскомъ; 34 сви(ѣ)дци; 40 дисии; 42 Мелеховичь; 43 Куцевич; 45 Бортникъ; 49 Чеолчич; 50 объѣздил; 51 от; 52 писали; 53 лѣт; 54—300; 55—50; 56 лѣт(о); 57 Грюдкович; 58 Иван.

П. Бузук, «Нарис»: 1 *Розділові знаки оригіналу не відображені*; 12 днѣ; 14 якожь; 16 емужь; 22 вятслѣвь; 23 ѣ; 32 вѣздали; 41 кропышевич; 42 мелехович; 43 куцевич; 44 понахидич; 46 ись; 49 чеолчич; 50 объѣздил; 57 грюдкович.

Я. Головацький, «Памятники»: 1 *Розділові знаки оригіналу не відображені*; 2 ѡтца; 4 и сталосѧ; 5 Краковскогo; 9 и сѧ; 10 изь; 14 якожь; 21 тожь; 23 ѣ; 28 доброй; 31 вжитковъ; 35 Мышно; 39 Лоевич(ь); 40 Дисий; 41 Кропышевич(ь); 42 Мелехович(ь); 43 Куцевич(ь); 44 Понахидич(ь); 46 ись; 47 Великопольскій; 48 Залѣскій; 49 Чеолчич(ь); 50 объѣздил(ь); 52 пани; 53 лѣт(ь); 56 лѣт(ь); 57 Грюдкович(ь); 58 Иван(ь).

О. Смирнов, «Сборник»: 1 *А передається через я, розділові знаки оригіналу не відображені*; 2 *Титли розкриті без застережень*; 3 иствореньемъ; 4 И сталосѧ; 6 слово пана пропущене; 7 землѣ; 8 Дмитровскій; 9 и сѧ; 10 изь; 11 къ; 13 болшы; 14 якожь; 15 и сталасѧ; 16 емужь; 17 Скибича; 18 сыновця; 20 трий; 21 тожь; 23—6; 24 грошь; 25 Слово срѣбро пропущене; 26 и сѧ; 29 воли и записѣ; 30 вжити; 31 вжитковъ; 32 вѣздали; 36 войтъ; 37 Ярославскій; 38 Петръ; 39 Лоевичь; 40 слово дисий пропущене; 41 Кропышевичь; 42 Мелеховичь; 43 Куцевичь; 44 Понахидичь; 45 бортникъ; 46 и. перед сѧ немає; 47 Великопольскій; 49 Чеолчичь; 50 объѣздилъ; 51 оть; 52 слово инни пропущене; 53 лѣт; 54—300; 55—50; 56 лѣто; 57 Грюдковичь; 58 Иванъ.

«Акты ЗГ»: 1 *А передається через я, розділові знаки оригіналу не відображені*; 2 *Титли розкриті без застережень*; 3 иствореньемъ; 4 И сталосѧ; 6 слово пана пропущене; 7 землѣ; 8 Дмитровскій; 9 и сѧ; 10 изь; 11 къ; 13 болшы; 14 якожь; 15 и сталасѧ; 16 емужь; 17 Скибича; 18 сыновця; 20 трий; 21 тожь; 23—6; 24 грошь; 25 срѣбро пропущене; 26 и сѧ; 28 доброй; 29 воли и записѣ; 30 вжити; 31 вжитковъ; 32 вѣздали; 36 войтъ; 37 Ярославскій; 38 Петръ; 39 Лоевичь; 40 Денись; 41 Кропышевичь; 42 Мелеховичь; 43 Мелентій Куцевичь; 44 Понахидичь; 45 бортникъ; 46 и. перед сѧ немає; 47 Великопольскій; 48 Залѣскій; 49 Чеолчичь; 50 объѣздилъ; 51 оть; 52 слово инни пропущене; 53 лѣт; 54—300; 55—50; 56 лѣто; 57 Грюдковичь; 58 Иванъ.

Оригінал грамоти: 3 ѣ створѣнемъ; 4 и сталосѧ; 9 и сѧ землею; 14 якожь; 15 и сталасѧ; 16 емужь; 21 тожь; 24 грош; 27 объѣзды; 52 пани.

В. Мацейовський, «Historya»: Wo imja otcia i Syna i swiatoho Ducha Bozym istworiniem u wiku amyń. J stalosia pod derzawoju welykoho Krolia Krakowskoho Kazymira i Hospodaria Ruskoj zemli. i stalosia pry

derżawi pana Oty starosty Ruskoji zli (zemli). oże kupił pan Wjatsław Dmytrowskyj dworyszcze is zemleju jako iz wika słuszało k tomu dworyszczu wszytcy wżytkowe szto dneš sut i potom mohut byty a szto može pryczynyty bolsze meży tymy wżytky to na swoje polipszinie. jakož torhowlia istała sia. kupyl pan Wjatsław u wiku u Wasyla jemuž riczut Skybycz i w jego brata na imia u Hinka i w jech snowcia u Olenka iže kupil pan Wjatsław wo wsich trij tož tu imenowany dał im pan Wjatsław 6 kop hrosz wisnoho sribra a dał im wsim trem to sribro pospolnoju rukoju. tohdy ony pryszedszy wszytcy i swoim plemenem uzdali panu Wjatsławu so wsimny objizdy toho 'dworyszcza po swojej dobroj woli i za inyji mołwyli: aby w dobrom pokoi wżyty tich wżytkow panu Wjatsławu jako wozdały pry panu Błotyszewskom wojewodi Lwowskom a to swidci mistyczy: pan knefl Mychno Wojt Jarosławskyj, a se bojare: Pietr Moszenka, Chodko Łojewicz a se popowe: Dysyj, pop Jurko Kropyszewicz, pop Łoj, a se suside okolnyi: Onysym, a se Dejacy: Stepan Melechowicz, Mełentij Kucewicz, Semen Ponachydicz, Iwan Kuzmicz, a se bortnicy: Paszko Bortyk is Jemelyna, Jurko Mosznych, Tychno Welykopolskij, Hołko Zalis-kij, a wyjizdył tu zemlu Chodor Czeołczycz tož objizdył, ot pana oty starosty, a pynty (pany) to wszytko swidcy a pysana hramota tisiacza lit po božym rožestwi 300 lit 50 lit i odno lit (1351) a pisal Hriudkowicz Iwan u Knefla w domu. u wiku amiñ.

«Протоколь»: 1 А передається через я; 2 ѡтця; 4 И сталося, надрядкови знаки відсутні; 6 пана Оты, ѡ передається через о; 9 и съ; 10 извѣка; 11 к тому дворищу; 14 ѡкожь; 15 и сталася; 16 ѡемужь; 17 скибича; 21 тожь; 22 вятслѣвъ; 23 ѡ; 24 грош вѣского (sic, вятского); 29а въ; 32 въздали; 34 свѣдци (sic, свидѣтели); 38 петръ; 40 десни; 41а деѡци; 45 бортникъ, *наступного* и нема; 52 пини (sic); 55 и.

23. Великий литовський князь Ольгерд та князь Кейстут, а також смоленський князь Святослав укладають угоду про ненапад з великим князем Дмитрієм Івановичем та князем Володимиром Андрійовичем

31 липня — 25 жовтня 1371 р.

Текст опублікований в «Собрании г. г. и д.», ч. 1, стор. 52—53, № 25; О. Смирновим у «Сборнике», № 62, стор. 64—66; в «Др. Росс. Вѣдл.», ч. VIII, вид. 1, стор. 261—265, та ч. I, вид. 2, стор. 88—90, № 10; М. Ростиславичем-Савельевим у праці «Дмитрий Донской», стор. 122—125; в «Дух. и дог. гр.», стор. 21—22, № 6.

Описана І. Срезневським у «Др. п. р. л. и яз.», 1863, стор. 105, та 1882, стовп. 224.

Для цього видання використано публікацію з «Дух. и дог. гр.».

Оригінал зберігається в Центральному державному архіві старих актів СРСР у Москві, ф. 135, № 5, рукописна копія — в Ленінградському відділенні архіву АН СРСР, ф. 216, оп. 1, № 39, арк. 93.

[Се] ѡзъ ¹, князь великии Олгѣрдъ ², своимъ брат(о)мъ ⁶¹, со княз(е)мъ ³ Кестутѣмъ, и княз(ь) великии ⁴ Св(а)тѣславъ ⁵ Иванович [по]слали ⁶ есмь своихъ пословъ къ брату къ ⁶² своему, к ⁷ велико[му] князю Дмитрею

Иванович(ю), и къ его брату, ко княз(ю) к⁷ Володимеру Аньдрѣвич(ю)⁸, княза Борис(а) Костантинович(а)⁹, княза Аньдрѣа¹⁰ Иванович(а), княза Юрья Володимерович(а), Дмитрея Обиручева, Меркурья Петра, Лукьяна.

Тѣ послове оучинили межы¹¹ нас¹² перемирье, от¹³ оспожына¹⁴ заговѣнья¹⁵ до Дмитриева дни¹⁶, межы нас¹² войны нѣтъ. А межы нас¹² нашимъ посломъ ѣздити, путь имъ ч(и)сть.

А в¹⁷ томъ докончаньи княз(ь) Михаило тфѣрскии¹⁸, княз(ь) Дмитрии браньскии¹⁹, и тѣ князи, хто буд(е)тъ²⁰ оу княз(а) оу великого оу Олгѣрда²¹ в-ымени²² его, и оу княза великого Св(а)тъслава²³ тако же²⁴.

А²⁵ князю великому Олгѣрду²⁶, и княз(ю) Кестутью, и княз(ю) великому Св(а)тъслав(у)²⁷, хто будетъ²⁸ со княз(е)мъ съ²⁹ великимъ зъ Дмитриемъ Иванович(е)мъ и съ его брат(о)мъ, со княз(е)мъ с⁸ Володимеромъ Аньдрѣвич(е)мъ³⁰, в³¹ любви и в¹⁷ докончаньи, князь великий Олегъ, княз(ь) великий Романъ, княз(ь) великий Володимеръ проньскии³³, и иныѣ³⁴ княз(и), хто буд(е)тъ³⁵ в¹⁷ нашемъ имени, тѣхъ князии княз(ю) великому Олгѣрду²¹, и брат(у) его, княз(ю) Кестутью, и княз(ю) великому Св(а)тъславу²⁷, и ихъ дѣтемъ тѣхъ князии не воевати, очины³⁶ ихъ, ни ихъ люд(и)и.

А что княз(ь) Михаило на первомъ перемирь(е)³⁷, на другомъ, и на третьемъ котораа буд(е)тъ мѣста пограбил³⁸ в¹⁷ нашей очинѣ³⁹, в¹⁷ великомъ княженьи, а то князю великому Олгѣрду²⁶ мнѣ чистити, то княз(ю) Михаилу по исправѣ подавати назад⁴⁰, по докончанью княз(а) великого Олгѣрда²¹. А гдѣ буд(е)тъ княз(ь) Михаило восла в¹⁷ нашу очину⁴¹, в¹⁷ великое княженье, намѣсник(и) или волостели, и тыхъ ны сослати⁴² доловъ⁴³, а не поѣдутъ, и памъ ихъ имати, а то отъ нас¹² не в-ызмѣну⁴⁴. А отъ сего перемирья, от¹³ оспожына¹⁴ заговѣнья¹⁵ до Дмитриева дни, иметь княз(ь) Михаило что пакостити в нашей очинѣ³⁹, в¹⁷ великомъ княженьи, или грабити, намъ са с³ нимъ вѣдати самимъ. А княз(ю) великому Олгѣрду²⁶, и брат(у) его, княз(ю) Кестутью, и ихъ дѣтемъ за него са не вступати⁴⁵.

А что пошли в¹⁷ Орду ко ц(а)рю люд(и) жаловатиса на княз(а) на Михаила, а то есмы въ б(ож)ьи⁴⁶ воли и во ц(а)р(е)вѣ, как повелить, так ны дѣяти, а то от нас¹² не в-ызмѣну⁴⁴.

А межы нас¹² посломъ литовьскимъ⁴⁷, и нашимъ, и смоленскимъ⁴⁸, и торговцемъ путь ч(и)сть. А посломъ тфѣрскимъ⁴⁹ и нашимъ промежы нас¹² путь ч(и)сть. А оприснь⁵⁰ пословъ, тфѣричемъ⁵¹ нѣтъ дѣл в нашей очинѣ³⁹, в¹⁷ великомъ княженьи, а нашимъ нѣтъ дѣл во⁵² Тфѣри⁵³.

А си грамота аже буд(е)тъ князю великому Олгѣрду²⁶ не люба⁵⁴, инѣ⁵⁵ отошлетъ. А хотѣ и отошлетъ, а на семь перемирьи и докончаньи межы нас¹² войны с³ Олгѣрдомъ⁵⁶ нѣтъ до Дмитриева дни.

А на семь перемирьи и докончаньи от⁵⁷ великого княз(а) от⁵⁷ Олгѣрда²¹, и ото княз(а) отъ Кестутья, и ото княз(а) от великого отъ Св(а)тъслав(а)²³ целовали⁵⁸ кр(ес)тъ: княз(ь) Борис Костантинович⁹, княз(ь) Аньдрѣа¹⁰ Иванович, княз(ь) Юрье Володимерович, Дмитрии Обѣручевъ, Меркурей, Петръ, Лукьянъ. А отъ великого княза отъ Дмитрея Иванович(а)

и ото княз(а) Володимера Аньдрѣвич(а) ⁶⁰ целовали ⁵⁸ кр(ес)тъ.: Дмитрии Михайлсвич, Иванъ Михайлович, Дмитрии Олександрович, Иванъ Федорович.

А со Ржевы до исправы не сослати.

Різничаття

О. Смирнов, «Сборник»: 1 на і а передаються через я; 3 съ; 7 къ; 12 нась; 13 ото; 14 Спожына; 16 Розділові знаки не збігаються з виданням «Дух. и бог. гр.»; 17 въ; 19 и після голосних передається через й; 20 будуть; 22 въ имени; 24 также; 25 и; 28 будутъ; 31 въ; 35 будутъ; 36 отчины; 38 пограбилъ; 39 отчинѣ; 40 назадъ; 41 отчину; 44 въ измѣну; 48 Смоленскимъ; 52 въ; 54 нелюба; 56 Олгѣрдомъ войны; 57 отъ.

«Др. Росс. Вивл.»: 1 на і а передаються через я; 2 Олгердъ; 3 съ; 4 Великій; 5 Святославъ; 7 къ; 8 Андреевичю; 9 Константиновича, 10 Андрея; 11 межи; 12 нась; 13 отъ; 14 Оспожина; 16 Розділові знаки не збігаються із виданням «Дух. и дог. гр.»; 17 въ; 18 Тверскій; 19 Дмитрей Брянскій; 20 будутъ; 21 Олгерда; 22 въ имени; 23 Святослава; 24 также; 26 Олгерду; 27 Святославу; 28 будетъ; 29 княземъ съ; 30 Андреевичемъ; 31 въ; 33 Пронскій; 34 иныя; 36 отчины; 37 перемирьи; 38 пограбилъ; 39 отчинѣ; 40 назадъ; 41 отчину; 42 сослати; 43 доловъ; 44 въ измѣну; 45 вступати; 46 Божіи; 47 Литовскимъ; 48 Смоленскимъ; 49 Тферскимъ; 50 опричнь; 51 Тферичемъ; 53 Тфери; 54 нелюба; 55 ино; 56 Олгердомъ войны; 57 отъ; 58 цѣловали; 59 Андрей; 60 Андреевича.

«Собрание г. г. и д.»: 1 на і а передаються через я; 3 съ; 6 послалы; 7 къ; 8 Андрѣвичю; 10 Андрѣя; 12 нась; 13 ото; 14 Спожына; 15 заговенья; 16 Розділові знаки не збігаються із виданням «Дух. и дог. гр.»; 17 въ; 19 и після голосних передається через й; 20 будутъ; 22 въ имени; 24 также; 25 и; 28 будутъ; 35 будутъ; 36 отчины; 37 перемирьи; 38 пограбилъ; 39 отчинѣ; 40 назадъ; 41 отчину; 43 долов; 44 въ измѣну; 45 вступати; 52 до; 54 нелюба; 56 Олгердомъ войны; 57 отъ.

В. Ростиславич-Савельев, «Дмитрий Донской»: 1 Сязъ, на і а передаються через я, розділові знаки не відповідають нашому виданню; 3 съ; 7 къ; 13 ото; 14 Спожына; 17 въ; 18 тфѣрскій; 19 и в кінці слова після голосного передається через й; 20 будутъ; 22 въ имени; 24 также; 25 и; 28 будутъ; 31 въ; 35 будутъ; 36 отчины; 37 перемирьи; 39 отчинѣ; 41 отчину; 44 въ измѣну; 56 нась съ Олгѣрдомъ войны нѣтъ; 57 отъ; 61 Титли розкриті без застережень; 62 къ відсутне.

24. Олександр Коріятович дарує млин Смотрицькому монастиреві

17 березня 1375 р.

Текст опублікований О. Пшездзєцьким у праці «Обгазу», т. 1, стор. 119; М. Грабовським, О. Пшездзєцьким у публікації «Zgodna», стор. 139—140; М. Молчановським в «Очерке», стор. 208—209; І. Сахаровим у «Палеограф. снимках», т. XIV, № 16;

П. Батюшковим у «Подолін», вставка між стор. 10 і 11; в «Актах ЗР», 1846, т. I, № 4, стор. 21; Я. Головацьким у «Памятинках», 1865, № 5, стор. 188, 1867, № 5, стор. 8; П. Житцьким в «Унив. изв.», № 12, стор. 59, «Очерке», стор. 355; О. Смирновим у «Сборнике», № 63, стор. 66; О. Соболевським, С. Пташицьким у «Палеограф. снимках», № 4; В. Розовим в «Южвор. гр.», «Укр. гр.», № 10, стор. 19—20.

Описана або згадується І. Срезневським у «Др. п. р. п. и яз.», 1882, стовп. 229; О. Яцимирським у «Молд. гр.», стор. 179; М. Погодіним у «Вилensk. вестн.», у «Протоколах», стор. 214.

Приклади з грамоти зустрічаються в таких мовознавчих виданнях: О. Соболевський, «Очерки»; Є. Тимченко, «Курс»; М. Аптошин, «Закарп. гр.»; І. Свенцицький, «Західноукр. гр.»; Я. Спринчак, ВЯ, 1956, № 6; В. Санников, «Порядок»; О. Зарудняк, «Наук. зап.»; «Словник»; Ф. Медведєв, «Укр. гр.», «Нариси»; С. Бевзенко, «Нариси», «Істор. морф.», «З істор. коментар.»; С. Самілюк, УМШ, 1956, № 6, 1958, № 2; Л. Гумецька, «Втор. спол.», «Словотв. присл.», «Словотв. сист. числ.», та ін.

Для даної публікації використано текст грамоти з видання В. Розова.

Фотокопію зроблено з літографічного знімка, вміщеного в праці О. Соболевського, С. Пташицького.

Копія зберігається в Ленінградському відділенні архіву АН СРСР, ф. 216, оп. 1, № 39, арк. 96.

Во йма¹. оця² й сна. й стго дха. аминь. Мы. кна(з) литовський³. кна(з) олезандро⁴. корьатович⁵. бьїю мльїю⁶. князь. й гдрь³⁹ подольской. земли. чинимъ. свѣдочно^{6a} своимъ. листомъ. всакому. доброму. кто жь⁷. на сей листъ. посмотреть⁸. што жь⁹. былъ. братъ нашъ¹⁰. кна(з). юрїи¹¹. корьатови(ч). придалъ млинъ. къ. цркви. къ матцѣ. бьї¹². оу смотричи. то и мы. князь. Олезандро⁴. потверживаемъ. того своимъ. листомъ. дали ієсмо^{12a} на вѣки. той. млинъ. й мѣсто. оу млина. къ цркви⁴⁰. й тымъ. мнихомъ. казательского¹³. закону. а кого. коли. йсырачють. людий¹⁴. к¹⁵ собѣ. оу томъ мѣстѣ. оу млина. тыѣ¹⁶ люди далъ ієсмь¹⁷ имъ. со всѣмъ¹⁸. правомъ. Але¹⁹. то. што жь²³ коли. вси бодре^{19a} и земле не будутъ. городъ. твердiti.^{20a} тогда тий²⁰ люди тако же²¹. имъ іють. твердiti.^{20a} городъ. смотричь. йже то²². што жь²³. коли. вси земле не²⁴. имуть давати. дашь. оу татары.^{24a} то серебро. имъ іють²⁵. тако же⁴¹ тий²⁰ люди. дати. А ко млину. граница²⁶. горѣ. смотричемъ. до мосту. а доловъ²⁷. смотричемъ. што дуброва. межи ходорковымъ^{27a} селомъ. тоѣ. дубровы. половина. ко млину. а в поли. кде²³ собѣ. пробрють²⁹ нивы. то ихъ. имъ іеть прислушати. А на то дали ієсмо. свой лист. и печать. завѣсили. своієго князьства. А свѣдци на то. гринко. панъ. староста. подольский. смотрицкий. воієвода. рогозка³⁰. прокопъ. семенко³¹. карабчїєвский³². А писанъ. листъ. оу смотричи. по бьимъ⁴². нароженьї³³. а³⁴. лѣтъ. и. т. и. о³⁵. пѣтого. лѣта. мѣа. марта. Зї³⁶. оу днь. стго. Олезѣа³⁷. члвка. бѣа³⁸.

Різничитання

«Акти ЗР»: 1 я передається через я, нарядкові знаки відсутні, розділові знаки не збігаються з оригіналом; 2 Титли розкриті без застережень; 3 Литовській, и після голосної в кінці слова передається через й; 4 Александръ; 5 Коріатовичъ; 6 милостію; 7 жъ; 8 посмотришь; 9 штожь; 10 нашъ; 11 Юрій; 12 Божіей; 13 казателного; 14 людій; 15 къ; 16 тые; 17 есмо; 18 всимъ; 19 аль; 20 тін; 21 такожъ; 22 и то жъ; 23 штожь; 24 земляне; 25 имають; 26 граница; 27 доловъ; 28 кдѣ; 29 прооруть; 30 Рогожка; 31 Прокопъ и Семенко; 32 Корабчѣвскіи; 33 нароженю; 34—1000; 35 лѣтъ 300, 70 и; 36—17.

«Унив. изв.»: 1 я передається через я, нарядкові знаки відсутні, розділові знаки не збігаються з оригіналом; 2 Титли розкриті без застережень; 3 литовській, и після голосної в кінці слова передається через й; 5 Коріатовичъ; 7 жъ; 11 Юрій; 12 Божіей; 15 ксобѣ; 21 также; 23 штожь; 31 Прокопъ и Семенко; 32 Корабчѣвскій; 35 Ѡ; 38 Божія.

Я. Головацький, «Памятники»: 1 Розділові знаки не передають правопису оригіналу; 2 Титли розкриті без застережень; 3 Литовскіи, и після голосної в кінці слова передається через й; 4 Александръ; 5 Коріатовичъ; 6 милостію; 7 жъ; 8 посмотришь; 9 тожь; 10 нашъ; 11 Юрій; 12 Божіей; 13 казателного; 14 людій; 15 къ; 16 тые; 17 есмо; 18 всимъ; 19 Аль; 20 тін; 21 такожъ; 22 И тожь; 23 штожь; 24 земаше; 25 имають; 26 граница; 27 доловъ; 28 кдѣ; 29 прооруть; 30 Рогожка; 31 Прокопъ и Семенко; 32 Корабчѣвскіи; 33 нароженю; 35 т о и; 38 Божія.

О. Смирнов, «Сборник»: 9 штожь; 31 Прокоп и Семенко; 32 Карабчѣвскіи; 37 Олезена.

М. Грабовський і О. Пшездзецький, «Zródła»: Wo imia Otca i Syna i swiatoho Ducha Amiin. My kniaz Litowskij kniaz Aleksandr Korjatowicz Boziju Milostju kniaz i hospodar Podolskoj zemli, czynim swiedoczno swoim listom wsiakomu dobromu ktoz na sej list posmotrit, sztoz byl brat nasz kniaz Jurij Korijatowicz pridał mlin k'cerkwi k' matcie Bozjej u Smotriczi. to i my kniaz Aleksandr potwierzawaiem toho swoim listom; daliejsmo na wieki toj mlin i miesto u mlina k' cerkwi i tym mnichom kazatelnoho zakonu a koho koli i spriacziut ludij k' sobie u tom miestie u mlina, tyje ludi daliesm im so wsiem prawom al to sztoz koli wsi bojare i zemlanie budut horod twerditi tohd tii ludi takoż imiejut twerditi horod Smotricz, iże to sztoz koli wsi zemlane imut dawati dań u Tatary, to srebro imiejut takoże tii ludi dati. A ko mlinu hranica horie Smotriczem do mostu a dołowie Smotriczem szto dubrowa mezi Chodorkowym sełom; toje dubrowy połowina ko mlinu a w poli kdie sobie prooriut niwy to ich imiejut prisluszati; a na to daliejsmo swoj list i peczat zawiesili swojeho kniazstwa a swiedci na to Hrinko Pan Starosta Podolskij, Smotrickij wojewoda Rohozka, Prokop Semenko Karabczewskij. A pisan list u Smotriczi po Boziim narozeniu 1000. liet 300.

70 i piatoho lieta miesiacia Marta u 17, u deň sviatoho Oleksieja czełowieka Boziĵa.

П. Ж и т е ц ь к и й, «Очерк»: 1 *Надрядкові знаки відсутні, а передається через я*; 2 *Отця, титли розкриваються без застережень*; 4 *Олександро*; 5 *Коріатовичь*; 7 *жъ*; 11 *Юрій*; 12 *Божьіей*; 15 *ксобѣ*; 21 *такоже*; 23 *штожъ*; 28 *втоли кгде*; 32 *Корабчѣвский*; 36 *у зі(день)*; 38 *Божія*; 39 *господарь*; 40 *млина, к цркви*; 41 *такоже*; 42 *Божинь*.

О. П ш е з д з е ц ь к и й, «Обrazy»: 1 *Надрядкові знаки відсутні, а передається через я*; 2 *отца, титли розкриті без застережень*; 3 *ии в кінці слова передається через й, и після голосної передається як й*; 4 *Александръ*; 5 *Корьятович*; 6а *вѣдомо*; 7 *ктожъ*; 8 *посмотритъ, у третій особі дієслів після т стоїть ъ*; 9 *штожъ*; 11 *Юрій Корятовичь*; 12 *божьей*; 12а *Далиесмо*; 13 *кавательного*; 14 *исправлють людей*; 15 *къ*; 17 *далиесмо*; 19 *альто*; 19а *всѣ боже*; 20а *твѣрдиты*; 20 *тыѣ*; 21 *такожъ*; 22 *Смотричь*; *ижъ то*; 23 *штожъ*; 24 *всѣ земляне*; 24а *татарь*; 26 *граница*; 27 *доловѣ Смотричомъ*; 27а *Ходорновѣмъ*; 28 *полѣ, гдѣ*; 29 *проорують*; 30 *Рогожка*; 32 *Карабчиѣвскій*; 33—36 *лѣтъ 1375 нашего лѣта мѣа марта 17 дня*; 37 *Алексѣя*; 41 *такожъ*; 42 *послѣ народженія Божія*.

25. *Юрій Холмський дарує церкві пресвятої богоматері у Холмі села Стрижово, Сліпче, Космово і Цуцнево*

1376 р.

Текст опублікований О. Востоковим в «Описании», стор. 174, № CVI; І. Срезневським у «Др. п. р. п. и яз.», 1863, стор. 109, 1882, стовп. 232; Д. Зубрицьким в «Истории», стор. 266; А. Будиловичем у «Памятниках», вип. VII, стор. 73; О. Смирновим у «Сборнике», № 65, стор. 67; П. Ивановим у ЗНТШ, стор. 119—120; О. Соболевським в «Очерках», стор. 26; В. Розовим в «Южнор. гр.», «Укр. гр.», № 11, стор. 21—22.

Описана або згадується Д. Іловайським в «Ист. Росс.», стор. 79—82; П. Батюшковим у «Беллруссии», стор. 71; А. Петрушевичем в «Холм. епарх.», стор. 26—27; І. Шараневичем в «Истории», стор. 220; Д. Зубрицьким у «Крит.-истор. пов.», стор. 131 та ін., в «Анониме», стор. 18—24, «Истории», стор. 266—267; в «Актах ВК», 1896, т. XXIII, стор. 42, 43, 46, 144—148, 1892, т. XIX, стор. 4, 52—56; А. Лонгіновим у «Гр. Юрия II», стор. 20, 31, та в праці «Червен. гор.», стор. 347; А. Андріяшевим у праці «Очерк ист.», стор. 94, 206—223; В. Площанським у «Прошл. Холм. Руси», стор. 43; П. Ивановим в «Истор. судьбах», стор. 188—189; І. Линниченком в ЖМНПр., стор. 89, 170, 207—208; у праці «Болеслав», стор. 34, 46—49, 89, 207—208; Я. Ржежабеком в «Jiri II», стор. 136—141, 195—208; Х. Стадницьким «Synowie Gedymіпа», стор. 19—20.

Копія зберігається в Ленінградському відділенні архіву АН СРСР, ф. 216, оп. 1, № 39, арк. 107; оригінал — у відділі рукописів Державної бібліотеки СРСР ім. В. І. Леніна, ф. Румянцева, № 256, євангеліє XIV ст., № 106, арк. 4—11.

Подається за виданням В. Розова.

Для фотокопії використано літографічний знімок І. Срезневського з «Приложения к Др. п. р. п. и яз.», 1866.

Приклади з грамоти зустрічаються в таких мовознавчих дослідженнях: А. Кримицький, «Укр. грам.»; О. Соболевський, «Лекции», «Очерки»; Є. Будде, «Лекции»; Ф. Медведев, «Нариси», «Труди»; С. Самійленко, УМШ, 1958, № 2;

С. Бевзенко, «Нариси», «З істор. коментар.», «Істор. морф.»; Л. Гумецька, «Мовознавство», № 10, «Функції», «Перв. прийм.», «Втор. прийм.».

Въ има ѿ(т)ца и с̃на и ст̃го д̃ха¹ се на² князь³ юрія³ холмський сп̃ь даниліа¹⁰ холмского¹² по см̃рти с̃на моєго¹³ князя семена придали ієсмо к ц̃ркви б̃жої преч(с)тої⁴ б̃гом̃три на б̃гом̃оле вечистое⁵ села⁶ стрижово слепче космово цуцнево з⁷ обема береги ѿбаполъ¹¹ бугу в л̃ѣ(т) ^тз̃ѿпд⁸ к столцу ієп(с)п̃и холмское при б̃голюбезномъ калисти ієп(с)п̃и холмскомъ и белзскомъ¹⁴ да пребудуть же непорушно¹⁸ подъ анафемою за што zde¹⁷ даи г(с)ди намъ побыть и з(д)рвїне¹⁵ а по семь и детемъ¹⁶ нашимъ вечную пам̃ать аминь:—

Різничання

О. Смирнов, «Сборник»: 1 Слова Въ има ѿ(т)ца и с̃на и ст̃го д̃ха ^тпропущені; 3 Юрія; 5 вечистое; 7 зо; 8 ≠ з̃ѿ. пд.; 15 здравїи; 16 д̃бтемъ; 18 не порушно.

І. Срезневський, «Др. п. р. п. и яз.»: 1 Слова Въ има ѿ(т)ца и с̃на и ст̃го д̃ха пропущені; 6 Слова села стрижово слепче космово

цущнево пропущені; 8 ^тω. пд; 14 ^тНа слові Бельзском... кінчається.

О. Соболевський, «Очерки»: 2 а; 3 юр...; 4 пречстой.

А. Будилович, «Памятники»: 1 Титли розкриті без застережень; 8 лѣто 6884; 9 а передається через я; 11 обаполь; 12 Холмського; 13 не передається через е; 17 здѣ.

П. Івапов, ЗНТШ: 1 Слова Въ имѣ ω(т)ца с̃на и с̃го д̃ха пропуцнені; 3 Юрія Холмской; 6 далі: Стрижево; 7 далі: обома; 8 лѣто 6884; 9 а передається через я; 10 Данилія; 11 обополю.

26. Жічка Ольгерда княгиня Юліанія дозволяє Успенській церкві
в Озерницах збирати темяницину

1377 р.

Текст опублікований в «Актах ЗР», 1846, т. I, № 5, стор. 21; у «Вестнике ЮЗ и ЗР», стор. 12; І. Срезневським у «Др. п. р. п. и яз.», 1863, стор. 109—110, 1882, стовп. 236; О. Смирновим у «Сборнике», № 67, стор. 67; в «Описании... рукописей», стор. 40 та фотокопія № 9.

Про грамоту див. ще таку літературу: М. Карамзін, «История», т. IV, стор. 207, 268, прим. 333, 351, а також т. V, прим. 71, стор. 254; «Акты ЗР», 1846, т. I, «Примечания», стор. 5; М. Погодін, «Вилensk. вестн.».

Приклади з грамоти зустрічаються в таких мовознавчих дослідженнях: С. Бєвзєнко, «Истор. мсрф.»; Є. Карський, «Белоруссы», т. I, та ін.

Копія зберігається в Ленінградському відділенні архіву АН СРСР, ф. 216, оп. 1, № 39, арк. 109. Оригінал зберігається у відділі рукописів Державної публічної бібліотеки ім. М. Салтикова-Щєдріна, шифр Q, п. I. 2. євангеліє XIV ст., арк. 61 зв.

Для цього видання використано текст, опублікований в «Актах ЗР».

Се ¹кн̃гинѣ ѡглькирдовая ²бульѣщнѣ. буставила есми брати на црковѣ ³бжю прчстой успениѣ ⁴темьянщину ⁵. на годъ ⁶по полѹ/копе грошѣи ⁷. оу возерищехъ на оуханехъ со ѡлексеевщины. а хто ¹²иметь тоє ^тзакладыеть. або ѡ цркви бж̃сѣѣ ^тѡдаливать. ѣ мьстить ⁸емѹ бг̃ь ⁹ѣ прчстан ¹⁰ѣго м̃тр̃ь. в сий ¹³векъ ѣ в ¹¹будущий. аминь.

Різничтання

І. Срезневський, «Др. п. р. п. и яз.»; О. Смирнов, «Сборник»: 3 Слова бжю прчстой успениѣ пропущені.

«Вестник ЮЗ и ЗР»: 1 Крапки і нарядкові знаки відсутні; 2 Ольгирдовая; 4 Успення; 5 темяницину; 6 год; 7 грошей; 8 мстить; 9 богъ; 10 причитай; 11 въ.

«Описание... рукописей»: 1 Нарядкові знаки відсутні, титли розкриті, відновлені літери взяті в дужки; 5 темьянщинѹ; 6 год, ѣ в кінці слів відсутній; 7 гроші; 12 кто; 13 си.

27. Пани Хонька Васкова продає панові Івану Губці Калеників
монастир

1378 р.

Текст публікувався в AGZ, т. II, № 9, стор. 15—16; А. Кримським в «Укр. грам.», стор. 420б—420γ; О. Шахматовим, А. Кримським у «Нарисах», стор. 158—159; О. Соболевським, С. Пташицьким у «Палеограф. снимках», № 24; С. Обнорським, С. Бархударовим в «Хрестоматии», стор. 107—109; М. Дурново в «Хрестоматии», стор. 43—44; В. Розовим в «Южнор. гр.», «Укр. гр.», № 13, стор. 25—27.

Оригінал зберігається в Центральному історичному державному архіві УРСР у Львові, ф.: «Ставропігійський Інститут у м. Львові», № 129, оп. I, «Братський архів», в'язка I, од. зб. I («Купча»).

Подається за виданням В. Розова. Для фотокопії взято літографічний знімок з публікації О. Соболевського, С. Пташицького.

Приклади з грамоти зустрічаються в таких мовознавчих дослідженнях: Л. Гумецька, «Втор. прийм.», «Функції», «Втор. спол.», «Словотв. присл.», «Мовознавство», № 10, «Словотв. сист. числ.», «Перв. прийм.»; Ф. Медведев, «Укр. гр.», «Нариси»; О. Заруняк, «Наук. зап.»; Д. Шелудько, «Німецькі елем.»; «Словник»; С. Бевзепко, «Нариси», «Істор. морф.», «З істор. коментар.»; І. Свенціцький, «Нариси», «Елементи», «Західноукр. грам.»; О. Шахматов, А. Кримський, «Нариси»; А. Кримський, «Укр. грам.»; О. Соболевський, «Очерки»; І. Срезневський, «Матеріали» та ін.

Грамота згадується П. Петрушевичем у «Наук. сборн.», стор. 187, та О. Соболевським у ЖМНПр., стор. 73.

Во има ¹ ѿ(т)ца ², и сна и стго дха. Аминь. бжъною млтъю. и ³ добрыхъ людий пръязню ⁴. и стала сѧ ⁵ торгувла. межѧ добрыми людми. межѧ бояры. и межѧ крилошаны стго ивана. аже пани хонька. васкова ѧ дѧдьковича жена. изъ дѧтьми своѧими. и сѧ ⁷ пани просинъною ⁸. и затѧмь своѧемъ и сѧ ⁹ паномъ ивашкомъ данъславичемъ. и си ¹⁰ внучаты своѧими. и со всѧмъ племѧнемъ своѧемъ доброю волею ¹¹ своѧою и добрымъ оумышлѧнънемъ ¹² своѧемъ. а никоторою ¹³ силою. но сама то вчинила. безо лъсти и безъ хитрости. продала ѧсть. тотъ мунастырь за. к. гривень серебра вѧсного. именемъ иванови губцѧ протодѧконови стго ивана. и ѧго брату ходорови. и дѧтемъ ѧхъ. а иванъ. губька ¹⁴ и своѧемъ ¹⁵ братомъ. купилъ ѧсть тотъ мунастырь. именемъ калениковъ. цркъвъ стоѧ бци. оуспѧнныѧ причистоѧ. изъ блг(с)влѧнънемъ. пискупа ларивона. А купилъ ѧсть иванъ губька изъ братомъ своѧемъ. на вѧки и ко ¹⁸ стму ѿ(н)у еп(с)пи ¹⁹ к селу гнѧвновчи д(а)ли ²⁰. ѧі. гривень серебра вѧсного. А губка далъ шюбу свою куничюю дорогимъ ²¹ сукномъ брунатънымъ пошита. за. ѧ. гривень. пани хоньци. и ѧще ва ²⁴ дали. вѧ. лисици. пани хоньци и ²⁵ ѧѧ затѧви ивашкови. и дѧтемъ ѧѧ. а про то та пани хонька и своѧемъ затѧмь. и своѧемъ со всѧмъ племѧнемъ. оуздала ѧсть. тотъ мунастырь калениковъ. иванови губцѧ. и ѧго брату ходорови. на вѧки и дѧтемъ ѧхъ. со всѧмъ объѧздомъ ²⁷. и со всѧми границѧми. и землею. и сѧножатъми. и зѧ ²⁸ гаими и зѧ ²⁸ дубровами. и зѧ ²⁹ бортьми. и зѧ ²⁹ болоты. и сѧ ³⁰ рѧками. и со млиномъ. и сычемъ. и с ко-

лодаземъ. и с ловиши. и со ³¹ всѣми оужитки. ѣко из вѣка вѣчного слушало к тому мунастыреви, а тому мунастыреви. не ѿ(т)лучатиса ³² ѿ(т) стго ивана. оу вѣки. хто коли ѣго купилъ. тому слушати къ стму ивану. а при томъ оуздаванъѣ. были бояре землане, панъ. ходько быбельский ³³ со двѣма снма ³⁵. андрѣико и васко. панъ глѣбъ дворьскови(ч) ³⁶. со двѣма снма ³⁵ ванько ³⁷ А лехно ³⁸. панъ ивашко ³⁹ дроздь. панъ васко кузмичъ, панъ ми-хаило ⁴⁰ потрутовичъ ⁴¹. панъ гаврилъко дробышевичъ ⁴² со двѣма снма. сеньковича ⁴³ два миханло ⁴⁴ а ⁴⁵ ивашко. степко бдешицкии ⁴⁶. игнатко черневи(ч) ⁴⁷. попъ микулинский ⁴⁸ Федуть ⁴⁹. а другии попъ безмездницкии ⁵⁰ кость. попъ теплякови(ч) ⁵¹ ѣковъ, нестюръ цепаревичъ ⁵² А пить ⁵³ моричъ ⁵⁴ в ѿлеша оу дому. за полъ гривны грошювъ ⁵⁵. А писалъ грамоту костько дьякъ болестрашицкии по бжьюмъ нарожнѣмъ тисачю лѣ(т). и. т. лѣ(т). и. ѿ. лѣ(т) и осьмою лѣто . . .

Різничання

О. Шахматов, А. Кримський, «Нариси»: 1 а передається через ѡ; 2 о(т)ца; 3 Розділові знаки не передаються; 4 прязню; 15 ис своимъ; 18 ико; 19 епископ(и)и; 20 Гнѣвновчи. Дали.; 27 объѣздомъ; 45 и; 46 Гдешицкии; 51 Тепляковичъ.

А. Кримський, «Укр. грам.»: 1 а передається через ѡ; 2 О(т)ца; 3 Розділові знаки не відображені у виданні; 4 прязню; 15 своимъ; 19 епископ(и)и; 25 и; 27 объѣздомъ; 43 ченьковича; 44 Мих...; 48 поп...ьскии; 52 Пегаревичъ.

С. Обнорський, С. Бархударов, «Хрестоматия»: 5 истала са; 19 епѣи; 25 в; 33 быбельский.

AGZ: 5 и сталаса; 7 и с; 8 просиньєю; 9 и с; 11 болею; 12 оумышлѣныемъ; 13 ани которою; 15 си своимъ; 19 епископи; 20 гнѣвновчидал и; 24 ѣщева; 27 объѣздомъ; 28 изъ; 29 из; 30 исъ; 32 отлучати са; 33 быбельский и; 36 дворьсковичъ; 37 ванькомъ; 40 миханлъ; 42 гаврилъ Кодробышевичъ; 47 черневичъ; 49 фдутъ; 51 тепляковичъ; 54 могоричъ; 55 грошювъ.

«Купча»: 5 и сталаса; 7 и спани...; 10 иси; 14..бъ..; 15 и своею, ѣ; 20 дали; 21 доро...м; 28 изъ; 29 из; 35 снми.. ли.... васко; 36 д...ръскович; 38 Алехно; 39 ивашко др. з. ѣ па...аско кузьмичъ; 40 миханл; 41.. трутовичъ; 46 Кдешицкии; 48 по.....у.....скии; 52 ... аровичъ; 55 за-пол.....ы грошювъ.

М. Дурново, «Хрестоматия»: 5 истала са; 7 и с; 13 ани которою; 14 Слово губька пропуцено; 15 и своимъ нема; 19 епѣи; 31 съ; 38 алехно; 39 Після слова ивашко пропуцено дроздь панъ в; 41 ѿтрутовичъ; 42 Після слова дробышевичъ пропуцено со двѣма с(ы)н(а)ма; 43 оньковича; 44 Пропуцено—аило а; 46 кдешицкии; 48 поп.....скии; 50 без.здъницкии; 52 це.аревичъ; 53 апить.

28. Володислав, князь опольський, дарує маєток в Бохурі своєму
служі Ладомуру Волошину

1378 р.

Текст опублікований в AGZ, т. VII, № 13, стор. 22; А. Кримським в «Укр. грам.», стор. 420 Б—420 Б; О. Соболевським, С. Пташицьким у «Палеограф. спімках», № 16; М. Дурново в «Хрестоматии», стор. 42—43; В. Розовим в «Южнор. гр.», «Укр. гр.», № 12, стор. 23—24.

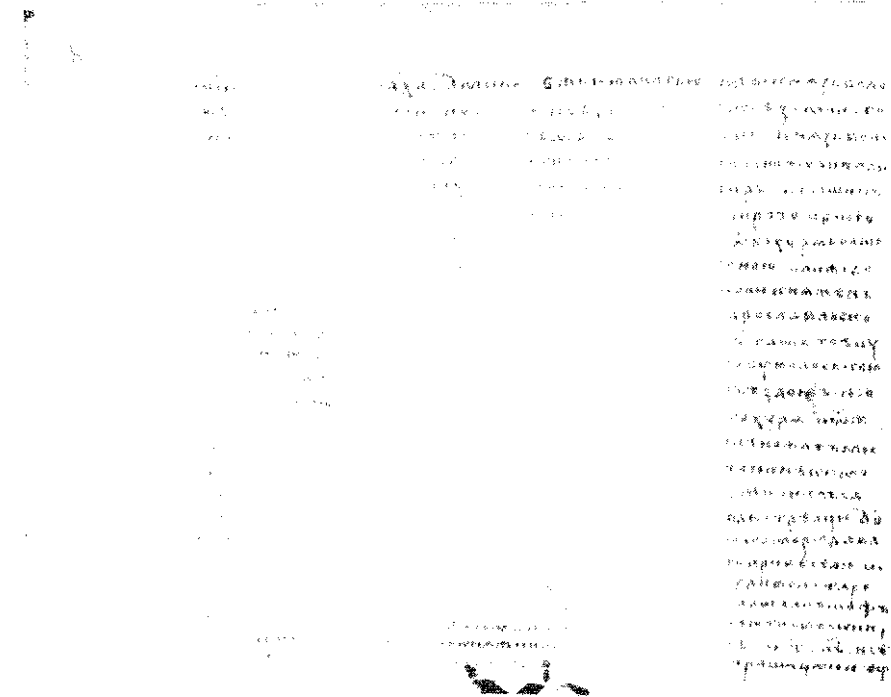
Незважаючи на те, що в грамоті вказано рік написання, дослідники розходяться в її датуванні. В AGZ опубліковано грамоту під 1377 роком. Слушність цієї дати визнає Є. Карський («Два документа», стор. 544). А. Кримський, М. Дурново, О. Соболевський, С. Пташицький, Є. Карський («К вопросу...») і В. Розов прийняли вказаний у грамоті рік. Цю дату поставлено і тут.

Подается за виданням В. Розова. Для фотокопії використано літографічний знімок, вміщений у праці О. Соболевського, С. Пташицького.

Оригінал зберігається у В. Сз., Д. р., № 175.

Приклади з грамоти зустрічаються в таких мовознавчих дослідженнях: І. Свєнціцький, «Нариси», «Західноукр. грам.»; Є. Тимченко, «Курс»; А. Кримський, «Укр. грам.»; С. Бєвзєнко, «Нариси», «Істор. морф.», «З істор. коментар.»; «Словник»; С. Саміленко, УМШ, 1956, № 6; О. Зарудняк, «Наук. зап.»; Я. Спрічкак, ВЯ, 1956, № 6; Ф. Медведєв, «Нариси», «Укр. гр.»; Л. Гумєцька, «Втор. спол.», «Словотв. сист. числ.», «Мовознавство», № 10, та ін.

Во і́мѧ ¹ ѿ(т)ца ². и снѧ и сѣго дѣха. Аминь. бжѣю ³ мл(с)тѣю. Мы князь володиславъ. Опольскоѣ земли. и велуньскоѣ земли. и рускоѣ земли. господарь. и дѣдичь вѣчныи землямъ тѣмъ. самодержецъ. князь веле ⁴ нашею доброю волею. и нашимъ добрымъ. оумышлѣнѣемъ. то ієсмы вчинили възрѣвши. на нашего вѣрнаго ⁵ слугу. именемъ рекучи ладомиръ. волошинъ. што же ієсть намъ вѣрно послужилъ. и ієщи служити будетъ. А про то. про ієго. вѣрную службу. дали ієсмы ієму. годлѣ поле. што же лежить. ѿ(т) ⁶ бохура болше милѣ. то поле пустыня. А тернаву рѣку, имивши с убою стофоною. ѿли же ⁸ до верха рѣки тоѣ. и поля всѧ што суть по рѣцѣ тоѣ. и все то што коли княжѣнѣя пустынѣ. с убою сторону. и ѿ(т) ⁶ бохура лѣсы. и дубровы. и ѿ(т) ⁶ ярославльскоѣ волости пустыню. лѣсъ. и добровы. и поля. што же коли ієсть тамъ тоѣ пустынѣ княжѣнѣя. то все даль ієсмь ладомирози. садити село оу волоськоіє право. а даль ієсмь ієму на вѣки. и дѣтемъ ієго. со всѣмъ ѿбѣздомъ. и со всѣми границами. іако ⁹ из вѣка слуша к гои пустынѣ. и ѿ(т) ⁶ бохура. и ѿ(т) ⁶ ярославльскоѣ пустынѣ. и ¹⁰ землею. и с лѣсы. и з дубровами. и сѣножатѣми и сѣ рѣками. и з болоты. и с ловиши. и со всѣми оужитки. што нинѣки могутъ быти: воленъ продати: воленъ земѣнити тако доброму іако ієсть самъ. ієсо ¹¹ княжею волею. а с того имѣеть. князю служити. трими стрѣлши. А ѿсадивши. ис каждого кмета. по два грона широкаа. ѿу княжю комору давати на каждый рокъ. А на то дали ієсмы грамоту нашу. и печать привѣсѣли. велебного князѣства нашего. а при томъ были. ієсвѣдци. панъ судивои староста кракувський. панъ анѣдрѣашъ староста руский. панъ маршалко шофъ. панъ клавко. панъ микшикъ инѣдриховъ. снѣ панъ мартинъ лютковський. а дана ієсть

грамота оу бохури. по бжьюмъ нарожѣнъѣ тисачю лѣ(т) ¹². и. т. лѣ(т) ¹².
и сѣмъдесать лѣ(т) ¹². и осмою лѣ(т) ¹³. А писалъ княжи писарь костько
болестрашицкии. оу вѣки. Аминь. . . XXXXX

Різномитання

А. Кримський, «Укр. грам.»: 1 Надрядкові та розділові знаки у виданні відсутні; А передається через ю; 2 О[ть]ца; 3 Б[о]ржею; 4 ве-
ле[и]; 5 верною; 6 от[ъ]; 8 олиже; 9 якъ; 10 и[з]; 12 лѣт; 13 лѣт[о].

М. Дурново, «Хрестоматия»: 9 як; 11 и со.

29. Володислав, князь опольський, надає в Галицькій землі Дра-
гомиру Нове Село, а Некрі село Старуню

1378 р.

Оригінал грамоти не відшукано. Копію, взятую з «Книги галицького гроду», № 170, арк. 1037, опубліковано в ЗНТШ (т. I, 1892, № 2, стор. 4—5), звідки передруковується в цьому виданні.

Приклади з грамоти зустрічаються в таких мовознавчих дослідженнях: «Словник»; С. Бевзенко, «Нариси».

Въ имя Отца и Сына и Святого духа. Аминь. Божією милостію ми княз Володиславъ Опольскои землѣ господарь, Велунскои землѣ, Рускои землѣ господарь и дѣдичъ прирочоний тѣмъ землямъ усѣмъ. Узрѣвши есми на вѣрную службу Драгумиру и на Некрину, дали есми имъ двѣ селѣ на имя село Старуня, а другое село Новое, а тая села лежатъ в Галицкой волости, на Малой Быстрици; штоже село Старуня, то ѡсадил ѡтець Некринъ пустыню, то есть село Некриново, и братии его, и дѣтий его. А Новое село Драгумирово, и брата его Станково, и дѣтий ихъ. А дали есми имъ та села у вѣки со всѣмъ правомъ и панствомъ, и со всѣми плати, и с ужитки, и со всѣми доходи, яко извѣка и к тимъ селомъ у ихъ границяхъ прислушаютъ, с полем, и с лѣсомъ, и с вокномъ и с рѣками. А то имъ у вѣки належати — волни продати, и замѣнити, отдати, у свои лѣпшиѣ ужитки оборотити. А с тихъ сель иматъ Драгомир и Некра съ братією своею, и съ ихъ дѣтми и маюти служити намъ, и нашимъ намѣсникомъ трими стрѣлци. А на потверженіе тому листови велѣли есми привѣсити печатъ нашего великаго князтва. А писана грамота въ Львовѣ, в недѣлю на канонѣ Филипа, по Божомъ нароченію а лѣтъ и т и ѿ лѣтъ и осмое лѣто. А то свѣдци: панъ Андрѣяшь староста Рускои землѣ, панъ Дебеславъ Халастра, панъ Ходко Лојеѵвичъ, панъ Васко Волчковичъ, панъ Миско Тяптуковичъ, и инихъ к тому много было. Locus sigilli, Володиславъ княз.

30. Великий князь литовський Вітовт розподіляє поле між князем Андрієм Василом і Свидригайлом

1382 р.

Текст опублікований під 1390 р. у «Временнике» (розділ «Смесь», стор. 5—6), звідки передруковується і в цьому виданні.

Описав І. Срезневським у «Др. п. р. п. и яз.», 1863, стор. 114, 1882, стовп. 247, під 1382 р., який прийнято і для цього видання.

Копія зберігається в Ленінградському відділенні архіву АН СРСР, ф. 216, оп. 1, № 39, арк. 141.

Мы Великий Князь Витовтъ чинимъ знаемо симъ нашимъ листомъ, кто на него узреть или услышитъ чтучи. Досмотрили есмо того, жаловалъ Князь Андрей Васило на Свидригайла, а Свидригайло жаловалъ на Андрея. И мы того досмотрили и раздѣлили и развели того на полы, што отъ Андреева села половина поля тянетъ, то есмо повернули къ Андрееву селу; а што отъ Свидригайловы земли половина поля того, то есмо повернули Свидригайлови. Андрей имаеть володѣти на своей половинѣ, а Свидригайлови оукронича не уступати и володѣти у своей половинѣ оукронича, а Андрею не окупати. А на то на все дали есмо Андрею сюю нашу грамоту и печать свою приложили. А дана у великий четвертокъ Априля у 3 день 6898 году.

31. *Витовт, великий князь литовський, дозволяє своєму слугі
Василю Карачевському заснувати село Княжу Луку*

5 травня 1383 р.

Текст опублікований в «Актах ЗР», т. I, № 6, стор. 22; Я. Головацьким у «Памятниках», 1865, № 6, стор. 199—200, 1867, № 6, стор. 9—10; О. Пшездзецьким в публікації «Обгазу», т. II, стор. 51—53; М. Грабовським, О. Пшездзецьким у праці «Źródła», стор. 144; О. Соболевським, С. Пташицьким у «Палеограф. снимках», № 17.

Рукописна копія, зроблена Д. Зубрицьким, зберігається в Архіві Інституту історії АН СРСР у Ленінграді, ф. № 57: «Коллекция Д. И. Зубрицкого», гр. № 4; Ленінградське відділення архіву АН СРСР, ф. 216, оп. 1, № 39, арк. 146.

Грамота описана А. Прохаскою у праці «Codex», стор. 34; О. Смирновим в «Сборнике», № 69, стор. 69; І. Срезневським у «Др. п. р. п. и яз.», 1863, стор. 116, 1882, столб. 250; Є. Карєьким в «Белоруссах», т. I; в «Протоколах», стор. 212.

Приклади з грамоти зустрічаються в таких мовознавчих дослідженнях: О. Соболевський, «Очерки», «Лекции»; А. Кримський, «Укр. грам.»; І. Свенціцький, «Нариси»; Є. Тимченко, «Курс».

Для цієї збірки взято текст Я. Головацького з «Памятників».

Фотокопію зроблено з літографічного знімка публікації О. Соболевського, С. Пташицького.

Мл(с)тію ¹ Бжею, мы великий ² князь ³ Витовть ⁴ ведомо ⁵ чиним(ъ) кожному ⁶ доброму, кто коли на се(с) листь ⁷ позрит(ъ) ⁸, аже есмо допоустили садити село Княжоую Лоукоу, на сыр(ъ) корени ¹³, оу Подолскоу земли, оу Кампецком(ъ) повѣтѣ, межи рѣками Морашками, до берега Морашки Сенковскоу з ⁹ лѣсом(ъ), што зовут(ъ) ¹⁰ Стриов(ъ) Рог(ъ), и с ¹¹ Коуликовыми лѣски, аже потолд где ¹² оупадаеть ¹³ Морашка Сенковскаа оу Морашвоу Великоую, Василеви Карачовскому ¹⁹, слоузѣ нашему; дали ¹⁴ есмо емѣ зо ²⁰ всими лѣсы и зъ ²⁵ доубровами, с ¹⁵ полями и з ^{9а} сѣножатми и з ⁹ лоугами, и зо всими пожитки ²¹, емѣ и дѣтем(ъ) ²² его и всимъ потомком(ъ) ¹⁶. на вѣки вѣчные, то есмо оучинили, с ¹¹ паны радами нашими ²³, за его вѣрнии послонуги, и на лѣпшоую вѣдомость печать нашуоу казали есмо привѣсити ²⁴. Писан(ъ) лист(ъ), у Полотскоу лѣта отъ Рожества Х(с)ва тисачного трисотного ѡсмдесятого ¹⁷ третего, м(с)ца Маа пѣтого дна.

Різнєчитання

«Акта ЗР»: 1 *Титли розкриті без застережень*; 2 *Надрядкові знаки відсутні*; 3 *А передається через я*; 4 *Витовть*; 5 *вѣдомо*; 6 *каждому*; 7 *листь*; 8 *позрить*; 9 *зъ*; 10 *зовуть*; 11 *съ*; 12 *гдѣ*; 13 *упадаеть*; 14 *а дали*; 15 *и съ*; 16 *всімъ его потомкомъ*; 17 *осмдесятого*.

М. Грабовський, О. Пшездзецький, «Źródła»: *Myłostiju Bożeju, my wielikij kniaz Witold wedomo czynim Każdomu dobromu, kto koli na sej list pozrit, aże jeśmo dopustili saditi seło kniażuju Łuku, na syrom Koreniu, u podolskoj zemli, u kameneckom powietie, mieżi riekami Moraszki, do bereha Moraszki Senkowskoj, z liesom szto zowut: Striow Rog i Kulikowymi lieski, aże potolia hdie upadaiet Moraszka Senkowskaja u Morachwu wielikoju, Wasilewu Karaczewskomu słuzie naszomu, a dali jeśmo jemu zo wsimi liesy, i z dubrowami, i s poliami, i sieniożatmi i z łukami,*

i zo wsimi pozytki, jemu i dietiam jeho i wsim jeho potomkam na wieki wiecznyje. To jesmo uczynili s panu radami naszymi za jeho wiernyji postuhi, i na lepszouju wiadomst' peczat' naszu kazali jesmo priwesit'. Pisan list u Połocku, leta ot rozdestwa Christowa Tysiacznoho trysotnoho osmdesiatoho tretého, miesiaca Maja piatoho dnia.

О. Пшездзецкый, «Образы»: 1 *Титли розкриті без застережень*; 2 *Надрядкові знаки відсутні*; великий; 3 *А передається через я*; 4 Витовдъ; 7 сей листъ; 9а з нема; 10 далі: стріовъ; 11 с нема; 12 гдѣ; 13 оупадаеть; 14 а дали зсмо; 16 и всѣмъ его потомкамъ; 17 осмьдесятого; 18 кореню; 19 Василеву Карачевскому; 20 *цифри 30*; 21 пожитки; 22 дѣтямъ; 23 нашими; 24 привесптъ.

Д. Зубрицький — *копія*: 2 *Надрядковий знак над и закреслено*; 3 князь; 11 ис; 13 оупадаеть; 17 осмьдесятого; 25 з.

32. *Чюрило Бродовський дарує село Бродово князю Федору
Даниловичу*

8 квітня 1385 р.

Текст опублікований в «Monumenta», стор. 116; в «Arch. Sang.», т. I, № 2, стор. 2; В. Розовим в «Южнор. гр.», «Укр. гр.», № 14, стор. 27—28.

Описана М. Руликівським, З. Радзімінським у «Kniaziowie», стор. 23; А. Прохаскою у праці «Codex».

Приклади з грамоти зустрічаються в таких мовознавчих дослідженнях: Л. Булавовський, «Мовознавство», № 9; Л. Коломієць, «О фразеол. соч.», Я. Сприпчак, ВЯ, 1956, № 6; С. Бевзенко, «Нариси», «Істор. морф.»; Ф. Медведєв, «Укр. гр.», «Нариси», «Труди»; Л. Гумецька, «Перв. прийм.», «Словотв. сист. числ.», «Словотв. присл.», «Мовознавство», № 10.

Для даної публікації використано текст з видання В. Розова.

Оригінал зберігається в Arch., A. S., D. p., № 28.

въ лѣто ¹ шеститисачное ². ѿ ѿ. и. сотноѣ ³.. деваносто ⁴. третейѣ. на
 памать ⁵ стаго мученика ѳимѣа ⁶. на канунѣ ⁷ проводѣв(ъ) ⁸ ѡу (су)боту.
 а се азъ чюрило^{8а} бродовскій ⁹. даль ѳсм(ъ) ¹⁰ село ¹¹ сво(ѳе) бродово кна-
 зу ¹² федору данильѳевичю ¹³ ѿ дѣтемъ ¹⁴ ѳего. при своѳемъ ¹⁵ животѣ ¹⁶ ѿ
 по своѳемъ животѣ. а ѳему печаловат(и)са душею моѳю ѿ жены м(о)ѳѣѣ ¹⁷
 душею. а на то послуи ¹⁸. ѳванъ владычинъ зать ¹⁹. васко голый ²⁰. ахн(о)
 ѳнисимъковъчъ ²¹. васько аньдрѳѳевичъ ²². ацко ланевичъ ²³. лукъанъ ти-
 вунъ ²⁴. навель подвойскій. ѳванъ башкиртовичъ ²⁵. хватковичъ ²⁶ ... ѡду-
 ровичъ.....²⁷ кривецъ федоровъ ²⁸. а кто. поступитъ ²⁹ на моѳе слово. вѣвѣда-
 ется тотъ ³⁰ передъ бѳмъ ѳс моѳю душею. а писалъ ³¹ родунич..ъ ³². аковъ.

Різничання

«Arch. Sang.»: 1 В лето; 2 Розділові та надрядкові знаки оригіналу не передаються; 3 и ѿсмсотное; 4 деваносто; 5 памет; 6 Ефима; 7 кануне; 8 про-
 вод; 9 ѿз Чурило Бродовскій; 10 есми; 11 сѣло; 12 князю; 13 Данилевичу;
 14 дѣтем; 15 своем; 16 животе, далі пропущено: и по своемъ животѣ; 17 моее;
 18 послусил; 19 Иван Владичин зат; 20 Голчи; 21 ѳнистизков[и]чъ; 22 Васко
 Аньдреевичъ; 23 Ланевич; 24 Лукъан тивун; 25 Иван Башкиртович; 26
 Хваткович; 27 ѡдурович; 28 Кривец Федоров; 29 поступит; 30 вѣвѣдает са
 тот; 31 писал; 32 Родунискович.

«Monumenta»: 1 лето; 2 Розділові та надрядкові знаки оригіналу не пере-
 даються; 3 и ѿсмсотное; 4 деваносто; 5 памет; 6 Ефима; 7 кануне; 8 провод;
 8а А є ѿз Чурило; 10 есми; 11 сѣло; 12 князю; 13 Данилоевичу; 14 дѣтем;
 15 своем; 16 животе, далі пропущено: и по своемъ животѣ; 17 моее; 18 послу-
 сил; 19 Владичин затъ; 20 Голчи; 21 ѳнистизков[и]чъ; 22 Васко Аньдреевичъ;
 23 Ланевич; 24 Лукъан тивун; 25 Иван Башкиртович; 26 Хваткович;
 27 ѡдурович; 28 Кривец Федоров; 29 поступит; 30 вѣвѣдает са тот; 32 Роуни-
 скович.

33. Князь Федот з братами Лазарем і Семеном та матір'ю
 Ольгою обіцяють не втручатися в господарство князя Федора
 Даниловича

Близько 1386 р.

Текст опублікований в «Monumenta», стор. 2; В. Руликівським, З. Радзімінським у
 праці «Kniaziowie», стор. 25—28; в «Arch. Sang.», т. I, № 8, стор. 8, звідки взято ѿ для
 цього видання.

Се азъ кн(а)зь великий Федот, з братом своим Лазаром и Семеном и зъ
 маткою своею ѡльгою, дали есмо грамоту на том кн(а)зю Федору Даниле-
 вичу (!) штож нам не уступатисѣ ѿ его служебные, и по его животе што
 дастъ церквам и кому нышто дастъ, нам в то не вступатисѣ. а кто на тоє по-
 ступитъ, тотъ уѣвѣдает с нами перед Богомъ и зъ его дѳшею.

34. Намісник луцький Федір Данилович присягає на вірність польському королю

Близько 1386 р.

Текст опублікований в *Arch. Sang.*, т. 1, № 7, стор. 7—8; А. Кримським, «Укр. грам.», стор. 501—502; О. Соболевським, С. Пташицьким у «Палеограф. снимках», № 9; В. Розовим в «Южнор. гр.», «Укр. гр.», № 15, стор. 29—30.

У грамоті немає ні дати, ні вказівки на місце її написання. Міркування щодо значення дати і локалізації грамоти див. у такій літературі: Є. Карський, «К вопросу...», стор. 23; В. Розов, «Южнор. гр.», «Укр. гр.», стор. 29; *Arch. Sang.*, стор. 155, та ін.

Приклади з грамоти зустрічаються в таких мовознавчих публікаціях: І. Свенціцький, «Нариси»; Я. Спринчак, ВЯ, 1956, № 6; «Словник»; Л. Коломієць, «О фразеол. соч.»; О. Мельничук, «Слов. мовозн.», т. II; О. Зарудняк, «Наук. зап.», «Пригл. управління»; С. Бевзенко, «Нариси», «Істор. морф.», «З істор. коментар.»; Ф. Медведєв, «Укр. гр.», «Нариси», «Труди»; Л. Гумецька, «Функції», «Втор. спол.», «Перв. прийм.», та ін.

Подається за виданням В. Розова.

Фотокопія зроблена з літографічного знімка публікації О. Соболевського, С. Пташицького.

В. Сз., зб. № 2960, vol. VII, sign. 39.

Се азъ¹ федоръ данильевичъ. ѿсь² братомъ своимъ михайломъ³ дала есва правду. господареви наш(е)му⁴ великому великому королю. польскому л(и)товскому⁵ дѣди(ч) йру(с)скому⁶. йны(х)⁷ многихъ земель господареви. ѿсподарь⁸ мой⁹ великий¹⁰ король. дал ми намѣстничати оу луцьску. ѿсь¹¹ его руки. сѣль есмь. чинити ми йсправно землано(м)¹² какъ бгу любо й ѿсподареви моему вел(и)кому королю. а слушати ми господаря своего великого коро(л)¹³ во всемъ как ми повелить. й боатим(с)а¹⁴ его какъ ба. а што ко(л)¹⁵ ѿ(т)¹⁶ кого оуслышу. на господаря нашего. лихо йли добро того(м)¹⁷ не ѡутайти господаря нашего велико(г)¹⁸ корола. а што ми оускаже(т)¹⁹ ѿсподарь мой тое радъ чиню. й всюю мыслью моею й до живота. а все ми доброе мыслити съ моймъ брато(м)²⁰. господареви нашему великому коро(л)²¹ з города луцьска блюсти ми. а никому не дати. алижь²² ѿсподарь мо²³ великий¹⁰ король возьметъ коли оусхочеть. на се(мь)²⁴ на все(м)²⁵. мы два ѿсь братомоймъ²⁶. цѣлуева²⁷ крсть. што жь²⁸ нама все то йсправити ксподареви нашему велико(м)²⁹ королю. а не йспра(ви)ва³⁰. судить намъ бѣ. й честный³¹ кр(с)ть. й ѿсподарева казнь й гроза. —

Різночитання

«*Arch. Sang.*»: 1 а передається через ю; 2 Надрядкові та розділові знаки не передаються; 3 Михайломъ; 4 нашему; 5 литоескому (!); 6 и роускому; 7 иных; 9 мой; 10 великий; 11 и съ; 12 земляном; 13 корол(я); 14 бояти м[и] с[я]; 15 кол; 16 от; 17 того м[и]; 18 великого; 19 оускажет; 20 братом; 21 корол[я]; 23 мой; 24 семь; 25 всем; 26 братом моймъ; 27 цѣлува; 28 штожь; 29 великом[у]; 30 исправива; 31 честный.

Князь Дмитрій Ольгердович дарує майно Лаврашевському
монастирю. Текст написаний кирилицею з деякими
руськими знаками. Текст розбитий на рядки, які
зліва позначені цифрами 1-30, що відповідає
списку знаків у нижній частині сторінки.

А. Кримський, «Укр. грам.»: 1 д передається через я; 2 Надряд-
кові та розділові знаки не передаються; 4 нашему; 6 и Рускому; 7 иных; 8
Осподарь; 11 и съ; 13 корол[я]; 14 бояти м[и]ся; 15 кол[и]; 16 ѡт; 17 того
м[и]; 18 велик[о]го; 19 ускажет; 21 корол[ю]; 22 али жь; 23 мои; 24 семь;
25 всем; 26 брато[м] моимъ; 29 великом[у]; 30 исправива.

35. Князь Дмитрій Ольгердович дарує майно Лаврашевському
монастирю

1386 р.

Текст опублікований в «Актах ЗР», 1846, т. I, № 7, стор. 22; П. Симоні у «Мстисл.
ев.», стор. 40—41; В. Розовим в «Южнор. гр.», «Укр. гр.», № 17, стор. 32—33.

Дати написання немає. Більшість дослідників датують грамоту 1386 роком (див.:
«Акты ЗР»; Е. К а р с ь к и й, «Белоруссы», т. I, стор. 359, і В. Розов). І. Срезневський у
«Др. п. р. п. и яз.», 1863, стор. 117, та 1882, стовп. 254, помістив її під датою «до 1388 года».

Немає єдиної думки і щодо того, хто такий був Дмитрій Ольгердович. Приблизно в
одні час згадуються два Дмитрії Ольгердовичі: один — Корибут, а другий — князь
брянський.

Оскільки Корибут десь у 1386—1388 рр. був князем новгородським і сіверським, а
Лаврашевський монастир знаходився недалеко Новгородка, в якому він князував, то є
більше підстав вважати автором цієї грамоти саме Корибута. З такими ж аргументами
виступали А. Нарушевич у праці «Ністоруа», т. IV (див. родосл. табл.), К. Стадницький у
праці «Вгасіа», стор. 48; в «Актах ЗР», у «Примечаниях» до I тому, стор. 5; В. Розов у
«Южнор. гр.», «Укр. гр.» та ін.

О. Востоков в «Описании», стор. 125, LXXII; І. Срезневський в «Др. п. р. п. и яз.»,
1882, стовп. 254; Й. Вольф у «Röd», стор. 92, та ін. приписували цю грамоту князю Бря-
нському, ніби старшому братові Корибута.

Копія зберігається в Ленінградському відділенні архіву АН СРСР, ф. 216, оп. 1, № 39, арк. 153, оригінал — у В. Сз., Е. р., № 2097, арк. 1.

Подається за виданням В. Розова.

Приклади з грамоти зустрічаються в таких мовознавчих публікаціях: О. Соболевський, «Счерки», «Лекции»; Ф. Медведєв, «Нариси»; С. Бевзєнко, «Істор. морф.»; «Словник»; Л. Коломієць, «О фразеол. соч.»; Л. Гумецька, «Перв. прийм.», «Втор. спол.», «Мовознавство», № 10; Є. Тимченко, «Курс»; С. Самійленко, УМШ, 1956, № 6.

Се ѣзъ ¹ великы ² кня(з) ³ дмитри ⁴ ѡлгирдовичь ¹⁰. помолѣса ѣсмь ⁵ боу і стої бци ⁶. далъ ѣсмь ¹¹ сто(і) бци гнидковича ⁷ лѹкно. и тип ^{**} ѣ. і ¹² ѡзера. і морина ⁸ а кто пороушишь (і)ли ¹³. при моѣмъ животѣ ¹⁴. іли по моє(м) ¹⁵ животѣ. росудѣса ¹⁶ со мною прѣдъ бмъ ⁹.

Різночитання

«Актах ЗР»: 1 язъ, надрядкові знаки не передаються; 2 всликий; 3 князь; 4 Дмитрей; 5 есми; 6 Богу и святой Богородицы; 12 Гнидк... дали пропущенъ до і; 8 и морги...; 9 .. бмъ нема.

П. Симоні, «Мстисл. ев.»: 2 великы і; 3 Гитли не розкриті; 5 есм(ь)?; 7 гнидко?.. ча; 8 морин[о?]; 9 бмъ відсутнє; 10 ѡлгирдов(и)чь; 11 (е)смь; 12 и типа:... е. і; 13 ли; 14 ж(и)вотѣ; 15 мо(ѣмъ); 16 россуди(т)са.

36. Пан Михайло Іванович заставляє своє село Черепин Осташкові Григоровичу Давидовському

27 липня 1386 р.

Текст опублікований В. Манейовським у праці «Historya», т. VI, стор. 148, який надіслав свою копію з оригіналу в Археографічну комісію в Санкт-Петербург; в «Актах ЮЗР», т. II, № 61, стор. 101; Я. Головацьким у «Памятинках», 1865, № 7, стор. 190—191, та 1867, № 7, стор. 10—11; в «Русск. истор. библ.», № 3, стовп. 6—7; А. Кримським в «Укр. грам.», стор. 420 г; В. Розовим в «Южнор. гр.», «Укр. гр.», № 16, стор. 30—31; О. Соболевським, С. Пташицьким у «Палеограф. снимках», № 25.

У грамоті не вказано місце її написання. На думку В. Розова, вона написана у Львові. Описана І. Срезневським у «Др. п. р. п. и яз.», 1882, стовп. 253—254.

Подається за виданням В. Розова.

Оригінал зберігається в Ossolineum, № 47.

Для фотокопії використано літографічний знімок з публікації О. Соболевського, С. Пташицького.

Приклади з грамоти зустрічаються в таких мовознавчих публікаціях: І. Свенціцький, «Нариси», «Елементи»; І. Керницький, «Із спостережень»; С. Самійленко, УМШ, 1958, № 2; Я. Спринчак, ВЯ, 1956, № 6; «Словник»; Ф. Медведєв, «Укр. гр.», «Труди»; С. Бевзєнко, «Нариси», «Істор. морф.»; Л. Гумецька, «Втор. спол.», «Перв. прийм.», «Словотв. сист. числівн.», «Топограф. назви», «Мовознавство», № 10, та ін.

Во имѣ ¹ ѡца ² и сна и стго дѣа. аминь. ³ а се ѡ панъ ⁴ михайло ⁵. ивановичь ⁶. заставляль свое село. черепыне ⁷. григорову ⁸ сѣу двѣвского. осташкови. а къ пана ходковѣ руцѣ лоевича. во. к. ⁹ гривенъ без одиоѣ гривны.

В ОММЛ СОУЩЕ ИМЕНА И ГИТАДА АМНИИ АССТАПАМЪЛНХА МЛО. ИВАЯНОВНУЪ
ЗАСИТЪВЪЛЪСКО СЕЛО ЧЕРНЫНЕ ГРИГОРЪВУ СМУА ВЪ ДЪСКОГО. ОСТАШКОВИ
АКО ПАМАХА КОВЪРУЖЪ ЛОВИЧА ВО ІС ГРИВЕНЪ РЕЗДОМО ФГРИВНЪ
АДОКЪ СПЕЗДА ДНЕ. АДОСПЕВА ДНЕ. АЖЕНЕ ВЪЗКУПНТЬ ЕГОНАТОУЪ
ШБЕТЬ ДЕРЖАЖИТО СЕЛО ШПАТЬ ДО ДРУГО ГОРОДУ. АНАТОСЪ
ДОУИНАТЬ ПАРТИИТЪ ВО БОДА. ПАМЪ ЛЕШКО НАМУНЪ СЕИИ. ПАМЪ
БАТРАЛЪ СОУКНИ ВЪ СІСНИ. ПАМЪ БЪ ДАНЪ ЛАШКОВЪ СІСНИ СОУКНИ
ТЕРЕ БО ВЪ СІСНИ. ЛУРНІСЪ. АНГЪТЪ ЛЪ ПОЛЕ ЛЪ ШТЕРНА АЛЪ БЪЛЪ
ГРИГОРЪВНШЕ ЛЕ ЛАШКОВЪ СЕ ПОЛЕ МЪШКО СІСНИ. АНАТОСЪ ДО ДРУГО ДА
ВЪ СІМЪ ВО ПЛЕУАТЬ ЛЕ ПАНЪ ЛНХА МЛО СВО ПЛЕУАТЬ. А ГРИГОРЪВНШЕ
ВЪ СІМЪ

ГРИГОРЪВНШЕ ЛЕ ЛАШКОВЪ СЕ ПОЛЕ МЪШКО СІСНИ. АНАТОСЪ ДО ДРУГО ДА

ГРИГОРЪВНШЕ ЛЕ ЛАШКОВЪ СЕ ПОЛЕ МЪШКО СІСНИ. АНАТОСЪ ДО ДРУГО ДА

а рокъ ѿ(т) ¹⁰ спаса дне. а до спаса дне. аже не выкупить его на тотъ рокъ. имѣть держати то село. Опять ¹¹ до другого року. а на то свѣдоци панъ martinъ воєвода. панъ Олешко янчиньскій ¹². панъ баграмъ соцкии лвовьскіи ¹³. панъ бѣданъ лашковьскіи ¹⁴. соцкии теребовельскіи ¹⁵. луникъ. а н с тымъ полемъ. што придаѣль былъ. григорєви шеломыньское поле. и сѣножати. а на то свѣдоцтво. завѣсилъ свою печать. а панъ михайло ⁵ свою печать: а то сѣ дѣяло ¹⁶. в ¹⁷ лѣ(т) ѿ с. ѿ. ч. д. ¹⁸ м(с)ца. іюла. въ. кз ¹⁹. днь. на стго мчнка. пантелѣмона ²⁰:

Різничитання

А. Кримський «Укр. грам.»: 1 *а передається через я*; 2 *о[ть]ця*; 3 *Розділові знаки не збігаються з оригіналом*; 9—20; 10 *от[ъ]*; 11 *опять*; 18—6894; 19—27.

«Акты ЮЗР»: 1 *а передається через я*; 2 *Титли розкриваються без застережень*; 3 *Розділові знаки не збігаються з оригіналом*; 4 *пан*; 5 *Михайло*; и *після голосної передається через й*; 7 *Черепинѣ*; 8 *Григорьеву*; 9—20; 10 *отъ*; 12 *Янчиньскій*; 13 *Лвовьскій*; 14 *Ляшковьскій*; 15 *Теребовельскій*; 18—6894; 19—27; 20 *Пантелѣмона*.

Я. Головацький, «Памятники»: 3 *Розділові знаки не відбивають правопису оригіналу*; 6 *Иванковичъ*; 10 *отъ*; 16 *дѣяло*; 17 *въ*.

«Русск. истор. библ.». 1 *а передається через я*; 2 *Титли розкриваються без застережень*; 3 *Розділові знаки не збігаються з оригіналом*; 5 *Михайло*; и *після голосної передається через й*; 9—20; 10 *отъ*; 11 *опять*; 12 *Янчиньскій*; 13 *Лвовьскій*; 14 *Ляшковьскій*; 18—6894 (1386); 19—27.

В. Мацейовський, «*Historya*»: Wo imia otcia i syna i swiatago ducha amin. a se iaz pan michailo iwanowicz zastawił swoe seło czerepyne grigorewu synu dawidowskago ostaszkwowi. ak pana chodkowie rucie toewicza. wo. k. grıwıen bez odnoe grıwny: a rok ot spasowa dne. a do spasowa dne. a że ne wykupit ego na tot rok. imcet derzati to seło. opiat do drugogo roku. a na to swiedoci pan martin woewoda, pan oleszko ianczinskii. pan bagram sockii lwowskii. pan bogdan liaszkowskii. socki terebouelskii. łunik. a stym polem. szto pridał był. grygorewi szelomynskoe pole. i sieniozati. a na to swiedectwo. zawiesił swoju peczat. a pan michailo swoju peczat: a to sia dieiało w lieto 6794 (po Chr. 1286) mca Julia w 27 den na sw. muczenika Panteleimona.

37. Угода смоленського князя Юрія Святославича та інших князів з польським королем про мир і вірність королю

17 вересня 1386 р.

Текст опублікований в «Актах ЮЗР», 1865, т. II, № 63, стор. 102—103; «Arch. Sang.» т. I, № 4, стор. 3—4; А. Прохаскою в праці «Codex», № 28, стор. 28; в «Русск. истор. библ.», стовп. 7—8; О. Соболевським, С. Пташицьким у «Палеограф. снимках», № 39; М. Дурново у «Хрестоматия», стор. 41—42.

Описана або згадується І. Срезневським у «Др. п. р. п. и яз.», 1882, стовп. 254; Я. Голембійовським у «Dzieje», стор. 13; Ф. Лесніовичем в «Источниках», стор. 8; Є. Карським у «Белоруссах», стор. 16; у «Протоколах», стор. 343.

Подається за виданням О. Соболевського, С. Пташицького.

Мы Юрьѣ¹ Свѣтѣслави(ч)². кнѣзь³ великий⁴ смоленский⁵. даемъ ведомо⁶. кто коли сю грамоту видѣть. а любо⁷ слышитъ с⁸ Володиславомъ бѣсю мл(с)тью. с королемъ полскимъ⁹. литовскимъ¹⁰. и рус(с)кимъ. иныхъ земль ѿсподаремъ¹¹ та(к)¹² есмь¹³ оу докончаньи. оу правдѣ. и оу хр(с)тнмъ¹⁴ целованьи. ка(к) же есмь налса¹⁵ и докончалъ. съ братомъ съ его со кнѣзь¹⁶ с великимъ скиригкайлomъ. приехати ми было оу литву. и то есмь и справиль. приехалъ есмь оу литву. и запсалъ есмь с королемъ. што ми с нимъ за ѿдинъ быти. не ѿстати ми корола. никоторымъ¹⁷ вереманемъ¹⁸. а никоторымъ¹⁹ дѣломъ. ни оу лисе²¹ а ни²² оу добрѣ. не ѿ(т)веречи ми са корола. далъ есмь ему правду — и до своего живота. не изменити ми тое правды, а помагати ми королю бес хитрости. где²³ коли ему надобѣ²⁴. пойти²⁵ ми самому. ажъ пакъ некогораѣ²⁶ ма дѣла зайдуть²⁷ или немочъ. ино ми послати брата своего бес хитрости. а с кимъ король миренъ. и братъ его кнѣзь великий²⁸ скиригкайло²⁹. и с³⁰ тымъ и азъ миренъ а и с³⁰ кимъ король не миренъ. и братъ его кнѣзь великий²⁸ скиригкайло²⁹. и с³⁰ тымъ и азъ не миренъ хотя бы³¹ с ыною³² братьею своею³³ не миренъ. и с³⁴ тыми миру не держати ми. и со ѿндремъ полоцкимъ. и с³⁴ полочаны миру не держати. ми. ани³⁵ сылатиса³⁶. а што были есмы повоевали и поймали. а то есмь налъ са³⁷ ѿ(т)воротити. и ѿ(т)дати³⁸. на томъ на всемъ далъ есмь правду. хр(с)тъ³⁹ есмь целовалъ⁴⁰. за всю свою братью. и за всю свою землю. и за вси свой люди. а то есмь оучинилъ и записалъ. свою доброю волею. што ми то сдержати крѣпко и до своего живота. а не изменити⁴¹. и своимъ кнѣзми. и своимъ боярн. кнѣзь³ Федоръ Романовичъ. кнѣ(з)³ Михайло⁴² иванови(ч)⁴³ вѣземский⁴⁴. Семень непролѣи⁴⁵ гаврилови(ч)⁴⁶. юрьѣ голова. прокофей⁴⁷ иванови(ч)⁴⁸. Глѣбъ васильевичъ. ѿндрѣи⁴⁹ Микулиничъ. Борисъ меркурьевичъ. ѿндрѣи⁴⁹ Мирослави(ч)⁵⁰. хр(с)тъ⁵¹ целовали⁵². на то(ж)⁵³ сюю⁵⁴ грамоту дали есмы. и своимъ печатями завесили⁵⁵. оу городѣ оу вилни⁵⁷. оу не(д)лю⁵⁶ по оуздвиженьѣ⁵⁹ чснго⁵⁸ хр(с)та⁶⁰. м(с)ца⁶¹ септабра⁶². оу. ЗІ. днь⁶³. подъ леты бѣаго⁶⁴ на ро(ж)нью⁶⁵ лѣтъ. тысяча. и триста. ѿсьмдесатъ⁶⁶. шестаго.:

Різнючитання

М. Д у р н о в о, «Хрестоматія»: 1 юрьѣ; 15 нал са; 22 ани; 28 великий; 29 скиричкайло; 36 сылати са; 43 иванови(ч); 49 ѿндрѣи.

«Arch. Sang.»: 1 Надрядкові знаки не передаються; 2 Свѣтослави(ч); 4 и, и, и після голосної в кінці слова передаються через й; 6 Розділові знаки

незбігаються з оригіналом; 7 аллобо; 12 так; 13 есмо; 14 хр[і]стнымъ; 15 нялса; 16 кн[и]лемъ; 19 ани которымъ; 22 ани; 24 на добъ; 25 пойти; 27 зайдуть; 29 Скиригкайло; 30 ис; 31 хотябы; 38 отворити и отдати; 42 Михайло; 43 Иванович; 44 Вяземский; 45 Непролѣй; 46 Гаврилович; 47 Прокофей; 48 Иванович; 50 Мирославич; 51 хрестъ; 56 неделю; 59 оуздвижьи; 66 осмь десять.

«Русск. истор. библ.»: 1 Надрядкові знаки не передаються; 2 Святославичъ, а передається через я; 3 князь; 4 и, й, ѣ після голосної в кінці слова передається через й; 5 Смоленський; 12 такъ; 14 хрестномъ; 16 княземъ; 19 а ни которымъ; 29 Скиригкайло; 31 хотябы; 33 пропущено своєю; 37 нялса; 38 отворити и отдати; 39 хрестъ; 42 Михайло; 45 Непролѣй; 46 Гавриловичъ; 47 Прокофей; 48 Ивановичъ; 49 Ондрѣй; 51 хрестъ; 53 тожь; 56 неделю; 58 честнаго; 60 хреста; 61 мѣсяца; 62 септября; 63—17 день; 64 Божьяго; 65 нароженья.

«Акты ЮЗР»: 1 Юрьѣ; 2 Святославичъ, а передається через я; 3 князь; 4 и, й, ѣ після голосної в кінці слова передаються через й; 5 Смоленський; 6 вѣдомо, розділові знаки не збігаються з оригіналом; 8 съ; 9 Польскимъ; 10 Литовскимъ; 11 господаремъ; 12 такъ; 14 хрестномъ; 16 княземъ; 17 ни которымъ; 18 временемъ; 19 а ни которымъ; 21 лисѣ; 23 гдѣ; 25 пойти; 26 нѣкоторая; 27 зайдуть; 28 великій; 29 Скиригкайло; 30 и съ; 31 хотябы; 32 иною; 33 пропущено своєю; 34 съ; 35 а ни; 37 нялса; 38 отворити и отдати; 39 хрестъ; 40 цѣловаль; 41 измѣнити; 42 Михайло; 44 Вяземский; 45 Непролѣй; 46 Гавриловичъ; 47 Прокофей; 48 Ивановичъ; 49 Ондрей; 50 Мирославичъ; 51 хрестъ; 52 цѣловали; 53 то жъ; 54 сію; 55 завѣсяди; 56 недѣлю; 57 Вильни; 58 честнаго; 60 хреста; 61 мѣсяца; 62 септября; 63—17 день; 64 Божьего; 65 нароженья; 66 осмдесять.

38. Суддя перемишльський Костько повідомляє короля польського
Владислава про збір податей у Перемишльській волості

Між 1386—1418 рр.

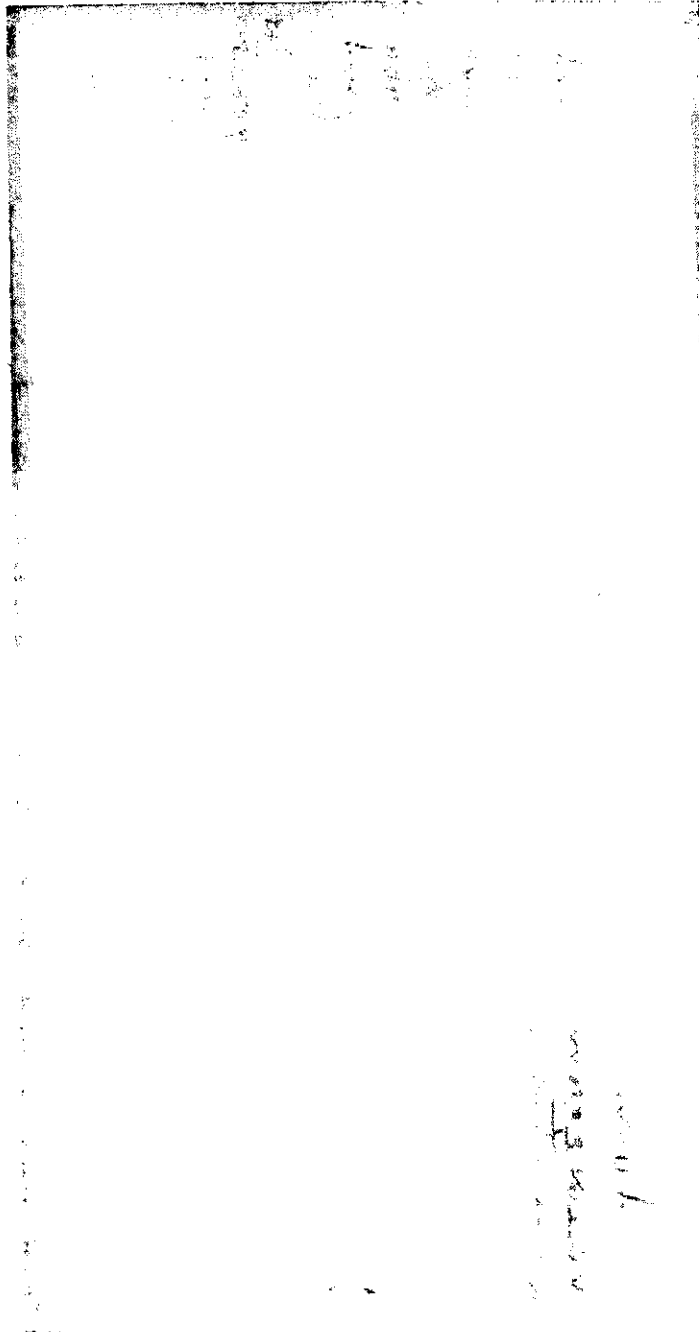
Текст опублікований Є. Карським у праці «Два документа», стор. 545—546; В. Розовим у «Южнор. гр.», «Укр. гр.», № 18, стор. 33—35.

У тексті грамоти немає ні дати, ні вказівки на місце її написання. Про дату написання див. у Є. Карського, «Два документа», стор. 545, 548—549 (дається і її палеографічна характеристика).

Оригінал зберігається в А. Г., № 1350а.

Приклади з грамоти зустрічаються в таких мовознавчих публікаціях: Л. Булаховський, «Мовознавство», № 9; І. Свенціцький, «Західноукр. грам.»; О. Зарудняк, «Наук. зап.»; Є. Тимченко, «Курс»; «Словник»; І. Нелюбова, «Конструктив»; О. Соболевський, «Очерки»; С. Бевзенко, «Нариси», «Істор. морф.»; С. Самійленко, УМШ, 1956, № 6, 1958, № 2; Л. Коломієць, «О фразеол. соч.»; Ф. Медведєв, «Укр. гр.», «Нариси», «Труди»; Л. Гумецька, «Мовознавство», № 10, «Втор. прийм.», «Функції», «Втор. сполуч.», «Словотв. сист. числ.», «Перв. прийм.», та ін. Подається за виданням В. Розова.

Великому королеви владиславу. гдрви нашему милостивому служба-
ω(т) слуги твоего. ω(т) костька судѣъ перемишльского ште іеси милости.
выи королю. казалъ пописати. ѓвесь вшитокъ. што іесмы выбрали на зем-
лѣнохъ, и мы то вчинили твою казнь, пописали іесмы вшитко. што же¹
іесмы выбрали ис перемишльскоѣ волости. изъ ярославльскоѣ волости
ѓпроче пана тарнавьского людии. и съ² ланцьюскои волости ис тѣхъ трии
волости. взѣли іесмы вовса. еі. сотъ коло(д) вовса. и шистъ десѣть³ колодъ
вовса. што оу рускомъ правѣ сѣдѣть кмети оу зѣмьскомъ. ис тѣхъ брали
іесмы. ис подимѣа по колодѣ вовса. а и слугъ не брали іесмы. не дадутъ
землане и слугъ брати. А што оу шѣмецкихъ правѣхъ сѣдѣть. на ланохъ
хота бы трие чѣвци. сѣдили на лану. а любо⁴. д. Одну колоду дають исъ
лану. а по два гроша широкаѣа. а по тѣ(х). еі. сотъ. и по шести десѣть⁵
колодъ. взѣли іесмы. пѣназми. шистъ десѣть⁶ гривень. и. е. гривень лѣль-
цкихъ. ѓпроче рѣшовьскоѣ волости. А изъ рѣшовьскои волости. приходитъ
поль. третѣа ста⁶ коло(д). ѓпроче волѣанъ што на воли сѣдѣть. а по томъ⁷
вовсѣ⁸. десѣть гривень приходитъ. и. і. скуть. того іесмы іещи не брали.
А што пакъ ты іесмы пѣнази выдавали. панъ староста творѣанъ. взѣлъ
на твоѣ потреби. л. гривень. и поль третѣе гривны. половица тѣхъ пѣна-
зи. а половицю тѣхъ пѣнази. наложили іесмы. на твоѣ работы ѣако же⁹
твоѣ мл(с)ть. оусказовалъ до насъ слуги своего. и листы своеими. казалъ
іеси, на домъ на медишкии. приѣхалъ клепачъ на стго ѣкуба днь//днь.
лежалъ призираѣа тоѣ¹⁰ работы. коли имѣлъ. и. тесль. на недѣ(л). А коли.
ѣ. тесль. а то на каждую недѣлю. каждому теслѣ. давалъ. по с(ь)ми¹¹ грои
широкихъ. и іещи к тому¹². истрѣву¹³. всѣмъ дава(л). и іести и пити.
а то все куповано. твоѣми пѣназми. взѣлъ оу мене клепачъ. иі. гривень лѣ-

Handwritten text, possibly a signature or date, located in the bottom right corner of the frame.

цкихъ. А ¹⁴ глинярюмъ што лѣпѣли ѓколо дому, а клепаць наємаль. ³.
 ѣхъ лѣпило. за. д. недѣ(л). истраву ¹³ ѣмъ даваль. то шість гривень пла-
 тиль ієсмь. глинярюмъ. клепаць же казаль платити. А што ієсмы казаль
 сѣна насѣчи досыть. и на твои приездъ. и на стадо твоє. то на буцєви.
 насѣчено ієго досыть, за. д. гривны. а на кругилии воєвода ¹⁵. самъ призи-
 раль к тому ¹². двѣ гривнѣ далъ ієсмь косарю — Великому королеви.
 владиславу гдрви нашему.

Різномчитання

Є. К а р с ь к и й, «Два документа»: 1 жь; 2 ись; 3 шістьдєсать; 4
 алюбю; 5 шістьдєсать; 6 тритьаста; 7 потомъ; 8 во всѣ; 9 ѣкоже; 10 тоѣ; 11
 сми; 12 ктому; 13 и страву; 14 лѣцкихъ а; 15 и на круги ани воєвода.

39. *Королівський слуга Панко позичає у князя Скиргайла 200 карбованців*

1387 р.

Текст і фотокопія опубліковані О. Соболевським, С. Пташицьким у «Палеограф.
 снимках», № 12, звідки передруковуються й у цьому виданні.

Приклади з грамоти зустрічаються в таких мовознавчих дослідженнях: І. С в е п -
 ц і ц ь к и й, «Нариси»; П. Б у з у к, «Нарис іст.»; «Словник»; Є. К а р с ь к и й, «Белоруссь».

Будеть ведомо оусемъ. хто коли видить грамоту(с). а лубо. слышитъ.
 чтучи. ажъ азъ Панко. слуга. королевъ. та(к) есмь. оумолвилъ. и догово-
 рилъ. со княземъ Скиригайломъ. и срокъ есмь. оучинилъ. на розтво. х(с)во.
 штожъ. нине(ч). наипервее. придетъ. а последнее на хрщєньє х(с)во. штожъ.
 нине(ч) придетъ оу дву недєла(х) по розтве х(с)ве. дати ми. двєсте рублиевъ.
 кнзю скірйгкаиу. штожъ на корола прачеть. а толко. не приспєю на тотъ
 днь ишо ми платити. оу десаторо. толко. солжу какжо на сей грамоте написа-
 но. а жалова(л) ма кна(з) Скиригайло. тоє серебро. принєсти. и дати. с.
 рублѣ. а сложилъ ещо. на корола ка(к) его вола чимъ король пожалуетъ.
 на то жъ. дали. есмы грамоту(с) и под нашею печатью завєситою. подъ леты
 бѣимй. а. ю. й. г. п. з. е. м(с)ца. ноябра. оу. Ѡ. ѣ. дѣнь. оу субботу по. Михай-
 лове дни. на завѣтрїє.

40. *Владислав, король польський, дарує Троцьке князівство, м. Полоцьк та ін. князю Скиргайлові*

1387 р.

Текст опублікований О. Смирновим у «Сборнике», № 70, стор. 69—72; І. Срезнев-
 ським у «Др. п. р. п. и яз.», 1863, стор. 266—267, 1882, стовп. 254; О. Соболевським,
 С. Пташицьким у «Палеограф. снимках», № 14; Т. Нарбутом у «Pomniejsze piśma»,
 стор. 103—105; в «Отч. зап.», ч. XXXVI, стор. 3, ч. XXXIX (літографія), вставка
 в кіці тому.

Описана або згадується М. Дашкевичем у «Заметках», стор. 95; Ф. Леонтовичем в «Источниках», стор. 8; Є. Карським у «Белоруссах», стор. 16.

Приклади з грамоти зустрічаються в таких мовознавчих дослідженнях: П. Бузук, «Нарис іст.»; Я. Спринчак, «Очерк»; О. Соболевський, «Лекции».

Копія зберігається в Ленінградському відділенні архіву АН СРСР, ф. 216, оп. 1, од. зб. 39, арк. 151; літографія грамоти (з помилками) — у відділі рукописів Державної бібліотеки СРСР ім. В. І. Леніна, ф. 218, папка 462, од. зб. 2.

Владисла¹ бѣ мл(с)ти. король польскій². литовскій³ руски.
ины(х) земль г(с)дрь. чинимъ славно и знаемо. и даемъ ведомо оусе(м)⁴.
Хто коли сюю грамоту видѣть. а любо слышитъ прочитаа. бѣ далъ намъ
всего мнсго. аныне назъ и⁵ своймъ братомъ со кнзъмъ скирикгайлomъ. оумыс-
лили⁶ есмь и принимаемъ бий даръ. чсно. по бѣю изволеню. и его прч(с)-
тое мтри. двци бци мрѣ. ажъ са намъ то⁷ прилучило. таа вѣра принати
и держати про то мы ѡбѣчаемъ и слюбуемъ нашему брату. князю скириг-
кайлу. неадиса⁸ есмь крѣпко блюсти его княжнѣа и држвы⁹. по(д) братомъ
нашимъ кнзъмъ скирикгайлomъ. штожь¹⁰ ины не¹¹ держитъ братъ¹² нашъ.
кнзь скирикгаило. оу литовьской земли кнжнѣа трoцкое. всего ми того под
братомъ ишмъ. не по(д)исковати. ани ѡбидети. ани которымъ веременемъ
не ѡ(т)нимати¹³. ни злобою ани¹⁴ которымъ гнѣмъ. не слушати ми лихихъ
людей. хто коли на него молвить. тому ми веры не пати а брата ми своего
не оутяити. сказати ми ему и лихo и добро а держати ми его выше оусе
ишее брагѣе и слушати ми его боле. усехъ¹⁵ свойхъ приятель и¹⁶ братьи
а всакому ми делу исправа ему чинити и его лю(д)мъ. а в обиду ми брата
своего кнза скирикгайла не выдати. хто коли его приѡбидитъ. любо братъ.
а любо ишые которые лю(д)¹⁷ стати ми за своего брата крeпко во всемъ ѡби-
да его правити. тако(ж) на русской стороне горо(д) менескъ. литовского
жь¹⁸ кнжнѣа. весь и со всеми лю(д)ми и с землею и со всакою пошлиною. и
с доходомъ. и кнзи служебные. тымъ оусемъ¹⁹ володети. кнзю скирикгайлу
брату ишму такжь волость свислочь. и с данью и с землею и с людми и со
всѣмъ доходомъ та(к)жь бобруескъ ѡбѣ половине. и с данью и с землею.
и с людми и со оусеми доходы. такжь и речница вса. и весь доходъ и дань.
тако(ж) любечъ весь и лю(д) и земла и весь доходъ и с данью. тако(ж) оло-
шескъ²⁰ весь лю(д) и земла и весь доходъ. и вса дань серебрянаа такжь и
любошаны и с данью и с людми и земла и весь доходъ. тако(ж) и гумена и
вса дань и люди и земла и дохо(д) весь. такжь логожескъ весь и рылова
дола. лю(д) и села и земла и дань рылова и весь доходъ. такожь логозкаа
дань и лю(д) и весь доходъ што воишвилтъ держаль. то есва по слову оуч(и)-

нила и доспела есва манастирь. цркви²¹ стго Івана. ѿ прилучила есва к
 цркви на веки. стму іоа(н)оу пр(д)чи. ѿ даль мой братъ кнзь скирикгайло
 оую тую дань што нь есть дохода. дань сѣрѣбренаѧ. бобры. белки. ѿ лука
 всѧ и лю(д) оуси а што ѿ(т)лучила есва стои цркви. тую²² истную дань с
 людми и со всѧкимъ доходомъ. того нама не порушити. ни которымъ дѣломъ
 а ни приѡбидети ни ѡднымъ пнзмъ²³. а хто приѡбидить или ѿ(т)иметь.
 ѿ(т) стго івана цркви. тотъ будетъ²⁴ проклатъ оусий²⁵ вѣкъ и оу будущини.
 а то есва оучинила собѣ на памѧть а стму ивану в²⁶ чсть и оу славу. такъ
 село лебедево. што и к лебедеву тагло и тагнет и што лебедевскаѧ волост-
 ка. люди. всии²⁷ села таѧ ѡколица тако(ж) дмитрьево село груздовица.
 аницпорово. село. и сколубино²⁸. и тургкенево село. тые д. ри села. и што
 к нимъ тагло и тагнетъ. тыми городы ѿ селы и всѣми людми. володети князю
 скирикгайлу а ѡколо троковъ таѧ²⁹ места. по ваку. по старый рубежъ а
 по вельѿ оу низъ. такъ по старыи рубежъ. толко ѡпроче же иновъ³⁰. и
 кулвы. а³¹ на су сторону по сколву. город(д) радынаѧ. и оуса таѧ волость
 со всѧкою³² службою. оуси лю(д) и села. и оусакии доходъ солчнйки ѿ вси
 люде и оуса таѧ села што оу солчницехъ. и в²⁶ тон волости тое село ивано-
 во. што андрей держаль борисовичъ. а ныне кнзю скирикгайлу. тако(ж)
 иментвино село. што ащъ держаль. тое кнзю скирикгайлу. такъ што на вае
 село што Борисъ держаль. а ныне кнзю скирикгайлу. и с тымъ што к тому
 тагло и тагнетъ. а ѿ(т)троковъ³³ за немонъ рубежъ ѿ(т) мерецкого города.
 покела мерецкаѧ волость. ѿ(т)тула оу низъ по Немну али жъ и до немещ
 ѡбаполь³⁴ немна. и пуца по старому. и городки. ѿ. и немунекъ и волоска.
 в. ѿ. ѡлита ѿ волостка. г. и. пунѧ. и волостка. д. и. бирштанъ. и волостка.
 и воикгува. и село румшишки. и шловойшува. али жъ и до ковна. аѡ(т) ковна
 дале оу низъ. а за велью ѿ за неважю. и по неважи оу верхъ лобунова. ар-
 вистова. пади. а ѿ(т) тола али жъ до шатеевъ. а ѿ(т) шатеевъ оу верхъ. али
 жъ³⁵ до хурмогголы. ѿ до лепниковъ. а ѿ(т) лепниковъ по тон стороне
 вельѿ оу верхъ. али жъ³⁵ и до ваки. а ѡколо троковъ³⁶ села. лѣцуны ѿ с
 волостью. другое перелаѧ и с волостью. на виники таѧ волость. со милишки
 ѿ с травники³⁷ волость троки. по порти ѿ новое село. тако жъ новый городъ
 и на вельѿ противъ шатеевъ поставили есмы кнзю скирикгайлу брату свое-
 му. а стеречи ѿ помагати намъ оусемъ со ѡдиного а тые люди што живутъ
 ѿ(т) немещ подмагати ихъ намъ оусемъ заѡдно³⁸. а нинечи бѣ намъ даль.
 городъ полтескъ. а братъ нашъ кнзь скирикгайло. бѣю помочью ѿ нашею.
 оузалъ свое место оу свои руки. што еще ѿ(т)ць ему оуделилъ. тако(ж) мы
 ему даемъ ѿ дали есмы. тотъ городъ полтескъ. а иному никому оу полтескъ

не оуступатисѧ. толко кнзю скирикгайлу володети городомъ полоцкомъ. и оусеми тыми месты. и города и волостми и людми. оусею тою землею. што коли тагло и тагнеть к городу полоцку. на семь на всемъ даль есмь правду крепкую брагу своему кнзю скирикгайлу. аж бы то было не измешано. на тожь дали есмы сю грамоту. и под нашею печатью завеситою. а при томъ были чсныи люди. панъ хрщнъ козегловський³⁹. и докторъ стославъ. а кончано и написано оу ловехъ скойстерскихъ оу первую не(д)лю по ст(о)мъ марку еувангѣлисте под леты бѣими. а. т. п. з. е.

Різничання

І. Срезневський, «Др. п. р. н. и яз.»: 1 Владислав; 3 *Надрядкові знаки за винятком титлів відсутні*; 4 Литовски и; 5 оу се[m]; 6 й[с]; 7 Скиркгайлѡмъ оумыслили; 8 слово то пропущене; 10 државы; 11 што жь; 12 и ныне; 13 *Розділові знаки не відповідають правопису оригіналу*; 14 ѡ(т)имати; 15 а ни; 16 оусехъ; 17 лю; 18 же; 19 оусемь; 20 тако и Ропшескъ; 21 цркви; 22 цркви и тую; 23 пнземъ; 25 оу сии; 26 вь; 27 вси и; 28 сколувино; 29 тоѧ; 30 Имовь; 31 и; 32 всякою; 33 ѡтроковъ; 34 оба полъ; 35 алижь; 36 Троковъ; 37 Трѣбишники; 38 за ѡдно; 39 Хрщнъко Зегловський.

О. Смирнов, «Сборник»: 1 Владислав; 3 *Надрядкові знаки за винятком титлів відсутні*; 4 Литовски и; 5 оу се[m]; 6 й[с]; 7 Скиркгайлѡмъ оумыслили; 8 словс то пропущене; 9 и налисѧ; 10 државы; 11 што жь; 12 и ныне; 13 *Розділові знаки не відповідають правопису оригіналу*; 14 ѡ(т)имати; 15 а ни; 17 лю; 18 же; 19 оусемь; 20 тако и Ропшескъ; 21 цркви; 22 цркви и тую; 23 пнземъ; 24 будетъ; 25 оу сии; 26 вь; 27 вси и; 28 сколувино; 29 тоѧ; 30 Имовь; 31 и; 32 всякою; 38 ѡтроковъ; 34 оба полъ; 35 алижь; 36 Троковъ; 37 Трѣбишники; 38 за ѡдно; 39 Хрщнъко Зегловський.

Т. Нарбут, «Pomniejsze pisma»: Władisław Bożeje Miłostiu Korol polski, Litowski, i innych ziem Hospodar! Czynie sławno i znajemo i dajem wiadomo usiem chto koli siju hramotu widit' a liubo słyszyt' proczytaja. Boh dał nam wseho mnoho; a nynie ja z swoim bratom so kniaziom Skirykhajłom umyslili ješmy i prymajem Boży dar czesno, po Bożeju izwoleniju i jeho preczystaje matery, diewicy, bohorodicy Mar'je, jak sie nam to przytuczyno taja wiera pryniati i derżati. Proto my obiecujemy i slubujem naszemu bratu Kniaziu Skirrhajłu i nialisia je. smy krepko bliusti jeho Kniazenja družby pod bratom naszym Kniazem Skirykhajłom stoż i nynie dierzyt' brat nasz, Kniaż Skirykhajło u litowskiej zemli, Kniazenje trockoje, wseho mi toho pod bratom naszym niepodyskiwati, ani obidieti, ani kotorym bereme-

niem nieotnimati, ni złoboju, ani kotorym hnicwom, niesłuszati mi lichich liudiej: chto koli na neho mołwit', tomu mywiery nie niati, a brata mi swojeho nie utaiti, jemu i lichu i dobro, i deržati mi jeho wysze usije naszoje bratie, i słuszati mi jeho bolje usich swoich pryjatelj i bratij, a wsiakomu mi diełu i sprawa jemu czyniti i jeho ludem, a w obiedu mi brata swojeho kniazia Skirykhajta niewydati, chto koli jeho pryobidit': liubo brat a liubo inyje kotoryje stati mi za swojeho brata krepko wo wsim, obida jeho prawiti. Takoz na ruskoj stronie horod Menesk, litewskohož Kniaženja, wieś i wsimi ludmi i so wsiakomu poszlinuju i dochodom i Kniazu służebnyje, tym usiem wołodiet'i Kniazu Skirykhajtu bratu naszomu. Takze wołost' Świstocz i s daniju i s zemleju i s ludmi i so wsim dochodom. Takze Bobrujesk, obie połowinie i s daniju i zemleju i s ludmi i so wsiemy dochody. Takoz i Reczyca wsia i wieś dochod i dań. Takoz Lubecz wieś i lud i zemla i wieś dochod i wsia dań serebranaja. Takze i Luboszany i s daniju i ludmi i zemla i wieś dochod. Takze Ihumena i wsia dań i ludi i zemla i dochod wieś. Takze Lohożesk wieś i Ryłowadola ludi i sieła i ziemia i dań Ryłowa i wieś dochod. Takze Lohożskaja dań i ludi wieś dochod, szto Wojszwild derżał, czto jeśwa po słowu czynili i dospieli jeśwa: monastyr cerkwi swiatoho Iwana i przyłuczyl'i, jeśwa k cerkwi na wieki, swiatomu Iwanu Preteczy i dał moj brat kniaź Skirykhajto usiu tuju dań szto nie jest dochoda dań serebranaja, bobry, belki i łukna wsia i lud i usi, a szto odłuczyl'i jeśwa swiatoi cerkwi dań s ludmi so wsiakim dochodom toho nami nieporuszyti, ni kotorym diełom, ni pryobiditi od nich kniażem a chto pryobidit', ili otimiet', ot swiatoho Iwana, tuju istinu cerkwi, i tot budet proklat usij wiek i w buduszczyj; a to jeśwa uczynili sobie na pamiat', a swiatomu Iwanu w czest' i w sławu. Takoz seło Lebedewo, szto i k Lebedewu tiahło i tiahnet i szto lebedewskaja wołostka, ludi wsi, i sieła taja okolica. Takoz Dmitrjewo sieło Hruzdowica Ancyporowo sieło i Skołubino i Turheniewo sieło tyje try sieła, i szto k nim tiahłoje było i tiahnet'. Tymi horody i sieły i wsiemi lud'mi wołodiet'i kniazu Skirykhajtu. A okolo Trokow tyje miasta po Waku po staryj rubeż, a po Wilii u niz takoz po staryj rubeż tolko oprócz Zejmów i Kulwy. A na siu stronu po Skołwu Dzitwa rzeka horod Radunia i usia taja wołost, so wsiakomu służboju i usi ludi, sieło i usiaki dochod. Solczniki (Druskieniki) i wsi ludi i usia tyja sieła szto w Soleznicech, i w toi wołosti toje seło Iwanowo, szto Andrej derżał Borysowicz, a nynie Kniazu Skirykhajtu. Takze i Mentwino (sic?) sieło szto Jac derżał to je kniazu Skirykhajtu. Takze szto na Wace sieło szto Borys derżał a nynie kniazu Skirykhajtu i stym szto k tomu tiahło i tiahnet. A ot Trokow za Nemen rubeż ot Mereckoho horoda pokola Mereckaja wołost' ot tyda w niz po Nemnu, aliż i do Nemec oba pól Nemna i puszcza po staromu i horodki: 1, u Nemunek i wołostka; 2, u Olity i wołostka, 3, u Puni i wołostka, 4, u Birsztan i wołostka. I wojkawo i sieło Rumszyszki i Szłowojszuwa aliż i do Kowna. A ot Kowna dalej u niz, a za Welin za Newiazju i po Newiaz i u Werch Lobunowa, Arwistowa i Piadi, a ottola aliż do Szatiejew a ot Szatiew u werch, aliż do Churmokholy i do Lepiników, a ot Lepiników po toje storonie Wilii, u werch aliż i do Waki.

A okolo Trokow sieło Liepuny i s wolostiju; druhoje Perelaj i s wolostiju, Nawiniki, taja wolost Somiliszki i Strjawniki, wolost Troki, Poporti i Nowoesieło, takoż Nowyj horod na Welji proti Statiejew postavili jeśmo kniaziu Skirykhajtu bratu swojemu. A sterczy i pomahati nam u siem so odinoho, a tyje ludi szto żywót' ot Nemeц (straż pograniczna na Pruskiej granicy), podmahati ich nam usiem za odno. A nynieczy Boh nam dał horod Połtesk (Połock) a brat nasz kniaź Skirykhajto Bożiju pomoczju i naszeju wziął swoje mesto i u swoi ruki szto jeszcze otec jemu udiełił takoż i my jemu dajem i dali jeśmy tot horod Połtesk a inomu nikomu u Połtesk nieustupatisia, tolko kniaziu Skirykhajtu wolodeti horodom Połockom, i usiem tyimi mesty i horody i wolost' mi i ludmi usieju toju zemleju szto koli tiahto i tiahnet' k horodu Połocku. Na siem na wsim dał jeśm prawdu krepkuju bratu swojemu kniaziu Skirykhajtu aźby to było nieizmieszano na toż dali jeśmy siju hramotu i pod naszju pieczatiju zawesistuju a przy tom byli czesnyje ludi pan Chrszn (Krystyn) Koziełowski. Doktor Hośław (Świętosław). A konczeno i napisano w łowech (na łowach) Skoisterskich, w perwuju Niedelu po swiatom Marku ewanheliste, pod liety Bożymi 1387 (Kwiecniа 28).

«Отеч. зап.», ч. XXXVII: Орфографія тексту повністю осучаснена.

41. Король польський Владислав позичає у свого зятя, молдавського воеводи Петра, 4000 карбованців фрязького срібла

27 січня 1388 р.

Текст опублікований в «Актах ЗР», 1846, т. I, № 8-а, стор. 22—23; Я. Головацьким у «Памятниках», 1865, № 8, стор. 191—192, 1867, № 8, стор. 11—12; в «Собрании актов», № 89, стор. 117; В. Розовим в «Южнор. гр.», «Укр. гр.», № 19, стор. 36—37.

Приклад з грамоти зустрічаються в таких мовознавчих публікаціях: І. Н е л ю б о в а, «Конструцни»; Я. С п р и н ч а к, ВЯ, 1956, № 6; С. С а м і й л е н к о, УМШ, 1956, № 6, 1958, № 2; М. А н т о ш и н, «Закарп. гр.»; С. Б е в з е н к о, «З істор. коментар.» «Нариси», «Істор. морф.»; Ф. М е д в е д е в, «Укр. гр.», «Нариси», «Труди»; «Словник»; А. К р и м с ь к и й, «Укр. грам.»; В. С а н н и к о в, «Порядок»; Є. Т и м ч е н к о, «Курс»; Л. Г у м е ц ь к а, «Функції», «Втор. спол.», «Словотв. присл.», «Перв. прийм.», та ін.

Подається за виданням В. Розова.

Копія грамоти зберігається в Ленінградському відділенні архіву АН СРСР, ф. 216, оп. 1, № 39. «рк 154.», оригінал — у А. Г., sign. 5332.

Влодисла(в) ¹. бжею. мл(с)то ². кроль ³ польски литовьскиї. рускиї ⁴ дѣдичь и инѣ(х). многы(х) зѣмлѣ ⁵ господарь. чинимо то свѣдо(м). оусѣмо ⁶ которыї ⁷ на то(т) листо посмотрито ⁸. оже пано ⁹ петр воево(д) молдавыї ¹⁰. зѣтъ ¹¹ и приѣтъль ¹² нашъ. пожичило ¹³ на(м) д ¹⁴ тисѣчи рублиї фрязьского серебра ¹⁵. Іко же ждати имаеть. намо. ѿ(т) тыхо ма(с)пусто за г ¹⁶ лѣта. а мы слубоуемо ему. при нашеї вѣри. и е ¹⁷ брату роману. и його ¹⁸ дѣте(м). тѣхо д ¹⁴ тисѣчи рублиї. воротити исполна г ¹⁶ того ¹⁹ лѣта на ма(с)пусто. пак

ли быхо(м)²⁰. їмо не воротили. на ї²¹ де(н) ако ту написано. тогда гродо на(ш) галичь. ис²² тою волостію²³. што к²⁴ нему прислушаеть²⁵ тому исному и²⁶ всево(д). и его брату роману и дѣтемо їхо или которы їхо²⁷ живо останть²⁸. оу тыхо д̃¹⁴ тысѣчахо заставити имаемы. а они имають держати. так(о) долго докола. имо тыхо д̃¹⁴ тысѣчи рублїї исполна не ѡ(т)дамы. а тижь²⁹ коли бы. которыї неприятель своєю силою облогло³⁰. того исныи гро(д) галичь. тогда тото исныї воевода. и бра(т) его. и дѣтн їхь. или которы³¹ из нихо жи(в) останеть. имають ис³² правою вѣрою и со оусею своєю силою безо лсти. того исного города. боронити а намо оу ты³⁴ часы вѣсть³⁵ давати. што быхомо³⁶ пособляли. пак ли бы³⁷ тото исныї. гродо силою оузато³⁸. а³⁹ мы оужды имае(мо) ты³⁴ исныї д̃¹⁴ тысѣчи рублїї имо воротити. исполна. а на крѣлость того наша печать. к²⁴ сему листу велѣли есми³³ привѣсити. оу лѣто божеего⁴⁰. рожества ѣ⁴¹ чное т̃⁴² и п̃⁴³ и ѣ⁴⁴ писано листо оу луцкоу. оу по оу понедѣльникъ⁴⁵ предъ рускими масопусты.

Різничитання

«Акты ЗР»: 1 *Титли розкриті без застережень*; 2 милостію, *розділові знаки не відбивають правопису оригіналу*; 3 король; 4 Литовски и Рускій; 5 земля; 6 *Кінцеве о оригіналу передається через ъ: оусѣмь*; 7 *ї в кінці слова після голосного передається через й*; 8 посмотрить; 9 Слово пано пропущене; 10 Молдавській; 11 *ѣ передається через я*; 12 прїатель; 13 позычилъ; 14—4; 15 серебра; 16—3; 17 его; 18 ихъ; 19 третего; 20 быхмо; 21 той; 22 и съ; 23 волостію; 24 къ; 25 прислушаеть; 26 и пропущене; 27 который ихъ; 28 останеть; 29 тежь; 30 облеглъ; 31 который; 32 исъ; 33 Слово есми пропущене; 34 тыи; 35 вѣсть; 36 быхмо; 37 ижь; 38 узметъ; 39 и; 40 Божіего; 41—1000-чное; 42—300; 43—80; 44—8-е; 45 Луцку, у понедѣльникъ.

Я. Г о л о в а ц ь к и й, «Памятники»: 1 *Титли розкриті без застережень*; 2 милостію, *розділові знаки не відбивають правопису оригіналу*; 3 король; 4 Литовски и Рускій; 5 земля; 6 *Кінцеве о оригіналу передається через ъ: оусѣмь*; 7 *ї в кінці слова після голосного передається через й*; 8 посмотрить; 9 Слово пано пропущене; 10 Молдавській; 12 прїатель; 13 позычилъ; 17 его; 18 ихъ; 19 третего; 20 быхмо; 21 той; 22 и съ; 23 волостію; 24 къ; 25 прислушаеть; 26 и пропущене; 27 который ихъ; 28 останеть; 29 тежь; 30 облеглъ; 31 который; 32 исъ; 33 Слово есми пропущене; 34 тыи; 36 быхмо; 37 жь; 38 узметъ; 39 и; 40 Божіего; 44 *й-е*; 45 Луцку оу понедѣльникъ.

42. Петро, молдавський воевода, посилає королю польському Владиславу 3000 карбованців фрязького срібла

10 лютого 1388 р.

Текст опублікований В. Уляницьким у «Матеріалах», № 3, стор. 3; в «Актах ЗР», 1846, т. I, № 8-6, стор. 23; Я. Головацьким у «Памятниках», 1865, № 9, стор. 192, 1867, № 9, стор. 12.

Описана або згадується І. Срезневським в «Др. п. р. п. и яз.», 1863, стор. 117—118, 1882, стовб. 255; В. Сенкевичем у статті «О влиянии», стор. 28—29; М. Моховим у «Феодал. огн.», стор. 25.

Приклади з грамоти зустрічаються в таких мовознавчих дослідженнях: В. Ярошенко, «Укр. мова молд. гр.»; А. Кримський, «Укр. грам.»; С. Бевзенко, «З істор. коментар.»; «Словник»; О. Яцимирський, «Язык».

Подається за виданням В. Уляницького.

Копія зберігається в Ленінградському відділенні архіву АН СРСР, ф. 216, оп. 1, № 39, арк. 155, оригінал — в А. Г., sign. 5331.

Владиславу¹ божею милостию² кролю³ Польскому Литовському⁴ дѣлчию и Русскому⁵ и инѣхъ многихъ зѣмль⁶ господарю оусесердечне⁷ поклоняте⁸ от Петра воеводи Молдавського. Чинимъ свѣдомо велебной⁹ твоєї милости же есми дали тому истинному¹⁰ пану Варшавському 3 тисячѣ фряжского¹¹ серебра, тѣмъ¹² вѣсомъ што есми почали давати оу Луцку, а давали есми оу Сочавѣ оу сѣхъ стоить на семь листу 3 тисячи рубли фряжского¹¹ серебра. За тожь чинимо сесь листъ о 3 тисячи а вашей милости стоить¹³ о чстири тисячи сумаю¹⁴. Просимъ вашей милости, штобы есте оучинили иный листъ, яко и тотъ, што писанъ, но не на 4, але на 3 тисячи¹⁵. А писанъ листъ оу городѣ Сочавѣ оу понедѣльникъ¹⁶ первой недѣли поста подъ нашею печатюю, оу лѣто божьего рожества 1388¹⁷.

Різничитання

Я. Г словацький, «Памятники»: 1 Розділові знаки не збігаються з виданням В. Уляницького; 2 милостию; 3 королю; 4 Литовському; 5 Рускому; 6 земля; 7 усердечное; 8 поклоняніе; 9 і та и в кінці слова після голосної відповідють й; 10 истинному; 11 фряжского; 12 тымъ; 13 стоить; 14 сумаю; 15 далі іде: подъ кролевою жъ печатюю. А кто къ намъ принесеть запись на 3 тисячѣ, тому мы дамы вашъ листъ, што писанъ на 4 тисячи; 16 понедѣльникъ; 17 — 1388-е.

«Акты ЗР»: 1 Розділові знаки не збігаються з виданням В. Уляницького; 2 милостию; 3 королю; 4 Литовському; 5 Рускому; 6 земля; 7 оусесердечное; 8 поклонаніе; 9 і та и в кінці слова після голосної передаються через й; 10 истинному; 11 фряжского; 12 тымъ; 13 стоить; 15 далі іде: подъ кролевою жъ печатюю. А кто къ намъ принесеть запись на, г тысячѣ, тому мы дамы вашъ листъ, што писанъ на д тисячи; 16 понедѣльникъ; 17 + аѣѣ-е.

43. Князі Давид Дмитрійович, Русан Плаксич та інші заступають за князя Корибута перед королем польським Владиславом

26 квітня 1388 р.

Текст опублікований в «Arch. Sang.», т. I, № 9, стор. 8—9; А. Кримським в «Укр. грам.», стор. 503—504; О. Соболевським, С. Пташицьким в «Палеограф. снимках», № 6; В. Розовим в «Южнор. гр.», «Укр. гр.», № 20, стор. 38—39.

Подається за виданням В. Розова. Для фотокопії використано видання О. Соболевського, С. Пташицького.

Оригінал зберігається у В. Cz., D. p., № 1. 212.

Приклади з грамоти зустрічаються в таких мовознавчих дослідженнях: І. Свенціцький, «Нариси», «Західноукр. грам.»; С. Бевзенко, «Нариси», «Истор. морф.», «З истор. коментар.»; Л. Гумецька, «Перв. прийм.», «Втор. спол.», «Мовознавство», № 10; О. Зарудняк, «Наук. зап.», «Пригл. упр.»; Ф. Медведєв, «Укр. гр.», «Нариси», «Труди»; С. Самійленко, УМШ, 1955, № 6; І. Нелюбова, «Конструкции»; В. Борковський, П. Кузнецов, «Истор. грам.», та ін.

Мы кнѧ(з) ¹ двѣдъ. Дмитриѣви(ч) ². кнѧ(з) ¹ русанъ плакси(ч) ³. василий ⁴ данильѣви(ч). фѣддоръ ѣвлашкови(ч). хвороща ѣс братомъ ѣваном(м) ⁵. григорій да ѣван(н) несвизьскій. хома билюрминъ. васко. дреюкови(ч). гавсъ. климантъ ⁶. юрьй звинкеневи(ч). терпъ. максима(к). кгирдивид(д). бѣликъ. снѣ ѣго семе(н). войлови(ч) ⁷. гриць с братом(м) степаном(м). кали(т) ⁸. ѣван(н). балакѣрови(ч). сасъ горбачеви(ч) со всею братьѣю. семе(н) ѧсманови(ч) ⁹. трубецький воѣво(д) глѣбъ ѣвдокимови(ч). ѣван(н) жидовчи(ч). павель петрови(ч). ѡзарьйчи ¹¹ двѣдъ ѣ ѧковъ. моишега(л) ¹². сущъ ¹³ воѣво(д) ¹⁰ новгрдський ¹⁴. тым то листомъ. чинимы ¹⁵. знамени(т) ¹⁶. всимъ. которы(м) того трѣба. кто коли тонъ листь оувиди(т) ѣли оуслыть ¹⁷. како кеды в то время ¹⁸. коли кнѧ(з) ¹ велебный. дмитрий ²⁰. ѣнѣмъ ѣмене(м). корибу(т). кнѧ(з) ¹ новгородський ѣ сѣверський. гспдръ нашъ милый. голдованіе ѣ вѣрность. ѣ послушество. ѣ такѣ(ж) ²¹ служба. и х(с)ста цѣлованіе ²². наша добра ра(д) ²³. ѣ наши(м) вшего посольства боаръ прилюблѣниѣ(м) ²⁴. не приневолены ²⁵ а никотораѧ ²⁶ зла вола примучени. велико(м) ²⁷ ѣ славнему володиславу. Бжъѣи ²⁸ мл(л)сти. королеви польскому. ѣ ѣны(х) земель г(с)пдрви. ѣ честной ѧдвизѣ ²⁹ корици ѣ дѣтемъ ѣго. ѣ корунѣ польской. со вси(м) ³⁰ своими землами ѣ гро(д) ³¹. з боары ѣ с людми. вѣрность праваѧ. ѣ не ѣзрушистаѧ ³². слюби(л) ³³. а мы ѣменемъ ѣ моча вши(х) ³⁴ землянъ ѣго. повелѣниѣмъ ³⁵ ѣго ѣслюбуюмы ³⁶. за него. ѣ за ѣго дѣти. ѣже со всею своею землею ѣ с города. вѣре(н) ³⁷ буде(т). королеви ѣ короници. ѣ ѣхъ дѣтемъ. ѣ корунѣ польской. а ни ³⁸ ѣжъ коли ѡ(т)стане(т). пак ли бы ³⁹ ѣго жъ ⁴⁰ бѣ не дай. хо(т)л бы ⁴¹ коли ѡ(т)стати. тонъ ѣсны ⁴² кнѧ(з) ¹ корибу(т), а либо ⁴³ ѣго дѣти. ѧвно а либо ⁴³ тайно. тогда мы со всимъ посольство(м) земли ѣго хочемы ѣго ѡ(т)стати. ѣ ѣго дѣтей. а ни в чемъ ⁴⁴ ѣго. не хочемъ послушнии быти. але корола поль-

ско(г) ⁴⁶ вѣлодислава. ѿ него королицѣ. ѿ его дѣтѣи. ѿ корунѣ польской. вѣрни хочемъ быти. и николи(ж) не хочемъ ѿ(т)става(т) ⁴⁷. ѿ на вѣки. ѿ во вшитки часы николи ѿхъ не ѿ(т)стати ⁴⁸. ѿ на вѣчнаа крѣпность. к сему листу печати нашѣ велѣли ѣсмо привѣсти ⁴⁹. а доконалосѣ тоѣ дѣло. оу годѣ ⁵⁰ лучици. в ѿдлю. по (с)тмѣ ап(с)лѣ марку ѣвнглстѣ. пд ⁵¹ лтмѣ ⁵². на- рождѣниа (ж) ⁵³ + а. т. п. ѿ. ѿ лѣ(т) ⁵⁴. Amen.

Різничитання

«Arch. Sang.»: 1 князь, всі виносні букви опущені в рядок, нарядкові знаки відсутні; 2 Дмитриевич; 3 Плаксих; 4 Васили; 5 Иванов; 6 Климанъ; 7 Семен Войлович; 8 Степаном Калит; 9 Семен Ясманович; 10 воевода; 11 ѿзарьич и; 13 Скушь; 15 чинимъ; 16 знаменито; 17 оуслы[ши]ть; 19 время; 20 велебный князь Дмитрий; 21 такжѣ; 23 рада; 24 примоблѣнием; 25 не-приневолены; 26 ани котораа; 27 великому; 28 б[о]жьей; 29 ѿдвизѣ; 30 всими; 31 гроды; 32 неизрушистаа; 33 слюбили; 34 мочавших; 35 повелѣнимъ; 36 и слюбуемъ; 37 вѣрне; 38 ани; 39 паклибы; 40 егожъ; 41 хотабы; 42 тонъ-тон и сы[ны]; 43 алибо; 44 а нивчомъ; 46 польского; 47 отставати; 48 отстати; 49 привѣ[си]ти; 50 го[р]одѣ; 51 п[о]лд; 52 л[ѣ]тъ; 53 б[о]ж[ь]ого; 54 лѣт[а].

А. Крѣмський, «Укр. грам.»: 1 князь, всі виносні букви опущені в рядок, нарядкові знаки відсутні; 2 Дмитриевич; 5 Иванов; 7 Семен, Воилович; 8 Степаном, Калит[а]; 9 Семен, Ясманович; 10 воевод[а]; 12 Мои-шелга; 14 Новг[о]р[о]дський; 16 знаменит[о]; 17 услы[ши]ть; 19 время; 20 Дмитриѣ; 22 цѣло[ва]ние; 23 р[а]да; 26 ани которая; 28 Б[о]жьей; 29 Яд-визе; 31 г[о]род[ы]; 32 неизрушистая; 33 слюб[и]ли; 34 мочавших; 38 ани; 41 хот[ѣ]л бы; 43 алибо; 46 Польск[о]го; 47 отстават[и]; 48 отстават[и]; 49 привѣ[си]ти; 50 г[р]одѣ; 54 лѣт[о].

44. *Дмитрій-Корибут, князь сіверський і новгородський,
присягає на вірність королю польському Владиславу*

18 травня 1388 р.

Текст опублікований в «Arch. Sang.», т. I, № 10, стор. 10; А. Кримським в «Укр. грам.», стор. 502—503; О. Соболевським, С. Пташицьким у «Палеограф. снимках», № 5; В. Розовим в «Южнор. гр.», «Укр. гр.», № 21, стор. 40—41; А. Прохаскою у праці «Codex», № XXIX.

Приклади з грамоти зустрічаються в таких мовознавчих дослідженнях: І. С в е п ц і ц ь к и й, «Елементи», «Західноукр. грам.»; С. Б е в з е н к о, «Нариси», «Істор. морф.», «З істор. коментар.»; Ф. М е д в е д е в, «Укр. гр.», «Нариси», «Труди»; С. С а м і й л е н к о, УМШ, 1958, № 2; Л. Г у м е ц ь к а, «Функції», «Втор. спол.», «Перв. прийм.», «Словотв. присл.», «Мовознавство», № 10; «Словник», та ін.

Оригінал зберігається у В. Cz., D. p., № I. 208.

Для даної публікації використано текст грамоти з видання В. Розова. Фотокопія зроблена з літографічного знімка у праці О. Соболевського, С. Пташицького.

Мы дмитрий ¹. ии́нѣмъ ии́менемъ ². корибу(т) ³ киа(з) ⁴ литовский. чинимъ то знаємо. всѣмъ. кто коли на той листъ оузритъ. али оуслыши(т). иже добраа рада. наши(х) боарѣ. и всѣхъ землянѣ. и нашою доброю волею. не примучени ни приневолены ⁵ нѣкотоною неволею. велебному г(с)пдрю. володиславу королеви польскому. литовьскому. и ру(с)скому. и ины(х) земля г(с)пдрви. бра(т) нашему. милому. и тѣ(ж) велебной г(с)жи адвизѣ. королици польской. и ихъ дѣтемъ. и корунѣ польской. голдовали иємо вѣрно и право. не изрушеною ⁶ вѣрностью. слюбнли иємо и слюбuemъ. подѣдаваючеса ⁷ с людьми. и с землями. и с города. и с твержами наши(м). на вѣки вѣкомъ. тому истому володивславу королеви польскому. и адвизѣ и ихъ дѣтемъ. и корунѣ польской. слюбuemы и ѡбѣчюемы ⁸. наша присага. и наша вѣра и чѣтью. иже ѡ(т) ты(х) мѣсть с нашими дѣтми. чистаа вѣрность. и полна. будемъ держа(т). тому истому королеви. и иего королици. и ихъ дѣтемъ. и корунѣ польской. а николи ни в одно верема не ѡ(т)ставати. а ни ѡ(т)ступити и ⁹ на вѣки. и къ ихъ доброму ради(т). а лихого вѣрнѣ. ѡстерегати. а на того крѣпость. к тому листу. наша печать завѣсили иємо. а дана грамот(т). оу краковѣ. оу понедѣлни(к). по с(т)мѣ. дсѣ. подъ лѣто(м). бжыего ¹⁰. нарожѣниа. +а. т. п. и. го. лѣ(т):.

Різночитання

«Arch. Sang.»: 1 Дмитрій, надрядкові знаки відсутні, кінцеві и, й, и після голосної передаються через й; 2 Розділові знаки не відбивають правопису оригіналу; 3 Титли розкриваються без застережень; 4 а передається через я; 5 непримучени, приневолены; 6 неизрушеною; 7 подѣдаваюче са; 8 ѡбѣчюемы [!]; 9 и пропущене; 10 [о]жыего пропущене.

А. К р и м с ь к и й, «Укр. грам.»: 1 Надрядкові знаки не передаються; 2 Розділові знаки не відбивають правопису оригіналу; 3 Титли розкриваються без застережень; 4 а передається через я; 6 неизрушеною.

Видатри... владі... князь... 1 липня 1388 р.

45. Великий литовський князь Олександр-Витовт визначає правові стосунки між євреями і християнами у Литві

1 липня 1388 р.

Текст опублікований в «Актах ЗР», т. I, 1846, стор. 23—26, № 9, звідки передруковується й у цьому виданні; А. Дзялинським у «Zb. praw. lit.», стор. 103—109, латинською транскрипцією; А. Прохаскою в праці «Codex», № XLII, стор. 15; в «Актах ВК», т. V, стор. 133—137; С. Бершадським у «Рус.-евр. архиве», т. I, стор. 1—25, № 1.

Поруч із текстом нашої грамоти, що вміщений під заголовком «Грамота великого князя литовського Витовта брестским євреям, дана в 1388 г., 2 июля, в Луцке», С. Бершадський публікує ще три її варіанти. Один польською мовою («Грамота великого князя литовського Витовта трокским євреям, дана 1388 г., 24 июня, в Луцке»), взятий з праці М. Балинського «Hist. m. Wilna», стор. 225—233, і два латинською. Перший з латинських текстів («Грамота князя Болеслава благочестивого євреям Великої Польши, дана 1264 г., 14 августа, в Калите») взятий з праці А. Реслера «Das Altprager», стор. 180—185, другий («Грамота великого князя литовського Витовта брестским євреям от 1388 г.») — з праці А. Дзялинського «Zb. praw. lit.», стор. 103—109; останній опубліковано також в «Актах» під № 6. Крім того, у коментарях використано публікацію Я. Голембійовського в праці «Dzieje», стор. 562—566.

Як видно із зіставлення опублікованих текстів привілею, всі видавці користувалися різними джерелами.

Привілеї описаний або згадується М. Ясинським в «Уст. и зем. гр.», стор. 2; І. Срезневським у «Др. п. р. п. и яз.», 1863, стор. 118, 1882, стовп. 255—256; І. Даніловичем у «Skarbies», I, стор. 272—273.

Приклади з грамоти зустрічаються в таких мовознавчих дослідженнях: «Словник»; С. Бевзенко, «Истор. морф.»; Є. Тимченко, «Курс»; В. Борковський, П. Кузнецов, «Истор. грам.»; Д. Шелудько, «Німецькі элем.», та ін.

Во¹ имя² Божіе³, станся. Мы Александръ⁴, або⁵ Витовтъ⁶, зъ Божей⁷ ласки великій князь Литовскій, и дѣдичъ⁸ Городенскій, Берестейскій, Дорогицкій⁹, Луцкій¹⁰, Володимерскій¹¹ и іншихъ¹², знаменито чинимъ тымъ нашимъ листомъ, нинѣшнимъ¹³ и потомъ будучимъ, кому

будетъ ¹⁴ потреба того вѣдати ¹⁵, або ¹⁶ чтучи его слышати ¹⁷. Умыслили есмо съ паны радами нашими и дали права и вольности всей ¹⁸ Жидовѣ ¹⁹ Вышейменской ²⁰, мешкающимъ въ этомъ ²¹ панствѣ нашомъ, который ²² суть ниже ²³ въ томъ листѣ нашомъ выписаны. Напервѣй ²⁴, уставили ²⁵ есмо ²⁶, ижь ²⁷ за пѣязи ²⁸, рахуючи ²⁹, або ¹⁶ в ³¹ иной речи, которая ³² ся ³³ тычетъ ³⁴ парсуны ³⁵ жидовскоѣ ³⁶ напротивку ³⁷ жидовѣ ³⁸, двумъ хрестьяномъ, а третему жиду, который бы ся добрѣ ³⁹ ховаль въ законѣ своемъ жидовскомъ, свѣдетство ⁴⁰ допущено маеть ⁴¹ быти. Тежь ⁴², если бы хрестьянинъ нагабалъ жида, мовячи, ижь ²⁷ бы ему свою заставу заставиль, а жидъ бы ему того запрель, а ⁴³ хрестьянинъ бы ⁴⁴ ему не хотѣлъ вѣрити: жидъ, присягши ⁴⁵ на важности ⁴⁶ оноѣ ⁴⁷ заставы ⁴⁸, а за ся присягши хрестьянинъ, досвѣтчиль ⁴⁹ бы то на него, — маеть ему то заплатити. Тежь, если бы жидъ хрестьянину, не давши свѣтковь ⁵⁰, рекъ, ижь ⁵¹ бы позычилъ ⁵² тыи ⁵³ заставы, а онъ бы запрель: то хрестьянинъ маеть ⁵⁴ заплатити, а любо ⁵⁵ присягою ся очистити. И ⁵⁶ тежь могъ ⁵⁷ бы ⁵⁸ жидъ взяти ⁵⁹, именовъ заставы, всякіе речи, которые бы были ему заставлены, которымъ колвекъ ⁶⁰ именовъ ⁶¹ были ⁶² вымовени, а ⁶³ о ⁶⁴ тыхъ-то речахъ ⁶⁵ жадного габаня не чинечи, вынявши одноѣ кривавоѣ мокроѣ ⁶⁶ хусты ⁶⁷ светоѣ ⁶⁸ костельноѣ ⁶⁹, которыхъ жаднымъ обычаемъ ⁷⁰ ни одинъ пріймовати ⁷¹ не маеть ⁷². Тежь, если бы хрестьянинъ нагабалъ жида о заставу, которую ⁷³ маеть ⁷² жидъ, которая бы ему была черезъ ⁷⁴ злодѣйство, або черезъ кгвалтъ взята: на тую истную ⁷⁶ заставу жидъ маеть ⁷² присягнути, яко не вѣдалъ, коли ему ⁷⁷ вкрадено, або кгвалтомъ взято ⁷⁸, а тое у той своей присяги вымовити маеть, какъ ⁷⁹ ему тая заставка ⁸⁰ заставлена ⁸¹... очистивши ся ⁸² хрестьянинъ маеть ⁷² половицу ⁸³ лихвы ⁸⁴ платити, которая бы ему до того часу примножила. Тежь, если бы ⁸⁵ черезъ упадъ, пожоги, або злодѣйства, або черезъ кгвалтъ, речи свои ⁸⁶ (сь), заставленными ⁸⁷ заставами ⁸⁸ утратиль бы ⁸⁹, а хрестьянинъ, который бы ⁴⁴ ему заставиль, всякій не маеть ⁷² жида габати ⁹¹: жидъ своею властною присягою будетъ очищенъ ⁹². И тежь, если бы жидове межи ⁹³ собою незгуду або сварь почали, судья мѣста ⁹⁴ нашего ⁹⁵ жадного ⁹⁶ пересуда ⁹⁷ на нихъ ⁹⁸ не маеть ⁷² брати, але мы только; а любо ⁹⁵ нашъ староста будетъ ли ⁹⁹ ихъ судити, а на нихъ бы которая вина або проступка пришла: тотъ ¹⁰⁰ судъ маеть ⁷² быти на насъ сохранъ. Кътому ¹⁰¹, если бы хрестьянинъ жиду рану нѣкоторую задалъ ¹⁰², винный таковой маеть ⁷² вины ¹⁰³ заплатити, чимъ маеть ⁷² намъ чоломъ бити, а ранному маеть досыть вчинити ¹⁰⁴, подлугъ ранъ его, яко шляхтичу. Тежь ¹⁰⁵, если бы хрестьянинъ жида забиль, маеть быти каранъ, яко винный; а всякіе речи ¹⁰⁶, рухомые або нерухомые, мають ¹⁰⁷ быти въ нашей ¹⁰⁸ мопы. И тежь ¹⁰⁹, если бы хрестьянинъ жида вдариль ¹¹⁰ такъ, яко бы криви не розлилъ: маеть на немъ вина быти, водлугъ обычая нашею земли ¹¹¹, а вдаренному и ¹¹² ображеному маеть ⁷² досыть вчинити, яко шляхтичу, а если бы пѣнезей ¹¹³ не мѣлъ, тогда за проступокъ ¹¹⁴, яко право найдеть ¹¹⁵, маеть ⁷² быти каранъ. И ¹¹² тежь, если бы жидъ черезъ ¹¹⁶ нашо ¹¹⁷ ѣхаль; жадный ¹¹⁸ ему нагабаня ¹¹⁹ чинити не маеть; а если бы ¹²⁰ которые речи крамные везъ, маеть ⁷² мыто платити черезъ вси мыта положоные ¹²¹.

какъ и иншыя дають ¹²² мыто. Тежь ¹⁰⁹, естли бы жидове, подлугъ ^{122а} своего
 обычая, нѣкоторого жида умерлого, от ¹²³ мѣста ¹²⁴ до мѣста ¹²⁴, от повѣта
 до повѣта, або от одное земли до другое земли везли бы ¹²⁰ черезъ мыта:
 ничего на нихъ мыта не маеть ⁷² брано быти ¹²⁵; хочемо, естли бы такъ заисто
 мытникъ што бралъ на нихъ, ижъ бы ¹²⁶ яко розбойникъ каранъ былъ.
 Тежь ¹⁰⁹, асли бы хрестыянинъ копища ихъ возилъ ¹²⁷, або кгвалтомъ
 находилъ: хочемо, ижъ бы, подлугъ ^{122а} обычая нашео земли, правъ ¹²⁸
 нашихъ, былъ каранъ; а ¹²⁹ вси именья ¹³⁰ его мають на насъ сласти. Тежь ¹⁰⁵,
 естли бы хто какъ ¹³¹ на школу жидовскую металъ ¹³², тотъ маеть старостѣ
 нашему заплатити два фунты перцу. Тежь, естли бы который жидъ былъ ¹³³
 найденъ судьи своему у винѣ пѣнежной ¹³⁴, або въ иншой которой, кото-
 рая здавна уложона ¹³⁵, то ¹³⁶ маеть ⁷² заплатити. Тежь ¹⁰⁹, естли бы жидъ,
 черезъ вызнанье ¹³⁷ своего судьи, былъ бы ¹²⁰ позванъ къ суду ¹³⁸, первый
 и другій ряз не пришолъ бы: маеть заплатити вину, за оба-два разы, кото-
 рая ¹³⁹ уложона ¹⁴⁰, а естли бы къ третему вызванью ¹⁴¹ не пришолъ, кото-
 рая вина ¹⁴² положона для впаметанья ¹⁴³, судьи маеть заплатити. А естли
 бы жидъ жида ранилъ, вину ¹⁴⁴ судьи своему, водлугъ обычая земского,
 (маеть) заплатити. Тежь уставили есмо ¹⁴⁵, ижъ жадень ¹⁴⁶ жидъ не маеть ⁷²
 присягати на десятеромъ Божихъ ¹⁴⁷ приказаній ¹⁴⁸, то есть ¹⁴⁹, книги Мой-
 сеевы ¹⁵⁰, только о великой речи ¹⁵¹, которая бы была ¹⁵² 50 гривенъ серебра
 литого, або будетъ ¹⁵³ передъ обличностью нашою вызнана ¹⁵⁴, а маеть ⁷²
 присягати перед школою у дверей, И тежь ¹⁰⁵, естли бы ¹⁵⁵ жида забито, а
 черезъ свѣдетство ¹⁵⁶ не могъ довести, своимъ пріятелемъ, который бы его
 забилъ: естли бы могъ, въ пытанью, нѣкоторого подозреного ¹⁵⁷ мѣти, мы
 жидомъ напротивку подозреного ¹⁵⁷ хочемъ ¹⁵⁸ оброщою быти. И тежь,
 естли бы хрестыянинъ нѣкоторый жидовцѣ рукою кгвалтовною мѣлъ што
 вчинити, абы вдарилъ ¹⁵⁹, маеть быти ¹⁶⁰ каранъ, подлугъ права нашео зем-
 ли. И ¹¹² тежь: судья жидовскій ¹⁶¹, которая ся дѣсть межи жиды пригода,
 къ суду не маеть ⁷² передъ себе приводити, оли жъ бы черезъ скаргу былъ
 наведенъ. Тежь, естли бы жидове гдѣ собѣ ¹⁶² выбрали, у школѣ, або гдѣ
 колвекъ ¹⁶³, тамъ ¹⁶³ мають служены быти. И ¹¹² тежь, естли бы отъ жида
 хрестыянитъ ¹⁶⁴ заставу свою вызволилъ такъ какъ ¹⁶⁵ бы ему лихвы не за-
 платилъ ¹⁶⁶, а тымъ ¹⁶⁷ — то лихвъ естли бы ¹⁶⁸ черезъ мѣсець не даль: и (къ)
 нимъ ¹⁶⁹ примножаютъ другин ¹⁷⁰ лихвы. Тежь жадного ¹⁷¹ въ дому жидов-
 скомъ ¹⁷², че хочемъ гостемъ мѣти. И ¹¹² тежь, естли бы жидъ на имѣнїе, або
 на листы ¹⁷³ пановъ знаменитыхъ ¹⁷⁴ пѣнязей ¹⁷⁵ бы ¹⁵⁵ позычилъ, а того ¹⁷⁶
 черезъ свси ¹⁷⁷ листы ¹⁷⁸, або ¹⁷⁹ печати досвѣдчилъ бы: мы жидови ¹⁸⁰, на-
 мѣсто ¹⁸¹ иншихъ заставъ, имѣнїе заставленое назнаменуемо, а ему того
 имѣнїя ¹⁸² напротивку кгвалтови, хочемъ боронити ¹⁸³. Тежь, естли бы ко-
 торый дѣтя ¹⁸⁴ жидовское окормилъ, тотъ яко злодѣй маеть каранъ быти.
 И ¹¹² тежь, естли бы жидъ взялъ у ¹⁸⁵ хрестыянина ¹⁸⁶ заставу ¹⁸⁷ черезъ часть
 одного року держалъ бы; естли бы важности пѣнезей ¹¹³ позычныхъ не вчи-
 нила, абы жидъ судьи своему тую заставу оказалъ; естли бы тая заставка не
 добра была, старостѣ нашему маеть ⁷² вказана быти; а потомъ жидъ ее до-
 бровольнѣ ¹⁸⁸ маеть ⁷² передавати, естли бы тая истная заставка, нижьли бы ¹⁸⁹

рокъ пришолъ, своему была ¹⁹⁰ судьи ¹⁹¹ вказана; а естли бы застава въ жида черезъ рокъ день одинъ, была, потомъ жадному жидъ не маеть ⁷² отповѣдати ¹⁹². Надъ то ¹⁹³, хочемъ, ижъ ¹⁹⁴ бы жадный жида къ заплатѣ заставы его въ день святой ¹⁹⁵ не принуждалъ ¹⁹⁶, и тежъ, естли бы хто жида, къ заплатѣ заставы его, въ день святой принудилъ ¹⁹⁷, або квалтъ въ дому бы его вчинилъ: яко ростравца скарбу нашего округнѣ ¹⁹⁸ маеть ⁷² быти каранъ. Тежъ подлугъ уставъ ¹⁹⁹ папезскихъ ²⁰⁰, во имя святого отца нашего ²⁰¹, грознѣ ²⁰² приказуемъ, абы ²⁰³ на томъ жидове, остаточнѣ ²⁰⁴, въ панствѣ нашомъ уставены мѣли быти обвинены, ижъ поживають человѣчоѣ ²⁰⁵ крови, кгда то естъ напротивку закону и уставы, ижъ жидове посполитные ²⁰⁶ мають утягати и выстерегать ²⁰⁷ ся отъ посполитоѣ ²⁰⁸ крови, але естли бы нѣкоторый жидъ о забитью ²⁰⁹ дѣяти ²¹⁰ хрестьянского черезъ хрестьянина былъ обвиненъ, таковой маеть ⁷² быти посвѣтчонъ трема хрестьяны, а трема жида добрыми; а кгда бы жидъ был посвѣтчонъ, тогды ²¹¹ жидъ виною маеть ⁷² быти каранъ за проступокъ ¹¹⁴; а естли бы свѣтки преречонные невинность ²¹² его посвѣтчили бы: хрестьянинъ вину, которую жидъ мѣлъ терпѣти, немилостивѣ ²¹³ маеть ⁷² платити. Тежъ уставили есмо ²¹⁴, ижъ ²¹⁵ жидове ²¹⁶ коней посполитныхъ, въ день только ²¹⁷ (въ) ²¹⁸ заставу мають брати, явно ²¹⁹; а естли бы ²²⁰ нѣкоторый конь ²²¹ у жида, краденый, черезъ хрестьянина былъ бы найденъ: тогды жидъ властною ²²² присягою ²²³ очистити ся маеть ²²⁴, рекучи ²²⁵: «жемъ ²²⁶ того коня въ день взялъ ²²⁷, который же за пѣнязи ²²⁸ мои ²²⁹ естъ ²³⁰ заставленъ ²³¹», а ²³² тогды ²³³ тотъ ²³⁴ жидъ отъ тоѣ ²³⁵ рѣчи ²³⁶ будетъ выбавенъ ²³⁷. И ²³⁸ тежъ, ижъ бы ²³⁹ мынцаръ ²⁴⁰, въ княжствѣ ²⁴¹ нашомъ уставлены ²⁴², жидовъ съ фальшивыми пѣнезми ²⁴³, або зъ речьми иншими, сами ²⁴⁴, черезъ ²⁴⁵ посла нашего ²⁴⁶ воеводы и ¹¹² тежъ ¹⁰⁹ черезъ ²⁴⁷ мѣщанъ, которымъ-колвекъ ²⁴⁸ обычаемъ, таковыхъ ²⁴⁹ имати не смѣли бы ²⁵⁰. Тежъ ²⁵¹, естли бы жидъ нѣкоторый, принужонный ²⁵² великою потребизною ²⁵³, часу ночного ²⁵⁴ волалъ бы ²⁵⁵, а естли бы хрестьяне, ему ко ²⁵⁶ поможеню не прибѣгли къ ²⁵⁶ волянью: всякій сусѣдъ, и тежъ жидъ ³⁰ ²⁵⁷ шеляговъ ²⁵⁸ маеть ⁷² заплатити. И ¹¹² тежъ уставили есмо ²⁵⁹, ижъ бы жидовѣ ²⁶⁰ продавали всякую ²⁶¹ речъ ²⁶² доброволнѣ ²⁶³; имають ²⁶⁴ куповати и хлѣба ся ²⁶⁵ дотикати ²⁶⁶, яко и хрестьянинъ; а ²⁶⁷ заказуючи имъ ²⁶⁸ вину намъ мають заплатити. И тежъ ²⁶⁹: вси, которые, артыкулы ²⁷⁰ дали есмо ²⁷¹ имъ, на томъ привилъи ²⁷² нашомъ выписаныи ²⁷³, подтверждаемъ то имъ на вѣчные часы, и печать нашу казали есмо ²⁷¹ привѣсити. Стало ся естъ ²⁷⁴ и дано въ Луцку, въ октаву святого Ивана ²⁷⁵ Крестителя ²⁷⁶, подъ лѣты ²⁷⁷ Божего парожена тысяча триста лѣтъ, осмдесять и осмь лѣтъ ²⁷⁹. А при томъ были тые свѣткове ²⁸⁰: князь Федоръ, воевода Луцкій, будучий ²⁸¹ того часу, Жимонтъ ²⁸² рыцерь ²⁸³..., а Луба ²⁸⁴, бояре зъ Литвы, и тежъ Минкгаило изъ Ошмены, и тежъ зъ Литвы иншіе бояре ²⁸⁵.

Різночитання

«Акты ВК»: 1 Грамота публікується в копії від 5 січня 1507 р., затвердженої польським королем і великим князем литовським Сигізмундом I у Мельнику, і друкується із супроводжувальним текстом XVI ст.:

«Во имя Божее, станься. Ижбы блудныхъ речей запаменталыхъ, которые ся дѣють подъ часомъ и иного бы ростырку мудрый нашолъ, абы потверженье листовъ было бы приведено, светковъ достойныхъ сведетвомъ было бы умоцнено ку вечности.

Для тое речи памяти Мы Жикгмонтъ, Божю милостю Король Польскій, Великій Князь Литовскій, Рускій, Княжа Прусское, Жомойтское и иныхъ Папъ и Дедичъ, знаменуемо тыми листы которые всимъ слушнымъ, нинешнимъ иа потомъ будучимъ, тыхъ листовъ знаменито маючи:

Били Намъ чоломъ жидове Наши: зъ Берестья, съ Троковъ, зъ Городна, зъ Луцка, зъ Володимера и зъ иныхъ местъ Нашихъ Великого Князьства Литовского, и покладали передъ Нами привилей Наияснѣйшаго Княжати и пана Александра, то есть Витовта, Князя Литовского и дедича, въ которомъ права и вольности ихъ выписаны были; и били Намъ чоломъ, абыхмо имъ тотъ приилей умоцнили и подтвердили Нашимъ листомъ, который привилей тыми словы есть выложонъ; 3 Божя; 4 Александръ; 5 або *нема*; 8 дедичъ; 9 Дрогочинскій; 10 Слуцкій; 11 Володимерскій; 12 инныхъ; 14 будетъ; 15 вѣдать; 16 альбо; 17 слышети; 18 всимъ; 19 жидамъ; 20 вышей меншымъ; 21 томъ; 22 которые; 23 ниже; 24 наперво; 25 уставуемъ; 26 есмо *нема*; 27 ижбы; 28 пенези; 29 рухающий; 31 у; 33 се; 34 тычетъ; 35 послуги; 36 жидовское; 37 напротивко; 38 жидови; *далі вставлено*: не маеть хрестіянинъ свѣдчити, съ жидомъ хрестіянинъ маеть быти допушонъ, а в речи альбо учинку фальшивомъ, тогда маеть быти сведчено двѣма жиды и двѣма хрестіяны и безъ вшеякого откладаня; 39 добре; 40 сведетво; 41 допушано маеть; 42 Тежъ *далі*: уставуемо; 43 *між а і* хрестіянинъ *вставлено*: тогда если бы; 44 бы *нема*; 45 присягу учинити; 46 важность; 47 оноѣ *нема*; 48 *після* заставы *ідутъ слова*: которая ему была заставленная правъ съ того будетъ; а чого бы присегою довелъ, хрестіянинъ не маеть ся съ того выимовать ему плетити; 49 досветчилъ; 50 светковъ; 51 рекжемъ; 52 позычылъ; 53 ты; 55 альбо; 56 и *нема*; 57 може; 58 бы *нема*; 59 *далі іде*: у закладѣ; 61 *далі іде*: мѣли званы быти, жадныхъ речей съ тыхъ не вымовляючи, окромъ; 62 были бы; 63 а *нема*; 64 отъ; 65 речей; 66 однос хустъ кривавыхъ и мокрыхъ; 67 хусты *нема*, *далі іде*: посвященныхъ; 68 светоѣ *нема*; 69 костельныхъ; 70 *далі іде*: каждый жидъ; 71 один пріймовати *нема*; 73 *слова* котору о маеть жидъ *відсутні*; 74 черезъ *нема*; 76 истиную; 77 емуто; 78 *далі іде*: своею слушною присягою очищатися маеть тогое у своей; 79 якъ; 80 *дал*: въ якой цѣнѣ; 81 заставлена, *далі*: есть, а такъ жидъ; 82 *далі*: присягою своею тогда; 84 лифвы; 85 *далі*: жидъ; 86 свое; 87 заставные; 88 заставами *нема*; 89 погубилъ; 91 *далі*: а въ томъ бы нагабалъ; 94 места; 96 жадного *нема*; 97 пересуду; 98 на нихъ *нема*; 99 будетъ ли *нема*; 100 то; 101 Кътому *нема*; 102 *далі*: яко; 103 вину; 104 учипити; 105 А; 106 *далі*: его; 107 маеть; 108 нашой; 109 тежъ *нема*; 110 убилъ; 111 нашое земли *нема*; 112 и *нема*; 113 пенезей; 114 проступъ; 115 кажетъ; 116 *далі*: панство; 117 наше; 118 жадныхъ; 119 нагабаній; 120 бы *нема*; 121 *далі*: ни болшей, ни меншей, только повиненъ заплатити яко одинъ мѣщанинъ; гдѣ жидъ мѣшкаеть; 122а водлугъ; 123 изъ; 124 места; 125 *Замість* хочемо,

естли бы такъ зайсто мытникъ што бралъ на нихъ, иж бы яко розбойникъ каранъ былъ *іде*: а естли врадникъ Нашъ отъ таковыхъ нѣшто взялъ, тогда маеть быти каранъ яко подозренный челоуѣкъ; 126 а жъ-бы; 127 его сказиль; 128 и правъ; 129 и; 130 имѣня; 131 *дали*: зъ хрестіянъ кинулъ; 132 металъ *нема*; 133 былъ *нема*; 134 пенежной; 135 вложено; 136 ту; 137 приказанье; 138 *дали*: до суда за першимъ и за другимъ разомъ ку праву не сталь, таковой маеть вину судьи своему платити, которая будетъ ниже описана; 141 вызваню; 142 вина которая; 143 впометанья; 144 вины; 145 есьмо; 146 жадинъ; 147 Божьимъ; 148 приказани; 150 Мойсеевой; 151 речи; 152 было пятдесять; 153 *дали*: тотъ жидъ позванъ передъ Насъ, а о меньшей речи мають присегати перед школою на школьномъ двору; 154 вызваня (?); 155 *дали*: жидъ таемне забить былъ, а въ свѣдѣство явне не мѣло быти приятелей его, тогда который бы его забиль, а естли бы былъ подозренный, таковой можетъ быти пойманъ и опитаъ, а Мы жидамъ напротивъ подозреному мистра выдати хочемъ; 157 подозрѣного; 158 хочомъ; 159 *дали*: квалтъ учиниль, або ее зквалтилъ, такового хочемъ абы; 160 быти *нема*; 161 *дали*: жадное речи усчалое межъ жиды у права не маеть ихъ вызывати, а тежъ бы черезъ жалобу были вызваны ку праву; 162 гдѣ собѣ *нема*; 163 *дали*: имъ маеть; 165 якобы; 166 платиль; 167 тыхъ; 169 и онымъ; 170 другіе; 171 жадныхъ; 172 *дали*: гостей мѣти не допускаемъ; 173 листь; 174 земли наше; 175 пенезей; 176 *дали*: бы; 177 свои *нема*; 178 листь; 179 *дали*: и печати его довели. Ипо мы жидовыи вмѣсто иншихъ закладовъ имѣнья допускаемъ быти (?) заставны въ закладѣ держати, а то имѣнье ему отъ кривды боронити; 183 *Замість* Тежъ, естли бы который дѣтя жидовское окормило, тотъ яко злодѣй маеть каранъ быти. *іде*: А который бы хрестіянинъ або хрестіанка детя ихъ взяли, або украли жидовское, яко злодѣи мають быти караны; 184 детя; 185 отъ; 187 *дали*: а черезъ рокъ держаль у себе, а естли бы заставы тое пѣна позычонныхъ пенезей переносила, тогда жидъ тотъ закладъ маеть указати судьи своему и старостѣ Нашому, а вказавши тую заставу, естли бы добре не былъ, (*sic*), а больше сумы пенезей не стоялъ, тогда можетъ его вольно продати якъ свое властное. А то еже тотъ же закладъ, естли первой нижли годъ вышолъ, судьи своему указаль тую заставу, а если у жида годъ и день лежалъ, жодному на тое передъ правомъ отказывати не повиненъ; 188 доброволне; 189 нижли бы; 190 бы; 191 суди; 192 *дали*: Тежъ жаденъ хрестіянинъ ку сплаченю закладу своего в жидовскій день свѣты притегати; 193 Надто; 195 свѣтый; 196 *дали*: Который бы кольвекъ хрестіянинъ силою отнялъ отъ жида заставу сю, або квалтъ въ его дому учиниль: яко квалтовкинъ виною Нашое коморы маеть быти каранъ. Противъ жидовъ одно у школѣ, або гдѣ вси жидове бывають сужоны маеть быти усчинено, кромѣ Насъ, альбо Нашего старосты, которыхъ Мы можемъ передъ себе позвати; 198 окрутне; 199 уставы; 200 папезскихъ *нема*; 201 *дали*: Папежа; 202 мощне; 203 *дали*: ижбы далѣй мешкаючи жидове у Панствѣ Нашомъ не были виновани для тое хрестіанское крови не поживали у своихъ потребахъ,

кгдажъ, подлугъ десятера Божья приказанья стараго закону, отъ крови хрестіянскѣй могутъ ся воздержати. А естли-бы который жидъ о забитіе нѣкоторое дитяти хрестіянское былъ обвиненъ черезъ хрестіянина, ино такой жидъ трема хрестіяны а трема жиды ма быть звытежонъ. А кгдажъ будетъ звытежонъ, только зась ма виною быти каранъ за злые учинки его, которая будетъ ниже описана. А естлибы якого жиды въ его невиновности свѣдкове очистили, таковою виною, што мѣль жидъ терпѣти, хрестіянинъ ма справне терпѣти; 214 уставуемъ; 215 *дали*: бы; 216 *дали*: кони которые колвекъ посполите; 217 только *нема*; 218 на; 219 явне; 220 *дали*: которые кони у кого покрадены и проданы, альбо промѣнены черезъ Хрестіянина нѣкоторого, а тсть бы конь налезенъ у жиды; 222 властною *нема*; 223 *дали*: своєю себе; 224 маеть *нема*; 225 мовечи; 226 ижемъ я; 227 *дали*: а мѣ его; 229 мой *нема*; 231 заставлено; 232 а *нема*; 233 тогда *нема*; 237 ма быть вызволенъ; 238 *Замість* И тежъ *іде*: Приказуемъ, ижъ-бы поставленные; 239 жебы; 241 князьствѣ; 242 уставлены; 244 сами *нема*; 245 безъ; 246 *дали*: або старосты Нашого; 247 *дали*: або безъ почестныхъ нашихъ; 248 жаднымъ; 249 таковыхъ *нема*; 250 *бъ нема*; 251 *дали*: уставуемъ ижъ; 252 принузонъ былъ; 253 непригодою а; 254 *дали*: кликаль бы; 255 *дали*: квалту; 256 ку; 257 тридцать; 258 шелеговъ; 259 уставуемъ; 260 жидове; 261 вси; 262 речи; 264 и мають; 265 куповали; 266 дотакъти; 267 *дали*: люди имъ тое; 268 заказуючи и; 269 *Перед* И текъ *вставлено*: А жиды тые вси речи, которые суть выписаны, мѣли вѣчнью твердость и мощь, то выписанье съ подписаемъ свѣтковъ далисмы имъ, и печати Нашое мощностью подтверждаемъ; 270 артикулы; 272 привила; 273 выписаны; 274 Дѣялося; 275 Яна; 276 *дали*: нароженья его; 277 року послѣ; 279 тысячного трехъ сотного осмьдесятъ осьмого году; 280 При тыхъ светкахъ: При кнези Федорѣ, на тотъ часъ старостою Луцкимъ, и передъ Римонтомъ а передъ Жигимонтомъ, рицерми двѣма, а передъ боярми Литовскими, передъ Минигайлomъ зъ Ошмены, и передъ иншими многими, которымъ годно вѣрити, которые при томъ на тотъ часъ были. Потверженъ Господара Его Милости; 285 *дали*: Мы тежъ на чоломъбитъе поуданыхъ нашихъ жидовъ, въ местѣхъ нашихъ Великого Къязьства Литовскаго, при тыхъ всихъ члонкахъ зоставили есмо и потвердили то симъ Нашимъ листомъ на вѣчность.

А для лѣпшого свѣдомья и печать Наша къ тому листу Нашому естъ завѣщона.

Сталося естъ и дано в Менску (!?) передъ Вохрищенемъ лѣта отъ нароженья Хрестосоваго полторы тысячи и семь лѣтъ.

Передъ велебнымъ отцомъ княземъ Войтехомъ, Бискупомъ Луцкимъ, и передъ вельможными паны: Миколаемъ, Воеводою Троцкимъ, и передъ Яномъ зъ Заберезыня, Великого Князьства Литовского Маршалка Нашого Наивысшого и передъ Старостою Городенскимъ, и передъ Станиславомъ Глебовичемъ Новгородскимъ, и передъ княземъ Иваномъ Глинскимъ Воеводою Новгородскимъ, и передъ княземъ Михайломъ Глинскимъ, Державцою Ветенскимъ, и передъ Войтехомъ (Яновичемъ), Кухмистромъ королевское земли (!) Королевое Ее Милости, Старостою Ковенскимъ и Белскимъ,

и передъ Япомъ Николаевичемъ, Маршалкомъ Дворнымъ, державцою Слонимскимъ и передъ иными паны.

Черезъ руки Петра Опаленского, Познанского Кубернатора, которому тые речи были полещаны.

С. Бершадскій, «Русск.-евр. архив»: 1 С. Бершадскій використав копію цієї грамоти від 5 січня 1507 р., затверджену польським королем і великим князем литовським Сигізмундом I у Мельнику, і опублікував із супроводжувальним текстом XVI ст.: «Во имя Божее, станься. Ижбы блудныхъ речей запамяталыхъ, которые ся дѣють подь часомъ и ипого бы рострыгу мудрый розумъ нашолъ, абы потверженьемъ листовъ было бы приведено, светковъ достойныхъ сведецтвомъ было бы вмоцнено ку вечности.

Для тое речи и памяти Мы жикгимонтъ, Божю милостью Король Польскій, Великій князь Литовскій, Рускій, Княжа Прусское, Жомонтскій и иныхъ Панъ и Дедичъ, знаменуемо тыми то листы которымъ всимъ слушнымъ, нишнимъ и потомъ будучимъ, тыхъ листовъ знаменитость маючимъ:

Били Намъ чоломъ жидове Наши: зъ Берестья, съ Троковъ, зъ Городна, зъ Луцка, зъ Володимера и зъ иншихъ местъ Нашихъ Великого Князьства Литовского, и покладали передъ Нами привилей Наияснѣйшаго Княжати и пана Князя Александра, то есть Витовта, Князя Литовского и дедича, въ которомъ права и вольности имъ выписаны; и били Намъ чоломъ, абыхмо имъ тотъ привилей умоцнили и подтвердили Нашимъ листомъ, который привилей тыми словы есть выложонъ; 2 име; 6 Витольтъ; 7 Божи; 8 дедичъ; 11 Володимерскій; 13 нишнимъ; 14 будетъ; 20 вышей мененой; 21 томъ; 24 Напервей; 27 ижъбы; 28 пенязи; 29 рухаючи; 31 въ; 32 которое; 34 тычеть; 36 жидовское; 37 наплетивно; 39 добре; 40 сведецтво; 41 допушано маеть; 47 оное; 49 досветчилъ; 50 светковъ; 51 ижъ нема; 52 позычыл; 53 ты; 54 маеть; 55 альбо; 60 колве; 62 были бы; 63 а нема; 64 отъ; 65 речей; 66 одное кривавое мокрое; 68 свѣтое; 69 костельное; 72 маеть; 76 истепую; 78 далі: тотое у своей; 83 половицы; 92 очистень; 93 мези; 94 места; 95 нашего; 107 маеть; 108 нашой; 113 пенезей; 114 поступокъ; 115 найдеть; 116 далі: панство; 122 дають; 123 отъ; 124 места; 126 ажъ-бы; 127 казилъ; 130 имѣня; 134 пенезной; 140 вложона; 141 вызваню; 142 вина которая; 143 впометанья; 145 есьмо; 146 жадинъ; 147 Божи; 148 приказани; 149 есть; 151 речи; 152 далі: пятьдесятъ; 153 будетъ; 154 вызваня [?]; 156 сведецтво; 157 подозрѣного; 158 хочомъ; 162 далі (мѣсто); 164 хрестіанинъ; 167 тыхъ; 168 если бы; 169 и онымъ; 170 другіе; 175 пенезей; 178 листъ; 180 жидомъ; 181 мѣсто; 182 имѣня; 184 деля; 186 далі: на; 188 добровольне; 189 нижли-бы; 190 бы; 191 суди; 193 падто; 194 ижъ; 195 свѣтый; 197 припудилъ; 198 окрутне; 202 грозне; 204 остаточне; 205 челоувчее; 206 посполитые; 207 выстерегать; 208 посполитое; 209 забитю; 210 дѣтяти; 211 тогдѣ; 212 невиностю; 213 нелитостиве; 215 далі: бы; 218 на; 221 конъ, далі: былъ бы в; 228 пенязи; 230 есть; 231 заставень; 233—234 тотъ то; 235 тое; 236 речи; 239 жебы; 240 мынцаре; 241 князьствъ; 242 уставены; 243 пенезми; 245 черезъ; 248 колве; 250 бь нема; 256 ку; 257 тридцать; 258 шелеговъ; 263 доброволне; 264 и мають; 266 дотыкати; 268 заказуючи и имъ; 270 артикулы; 271 есьмо;

272 привиле; 273 выписаны; 274 есть; 281 будучи; 282 Зимонтъ (а Рымонтъ); 283 рыцаре; 284 а Луба; 285 далі: Мы тежъ на чоломъбытье подданныхъ Нашихъ жидовъ, въ местѣхъ Нашихъ Великого Князьства Литовскаго, при тыхъ всихъ члонкахъ zostавили есмо и потвердили есмо то имъ Нашимъ листомъ на вѣчность.

А для лѣпшого свѣдомья и печать Наша къ тому листу Нашому есть завѣшона.

Сталося есть и дано въ Мельнику передъ Водохрищами, лѣта нароженя Христова полторы тысячи и семь.

Передъ зелебнымъ отцомъ княземъ Войтехомъ, Бискупомъ Луцкимъ, и передъ вельможными паны: Миколаемъ, Воеводою Троцкимъ, и передъ Яномъ зъ Заберезыня, Великого Князьства Литовскаго Маршалкомъ Нашимъ навышшимъ и передъ Старостою Городенскимъ, и передъ Станиславомъ Глебовичемъ, Воеводою (Полоцкимъ), и передъ княземъ Иваномъ Глинскимъ, Воеводою Новгородскимъ, и передъ княземъ Михайломъ Глинскимъ, державцою Успенскимъ, и передъ Войтехомъ (Яповичемъ). Кухмистромъ Королевое Ее Милости, Старостою Ковенскимъ и Белскимъ, и передъ Яномъ Миколаевичомъ, Маршалкомъ Дворнымъ, Старостою Слупимскимъ и передъ иными паны.

Черезъ руки Петра Опаленскаго Познанскаго Кубернатора, которому тые речи были полепаны.

Приписка: Есть до книгъ уписана тая копия слово в слово.

У того екстракту, при печати притисненой, подпись рукъ тыми словами: Въ небытности пана Себестіана Корижни, писара кградского Виленскаго, Станиславъ Бартълومهевичъ Радвинъ Ивановичъ.

Который же тотъ екстрактъ, ку актикованью поданый, есть до книгъ кградскихъ Берестейскихъ уписанъ.

А. Дз я л и н с ь к и й, «Zb. praw. lit.»: Wo imia bożeje, stansia. Iżby błudnych reczej zapamiętałych, któryje sia dejut' pod czasem, i inoho by rostyrhu mudyj rozum naszoł, aby potwierzeniem listow byłoby przywiedeno, swetkow dostojnych swedectwom byłoby wmocneno, ku wieczności, dla toje reczi i pamięci. My Żikhimont bożiu miłościu korol Polskij, welikij kniaź Litowski, Ruskij, kniaźa Pruskoje, Żomojtskij i inych pan i dedicz: znamenujemy tymi to listy, kotorym wsim słusznym niniesznim i potom buduczim tych listow znamenitost' majuczim. Bili nam czołom Żidowe nasi: z Berestia, s Trokow, z Herodna, z Lucka z Wołodimera i zynsich mest naszich welikoho kniaźstwa Litowskoho, i pokładali pered nami priwilej najasnejszoho kniaźati i pana kniazia Alexandra, to jest Witowta kniazia Litowskoho i dedicza: w ktorom prawe i wolnosti im wypisany; i bili nam czołom, abychmo im tot priwilej umocnili, i potverdili naszym listom, kotoryj priwilej tymi słowy jest wyłożon.

Wo ime bożeje stansia. My Alexandr, abo Witolt z bożi łaski welikij kniaź Litowski i dedicz Horodenskij, Berestejskij, Dorohickij, Luckij, Wołodimerskij, i inszych: znamenito czynim tym naszym listom, niniesznim i potom buduczim, komu budeť potrzeba toho wedati, abo cztucz i jeho słyszati. Umyslili

Jesmo s pany radami naszimi i dali prawa i wolnosti wsej Židowe wyszej mene-
noj meszkajuczim w tom panstwie naszom, kotoryi sut' niżej w tom liste na-
szom wypisany. Naperwej ustawilijesmo iżby za peniazi ruchajuci abo wynszoj
reczi kotoroje sia tyczet' parsuny Židowskoje napretiwku Židowe dwum
chrest'janom a tretemu židu, kotoryj by sia dobre chował w zakone swojem
židowskom, swedectwo dopuszczono majet' byti. Tež jestliby chrest'janin
nahabał žida mowiaczi, iżby jemu swoju zastawu zastawił, a žid by jemu toho
zapreł, a chrest'janin by jemu ne choteł weriti: žid prisiahši na waźnosti
onoje zastawy, a zasia prisiahši chrest'janin: doswetcziłby to na neho, majet'
jemu to zaplatiti. Tež jestliby žid chrest'janinu ne dawszi swetkow, rek by
požyczil ty zastawy, a on by zapreł to chrest'janin majet' zaplatiti albo pri-
siahoye sia oczistiti. I tež moh by žid wziati imenem zastawy, wsiakije reczi,
kotoryje by byli jemu zastaweny, kotorym kolwek imenem byliby wymoweni.
Ot tych to reczej žadnoho habania neczineczi, wyniawszi odnoje kriwawoje,
mokroje chusty swietoje kostelnoje, kotorych žadnym obyczajem ni odin pri-
mowati ne majet'. Tež jestliby chrest'janin nahabał žida o zastawu kotoruju
majet' žid, kotoraja by jemu była czerez złodejstwo, abo czerez khował wziata,
na tuju istenuju zastawu, žid majet' prisiahnuti, jako ne wedał koji jemu
wkradeno, abo khowałtom wziato, to toje uswoje prisiahi wymowiti, majet',
kak jemu taja zastawa zastawena, oczistiwszi sia chrest'janin, majet' po-
łowicy lichwy płatiti, kotorajaby jemu do toho času primnožila. Tež jestliby
czerez upad, požohi, abo złodejstwa, abo czerez khował, reczi swoi zastawle-
nymi zastawami utratil by, a chrest'janin kotoryj by jemu zastawił wsiakij
ne majet' žida habati, žid swojeju własnoju prisiahoju budet' oczisten. I tež,
jestliby židowe mezi soboju nezvodu, abo swar poczali, sud'ja mesta naszoho
žadnoho peresuda na nich ne majet' brati: ale my tolko, albo nasz starosta,
budietli ich suditi, a na nich by kotoraja wina abo prostupka priszła, tot sud
majet' byti na nas zachowan. Ktomu, jestliby chrest'janin židu ranu nekoto-
ruju zadał, winnyj takowyj, majet' winy zaplatiti, czim majet' nam czolom
biti, a rannomu majet' dosyt' wcziniti, podłuh ran jeho, jako szlachticzu.
Tež jestliby chrest'janin žida zabil, majet' byti karan jako winnyj, wsiakije
reczi ruchomyje, abo ne ruchomyje majet' byti w naszoj mocy. I tež jestliby
chrest'janin žida wdarił tak, jakoby kriwi nerozlił, majet' na nem wina byti
wodłuh obyczaja naszoje zemli, a wdarenomu i obražonomu majet' dosyt'
wcziniti, jako szlachticzu. A jestliby penezej nemeł, tohdy za postupok, jako
prawo najdet', majet' byti karan. I tež jestliby žid czerez panstwo naszo jechał,
žadnyj jemu nahabania cziniti ne majet'. A jestliby kotoryje reczi kramnyje
wez, majet' myto płatiti czerez wsi myta położonyje kak i inszyje dajut' myto.
Tež jestliby židowe, podłuh swojeho obyczaja nektoroho žida umerłoho, ot
mesta do mesta, ot poweta do poweta, abo ot odnoje zemli do druhoje zemli wezli
by czerez myta, niczoho na nich myta ne majet' brano byti. Chocziemo, jestliby
tak zaisto mytnik szto brał na nich, až by jako rozbojnik karan był. Tež jest-
liby chrest'janin kopiszczu ich woził, abo khowałtom nachodil: chcemo, iżby
podłuh obyczaja naszoje zemli praw naszich, był karan, a wsi imenia jeho
majut' na nas spasti. Tež, jestliby chto kak na szkołu židowskuju metał, tot

majet' staroste naszomu zaplatiti dwa funty percu. Tez jestliby kotoryj zid byl najdem sud'i swojemu u wine peneznoj abo wynsoj kotoraj, kotoraja z dawna ulozona, to majet' zaplatiti. Tez jestliby zid czerez wyznanie swojego sud'i, bylby pozwan k sudu, perwyj i druhij raz ne priszol by, majet' zaplatiti wina za obadwa razy kotoraja wlozona. A jestliby k tretemu wyznaniu ne priszol, wina kotoraja položona dla wpometania, sud'i majet' zaplatiti. A jestliby zid zida ranil, wina sud'i swojemu, wodluh obyczaja zemskoho, zaplatiti. Tez ustawilijesmo, iz zadin zid nie majet' prisiahati na desiaterom bozi prikazani, to jest knihi Mojsejewy, toiko o welikoj reczi, kotoraja by byla piatdesiat hriwen serebra litoho: abo budet' pered oblicznostiu naszoju wyznania a majet' prisiahati pered szkotoju u dwerej. I tez, jestliby zida zabito, a czerez swedecstwo, ne moh dowesti swoim prijatelem, kotoryjby jeho zabil, jestliby moh w pytaniu nekotorocho podozrenoho meti: my zidom na protiwnku podozrenoho, choczom obroncoju byti. I tez, jestliby chrestianin, nekotoroj zidowce rukoju khwalownoju mel szto wcziniti, abo wdaril, majet' byti karan podluh prawa naszoje zemli. I tez, sud'ja zidowskij, kotoraja sia diejet, mezi zidy prihoda, k sudu ne majet' pered sebe priwoditi: oližby czerez skarhu bylby naweden. Tez, jestliby zidowe hde sobe wybrali, u szkole abo hde kolwe, tam majut' sužony byti. I tez jestliby ot zida chrestianin, zastawu swoju wyzwolil, tak, kak by jemu lichwy ne zaplatil: a tych to lichw, jestliby czerez mesiec nedał, i onym primnožajut' druhij lichwy. Tez žadnoho w domu zidowskom ne choczem nostem meti. I tez jestliby zid na imenie, abo na listy panow znamenitych peniazej by pozyczil, a toho czerez swoi listy, abo peczaty doswiedzil, my zidow mesti inszich zastaw imenie zastawlenoje naznamenujemo, a jemu toho to imenia na protiwnku khwalowni choczem boroniti. Tez jestliby kotoryi detia zidowskoje okormil, tot jako zlodej majet' karan byti. I tez jestliby zid wzał u chrest'janina na zastawu czerez czas odnoho roku deržalby. Jestliby wažnosti peniazej pozyczonych ne wcziniła, aby zid sud'i swojemu, tuju zastawu okazal, jestliby taja zastawa ne dobra byla, starostie naszomu majet' wkazana byli, a potom zid jeje dobrowolne majet' prodawati, jestliby taja istnaja zastawa nižliby rok priszol, swojemuby sud'i wkazana. A jestliby zastawa w zida czerez rok deň odin byla, potom žadnomu zid ne majet' opowedati. Nadto, choczem, iżby žadnyj zida k zapłate zastawy jeno w deň swiaty ne pripužal. I tez, jestliby chto zida, k zapłate zastawy jeho, w deň swiaty pripudil, abo khwal w domu by jeho wczinił, jako rozprawca skarbu naszocho okrut ne ma et' byti karan. Tez podluh ustaw papežskich wo imia swiatoho otca naszocho, hrozne prikazujem, aby na tom zidowe ostatoczne w panstwe naszom ustaweny, meli byti odwineny, iż požiwajut' człoweczeje krowi, khdy to jest' na protiwnku zakonu i ustawy, iż zidowe pospolityje majut' utiahati i wysterehat sia, ot pospolitoje krowi, ale jestliby nekotoryj zid, o zabitiu detiati chrest'janskoho, czerez chrest'janina byl obwinen, takowy majet' byti poswetczon trema chrest'jany, a trema zidy dobrymi, a khdyby zid byl poswetczon, to hdie zid winoju majet' byti karan za prostupok, a jestliby swetki pre-reczonyje, newinnost'ju jeho poswetczili by, chrest'janin wina kotoruju zid mel terpeti, nemilostiwe majet' platiti. Tez, ustawilijesmo iżby zidowe, konej

pospolitych w deń tolko zastawu majut' brati jawno; a jestliby nekotoryj kon, bylby w žida kradenyj, czerez chrest'janina bylby najden, tohdy žid własnoju prisiahoju oczistitisia majet', rekući: žem toho konia w deń wziął, kotoryže za peniazi moi jest zastawen: a toť to žid, ot toje reczi, budet' wybawen. I tež žeby myncare w kniaźstwe naszom ustaweny, židow s fałszywymi penezmi, abo z reczmi inszimi, sami czerez posła naszoho wojewody, i tež czerez meszczan, kotorym kolwe obyczajem, takowych imati ne smeliby. Tež jestliby žid niekotoryj pripužonyj, welikoju potrebiznoju, času nocznoho wołałby, a jestliby chrest'jane jemu ku pomoženiu ne pribehli, ku wołaniu wsiakij sused, i tež žid, tridcat' szelahow majet' zapłatiti. I tež, ustawilijesmo, iżby židowe prodawali wsiakuju recz dobrowolne, i majut' kupowati i chleba sia dotikati, jako i chrest'janin, a zakazujuczi im, winu nam majut' zapłatiti. I tež, wsi kotoryje artykuły daliješmo im na tom priwili naszom wypisany, potweryžajem to im na wecznyje czasy, i peczat' naszu kazalijesmo priwesiti. Stalo sia jest, i dano, w Łucku, w oktawu swiatoho Iwana krestitelja (1. lipca): pod lety božeho naroženia, tisiacza trista let, osmdesiat i osm let (1388). I pritom byli tyje swetkowe: kniaź Fedor wojewoda łuckij, buduczi toho času Žimont rycere a Łuba bojare z Litwy i tež Minkhajło i z Oszmeny i tež z Litwy inszije bojare.

My tež, na czołom bit'ie poddanych naszich židow w mestech naszich welikoho kniaźstwa Litowskoho, pri tych wsich członkach zostawili jesmo, i potwerdili jesmo to im naszym listom na wecznost'. A dla lepszoho swedomia i peczat' nasza k tomu listu naszomu jest zaweszona. Stalo sia jest i dano w Melniku, pered wodo chriszczami (5. stycznia), leta naroženia Christowa, poltory tisiaczy i sem (1507). Pered welebnym otcom kniazem Wojtehom biskupom Łuckim, i pered welmožnymi pany: Mikolajem wojewodoju Trockim, i pered Janom z Zaberezynia welikoho kniaźstwa Litowskoho marszałkom naszym nawyszszim, i pered starostoju Horodenskim, i pered Stanisławom Hlebowiczom wojewodoju, i pered kniazem Iwanom Hlinskim wojewodoju Nowhorodskim, i pered kniazem Michajłom Hlinskim deržawcoju Utenskim, i pered Wojtehom kuchmistrom korolewoje jeje miłosti starostoju Kowenskim i Bełskim, i pered Janom Mikolajewiczom marszałkom dwornym starostoju Słonimskim i pered inymi pany. Czerez ruki Petra Opalenskoho Poznanskoho gubernatora, ktoromu tyje reczi byli polecany.

46. Князь Федір Данилович та інші князі ручаються польському королеві Владиславу за Олехна

10 жовтня 1388 р.

Текст опублікований в «Arch. Sang.», т. I, № 11, стор. 11; А. Кримським в «Укр. грам.», стор. 502; О. Соболевським, С. Пташицьким у «Палеограф. снимках», № 10; В. Розовим в «Южнор. гр.», «Укр. гр.», № 22, стор. 41—42.

У тексті грамоти не вказано року її написання. Але оскільки збереглася грамота подібного змісту латинською мовою, датована жовтнем 1388 р., то дослідники приписують їй цей рік.

Подається за виданням В. Розова. Фотокопія зроблена з літографічного знімка публікації О. Соболевського, С. Пташицького.

Владиславу божьей мѣсти королю польскому литовскому
 рускому и иныхъ многихъ земель ѿспдрю. мы князь федоръ данильевичу
 князь рома(н) федоровичу князь семень ивановичу князь алек(с)андро четвер-
 тенский иванъ несвизский еско романкови(ч) васко кирдѣевичу андрѣй-
 ко романкови(ч) поручлемса по флехна што(ж) служи(т) ему спдрю
 своему королю верно безо лсти без хитрости. а на лихо ему короле(в) не га-
 дати но служи(т) ему королеви верно и до свое(г) живо(т)а толко йзме-
 ни(т) флехнѣ сюю поруку йно знати коро(л) на(с) поручнико(в). а на то есмо
 к сей грамо(т) наши пѣчати привесили а пса(н) оу луцку оу субо(т)
 октабра оу дес(т)и днѣ.

Оригінал зберігається у В. Cz., D. p., № 115.

Приклади з грамоти зустрічаються в таких мовознавчих працях: «Словник»; Ф. М е д -
 ве д е в, «Укр. гр.», «Нариси»; С. Б е в з е н к о, «Нариси», «Істор. морф.»; І. С в е н і -
 л ь к и й, «Західноукр. грам.»; В. Б о р к о в с ь к и й, «Синт.»; В. Б о р к о в с ь к и й,
 П. К у з н е ц о в, «Істор. грам.»; Л. Г у м е ц ь к а, «Втор. спол.», «Перв. прийм.» та ін.
 Грамота описана в «Arch. Sang.», стор. 155—156.

Владиславу. божьей¹ мѣсти² коро(л)³ польско(м). литовскому.
 руско(м) и иныхъ⁴ многи(х) земель ѿспдрю⁵. мы князь федоръ данильевичу.
 князь рома(н) федоровичу князь семень ивановичу князь алек(с)андро четвер-
 тенский⁶ иванъ несвизский⁷. еско романкови(ч) васко кирдѣевичу. андрѣй-
 ко⁸ романкови(ч). поручлемса⁹ по флехна што(ж) служи(т) ему спдрю¹⁰
 своему коро(л) верно безо лсти без хитрости. а на лихо ему короле(в) не га-
 дати но служи(т)¹¹ ему королеви верно и до свое(г) живо(т)а толко йзме-
 ни(т) флехнѣ сюю поруку йно знати коро(л) на(с) поручнико(в). а на то есмо
 к сей¹² грамо(т) наши пѣчати привесили а пса(н)¹³ оу луцку оу субо(т)
 октабра оу дес(т)и¹⁴ днѣ.

Різничтання

А. К р и м с ь к и й, «Укр. грам.»: 3 *Титли розкриваються повністю*;
 корол[ю]; 4 *Надрядкові знаки не відбиті*; 9 поручаемся; 11 служ[и]ти.

«Arch. Sang.»: 1 божю; 2 м[и]н[и]л[о]ст[ю]; 3 *Титли розкриваються без за-
 стережень*; 4 *Надрядкові знаки не відбиті*; 5 госп[о]д[а]р[ю]; 6 Четвертен-
 ский; 7 Несвизский; 8 Андрѣйко; 9 поручаемся; 10 г[о]л[о]п[о]д[а]р[ю]; 12 сей;
 13 писан; 14 десатий.

47. Литовський князь Дмитрій Ольгердович визнає себе васалом
короля польського Владислава та королеви Ядвіґи

16 грудня 1388 р.

Текст опублікований М. Круповичем, № 4, стор. 6; М. Погодіним у «Виленск. вестн.», Я. Головацьким у «Памятниках», 1865, № 23, стор. 36—37, 1867, № 23, стор. 22—23; І. Срезневським у «Свед. и заметках», стор. 213—214; В. Розовим, «Южнор. гр.», «Укр. гр.», № 23, стор. 42—44.

Подається за виданням В. Розова.

І. Срезневський, Я. Головацький і В. Розов вказують на те, що оригінал знаходився в бібліотеці графів Красинських у Варшаві, № 39, а М. Крупович — що в бібліотеці Костянтина Свідзінського в Сульгустові, копію з якого зробив Круповичу М. Малиновський.

Приклади з грамоти використано в таких мовознавчих дослідженнях: Л. Гумецька, «Втор. спол.», «Перв. прийм.», «Словотв. присл.», «Мовознавство», № 10; І. Свенціцький, «Західноукр. грам.», «Елементи»; Ф. Медведєв, «Нариси», «Укр. гр.», «Труди»; С. Бевзенко, «З істор. коментар.», «Істор. морф.», «Словник»; Л. Коломієць, «О фразеол. соч.»; Я. Спринчак, «Очерк»; І. Нелюбова, «Конструкции»; Д. Шелудько, «Німецькі елем.»; Є. Карський, «Белоруссы», та ін.

Описана І. Срезневським у «Др. п. р. л. и яз.», 1882, стовп. 256.

Мы кнѣ(з) дмитрій ¹. ѿлгѣрдови(ч) ². чинимъ ³ знамени(т) ⁴. тымъ ⁵ листо(м) ⁶. иже ⁷ имѣюче ⁸. чистоѡ ⁹ мысли млсрдие ¹⁰. и по(ж)даниѣ ¹¹. к велико(м) ¹² королеви володиславу польско(м) ¹³. и ¹⁴ къ ѣго королици ¹⁵ адвизѣ ¹⁶. и къ ѣго дѣте(м) ¹⁷. и ¹⁸ къ ¹⁸ корунѣ польскои. хотачи ¹⁹ с ²⁰ нашими. дѣтми. ѣму и ѣго королици. и кору(н) ²² по(л)скои. службу вѣр(н)ѣ и оуставичнѣ оуказати. тому ²³ истому королеви. володиславови. и ѣго коро(л)ци и ѣго дѣте(м) ²⁴. и корунѣ польскои ²⁵. слюбуѣмъ ²⁶ держати. цѣлюю правду и чиста вѣра. с ²⁰ наши(м) ²⁷ дѣтми и с ²⁰ наши(м) ²⁷ послѣдки. при немъ и на вѣ(к) бы(т) ²⁸. а николи ѡ(т) ²⁹ ни(х) ³⁰. а ни ѡ(т) ³¹ коруны по(л)скоѡ никоторою ³² хитростью ³³ ѡ(т)стаги. але ѡто ³⁴ вси(х) неприателий ѡстерега(т) ³⁵ всею нашею силою ³⁶. и на вѣ(к) ³⁷. помагати ми. а ако ко(л) ³⁹ тако(ж) ⁴⁰ ислубили ⁴¹ бы(л) ⁴² ѣсмо. кнѣ(з) ⁴³ дмитрию московско(м) ⁴⁴ и правду дали. оужь ѡде(м) ⁴⁵. и хоче(м) ⁴⁶ сѧ порожни. оучинити тоѡ прав(д)ы. про(т) ⁴⁷ абы коро(л) ⁴⁸ бы(л) ⁴⁹ бзпечнѣший ⁵⁰. оу нашей службѣ. и оу ⁵¹ правдѣ. коли сѧ ⁵² вороти(м) ⁵³. сложи(в) ⁵⁴ тоѡ слю(б) ⁵⁵. тогда хочемъ ⁵⁶ кголова(т) ⁵⁷. короле(в) ⁵⁸ и ѣго королици. и ѣго дѣте(м) ²⁴. и кору(н) ⁶⁰ польскои ⁶¹. вѣрное послу(ш)ство ⁶² держа(т) ⁶³. подѣ присѧгою и по(д) ⁶⁵ ч(с)тью ⁶⁶. подлугъ ѡбычаѧ ⁶⁷. ако ко(л) ³⁹ бываѣ(т) ⁶⁸ при голдованию ⁶⁹. а на крѣпо(с) ⁷¹ то(г) ⁷² листа. привѣ(с)ли ⁷³ ѣсмо наша печа(т) ⁷⁴. абы то крѣпко здержа(т) ⁷⁶. не изрушисто ⁷⁰. никакими ⁷⁵ дѣ(л) ⁷⁹. а дана грамо(т) ⁸⁰. в ⁸¹ молодечнѣ в ⁸¹ середу. декабра. ѡ ⁸². днѣ. а то сѧ колча(л) ⁸³. в ⁸¹ лѣ(т) ⁸⁴ бжые ⁸⁵. а. т. п. ѡ ⁸² и. е лѣ(т) ⁸⁶. а при то(м) ⁸⁷ бы(л) ⁸⁸ боаре. бра(т)ша ⁸⁹. минигайло. кнѣ(з) юрьн ⁹⁰ кожишно ⁷⁷. иванови(ч) ⁷⁸.

Різничитання

М. Крупович: 1 Крапки та надрядкові знаки відсутні в усьому тексті, розділові знаки не збігаються з нашим виданням; 3 чиним; 4 знаменито; 5 тым; 6 листом; 8 имуюче; 9 чистое; 10 милосердые; 11 поздание; 12 Великому; 13 Польському; 15 королицы; 16 Ядвизе; 17 и к дѣтем; 18 к; 22 корунѣ; 26 слѣбуем; 27 нашими; 28 быти; 34 ото; 35 остерегати; 39 яколь; 40 також; 41 и слюбили; 42 были; 43 Князю; 44 Московскому; 46 хочемся; 47 прото; 48 Король; 50 безпечнеший; 52 колися; 54 сложим; 56 хочем; 57 кголдовати; 58 королеви; 60 корунѣ; 62 послушенство; 63 держати; 70 неизрушисто; 71 крѣпость; 72 того; 73 привесли; 74 печать; 76 здержати; 77 Козшю; 79 дѣлы; 80 грамота; 82—13; 83 коньчыла; 84 лета; 85 слово божье пропущене; 86 слово лѣтъ пропущене; 88 были; 89 Братша; 90 Юри.

Я. Головацький, «Памятники»: 1 Крапки та надрядкові знаки відсутні в усьому тексті; 4 знаменито; 6 листомъ; 10 милосердіе; 12 великому; 13 польському; 14 и, розділові знаки не збігаються з нашим виданням; 16 слова двезѣ и къ его дѣте(м) пропущені; 18 и корунѣ; 19 хотячи; 20 съ; 22 корунѣ; 23 томъ; 24 дѣтемъ; 27 нашими; 28 сты; 29 отъ; 30 нихъ; 31 а отъ; 33 хитростію; 34 отъ; 35 остерегати; 37 вѣкъ; 39 яко коли; 40 такожъ; 41 и слюбили; 42 были; 43 князю; 44 Московскому; 45 ѣдетъ; 46 хочеть; 47 про то; 48 король; 49 былъ; 50 безпечнѣший; 53 воротимъ; 54 сложивъ; 55 слюбъ; 57 кголдовати; 58 королеви; 63 держати; 65 подъ; 66 честву; 68 бываеть; 71 крѣпость; 72 того; 74 печать; 76 здержати; 78 Ивановичъ; 79 дѣлы; 80 грамота; 81 въ; 83 кончало; 84 лѣто; 85 божье; 86, атп и ие лѣтъ; 87 томъ; 88 были; 89 Брагша.

І. Срезневський, «Свед. и заметки»: 1 Дмитрій; 2 олгѣрдович; 6 мостом; 7 йже; 25 Польской; 32 ни корою; 34 ѡ то; 36 силою; 41 и слюбити; 51 и ѡу; 61 Польской; 67 ѡбычая; 69 кголдованию; 70 не изрушиті; 75 ни какими.

М. Породин, «Вилensk. вестн.»: 1 Титли розкриті без застережень, надрядкові знаки відсутні; 2 Ольгердовичъ; 4 знаменито; 10 мыслими лосердіе; 11 ѣ передається через іе; 18 къ нема; 19 а передається через я; 20 съ; 26 слюбуемъ; 28 сты; 33 хитростію; 34 отъ; 41 и слюбили; 45 ѣдетъ (sic); 46 хочеть; 47 про то; 67 обычая; 68 бываеть; 81 въ; 89 Брагша; 92 и.

48. Мстиславський князь Семен-Лигвеній присягає на вірність польському королеві Владиславу

25 квітня 1389 р.

Текст опублікований в «Актах ЗР», 1846, т. I, № 10, стор. 26; А. Кримським в «Укр. грам.», стгр. 533; Я. Головацьким у «Памятниках», 1865, № 10, стор. 192—193, 1867, № 10, стор. 12—13; О. Соболевським, С. Пташицьким у «Палеограф. снимках», № 47.

Описана І. Срезневським у «Др. п. р. п. и яз.», 1863, стор. 119, 1882, стовп. 259—260. Згадується у зв'язку з визначенням дати її написання М. Дашкевичем у «Заметках»,

стор. 156; Э. Карським у «Белоруссах», стор. 16, а також в «Примечаниях» до «Актів ЗР», 1846, т. I, стор. 5—6; у «Протоколах», стор. 232; М. Карамзіним в «Истории», т. V, прим. 108, 217.

Приклади з грамоти зустрічаються в таких мовознавчих публікаціях: І. Свенціцький, «Нариси»; А. Кримський, «Укр. грам.»; «Словник»; С. Бевзенко, «Істор. морф.», та ін.

Для даної збірки використано текст грамоти з «Актів ЗР». Фотокопія зроблена з літографічного знімка публікації О. Соболевського, С. Пташицького.

Оригінал зберігається в рукописному відділі Державної публічної бібліотеки ім. М. Салтикова-Щедріна, ф. «Западнорусские акты», № 1. Копія зберігається в Ленінградському відділенні архіву АН СРСР, ф. 216, оп. 1, № 39, арк. 173.

Мы¹ князь Семень, инымъ именовемъ Лыгвеній², чинимъ знаменито³ симъ листомъ, кто на нь⁴ возреть, или прочитаеть, ижъ⁵ коли освящены⁶ господи⁷ Володиславъ, Божьею⁸ милостью⁹ король Полскій¹⁰, Литовскій¹¹ и Рускій и иныхъ¹² земель многихъ господарь¹³, братъ нашъ милѣйшій¹⁴, поставилъ насъ опекальникомъ мужемъ и людемъ Великого Новагорода: и мы тому корол(ю)¹⁵, и Ядвизъ, корольнѣ королевства Полского, и съ¹⁶ тыми людми съ¹⁷ Великого Новаго(ро)да¹⁸, како жъ долго держимъ у нашемъ опеканью¹⁹, слюбили есмы²⁰, и еще²¹ симъ листомъ слюбуемъ²², ижъ⁵ хотимъ при нихъ, при корунѣ королевства Полского пристати, и съ¹⁶ нашею сил(ю) и съ нашими помочми, и съ¹⁶ нашею радою, и съ¹⁶ нашимъ остереженьемъ²³ безо всякой²⁴ лъсти²⁵ и хитрости; не хотимъ такожъ николи отступити²⁶ ихъ, коруны²⁷ королевства Полско(го); а сему на свѣдѣство, наша²⁸ печать²⁹ привѣшена³⁰ есть³². А... данъ³¹ есть³² у Судомири³³, у недѣлю³⁴, у тыйждень³⁵ по Великомъ дни, лѣта Божья³⁶ тысяча³⁷ 389³⁸.

Різномовність

Я. Головацький, «Пам'ятники»: 4 нань; 5 ижъ; 6 освящены; 15 корол(ю); 21 еще; 24 всякой; 29 печать; 31 а данъ; 32 есть; 33 Судомиръ; 36 Божья; 37 тысяча; 38 тїд.

А. Кримський, «Укр. грам.»: 1 Розділові знаки не збігаються з нашим виданням; 2 Лыгвени; 3 знаменит[о]; 5 иже; 6 освящены; 7 господ[и]нъ; 8 Божье; 9 мил[о]сти; 10 Полскій; 11 Литовскій; 12 Рускій, иныхъ; 13 г[о]сподарь; 14 милѣйши; 16 и; 17 с; 18 Нова — года; 19 опекальн[и]к; 20 есмы; 21 еще; 22 слюбуемъ; 23 остереженьи; 24 всякой; 25 л[е]сти; 26 отступити; 27 коруне; 28 наш[а]; 29 печат[ь]; 30 привешена; 32 есть; 34 Недѣлю; 35 тыйждень; 36 Божья; 37 тысяча.

49. Великий литовський князь Олександр-Вітовт видає привілей гродненським євреям

18 червня 1389 р.

Текст опублікований С. Бершадським в «Рус.-євр. архиве», т. I, стор. 26—28, № 2, звідки передруковується в цьому виданні.

Оригінал не відшуканий, копія від 19.VIII 1547 р., завірена Сигізмундом Августом, збереглася в актових книгах Метрики литовської («Записи», № 120, арк. 363).

Копія зберігається в Ленінградському відділенні архіву АН СРСР, ф. 216, оп. 1, № 39, арк. 156—161.

Крім того, грамота завірялася ще пізніше Яном Казиміром 20.VI 1655 р. і Станіславом Августом 19.XII 1785 р. Остання занесена в книгу «Судных дел», № 234, арк. 253.

Жикгимонтъ Августъ милостю Король Полскій Великій Князь Литовскій, Рускій, Прускій, Жомоїцкій, Мазовецкій и иныхъ.

Ознайменуемъ тымъ листомъ, кому того вѣдати належить нинѣшнимъ и напотомъ будучимъ, ижъ, постановившисе передъ Нами и радами Нашими, подданные Наши, жидове Городенскіе: Июда Абрамовичъ, Шмоило Якубовичъ, именовъ своимъ и именовъ усехъ жидовъ Городенскихъ, били Намъ чоломъ и покладали передъ Нами привилей подъ тытуломъ и печатью Наяснѣйшаго Княжати пана Александра, albo Витольда, Великого Княжати Литовскаго, у которомъ привилію права и вольности въ собѣ замыкають онымъ наданые и позволеные, просили Насъ, абыхмо преречоный привилей Нашымъ привилеемъ ствердили. Который привилей слово до слова так се въ собѣ маеть:

Въ ыме Панское, аминь.

Люцкые sprawy, естлибы не были ствержены голосомъ светковъ, albo сведецтвомъ писма, борзо бывають въ запомяню.

Про то Мы Александръ, або Витольдъ, з ласки Божое Княжа Литовское и дедичъ Городенскій и Берестейскій, Дорогицкій, Луцкій, Володимерскій и иныхъ земель, ведомо чынимо тымъ теперешнимъ, яко и на потомъ будучого веку людемъ, до которыхъ ведомости тотъ Нашъ листъ прыдетъ: Ижъ жидамъ Нашимъ Городенскимъ права и вольности имъ самымъ и потомкомъ ихъ надаемъ и позволяемъ, яко нижей описано такъ выражаемъ.

Ижъ жидове Городенскіе на пляцахъ тыхъ, на которыхъ теперь мешкають, то есть, почавши отъ мосту замку Городенского ку рынку, обаполь улицы, до улицы, которая идетъ зъ улицы Замковое ку Подолю; тыломъ тые пляцы до домовъ церковныхъ и дому Ивановского. А з другое стороны улицы до цмынтару, а поперекъ до цмынтара а пляцов костелныхъ аж до речки. Городницы. А около ку замку до малое церкви.

На которыхъ тыхъ плацахъ надъ Городницею божница ихъ жидовская стоитъ.

До того копища ихъ, гдѣ змерлыхъ своихъ ховають, подле пляцовъ жидовскихъ надъ Городницею до самое речки Городницы, а ждовжъ до пляцу пана Ивана Федоровича, а з другое стороны вздлужъ до улочки и до пляцовъ костельныхъ.

Съ которого того копища такъ теперешнего, яко и на потомъ набытыхъ пляцовъ, так тежъ пляцовъ божницы ихъ жидовское жадныхъ податковъ а ни повинности до скарбу Нашого давати не мають.

До того позволяемъ имъ в домахъ своихъ вшелякія пожитки себе привласшати і вшелякіе накое, дома робечы до скарбу Нашого повинность дорочную.

Гандле и куплю в рынку и в клеткахъ, и по улицахъ з мещаны заровно отпращивати усжывати мають; ремесла вшелякія робыти.

Волно резникомъ жидомъ, быдло купуючы, в рынку и в клеткахъ своихъ тушами и четвертями, и на шроты рубаючы, кому хотя продавати волно, не даючы за скарбу Нашого жадное повинности, плечкового и лоеваго.

Кгрунтово оромышъ и сеножатныхъ, которыи теперь мають и напотомъ набудуть, заровно з мещаны до скарбу Нашого платечы, заживати мають.

И иншыя права и волности, в привиліяхъ отъ Насъ жидомъ Берестейскимъ въ року тисеча трыста осмдесять осмомъ наданыхъ, и тыхъ жидовъ Городенскихъ при томъ же праве заставуемъ.

Абы тѣмъ тые речы вишь выраженные на вечные часы и веки могъ тотъ листъ Нашъ (?), выразившы нижеи именами светки при томъ былыхъ, онымъ дали есмо и печатью Нашою змоцнили.

Деялоше в Луцку, передъ святомъ Яна светого Хрестителя, року отъ нароженя Сына Божого тисеча трыста осмдесять девятого, месеца июня осмнадцатого дня, индикта третего.

При тѣмъ были люди зацные: Федоръ княжа, на тотъ часъ Воевода Луцкій; Рымонъ и Жыкмонъ, жолнере альбо бояре з Литвы; такъ тежъ Миикгайлъ з Ошмены, тежъ з Литвы. И при многихъ людей веры годныхъ светковъ.

Мы тогда, на прозбу помененныхъ подданныхъ Нашихъ жидовъ Городенскихъ, во всихъ оныхъ пунктахъ, клязуулахъ, артикулахъ ласкаве склоняючисе къ менованому привилею, права и волности, въ пререченомъ привилею описаные, умыслили есмо ствердить, умоцнить: якожь тымъ привилеємъ Нашымъ ствержаемъ, умоцняемъ, хочечы, абы на вечные потомные часы мощь мели.

И для лепшого веры и моцы до того листу привилею печать Наша есть завешона. Писано у Вилни, подъ лета Божого нароженя 1547, месеца Августа 19 день, индикт 5.

Sigismundus Augustus, Rex.

Валериянъ, писарь.

*50. Великий князь литовський Вітовт пише листа про
в'язовецького судника Пилипка*

Після 1389 р.

Текст опублікований в «Актах ЮЗР», 1865, т. II, № 65, стор. 103, звідки передруковується і в цьому виданні.

Описана Т. Срезневським у «Др. п. р. п. и яз.», 1882, стовп. 262.

Отъ великого князя Витовта... смерде. Тьлько тотъ судникъ Вязовецькій Пилипко жаловаль ся намъ: привернулъ дей еси его къ конокормству; ино чи не боишся ты, смерде, насъ, да чи не бываль ты у насъ подъ посохомъ, што его съ того дѣла вернешь, што онъ на насъ суды чинить? А писанъ у Веленѣ въ дворѣ, у пятокъ по Велицѣ дни на Святой недѣли.

51. Свідчення Яна Тарнувського про право Ігнатка та Самійла Черневиців, а також Миша Мужиковича на відповідне майно

23 травня 1390 р.

Текст опублікований В. Розовим в «Южнор. гр.», «Укр. гр.», № 23-а, стор. 175—176, звідки передруковується і в цій збірці.

Приклади з грамоти зустрічаються в таких мовознавчих дослідженнях: І. Свенціцький, «Західноукр. гр.»; «Словник»; І. Нелюбова, «Конструкції»; Л. Булаховський, «Наук. зап.»; І. Слинько, «Наук. зап.»; С. Бевзенко, «З істор. коментар.», «Нариси», «Істор. морф.»; Ф. Медведєв, «Укр. гр.», «Труди»; Л. Гумецька, «Перв. прийм.», «Втор. прийм.», «Словотв. присл.», «Мовознавство», № 10, та ін.

А се знаменито буду(т). и свѣдочно всѣмъ добрымъ. што на тотъ листь оуоздрать. Мы панъ ѡнъ дѣдичъ тарнувський. староста руский. познава-ми то нашимъ листомъ. господара нашего милостивого. корола владислава. ѡго приказаньемъ. то ѡсмы вчинили. игнаткови черневи(ч) дали ѡсмы ѡ(т)мѣну. за пекули(ч). и ѡго брату самоилови. оу тѣшковичехъ, воземъши подъ слугами королѡвскими. ѡхъ вотнину дворища фалелѣевичъ. што же мишь мужикови(ч). держалъ та дворища оу тѣшкови(ч). королѡвъ слуга. и мы ѡсмы. тому ѡсному мишеви и ѡго дѣтемъ дали ѡсмы фецеви(ч) дворище и бугданъчича оу новосѣльце(х) на вѣки. и дѣтемъ ѡго. за ѡго дворища за ѡ(т)мѣну. што же имѣлъ оу тѣшковичи(х). а тако дали ѡсмы мишеви та дворища оу новосѣльце(х) и землею. и сѣножатъми. и зъ гаими. и ставомъ. и з бологы. и со всѣми оужитки. ѡко коли. из вѣка вѣчного было к тѣмъ дворищомъ. а на то дали ѡсмы. грамоту нашу. и печать завѣсили. на потвержѣнѣе тѣ(х) дворищъ. а данъ листь по бжьюмъ нарожѣнѣе. а. лѣ(т). и. т лѣ(т). и деѡносто лѣ(т). на стго дха днь оу перемышли. а имать мишь служити кролеви стрѣльцемъ на каждую воинну. а при томъ были и свѣдци. панъ ходько быбельский. панъ мичко мжюрувський. панъ фебрунъ воєвода. панъ васко кузмичъ, костько судья перемышльский. воить перемышльский михалко. и вели было добрыхъ при томъ. кто жъ коли зломи(т) нашу грамотоу су(д) пре(д) б(г)мъ имаю с нимъ.

52. Молдавський воєвода Мірча старий дозволяє львівським купцям торгувати в межах свого воєводства

Близько 1390 р.

Текст опублікований А. Прохаскою у праці «Codex», т. VI, стор. 8—12 (після оригіналу іде його польський переклад); в «Archiva», т. I, стор. 3—4. Описана Д. Зубрицьким в «Hist. m. Lwowa», стор. 77. Мовна основа південнослов'янська, але є східнослов'янізми.

Текст і фотокопію для цього видання взято з праці А. Прохаски «Codex».

азъ Іѡ. Мирча великий воивода и г[оспо]д[и]нъ въсей земи ѳ[г]ро-вла-хійской и запланинскимъ[ъ] страна[мъ], даватъ[ъ] Г[о]с[по]д[ь]ствами вѣрж и д[о]ушж Г[о]с[по]д[ь]ства-ми, Владислава, кралѣ, ѡтъ Леѡнбурга, и прѣгарем[ъ] ѡт[ъ] земля брата Г[о]с[по]д[ь]ства-ми, великѡг[о] княся Ви-

толта, яко хто трѣбуєтъ, да прїйде[ь] въ зема Г[о]с[п]од[ь]ства-ми с[ь] купѣси, да прїйде[ь] слѣбодно на вѣрѣ и на д[о]ушѣ Г[о]с[п]од[ь]ства-ми съ прѣмножеством[ь] добытком[ь], макар[ь] да донесет[ь] без[ь] числа без[ь] числѣ, тысяща тысящ[ь] тѣм[ь]. Тѣкмо на едином[ь] мѣстѣ, где си стат[ь] коупѣ розвезати, ѹ Трѣговище, тѹ да си платат[ь] вам[ѣ], и, що полюба, да си купа а Г[о]с[п]од[ь]ства-ми сишет[ь], купит[ь]. Що ли не купим[ь], а они да сѣ слѣбодни ходити по всей земли и ѡбласти Г[о]с[п]од[ь]ства-ми, продавати и купувати по всѣх[ь] трѣговах[ь] и по всѣх[ь] бродовых[ь] подѹнавских[ь], почавше ѡт[ь] Желѣзных[ь] вратъ дори до самѡго Бранлова; еще же и по всѣх[ь] пѣтевах[ь] прѣзпанинских[ь]. Ии нигде да не даваѣт[ь] вам[ѣ], ни на коем[ь] трѣзѣ, ни на коем[ь] бродѣ. А где бѣдет[ь] вама продадена ѡт[ь] Г[о]с[п]од[ь]ство-ми (!), а гѣзи Вамеш[ь] Г[о]с[п]од[ь]ства-ми да сокотит[ь] на мене, а еже вам[ѣ] да не смѣет[ь] ѹзати. А где нѣст[ь] продадена, тѹзи да си и не погледат[ь]. [А] кто ли бы посрамотил[ь] сый хрїсовоул[ь] Г[о]с[п]од[ь]ства-ми таковый имат[ь] прїати великѡ злѡ и ѡргѣѡт[ь]. Г[о]с[п]од[ь]ства-ми, како и невѣрник[ь] сїемѹ хрїсовѹлѹ Г[о]с[п]од[ь]ства-ми. Іо. Мирча, воевода, милостїа божїеа господар[ь].

53. Перемышльський воевода Фебрун свідчить, що владика Афанасій продав два дворища у Бишковичах панові Яшкові Испрувському

1 січня 1391 р.

Текст опублікований А. Кримським в «Укр. грам.», стор. 420^с; О. Соболевським, С. Пташицьким у «Палеограф. знімках», № 26; В. Розовим в «Южнор. гр.», «Укр. гр.», № 24, стор. 44—45.

Приклади з грамоти зустрічаються в таких мовознавчих дослідженнях: «Словник»; О. Мельничук, «Слов. мовозн.», т. II; О. Шахматов, А. Кримський, «Нариси»; А. Кримський, «Укр. грам.»; І. Свенціцький, «Нариси»; С. Бевзенко, «Нариси», «З істор. коментар.», «Істор. морф.»; Ф. Медведєв, «Укр. гр.», «Нариси», «Труди»; С. Самійленко, УМШ, 1956, № 6; Л. Гумецька, «Мовознавство», № 10, та ін.

Подається за виданням В. Розова. Фотокопію зроблено з літографічного знімка з публікації О. Соболевського, С. Пташицького.

Во іма¹ ѡца² и сна и стго дѣа. Аминь, А се знаменито будь³. и свѣдочно всѣмъ добрымъ людемъ⁴ што на тотъ листъ оузоздратъ. А се ѡ Фебрунъ воевода перемышльскии. познавамъ то нашимъ листъ⁵. доброю волею своєю. и добрымъ оумышлѣньемъ своємъ. приходъши. пере⁶ наше ѡбличье. и передъ землѣны. Фанасии влѣдка перемышльскии и⁷ своєми крылошаны. Продалъ єсть оу бышковичихъ. два дворища⁸ пану яшкові испрувському. на вѣки. за. і. ⁹ гривень широкихъ грошии, а тако влѣдка продалъ єсть. яко самъ держалъ. и¹⁰ землею и сѣножатями и с лугомъ, и з болоньемъ. и со всѣми оужитки што му прислуша оу бышкувьскуи граници. и оуздалъ єсть влѣдка перед нами. пану яшкові испрувському. та дво-

92
1870
1871
1872
1873

1874
1875
1876
1877
1878
1879
1880
1881
1882
1883
1884
1885
1886
1887
1888
1889
1890
1891
1892
1893
1894
1895
1896
1897
1898
1899
1900
1901
1902
1903
1904
1905
1906
1907
1908
1909
1910
1911
1912
1913
1914
1915
1916
1917
1918
1919
1920
1921
1922
1923
1924
1925
1926
1927
1928
1929
1930
1931
1932
1933
1934
1935
1936
1937
1938
1939
1940
1941
1942
1943
1944
1945
1946
1947
1948
1949
1950
1951
1952
1953
1954
1955
1956
1957
1958
1959
1960
1961
1962
1963
1964
1965
1966
1967
1968
1969
1970
1971
1972
1973
1974
1975
1976
1977
1978
1979
1980
1981
1982
1983
1984
1985
1986
1987
1988
1989
1990
1991
1992
1993
1994
1995
1996
1997
1998
1999
2000
2001
2002
2003
2004
2005
2006
2007
2008
2009
2010
2011
2012
2013
2014
2015
2016
2017
2018
2019
2020
2021
2022
2023
2024
2025
2026
2027
2028
2029
2030
2031
2032
2033
2034
2035
2036
2037
2038
2039
2040
2041
2042
2043
2044
2045
2046
2047
2048
2049
2050
2051
2052
2053
2054
2055
2056
2057
2058
2059
2060
2061
2062
2063
2064
2065
2066
2067
2068
2069
2070
2071
2072
2073
2074
2075
2076
2077
2078
2079
2080
2081
2082
2083
2084
2085
2086
2087
2088
2089
2090
2091
2092
2093
2094
2095
2096
2097
2098
2099
2100

рища. на вѣки. и дѣтемъ яго. воленъ продати. воленъ замѣнити, воленъ кому ѡ(т)дати ¹¹. А при томъ были земляне исвѣдѣци. панъ ходько быбельский, панъ адамъ брецкий, панъ михаль оугринъ ваповецкий, панъ васко шепѣвичъ, мичко боркови(ч), костько судѣа перемышльский. инѣхъ добрыхъ людей землянъ много было при томъ. а к тому листови. печать нашу завѣсили ясмы, на потвержѣныѣ гѣмъ словомъ. А писана грамота. по бжьюмъ нарожѣнѣ. а ¹², лѣ(т) ¹³. и, т̄ ¹⁴, лѣ(т) ¹³, и ч̄ ¹⁵, лѣ(т) и первую лѣ(т) ¹³, а писанъ листь. на стго василья днѣ оу перемышли. на новое лѣ(т) ¹⁶ оу вѣки. XX

Різничання

А. Кримський, «Укр. грам.»: 1 А передається через я, надрядкові знаки відсутні; 2 О[ть]ца; 3 Розділові знаки не відбивають правопису оригіналу; 4 людьмъ; 5 лист[ом]ъ; 6 пере[д]ъ; 7 и[с]; 8 дворищи; 9—10; 10 и[з]; 11 отдати; 12—1000; 13 лѣт; 14—300; 15—90; 16 лѣто.

54. Литовські князі ручаються за Гридка Костянтиновича князю Скиргайлові

1392 р.

Текст опублікований в «Актах ЮЗР», 1863, т. I, № 2, стор. 2; I. Срезневским у «Подлиннике»; В. Розовим в «Южнор. гр.», «Укр. гр.», № 25, стор. 46—47.

Описана I. Срезневским у «Др. п. р. п. и яз.», 1882, стовп. 270.

У тексті немає вказівки на рік чи дату написання. З приводу дати і місця див.: Е. Карський, «Белорусськ.», стор. 360; Ф. Леонтович, «Очерк», стор. 398. Подається за виданням В. Розова.

Приклади з грамоти зустрічаються у таких мовознавчих дослідженнях: «Словник»; С. Бевзенко, «Істор. морф.», «Нариси»; Ф. Медведєв, «Нариси»; О. Мельничук, «Слов. мовозн.»; Л. Коломієць, «О фразеол. соч.»; Л. Гумецька, «Перв. прийм.», «Мовознавство», № 10, та ін.

Копія грамоти зберігається в Ленінградському відділенні архіву АН СРСР, ф. 216, оп. 1, № 39, арк. 188.

Поручили(с) ¹. кна(з) велико(м) скиргайлу ². за гридка за костянтинови(ч) ³. вынали ⁴ его на свои ру(к). за побѣгъ и за все лихое. первый поручни(к) кна(з) михайло евнутеви(ч). кна(з) василь михайлови(ч). кна(з) иванъ городецкий. бра(т) яго кна(з) юрьи. левъ плакси(ч) левъ васильевъ снѣ. ру(с)нѣ плакси(ч). кна(з) федоръ. миркли. бра(т) его дмитрий ⁵. ли(ла)та бра(т)ша. кна(з) юрьи кожюшно ива(н) ру(с)нови(ч). ѿсипъ дада. исай соколникъ. дани(л) висовидови(ч). ѿзарѣа мишютинъ. мелешко степанъ. зазѣба ⁶. кгастовтъ. кердути. крукъждо. сурѣтъ. федоръ весна. федоръ ѿсташкови(ч) рикайло. ѿхрѣмъ ⁷. братьа яго терешко. ѿндрюшко. никонъ василей. дмитриеви(ч) ⁸. монивидъ. койликкови(ч)и. ѿндрѣй ⁹ митковъ. пасыно(к). матфѣй оусови(ч). семеникъ. кна(з) ¹⁰ михайловъ. ѿнципоръ ¹¹ с ¹² брато(м).

Різномовність

«Акты ЮЗР»: 1 *Титли розкриті без застережень*; 2 *Надрядкові знаки відсутні*; 3 *Константиновича*; 4 *А передається через я*; 5 *Дмитрій*; 6 *Засыба*; 7 *Охреми*; 8 *Дмитрієвич*; 9 *Ондрей*; 10 *князь*; 11 *Михайловъ сынъ Онципоръ*; 12 *сь*.

55. *Роман Мушат, молдавський господар, дарує своєму слугі витязю Іванишу три села на р. Сереті*

30 березня 1392 р.

Текст опублікований Б. Хашдеу в «Archiva», стор. 18; М. Костакеску в «Documentes», стор. 7—8; в «Documentes», стор. 431 (фотокопія); в «Ист. Молд.», 1951, стор. 93 (фотокопія), звідки передруковується і в цьому виданні.

Згадується В. Сенкевичем в праці «О влиянии», стор. 8, 21; О. Яцимирським в «Молд. гр.», стор. 177, та ін.

Приклади з грамоти використані в «Словнику».

Велики. Велики самодержавнѣи мл(с)ти бжи гѣ иѡ романъ воевода
обладаа землею молдавською ѡ(т) плонины до мора далъ есмъ ис моимъ
сынѣми олександро и богданъ. служѣ нашему иванышу витязю за его вѣр-
ную службу г села на серетѣ. ему оурукъ со оусѣмъ доходомъ. оу вѣки и
дѣтемъ его и оучатомъ (!) его и праоунучатомъ его и пращирѣтомъ его со
оусѣмъ гравомъ иселомъ чюрсачвѣци и владимровѣци и букуровци. а хо-
таръ имъ нижни ѡ(т) марашевѣци валъ што поперекъ поля до серета та на ту
сторону серета оу нижнимъ коньцы поланы могила а ѡ(т)тола простѣ
чересъ лугъ оу криницы могила. а ѡ(т)тола простѣ оу буковину могила
а ѡ(т)тола по край буковины горѣ шѣшербовьского хотара оу лугъ
могила ѡ(т)тола къ теплицы (?) ту та могила а ѡ(т)тола к серету се-
редъ поля могила. а ѡ(т)тола... серета горѣ... до буковины кде вышелъ
цуть ѡ(т)тола к рѣци (?) пашъноу (?). поля. а ѡ(т)тола по край буковины
дѣломъ доловъ до сяну то слоузѣ (?). Тамъ все а коли на то вѣра моа и моихъ
сыно(!) вѣра. вѣра жоупана юги жюркевича. вѣра жоупана степькова. и со
братями его вѣра братоулова наѣдулова. вѣра пана станицлавова. вѣра
пана драгоева. вѣра анъдриашева и пана жюржева. вѣра пана драгуша вѣ-
тазева. вѣра стравича. вѣра пана оуладова пана гидевова пана грозина вѣра
пана костина вѣра оришева вѣра оусѣхъ боаръ мо... молдавскихъ а на крѣ-
пость тому и на память велѣлъ есмо нашу печать великую привѣсити штобы
непорущена то николиже до вѣка. писанъ листъ оу лѣто шестотисачное пол-
но ф сотъ мѣ(с)ца марта оу л де(н) нашемъ городѣ оу романа воеводи

*56. Великий литовський князь Вітовт розподіляє озеро Ісет між
віленським єпископом і князями гедройськими*

1392—1429 рр.

Текст опублікований в «Актах ЗР», 1846, т. I, № 16, стор. 28; Я. Головацьким у «Памятниках», 1865, № 19, стор. 198—199, 1867, № 19, стор. 18—19; в «Белорус. арх.», ч. II, стор. 14.

У грамоті немає дати її написання. В «Актах ЗР» з уваги на те, що 7-й індикт за часів Вітовта припадає на 1399, 1414 і 1429 рр., надруковано цю грамоту під 1399—1429 рр. Я. Головацький відносить її написання до 1392—1429 рр. Ця дата прийнята і в нашому виданні. І. Срезневський («Др. п. р. п. и яз.», 1863, стор. 131, 1882, стовп. 288) описав цю грамоту під 1399 р.

Подається за виданням Я. Головацького.

За свідченням Я. Головацького, оригінал зберігався в Архіві Віленського капітулу.

Мы великий кнзь Вітовтъ даемъ¹ вѣдомо сею ншою грамотою, што спиралисѧ Кгедройтський кнази с бискпомъ оу² Виленськимъ ѿ ѿзеро ѿ Исето. И мы имъ роздѣлили на полы³ тоє ѿзеро, бискупови⁴ таѧ половина што къ Лынкгменомъ, а Кгедройтськимъ дрѹгаѧ половина. А псань оу Троцехъ, ноябрѧ КЗ индиктъ З.

Різничтання

«Акты ЗР»: 1 Розділові знаки не збігаються з нашим виданням; 2 оу пропущене; 3 наполю; 4 бискупови.

*57. Вітовт, великий князь литовський, дарує Бедриху
селища Сволочигачі та Верх Болванця в Смотрицькій волості*

1392—1429 рр.

Текст опублікований в «Актах ЗР», 1846, т. I, № 22, стор. 32; Я. Головацьким у «Памятниках», 1865, № 17, стор. 197—198, 1867, № 17, стор. 17—18; у «Протоколах», стор. 132; А. Кримським в «Укр. грам.», стор. 534; О. Соболевським, С. Пташицьким у «Палеограф. снимках», № 19; В. Розовим в «Южнор. гр.», «Укр. гр.», № 61, стор. 111—113; В. Русанівським в «Укр. гр.», стор. 36.

У грамоті не вказано року її написання. В «Актах ЗР» опубліковано цю грамоту під 1414—1429 рр. Я. Головацький датує — після 1392 р., В. Розов, О. Соболевський, С. Пташицький та В. Русанівський — під 1429 р.

Подається за виданням В. Розова.

Фотокопію зроблено з літографічного знімка публікації О. Соболевського, С. Пташицького.

Приклади з грамоти зустрічаються в «Укр. грам.» А. Кримського.

Копія зберігається в Ленінградському відділенні архіву АН СРСР, ф. 216, оп. 1, № 328, арк. 26.

Мы великий кнзь¹ витовтъ². дали. ёсмо^{3—4} сюю нашу грамоту бедриху. што держить ѿ(т)⁵ насъ двѣ селици. ѿдно⁶ сволочигачи. а другѡе верхъ болванца⁷ оу смотрицькой волости. на тый двѣ селици. записали ёсмо ёму. Сею нашею грамотою. шестьдесѧть копъ. подольскими полугрошники. коли жь

быхомъ хотѣли тый двѣ Селищи либо сами оузати оу него Или кому приволили быхомъ выкупити. и тогда имѣемъ⁸ дати ему за тый двѣ селищи шестьдесятъ копъ. тую. подольскими полугрошники. по той личбѣ какъ оу подольи идетъ а писана оу турецку в володимерскомъ Феврала оу а днь индикта оу 3̄.

Різничтання

Я. Головацький, «Памятники»: 2 Розділові знаки не збігаються з оригіналом; 7 Волвацца; 8 имѣсмо.

«Акты ЗР»: 1 Титли розкриті без застережень; 2 Розділові знаки не збігаються з оригіналом; 3 Надрядкові знаки відсутні; 4 е передається через е; 7 а передається через я; 8 имѣсмо.

А. Кримський, «Укр. грам.»: 1 кн(я)зь; 2 Розділові знаки не збігаються з оригіналом; 3 Надрядкові знаки відсутні; 5 от(ъ); 6 одно; 7 а передається через я.

58. Ярлик хана Золотої Орди Тохтамыша до польського короля про підтвердження миру між ними

20 травня 1393 р.

Текст опублікований М. Оболенським в «Ярлыке» та «Сборнике», стор. 25—27; В. Розовим в «Южнор. гр.», «Укр. гр.», № 26, стор. 47—49.

Описана В. Межовим у «Русск. истор. библ.», № 8 і 9; І. Срезневським у «Др. п. р. п. и яз.», 1882, стовп. 166—167; М. Карамзіним в «Истории», т. IV, прим. 191. Окремі міркування про цю грамоту див. також: «Северная Пчела», 1842, № 172; «Библиотека для чтения», 1851, т. 106, стор. 1—5; «Современник», 1850, т. 24, стор. 18—23; О. Малиновський, «Ярлык», стор. 3, та ін.; в «Зап. Од. общ.», т. I, стор. 337—340; в «Актах АЭ», стор. 345.

Приклади з грамоти зустрічаються в таких мовознавчих дослідженнях: Л. Гумецька, «Словотв. присл.», «Функції», «Втор. спол.», «Втор. прийм.», «Перв. прийм.», «Словотв. сист. числ.», «Мовознавство», № 10; Л. Коломієць, «О фразеол. соч.», І. Керницький, «Із спостережень», «Словник»; С. Бевзенко, «З істор. коментар.», «Нариси», «Істор. морф.»; О. Зарудняк, «Наук. зап.», «Пригл. управленнє»; І. Нелюбова, «Конструкції»; Ф. Медведєв, «Укр. гр.», «Нариси», «Труди»; Я. Спринчак, УМШ, 1956, № 5; С. Самійленко, УМШ, 1958, № 2, 1955, № 6, 1956, № 6; Д. Шелудько, «Німецькі елем.», О. Мельничук, «Слов. мовозп.», та ін.

Подається за виданням В. Розова.

Слово Тактамышєво. къ Королеви. Польскому. Вѣдомо даемъ. нашему бра(т)¹. ажъ² есмь³ сѣлъ. на столѣ великого. црства. коли есмь³ первое сѣлъ на црьскомъ⁴ столѣ. тогда есмь. послалъ былъ квамъ Асана и⁸ Котлубугу. вамъ дати вѣдание. и наши послы нашли ва(с)⁵ под городомъ под Троки стоащи⁶. вы па(к)⁷ послали е^{7а} есте кнамъ посла вашего. Литвина. на йма Невойста. Оу другомъ пакъ⁹ лѣтъ. стала межи на(с) заматна¹⁰. нашъ племеньни(к)¹¹ Бекбула(т)ъ¹² и Хо(ч)жа¹³ Мединъ оучинилса намъ ворогъ. и оуста(ли) на на(с)¹⁵. и ѣще к тымъ. Бекгичъ. и Турдучакъ. Берди. Давыдь Тикна. головний. мой. были слуги. и тий стали намъ ворогъ. и оу мене служаче. и почали коромолити на мене. послалиса. ѿдного на йма. Идикгия

до Аксакъ Темира, на мене ли(хо)го¹⁷ мыслаче. По тыхъ посланию, по Идикгиеву посольству, вышоль на мене Аксакъ-Темиръ. Желѣзнаѧ нога. ѡ(т)¹⁸ Чорного Пѣска. Тогда Аксакъ, пришоль, такъ тайно на насъ, аже не было намъ никакоѡ вѣстїи а ни слова, алижъ о(у)зрѣли¹⁹ есмо его оу нашой державѣ мы па(к)²⁰ поспѣли есмо испратати²¹ всеѣ силы нашеѣ, толко што около²² на(с)²³ нашъ дворъ, естъ ѡ с тыми стали есмо противъ того Аксака. Тѣмъ ѡснїи Бекбулатъ, нашъ ворогъ, насъ выдалъ ѡ побѣгль ѡ(т)¹⁸ насъ. Коли той лихий Бекбула(т)²⁴, побѣгль тогда вси люди вса рать, на бѣгъ привернулиса. То дѣло потолъ²⁵ стало. Бѣ насъ пожаловаль ѡпа(т)²⁶, наши неприятели вор(о)зи²⁷, далъ намъ всихъ оу наши руки. Мы ѡхъ сказнили²⁸, такъ, што ѡпачъ²⁹ не будутъ намъ пакостити. Нынѣ послалъ есмь к вамъ, слуги наши, Асана ѡ Тулу ѡчю³⁰, то повѣдати вамъ нашему брату, абы то вѣдали вы + што(а)³¹ межи твоеѣ землѣ, суть кня(ж)ниѧ³² волости, давали выходъ Бѣлой ѡрдѣ, то намъ наше дайте а што будетъ вашеѣ державы под нами, а мы за то не стоимъ вамъ, ѡщите своего а мы вамъ дамо. А ѡ еще што было межи насъ какъ здавна³³, гостемъ путь чистъ, ѡ вашимъ ѡ нашимъ торговцемъ, безъ приѡмъ без пакости, всакому члвку, ѡ чорнымъ лодемъ промьслъ. На то все послали есмо, сей нашъ Арлыкъ, ѡ с нашею печатью золотою, абы то крѣпко было. А той Арлыкъ писано³⁴ оу ѡрдѣ на оустѣи Дону, курачеге лѣта, а мѣсца, ѡречипа. . . . Какъ ѡтць³⁵ нашъ³⁶ какъ ѡци³⁷ ваши, были заодно³⁸, послы сылалїи межи собою, а мы также хочемъ с вами быти. Аже будетъ³⁹ ва(м)⁴⁰ надобѣ помочъ на кого на ворога вашего. Азъ самъ есмь готовъ за того тобѣ на помочъ всею моею силою, а толко вѣсть намъ дайте. А коли па(к)²⁰ потомъ коли намъ бы надобѣ вы намъ таковиже будте.

Різничтання

М. Оболенський ѡ, «Арлык». 1 бра; 2 ажъ; 3 есмь; 4 црѣскомъ; 5 ва; 6 а передается через я; 7 вы па; 7а послание; 8 Надрядковї знаки у текстї не зїдображенї; 9 такъ; 10 на замятня; 11 племеньни; 12 Бекбулаъ; 13 Хожа; 15 оуста на на.; 17 лиго; 18 о; 19 озрѣли; 20 па; 21 испратати; 22 около; 23 на; 24 Бекбула; 25 потомъ; 26 опя; 27 ворзи; 28 казнили; 29 опячь; 30 Очю; 31 вы+ што; 32 княннїя; 33 давна; 34 писанъ; 35 отць; 36 нашъ; 37 оци; 38 заодно; 39 будетъ; 40 ва.

59. Федір Любартович, сїверський князь, присягає на вїрність польському королю Владиславу і королеві Ядвїзі

23 травня 1393 р.

Текст опублікований в «Arch. Sang.», т. I, № 15, стор. 14; в «Актах ЮЗР», 1865, т. II, № 66, стор. 103—104; у «Русск. истор. библ.», т. II, № 16, стовп. 15; А. Кримським в «Укр. грам.», стор. 536; О. Соболевським, С. Пташицьким у «Палеограф. свїмках», № 11; В. Розовим в «Южнєр. гр.», «Укр. гр.», № 27, стор. 50—51; в «Дополнениях», № ССХІІ (латинською мовою).

Описана І. Срезневським в «Др. п. р. п. и яз.», 1882, стовп. 276.

Оригінал зберігається у В. Сз., Д. р., № 241.

Приклади з грамоти зустрічаються в таких мовознавчих дослідженнях: С. Бевзенко, «Нариси», «Доповіді та повідомлення»; Ф. Медведєв, «Нариси», «Укр. гр.», «Труди»; І. Нелюбова, «Конструкции»; М. Антошин, «Закарп. гр.»; Л. Гумецька, «Перв. прийм.», «Словотв. сист. числ.»; О. Зарудняк, «Пригл. управління», «Наук. зап.»; С. Самілепко, УМШ, 1955, № 6, 1956, № 6, та ін.

Подається за виданням В. Розова.

Для фотокопії використано літографічний знімок у публікації О. Соболевського, С. Пташицького.

Мы кня(з) ¹. федоръ. любортови(ч) ². знаемо. чинимъ. симъ. нашимъ. листомъ. кто коли. на нь ³. возри(т) ⁴. или ⁵ пакъ. оуслыши(т) ⁶. аже г(с)дрь ⁷. нашъ. король. пол(с)кий. литовский. ѿ ру(с)кий ⁸. ѿныхъ ⁹ земль. г(с)дрь ⁷. нашъ. милый. бра(т) ¹⁰. ѿ его кролева. бѣ ¹¹. мѣсти. адвига. жаловали ма. ѿ дали ми. землю. до своѣ воли. на имѣ сѣверскую ¹². со всѣ. городми ¹³. со всѣми. оужитки. про то ¹⁴. слюбую. ѿ слюбили есмо ¹⁵. нашему. г(с)дрю. кролю. влодиславу. преже. написаному. ѿ его кролевой. адвигъ ¹⁶. ѿ его дѣтемъ. ѿхъ ¹⁷ намѣсткомъ. служити. вѣрну ¹⁸ быти. ѿ послушну с тымъ. со всѣмъ. чи ма жаловали ¹⁹. а противу имъ никды. не быти. ни ѿднъмъ. вереманемъ. бозо лѣсти ²⁰. ѿ без ²¹ хитрости. ѿ на крѣпость. сему. нашему ²². листу. нашу. печать. привѣсили есмо ¹⁵. оу вислицы ²³. под лѣты. розтва ²⁴. хва ²⁵ тиса(ч) ²⁶ т..... ч..... г..... лѣта. — —

Різничитання

«Arch. Sang.»: 1 князь, а передається через ю, крапки між словами відсутні; 2 Любортович; 3 нань; 5 Надрядкових знаків немає; 6 оуслышит; 8 польский, литовский и русский; 10 брат; 14 прото; 17 [и] ихъ; 19 чим ма жаловали; 20 во золсти; 24 розѣствѣ; 25 Хрисѣтѣова.

«Акты ЮЗР.»: 1 князь, а передається через я, крапки між словами відсутні; 2 Любортовичъ; 3 нань; 4 возреть; 5 Надрядкових знаків немає; 6 услышитъ; 7 Розкриття титлів не відзначено; 8 Польскій, Литовскій и Рускій; 9 и иныхъ; 10 брать; 11 Божьей; 12 Сѣверную; 13 всѣ(ми) городами; 14 просто; 15 есмо; 16 Ядвигъ; 18 вѣчну; 19 чи(мъ) ма жаловали; 20 безо лѣсти; 21 безъ; 22 нашему; 23 Вислицы; 24 Роздества; 25 Христова; 26 тисячъ, далі ідуть арабські цифри.

А. Крымскій, «Укр. грам.»: 1 князь], а передається через я, крапки між словами відсутні; 2 Любортович; 5 Надрядкових знаків немає; 6 услышит; 8 Полскни, Литовский и Руский; 10 брат; 24 Розтва; 26 тисяч, далі ідуть арабські цифри.

«Русск. истор. библи.»: 1 князь, а передається через я; 2 Любортовичъ; 4 возреть; 5 Надрядкові знаки не передаються; 6 оуслышитъ; 7 Розкриття титлів не відзначено; 8 Польскій, Литовскій. и Русскій; 9 и иныхъ; 10 брать; 13 всѣ(ми) городми; 14 прото; 19 чи(мъ) ма жаловали; 20 безо лѣсти; 23 Вислицы; 24 роздества; 25 Христова; 26 тисѣч.

60. Свідчення пана Гнівоша про відділення Волчка від родини
Лоевичів із поділом майна

1393 р.

Текст опублікований в «Актах ЮЗР», 1863, т. I, № 3, стор. 2; Я. Головацьким у «Памятниках», 1865, № 11, стор. 193, 1867, № 11, стор. 13; П. Житецьким в «Очерке», стор. 356, та в «Унив. изв.», 1875, № 12, стор. 60; О. Смирновим у «Сборнике», № 72, стор. 72; у «Собрании актов», № 91, стор. 119; А. Кримським в «Укр. грам.», стор. 420 п; О. Соболевським, С. Пташицьким у «Палеограф. снимках», № 27; М. Дурново в «Хрестоматии», стор. 45; В. Розовим в «Южнор. гр.», «Укр. гр.», № 28, стор. 51—52.

Копія, зроблена Д. Зубрицьким, зберігається в архіві Ленінградського відділення Інституту історії АН СРСР — колекція Д. Зубрицького, 57, од. зб. 3, під заголовком: «Раздельнаѧ Волчка Ходькова Лоевича и пани Ходьковой на двѣдину и села въ волости теребовельской». Рукописна копія XIX ст. зберігається в Ленінградському відділенні архіву АН СРСР, ф. 216, оп. 1, № 39, арк. 216, оригінал—у Ossolineum, Diploma I. O., № 7.

Грамота описана І. Срезневським у «Др. п. р. п. и яз.», 1882, стовп. 276. Див. також: Е. К а л у ж н я ц ь к и й, «Кирилл. письмо», стор. 8; «Протоколы», стор. 212.

Приклади з грамоти зустрічаються у таких мовознавчих дослідженнях: Є. Т и м ч е н к о, «Курсы»; П. Б у з у к, «Нарис іст.»; І. С в е н ц і ц ь к и й, «Нариси»; О. Ш а х м а т о в, А. К р и м с ь к и й, «Нариси»; А. К р и м с ь к и й, «Укр. грам.»; О. С о б о л е в с ь к и й, «Очерки», «Лекции»; Я. С п р и н ч а к, «Очерк» та ВЯ, 1956, № 6; «Словник»; І. В а с и л е н к о, «Истор. грам. р. я.»; Ф. М е д в е д е в, «Укр. гр.», «Нариси»; С. Б е в з е н к о, «Нариси», «Истор. морф.»; Л. Г у м е ц ь к а, «Перв. прийм.», «Словотв. сист. числ.», «Функції», «Мовознавство», № 10; О. З а р у д н я к, «Пригл. управление», та ін.

Подається за виданням В. Розова.

Для фотокопії використано літографічний знімок з публікації О. Соболевського, С. Пташицького.

А се знаменито будь ¹. и свѣдочно всѣмъ добрымъ што на тотъ листь оуоздрать ². оже ³ мы панъ гнѣвошь староста рускоѧ земли то познавами ⁴ нашимъ листомъ. а ⁵ пришодъши предъ наше обличье ⁶. и передъ земланы. панъ вольчка пана ходьковъ. сыновець. лоевича ⁷. ис ⁸ пани ходьковою женою. и съ неѧ ⁹ дѣтьми. и затѣмъ неѧ ¹⁰ клюсомъ ¹¹. поѣдналиса ¹². о ¹³ села вшитка. о ¹³ дѣлницю. ѿ(т)дѣлили ¹⁴ вольчка ѿ(т) ¹⁵ себе. дали юму село оу теребовльскии ¹⁶ волости новосельцѧ. и ¹⁷ шистъ кобыль ¹⁸. и ¹⁹ стада. а жеребець. а два хресты серебряна ²⁰. а поѣдналиса ¹² на вѣки ²¹. оже ²² вольчкови. не починати о дѣль ²³ николи. А ²⁴ при томъ ²⁵ были исвѣдъци ²⁶. панъ ходько быбельскии ²⁷. панъ васко кузмичъ ²⁸. панъ пашко мазувшанинъ. ивашко ²⁹ данъслави(ч) ³⁰. рекънолтъ ³¹. костько ³² судья ³³ перемышльскии ³⁴. и много было добрыхъ при томъ ²⁵. а писанъ листь оу вышни. по бжьюмъ ³⁵ нарожбнѣ. + ѧ. лѣ(т) ³⁶. и. т. лѣ(т) ³⁶. и. ч. лѣ(т) ³⁶. и. г. лѣ(т) ³⁶.

Різвочитання

«Раздельнаѧ»: 3 а се, надрядкові знаки не відбиті; 7 лоевичъ; 8 и с; 11 илюсомъ; 14 отдѣлили; 15 от; 22 ожѣ; 23 о дѣль; 24 а; 29 и вашко; 30 данославъ; 31 рекъполтъ; 32 Костко; 35 б[о]жѣимъ; 36 лѣтъ.

А. К р и м с ь к и й, «Укр. грам.»: 1 Розділові знаки не збігаються з оригіналом; 2 А передається через я; 3 а се, надрядкові знаки не відбиті; 7 Лоевича; 14 отдѣлили; 15 от[і]; 17 а; 19 и[с]; 33 судья; 36 лѣт.

61. Олег Іванович, князь рязанський, ручається королю Владиславу
за його брата і свого зятя князя Корибута

1393 р.

Текст опублікований в «Актах ЮЗР», 1865, т. II, № 67, стор. 104; А. Кримським в «Укр. грам.», стор. 506—507; О. Соболевським, С. Пташицьким у «Палеограф. снимках», № 7, у «Arch. Sang.», т. I, № 17, стор. 16.

Описана І. Срезневським у «Др. п. р. п. и яз.», 1882, стовп. 276; А. Прохаскою у праці «Codex», № CIV, стор. 33; в «Протоколах», стор. 343.

Оригінал зберігається у В. Cz., зб. № 2955, sign. 237.

Приклади з грамоти зустрічаються в такому мовознавчому дослідженні, як «Словник».

Для даного видання використано літографічний знімок О. Соболевського, С. Пташицького.

Мы великий¹ кнѧ(з)² ѡлегъ йвановичъ³. рязанський⁴. знаємо чинимъ — сією⁵ нашою⁶ грамотою. кто коли на ню возрить⁷ или пакъ оуслыши(т) аже слобуемъ й слюбили єсмо⁸. й ручимый⁹ поручили єсмо⁸ оу великого. корола. оу Володислава. бжъей милости. полского¹⁰. литовского й русского¹¹. й йныхъ многи(х) земель гспдра. за єго брата. за кнѧ(з)¹². за Корибута. йже быти єму вѣрну й послушну своєго бра(т)¹³ великого коро(л) преже написаного¹⁴. а никоторымъ веремемъ. его не ѡ(т)стати. а ни противъ¹⁵ єму бы(т) нидѣломъ. ни слово(м) ни помысломъ. а ни¹⁶ противъ тыхъ што суть подъ єго рукою. пакли¹⁷ бы за(т) мой кнѧ(з) Корибуть. што мыслить. или што бы хотѣль оучинити. й либы¹⁸ оучинилъ. противъ своєго брата корола и противъ тыхъ. штожь¹⁹ суть подъ єго рукою послушни. а за мою порукою. тогды мы кнѧ(з) ѡлегъ єго тесть й єго поручникъ. ймамы оу томъ во всемъ ѡстати. нашему королю Володиславу. преже написаному, а само(г) кнѧ(з) Корибута. ймамы поставити передъ королемъ. безо лсти без²⁰ хитрости. й на крѣпость. сей нашої²¹ грамотѣ. нашу печать велѣли єсмо привѣсити: оу нашомъ²² городѣ. оу Переяславлі, оу днь стго апсла филипа. подъ лты рожства. х(с)ва тисѧча. й т. ч. г. єго лѣ. . .

Різничання

«Акты ЮЗР»: 1 Надрядкові знаки у виданні відсутні. Кінцеве и після голосної передається через й; 2 Титли розкриті без застережень; 3 Розділові знаки не збігаються з оригіналом; 4 ѧ передається через я; 5 сею; 6 нашою; 7 возрить; 8 єсмо; 9 ручили мы и; 10 Польского; 11 Руского; 15 против; 17 пакли; 18 или бы; 19 што жь; 20 безъ; 21 нашей; 22 нашемъ.

А. К р и м с ь к и й, «Укр. грам.»: 1 Надрядкові знаки у виданні відсутні; 3 Розділові знаки не збігаються з оригіналом; 4 ѧ передається через я; 5 сею; 6 нашою; 7 возрить; 9 ручимы и; 11 Руского; 12 кнѧ(з); 13 бр[а]та; 14 преженасаного; 16 ани; 17 Пак ли; 18 или бы; 19 што жь.

62. Молдавський воєвода Роман присягає на вірність королю
Владиславу і його нащадкам

1393 р.

Текст опублікований Е. Калужняцьким в «Dokumente», № DCXLV; В. Уляницьким у «Материалах», № 8, стор. 6—7, звідки передруковується і в цьому виданні.

Оригінал зберігається в А. Г., sign. 5330.

Згадується О. Яцимирським у «Молд. гр.», стор. 177.

Приклади з грамоти зустрічаються в таких мовознавчих дослідженнях: В. Ярошешко, «Укр. мова молд. гр.»; Ф. Медведєв, «Укр. гр.»; «Словник»; С. Бєвзєнко, «Істор. морф.», «Доповіди та повідомлення»; О. Яцимирський, «Язык».

Оу Божие ¹ имя станься ². знаменито сто ³ чинимы презъ тнь листъ имъ же ⁴ потребизна нинѣ и потомъ будучимъ ⁵ того листа. иже мы Романъ воевода ⁶ Молдавский ⁷ и дѣдичъ оусей ⁸ землѣ Волошской отъ ⁹ плонины аже до брегу моря иже. из ¹⁰ доброй волѣ. а ни кимъ ¹¹ не принуженъ. али з ¹² доброй из ¹³ мудрой рады своихъ ¹⁴ слугъ и пановъ нашихъ. вѣрныхъ и с ¹⁵ приволѣньемъ оусей землѣ Волошской ни одиѣмъ принужениемъ слюбиле есми и слюбюемъ обѣщеваючи чистою вѣрою ¹⁶. чистою правдою вѣрна служба служити вѣчно записуемъ и с ¹⁵ нашими дѣтьми иже суть нинѣ и потомъ будучимъ и с ¹⁵ паны и слугами нашими и оусей землѣ Волошской не преможеному ¹⁷ Владиславу и з ¹⁸ Божеей ¹⁹ милости ²⁰ королеви Польскому. князю великому Литовскому ²¹. и дѣдичю оусей Руской землѣ господареву нашему милому и освѣченой ²² Ядвизѣ и з ¹⁸ Божеей милости ²³ королици Польской. и ихъ дѣтемъ потомъ будучимъ и корунѣ Польской и слюбиле есми и слюбюемъ вѣрне быти, ани иного господаря шокати. а не ²⁴ имати. але королеви и его женѣ и его дѣтемъ и корунѣ Польской вѣрне служитьи и помагати и добра рода ²⁵ радити со оусѣмъ посполствомъ оусей землѣ Волошской якоже слуша вѣрному слугѣ оучинити своему господарю милостивому. на его оусѣ неприятелѣ помагати. ни одного ²⁶ не воиуючи ²⁷. подлугъ чти и нашеи правды, выявѣши землю Прусскую и Литовскую и с ¹⁵ ону сторону Кракова. про далекость нашего люда ихъ оудрачения, а на то оусе и слюбюемъ безъ льсти ²⁸ безъ хитрости и с ¹⁵ тѣми ²⁹ со оусѣми вышеписанными ³⁰ вѣчныи тонь запись твердо держати; а на то болшее свѣдочество. печать нашу к ³¹ листу тому велѣли есми завѣсити. и мы панове. и посполство оусей землѣ Волошской ³² и с ¹⁵ нашими дѣтьми нѣнишними и потомъ будучимъ. не розделяючися ³³ и с ¹⁵ нашимъ господаремъ. и слюбюемъ нашею правдою и нашею вѣрою ³⁴ записуемъ велебному Владиславу кралеви Польскому и его женѣ велебной Ядвизѣ, крوليци Польской и его дитемъ. и корунѣ Польской вѣрне служитьи, и ³⁵ николи ся не роздѣлити на вѣкы и с ¹⁵ крольвствомъ Польскимъ якоже вышше писано. посполу стати противу ихъ неприятелемъ ни одного ²⁶ не вѣмаючи помагати и радити чистою вѣрою. безъ льсти ²⁸ безо хитрости. а на крѣпость того нашѣ печати посполно и съ ³⁰ нашимъ господаремъ привѣшаемъ. Писанъ листъ оу Со-чавѣ оу недѣлю наканунѣ водохрещъ ³⁷ подъ ³⁸ лѣтомъ Божиимъ. .а. т. ч. оу г. тѣмъ лѣтѣ.

Різочитання

Е. К а л у ж н я ц ь к и й, «*Documente*»: 1 б[о]жие; 2 стань са, я *пе-
редається через А*; 3 Знаменитосто; 4 імъже; 5 будупимъ; 6 воєвода; 7 Мол-
давский; 8 оусен; 9 от[ъ]; 10 из[ъ], *розділові знаки не збігаються з нашим
виданням*; 11 никимъ; 12 з[ъ]; 13 и з[ъ]; 14 своїхъ; 15 с[ъ]; 16 в[ъ]рою [и];
17 непреможеному; 18 из[ъ]; 19 божеї; 20 м[и]л[о]сти; 21 Литовському; 22
«свѣченої; 23 милости; 24 ане; 25 рада; 26 «дного; 27 вонмаючи; 28 льсти
[и]; 29 тѣмни; 30 выше писаными; 31 къ; 32 Волошыс[ко]ї; 33 роздѣляючи са;
34 б[ъ]рою; 35 а; 36 ис[ъ]; 37 водохрщъ; 38 под.

*63. Борис Александрович, великий тверський князь, укладає
угоду із своїм дідом великим князем литовським Вітовтом*

1393 р.

Текст опублікований А. Прохаскою у праці «*Codex*», № 107, стор. 34—35; І. Срез-
невським у «*Свед. и зам.*» № 14, стор. 215, 216.

Копія XIX ст. зберігається в рукописному відділі Державної бібліотеки СРСР
ім. В. І. Леніна, ф. Румянцева, № 256, папка № 74, арк. 49—52, звідки передруковується
в цьому виданні.

Копія зроблена з Метрики литовської, № 6, арк. 51 зв.— 52.

Характеристика грамоти дається в «*Описании*» О. Востокова, стор. 135, № XXIV, ч. II.

Се язъ Князь Великій Борисъ Александровичъ Тферскій, взялъ есьми
любовь такозу съ своимъ Господиномъ съ Дѣдомъ великимъ Княземъ Ви-
товтомъ Литовскимъ и многихъ Рускихъ земель государемъ, быти ми съ
нимъ за одинъ при его сторонѣ и пособляти ми ему на всякого не всий мая
(?) а Господену моему дѣду великому князю витовту, мене Великого Князя
Бориса Александровича своего внука боронити отъ всякого думою ипомо-
чю; а (?) въ земли и въ вады и во все мое Великое Княженіе Тферское моему
Господину Дѣду, Великому Князю Витовту не вступатися и дядемъ моимъ
и братіи моеї и племени моему Княземъ быти въ моей послушѣ. Я Князь
великій Борисъ Александровичъ воленъ, кого жалую, кого казню, а моему
Господину Дѣду Великому Князю Витовту не вступатися; а который всхо-
четъ къ моему Господину къ дѣду, къ Великому князю Витовту со отчиною
и моему господину Дѣду, великому Князю Витовту со отчиною не пріймати;
пойдетъ ли который къ моему господину Дѣду къ Великому Князю витовту
и онъ отъ отчаны лишенъ а у отчинѣ его воленъ я великій Князь Борисъ
Александровичъ; а моему господину Дѣду великому Князю витовту не всту-
патися. — А рубежь отчинѣ моего господина Дѣда великого Князя витовта
по старинѣ, а которые мѣста порубежныи потягли будутъ къ Литвѣ или къ
Смоленску а годать будутъ давали ко Тфери, ино имъ и нынѣчи тягнути по
старому; а которые мѣста порубежныи потягли будутъ ко Тфери, а
подать будутъ давали къ Литвѣ или къ Смоленску. ино имъ(?) и нынѣчи тяг-
нути по деленсму, а подать давати по давному. А што вчинится межи Ваши-
ми людьми и нашими и волостями наши вчинять исправу, а чому наши воло-

стели не вчинять исправу и намъ свѣхався(?) да вчинить исправу безъ перевода а земли и водѣ и всему обидному дѣлу межѣ нами судѣ обчѣй; а што будетъ вчинилося въ нашей любви и въ нашихъ перемиріяхъ тому всему судѣ и права безъ перевода; а судити судьямъ обчѣмъ целовать крестъ, а о што ся сопрутъ судіи ино положити на моего господина Дѣда великого Князя витовта; а суженое заемное, положение, поручное отдати по исправѣ. А холопа, робу, должника, паручника, татя, розбойника выдати исправѣ. А людемъ нашимъ гостемъ гостити, межѣ насъ путь чистъ безъ рубежа и безъ пакости и пошлинъ имати съ моихъ Тферскихъ людей въ моего Господина Дѣда Великого Князя витовтовѣ отчинѣ въ Смоленску, въ витебску, на Кіевѣ, въ Дорогобужѣ, въ вязмѣ и по всему его Великому Княженію по давному и нового не примышляти. А по моей отчинѣ Князя Великого Бориса Александровича пошлины имати съ людей моего Господина великого князя витовта во Тфери, въ Кашииѣ, въ Городку въ Зыбцевѣ и по всему моему Великому Княженію по давному а нового не примышляти. А на семъ на всемъ я Князь великій Борисъ Александровичъ даль есьми правду своему господину Дѣду великому князю витовту и крестъ целовалъ къ нему а по сей ми грамотѣ правити. Писанъ 3-го индиктъ 5-й (1393).

Різночитання

А. Прохаска, «Codex»: Se iaz kniaz Welikij Borys Aleksandrowicz Tferskij, wziął jeśmi lubow takowu i z swoim hospodynem z diedom Welikim kniazem Witowtom Litowskim i mnohich Russkich zeml Hosudarem, byti mi snim za odyn pry jeho storonie i posoblati mi jemu na wsiakoho newyimaia; a hospodynu moiemu diedu Welikomu kniaziu Witowtu, mene Welikoho Kniazia Borysa Alexandrowicza swojeho wnuka boroniti ot wsiakoho, dumoiu i pomoczyiu a w zemli i w wody i wo vse moje Welikoie Kniazenie Twerskoie moiemu hospodynu diedu Welikomu Kniaziu Witowtu newstupati sia a diadem moim i bratij moiej i plemeni mojemu Kniazem biti w moiem postusie. Ja kniaz welikij Borys Alexandrowicz wolen koho załuiiu koho kazniu a moiemu hospodynu diedu Welikomu Kniaziu Witowtu newstupati sie; a kotoryi wschoczet k moiemu hospodynu diedu k Welikomu Kniaziu Witowtu so otczynoiu nepryimati; poydetli kotoryi k moiemu hospodynu diedu k Welikomu Kniaziu Witowtu, i on ot otczyni liszen, a w otczynie ieho wolen Ja welikij kniaz Borys Aleksandrowicz; a moiemu hospodynu diedu Welikomu Kniaziu Witowtu newstupati sia. A rubez otczynie moieho hospodyna dieda Welikoho Kniazia Witowta po starynie; a kotoryi miasta porubeznyi potiahli budut k Litwie ili k Smolensku; a podat budut dawali ko Tfery ino im i nynieczy tiahnuti po staromu; a kotoryi miasta porubieznyi potiahli budut ko Tfery, a podat budut daiwali (sic) k Litwie ili k Smolensku, ino im i nynieczy tiahnuti po dawnomu; a podat dawati po dawnomu. A szto wczynit sia mezy waszŷmy ludmi i naszymy i wołosteli naszymy wczyniat ispravu; a czomu naszymy wołosteli newczyniat ispravu i nam ziechawsia da wczynim ispravu bez perewoda a zemli i wodie

i wsemu obidnomu diełu mezy nami sud obczyi; a szto budet wczeniło sia w naszoy lubwi i w naszych peremiriach, tomu wsemu sud i prawo bez perewoda; a suditi sudiam obczym celowat krest, a o szto sia soprut sudi, ino polozyti na moieho hospodyna dieda Welikoho Kniazia Witowta, a suzenoie, zaiemnoie, polozenoie parucznoie otdati po isprawie. A chołopa, robu, dołznika, parucznika, totia, rozboynika wydati po isprawie. A ludem naszym hostiem hostiti, mezy nas put czyst bez rubieza i bez pakosti; i poszliny imati z moich Tferskich ludei w moieho hospodyna dieda Welikoho Kniazia Witowtowie otczynie w Smolensku, w Witebsku, na Kijewie, w Drohobuży, w Wiazmie i po wsemu ieho Welikomu Kniazieniu po dawnomu; a nowoho ne prymyszlati. A po moiej otczynie Kniazia Welikoho Borysa Alexandrowicza poszliny imati z ludei moieho hospodyna Welikoho Kniazia Witowta wo Tfery, w Kaszynie, w Horodku, w Zybczewie i po wsemu moiemu Welikomu Kniazieniu po dawnomu a nowoho ne prymyszlati. A na sem na wsem; Ja Kniaz Welikij Borys Alexandrowicz dal esmy prawdu swoiemu hospodynu diedu Welikomu Kniaziu Witowtu i krest cielowal k niemu a po seimi hramotie prawiti. Pisan w Tfery w leto 6901, awhusta 3, indikt 5.

64. Владислав, польський король, дарує Данилові Задеревецькому села під Галичем і Зудечовом

29 червня 1394 р.

Текст опублікований в «Arch. Sang.», т. I, № 18, стор. 17—18; А. Кримським в «Укр. грам.», стор. 505—506; О. Соболевським, С. Пташицьким у «Палеограф. снимках», № 15; В. Розовим в «Ожнор. гр.», «Укр. гр.», № 29, стор. 53—54.

Оригінал зберігається у В. Cz., D. p., № I. 243.

Приклад з грамоти зустрічаються в таких мовознавчих публікаціях: Є. Тимченко, «Курс»; М. Антошин, «Закарп. гр.»; С. Бевзенко, «Нариси», «Істор. морф.»; Ф. Медведєв, «Укр. гр.», «Нариси», «Труди»; Я. Спричак, УМШ, 1956, № 5; Л. Гумецька, «Втор. слов.», «Перв. прийм.», «Мовознавство», № 10, та ін.

Подається за виданням В. Розова.

Фотокопія зроблена з літографічного знімка публікації О. Соболевського, С. Пташицького.

Во іма¹. о(т)ца² и сна. и стго дха. аминь. мы Вѣликий. коро(л)³. вло-
диславъ Бѣ мл(с)ти. польски. литовский и роуски. иныхъ многихъ. зѣмль.
г(с)дрь. знаемо чинимъ. симъ нашимъ листомъ. кто коли. на нь возрить. или
пакъ. оуслышитъ. аже нашъ. верный. слоуга. данило дажбогови(ч)⁴. заде-
рѣвецкий. зѣмлянинъ. нашей зѣмли. роуское. послужилъ. намъ и оука-
заль. прѣд нами. свою вѣрноую. слоужбу. возревше есмо на на его вѣрноую.
службу. и хочаще по немъ. аж бы тымъ лѣпей и вериѣи. намъ и нашимъ
дѣтемъ. и нашимъ. наместькомъ и нашимъ щатькомъ. послужилъ. ѡнъ⁵.
и его дѣти. его намѣстьки. его щаткы⁶. даемъ ѡмоу. и дали есмо. и ѡстав-
ляемъ⁷. и ѡставили⁸ есмо. ѡго и дети и ѡго намѣстки. и его щаткы⁶. при

томъ. при всѣмъ. што коли коупилъ. или пакъ. ѿ(т)мѣну⁹ немо нему дали. на иѿа подь галичемъ. чагрово. загвоздие¹⁰. с манастыремъ. а подь зудечовомъ. джуровъ. со трими. присѣлки. колоколинъ. михалевъ. черемхово. пилипова. роуда. тул(ч)ино¹¹. дворище. а ѿ(т)мѣна^{9а} противу крупка. волковн(ч)¹². а противу. сахова. кна(ж). лоука¹³. а при томъ при всѣмъ. ѿставляемъ него. и него дѣти. и него намѣстки. и него. щатки. на вѣки. вѣкомъ. непороухомо. никимъ. ис нашимъ вѣданыемъ. волѣнь продати. замѣнити. тако доброму. ако коли самъ. имаеть¹⁴. служити ис того всѣго намъ. и нашимъ дѣтемъ. и нашимъ намѣсткомъ. и нашему. щатку. ако который. нашъ. зѣмлянинъ. двема копыи. а дѣсатью. стрѣлцовъ. а даемъ. и дали есмо со всѣми. оужитки. с лесомъ. съ дубровами. с водою. и съ зѣмлею. и ставы. како коли. каждый зѣмлянинъ принимаетъ. а при томъ были свѣдци. панъ спытокъ воевода краковьски. панъ ашко. тарновьски. панъ ликоза воевода. панъ гофмистръ крщяъ панъ кмита. панъ ашко ѿлешиньски¹⁵. на крѣпость. сѣму. нашему листу. казали есмо нашу печать привѣсити. в нашемъ¹⁶ городѣ. оу краковѣ в днь. стхъ. пѣтра. и павла. под лѣты рж(с)тва. х(с)ва. тыса(ч)¹⁷ .. т... ч... д¹⁸. лета...

Різничитання

А. К р и м с ь к и й, «Укр. грам.»: 1 а *передається через я, надрядкові знаки відсутні, розділові знаки не збігаються з оригіналом*; 2 отця; 3 королі]; 4 Дажбогович; 5 онъ; 6 щатки; 7 оставляемъ; 8 оставили; 9 отмѣну; 9а отмѣна; 10 а Гвоздие; 11 Тулично; 12 Волковн[и]чи; 13 Княж[а] лука; 14 и маеть; 15 Олешиньски; 16 нашем; 17 тыс[я]ча; 18—394.

«Arch. Sang.»: 1 *Надрядкові знаки відсутні, розділові знаки не збігаються з оригіналом*; 2 *Титли розкриті без застережень*; 11 Тулично; 13 Княжолука.

65. Молдавські бояри ручаються польському королю Владиславу за воеводу Стефана

1395 р.

Текст опублікований в «Актах ЗР», 1846, т. I, № 11, стор. 26—27; Я. Головацьким у «Памятниках», 1867, № 12, стор. 14.

Описана І Срезневським у «Др. п. р. п. и яз.», 1863, стор. 128, 1882, стовп. 280; В. Уляницьким у «Материалах», стор. 8; у «Примечаниях» до «Актів ЗР», стор. 7.

Для публікації взято текст з видання Я. Головацького.

Копія зберігається в Ленінградському відділенні архіву АН СРСР, ф. 216, оп. 1, № 39, арк. 23Е, оригінал — в А. Г., sign. 5328.

Мы панозе боаре¹, панъ Братулъ, и панъ Станиславъ, и панъ Михалъ, и панъ Шандръ, слюбуемъ² и слюбили есмо за нашего господара Стефана, воеводу земля Молдавскоѣ: кды коли кроль господарь его и нашъ, Владиславъ польскій и Литовскій и Рускій и иныхъ земель, пошлетъ по оног

господара Стефана, тогда оный маеть до него приѣхати и (съ) своими бояры и съ паны, слюбити и голодовати, тако како иньи воеводы голдовали и чинили, и тако како коли иньи слуги, панове его чинили. Такжеж слюбуемъ о Коломью и о Снятинъ и о Покутье: о то нашъ господарь Стефанъ не имаеть ни одного слова рѣчи; а о Цецинъ и Хмелевъ, коли нашъ господарь бѹдетъ оу своего господара и въ нашего, кроля Владислава польского, о то са имаеть намолвити и обрвнати, подлугъ кролевы воли. Такжеж слюбуемъ за тыхъ, штожь бѹдуть дома, не приѣдуть съ нашимъ господаремъ Стефаномъ къ голдованью, а кого коли господарь нашъ, кроль Владиславъ, пошлетъ своих слугъ, пановъ до нашей земли: тогда тыи имають предъ ними голдовати, слюбити тако, яко и мы слюбили и голдовали предъ нашимъ господаремъ кролемъ, съ нашимъ господаремъ, безъ лсти и безъ хитрости. А на крѣпость сему, наши печати привѣсили есмо къ сему листу. (Писанъ) подъ лѣты Розства Христова тисача тце лѣта.

Різничтання

«Акты ЗР»: 1 А *передается* через я; 2 е *передается* через е.

66. Стефан, молдавський воевода, укладає угоду з польським королем Владиславом про боротьбу проти спільних ворогів

1395 р.

Текст опублікований Е. Калужняцьким в «Documente», № DCXLVII, стор. 817—819; В. Уляницьким у «Материалах», № 10, стор. 8—9, звідки передруковується в цьому виданні. Оригінал зберігається в А. Г., sign. 5329.

Уривок з грамоти наведений В. Сенкевичем у праці «О влиянии», стор. 10.

Приклади зустрічаються в таких мовознавчих дослідженнях: В. Я р о ш е н к о, «Укр. мова молд. гр.»; С. Б е в з е н к о, «Істор. морф.»; «Словник»; А. К р и м с ь к и й, «Укр. грам.»; О. Я ц и м и р с ь к и й, «Язык».

Мы Стефанъ ¹ воевода землѣ молдавской знаемо и чинимъ симъ ² нашимъ листомъ, кто нанъ коли возрнѣ или пакъ оуслышитъ ажѣ изъ Божьею помочью велебного ³ кроля ⁴ Владислава Полского ⁵ Литовского и Рускаго ⁶ иныхъ многихъ ⁷ зѣмль нашего милого государя ⁸ посадилъ ⁹ насъ ¹⁰ и сѣли есмь ¹¹ на воеводствѣ земли молдавской. протожъ ¹² слюбили есмо и слюбуемъ нашему милому государю ¹³ кролю ¹⁴ Полскому велебной ¹⁵ королевои Ядвизѣ и ихъ ¹⁶ дѣтемъ и ихъ наместникомъ ¹⁷ по нихъ ¹⁸ будущихъ ¹⁹ государемъ кролемъ ²⁰ коруны полское ²¹ и ихъ щаткомъ корунѣ королевства ²² польской с ²³ нашими дѣтми с ²³ нашими намѣстники потомъ будущимъ, и съ государми ²⁴ землѣ молдавское ²⁵ с ²³ нашими щатки вѣрнымъ быти подлугъ ²⁶ ихъ стати своими животы и со всею нашею мочью и со всѣми нашими бояры ²⁷ и со всѣми нашими земляны и съ слугми и со всѣмъ поспольствомъ, земли молдавской противу кроля Оугорского, противу воеводы Басарабского, противъ турковъ, противъ татаръ, противъ русъ ²⁸ также ²⁹ кеды коли бы ся пригодило помочи у королевствѣ полскомъ на далекиѣ стороны далей Кракова и далей полски к ³⁰ нѣмцомъ крыжевонцемъ ³¹ тогда коли насъ ⁹

обошлкъ³² и оупомануть крол Владислав³³ и ихъ последний имамы помо-
 гати послуг²⁶ всеѣ нашеѣ мочи противу всѣхъ ихъ неприятелии невни-
 муючи³⁴ ни однихъ³⁵ при чти при вѣрѣ безо лсти³⁶ безъ хитрости. так же³⁷
 слобуюмъ имъ остерѣгати³⁸ ихъ во всемъ добру имъ раду радити не однимъ
 веремемъ противъ имъ не быти а мимо ихъ ни однихъ³⁹ госдреи⁴⁰ собѣ
 не искати на вѣки вѣчниѣ безо лсти³⁶. безъ хитрости. на крѣпость сему на-
 шему листу нашу печать привѣсили есмь въ⁴¹ нашемъ городѣ в⁴¹ Сочавѣ
 въ день святого Богоявлѣнья крещѣнья⁴² Господня⁴³. Мы панове и бояре
 землѣ Молдавской панъ Мыхаль⁴⁴ братъ воеводня Братль Нятедуль⁴⁵
 панъ⁴⁶ Станиславъ. панъ⁴⁶ Драгшъ⁴⁷ витязь. панъ Грозя витязь. панъ⁴⁶
 Иванъ Стравичъ⁴⁸. панъ⁴⁶ Владъ дворникъ. панъ⁴⁶ Михаль Иванишъ ви-
 тязь. панъ⁴⁶ Гидевъ. панъ⁴⁶ Романъ. Костя витязь иные панове бояре зем-
 ляне все посполство⁴⁹ землѣ молдавской слобуюмъ и слобили есмь с²³
 нашими господари с²³ воеводами землѣ Молдавскоѣ с²³ нынѣшними и по-
 томъ будущими велебному кролеви Владиславу⁵⁰ прѣженаписаному⁵¹
 Полскому, Литовскому и Рускому иныхъ многихъ⁵² зѣмль нашему милому
 господарези и велебной кролеви Ядвизѣ. ихъ дѣтемъ. ихъ намѣстникомъ⁵³
 и потомъ будущимъ ихъ щаткомъ и корунѣ королевства Польского вернымъ
 быти и помагати со всею нашею мочью⁵⁴. со всеми нашими приятельми со
 всеми нашими братьями. с²³ нашими дѣтьми. и с²³ нашими щатки противъ
 кроля Оугорьского. противъ воеводы Бесарабьского. противъ Турковъ про-
 тивъ Татаромъ противъ Руси такоже кды⁵⁵ колибы⁵⁶ ся пригодило помочи
 оу королевствѣ Полскому на далекиѣ стороны. далее Кракова далее вели-
 кого Польска ку Немъдемъ. и ку Крижевникомъ. коли насъ обошлютъ⁵⁸
 и оупомануть кроль Володиславъ⁵⁹ Польски и⁶⁰ прѣже написанни⁶¹ ихъ
 намѣсткы. послѣднии государи кроли. кролювства коруны Польской.
 тогда мы имамы помагати по длугу⁶² всеѣ нашеѣ мочи на всѣ стороны. не
 вымучи неодныхъ⁶³ при чсти⁶⁴. и при вѣрѣ. безо лсти³⁶ и безъ хитрости.
 а никоторымъ веремемъ противъ имъ не быти. а пакъли бы нашъ господарь
 нынѣшнии и потомъ будущии. штобы мыслили. алюбю⁶⁵ хотѣли починати
 противъ господаря кроля. коруны Польскоѣ. тогда мы имамы нашихъ гос-
 подарии отъ⁶⁶ того выимати⁶⁷ и недати⁶⁸ имъ и бронити и пакъли⁶⁹ бы нашъ
 господарь кынѣшнии и потомъ будущии в⁴¹ томъ насъ не хотѣли послушни
 быти. и мы⁷⁰ имамы при господарю при кролю и при корунѣ королевства
 Польского остати⁷¹ и с²³ ними по сполу⁷² на тыхъ нашихъ господарии вое-
 водъ стати при чсти⁷³ при вѣрѣ безо лсти³⁶. безъ хитрости. и на крѣпость се-
 му нашѣ печати привѣсили есмо к⁷⁴ тому листу. въ городѣ в⁴¹ Сочавѣ. оу
 день святого Богоявлѣнья на крещенъе⁷⁶ Господнѣ⁷⁷ подѣ⁷⁸ лѣтомъ⁷⁹
 святого Рожства Господня а...т...ч...е лѣтъ.

Різничитання

Е. К а л у ж н я ц ь к и й, «Documente»: 1 Розділові знаки не збігаються
 з нашим видінням; 2 симъ нема; 3 велебнаго; 4 крол[А]; 5 Владислава
 Пол[ь]ского, в подається в дужках; 6 Руского; 7 [illegible]

8 господарѣ; 8а посадилѣ; 9 насѣ; 10 есмь; 12 Про тожѣ; 13 господарю; 14 кролю; 15 и *після голосної в кінці слова передається через й*; 16 ихѣ; 17 наместникомѣ; 18 нихѣ; 19 будучихѣ; 20 кроломъ; 21 полѣское; 22 королевства; 23 сѣ; 24 господарѣми; 25 Молдавскои; 26 подлугѣ; 27 *я передається через а*; 28 Русѣи, *є зауваження, що це описка, повинно бути* Пруси; 29 Такешѣ; 30 къ; 31 крижеванцемъ; 32 обошлютъ; 33 кролѣ Владиславѣ; 34 не вынимуючи; 35 однихѣ; 36 лѣсти; 37 Также; 38 остерѣгати; 39 однихѣ; 40 господарей; 41 вѣ; 42 крѣшѣня; 43 господьна; 44 Михаль; 45 воеводинѣ, панѣ Браталѣ Натедулѣ; 46 панѣ; 47 Драгашѣ; 48 Стравичѣ; 49 посполѣство; 50 Володиславу; 51 прѣже написаному; 52 иногих; 53 намѣсткомъ; 54 мѣчю; 55 кеды; 56 коли бы; 58 обошлютъ; 59 Володиславъ; 60 Польскій; 61 написаный; 62 подлугѣ; 63 ни однихѣ; 64 чѣсти; 65 а любо; 66 отѣ; 67 внимати; 68 не дати; 69 А пакъ ли; 70 быти, мы; 71 отати; 72 послолу; 73 чѣсти; 74 кѣ; 76 крѣшченъе; 77 господне; 78 под; 79 лѣтѣмъ.

67. Вітовт, великий князь литовський, дарує князю Федору Даниловичу Острог і належні йому села

2 липня 1396 р.

Текст опублікований В. Руликівським, З. Радзімінським у праці «Kniaziowie», № 4, стор. 33; А. Прохаскою у праці «Codex», № 127; у «Monumenta», стор. 242; в «Arch. Sang.», т. I, № 20, стор. 20, звідки передруковується і в цьому виданні. Оригінал зберігається в Arch., A. S., № 39.

Мы великий кнѣзь Вітовт чиним знаемо всим, хто на сюю грамоту ўзрит, или ўслышитъ чтучи, иж запишем и записали есмо кнѣзю Федору Даниловичу острогъ, как и отец его держалъ, из селы и зо всим, што к тому прислушает, как при отцы его было. Также што придали есмо кнѣзю Федору село Бродов, а также Радоселки, Радогоща, Межиречье, Дѣаков, также Свищово ис приселки: озераны, Городница, два Ставки. — А то все перво выписаное держати кнѣзю Федору вѣчно, непорушно, никимже, и до его живота, а по его животе жонѣ и дѣтем его ў вѣки. — А на то дали есмо кнѣзю Федору сюю грамоту и печат свою велѣли привѣсити. — П[и]сн в Луцку, в понедѣлок о после Петрова дна, в лѣто ̄ девят сот четвертое.

Різничитання

А. П р о х а с к а, «Codex»: Мы welykij kniaz Witowt czynimo znajemo wsim chto na siju hramotu wzrit ili uslyszytъ czuczzi. Iz zapisujem i zapysaly jeŝmo kniaziu Fedoru Danitowyczu Ostrog kak otec jeho derzał i z sely i zo wsim szto k' tomu prysłuszajet, как pry otci jeho bylo. Takze szto prydaty

jeśmo kniaziu Fedoru seło Brodow a także Radosełki, Radohoszcze, Meżi-
ryczie, Dyakow, także Swiszczow i z prysełki Ozierany, Horodnica, Dwastaw-
ky. A to perwo wypisanoje, derżaty kniaziu Fedoru wierno neporuszno nikim-
že i do jeho żywota a po jeho żywote żonie jeho i dietiam jeho u wieki. A na
to vse dały jesmo kniaziu Fedoru siju hramotu i peczat swoju welity prywi-
syty, Pysan w Łucku w ponedilok poslia Petrowa dnia w lito szestitysiacz-
noje dewiatśot czetwertoje.

68. Ярослав Ізяславич, полоцький князь, дарує млин на р. Бель-
чиці Борисоглєбському монастиреві

1396 р.

Текст опублікований в «Вест. ЮЗ и ЗР», т. I, сентябрь, 1862, стор. 122—123; О. Восто-
ковим в «Описании», стор. 116—117, № 5.

Описана або згадується І. Срезневським в «Др. п. р. п. и яз.», 1863, стор. 129, 1882,
столп. 282; П. Кеппеню у «Списку», стор. 72, № 79; М. Стрийковським у праці «Кроніка»,
кн. XII, розділ 13; М. Кромером, «Hist. Pol.», стор. 407; у «Собр. др. гр.», стор. 24; Є. Кар-
ським у «Белоруссах», стор. 16; О. Смирновим у «Сборнике», № 73, стор. 73.

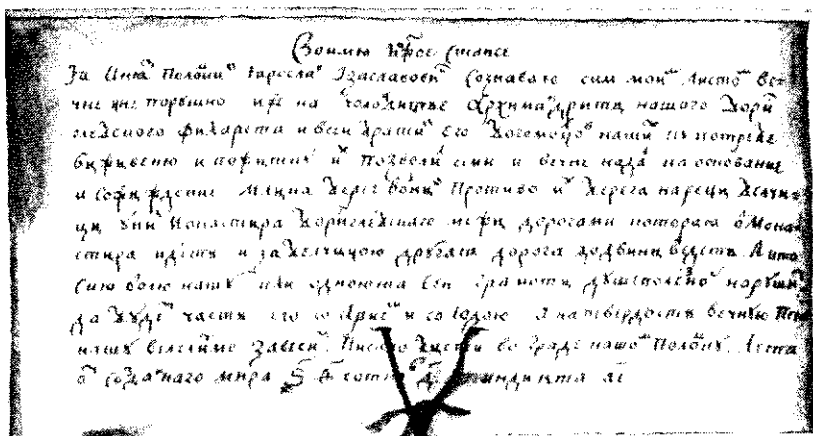
Дві копії XIX ст. зберігаються в рукописному відділі Державної бібліотеки СРСР
ім. В. І. Леніна, ф. Румянцева, № 256, папка № 69, арк. 7 і 9. Текст публікується з 7-го
арк., а фотокопія — з 9-го. Третя копія зберігається в Ленінградському відділенні архі-
ву АН СРСР, ф. 216, оп. 1, № 39, арк. 243.

Во имя бжое стансе

Я¹ кня(з) ² Поло(ц)ки(и) Я(р)осла(в) І(з)асла(в)ови(ч) сознаваю сим ³
мои(м) листо(м) вечно ⁴ и непорушно ⁵ иж ⁶ на чолобитье ⁷ архима(н)дриты
нашого бори(с)глєбского филарета и всеи брати(и) его богомо(л)цо(в) на-
ши(х) кх потребе виживеню ⁸ и пожиткх ⁹ и(х). Позволи(л) ¹⁰ есмы ¹¹ и вечно
нада(л) на основание и сожыждение ¹² млына берег во(л)ни(и) ¹³ противо и(х)
берега на реди белчицы ѹни(з) ¹⁵ монастыра бори(с)глєбского ¹⁶ межи ¹⁴
дорогами котѡра ¹⁷ (д)о монастыра ¹⁸ и(д)ети ¹⁹ и за белчыцою ²⁰ друґаю
дорога до дваны ведеть. А кто ²³ сию ²⁴ волю нашу или одноюта ²⁵ сеи гра-
моты дѹшеполе(з)но(и) нарѹши(т) да бѹде(т) часть его ²⁷ со Арие(м) и со
юдою. А на твердость вечнѹю печат(т) нашѹ велели(з)мо ²⁸ завеси(т). Писано
бысть во граде ³⁰ нашо(м) Поло(ц)кѹ лета от со(з)да(н)наго ³¹ мира ꙗꙋѢст-
но(г) д. индикта ³² аї.

Різночитання

«Вестник ЮЗ и ЗР»: 1 Язь; 2 Титли розкриті без застережень; 3 симь;
4 вечно; 5 непрушно; 6 ижъ; 7 челобитые; 8 выживеню; 10 ихъ позволили;
11 есми; 12 созыжденіе; 13 вольны; 14 межы; 15 и ныжъ; 16 борисоглєбского;
17 котора; 18 сдѹ монастыра; 19 и(д)еть; 20 бельчицою; 23 хто; 24 сью; 25
илы одно іото; 27 ею; 28 велилисмо; 30 Гради; 31 созданія; 32 Индыкта.

О. Востоков, «Описание»: 3 симь; 8 выжывеню; 9 пожытку; 11 есми; 13 волный; 14 межы; 16 Борисоглебскаго; 18 оу монастыра; 19 идетъ; 25 оунаюта (одноюта); 28 велилисмо; 30 градъ.

69. *Витовт, великий князь литовский, дарует Борисовцам тивунский прибуток*

1396—1413 рр.

Текст опубликован в «Актах ЮЗР», 1863, т. I, № 4, стор. 2—3, звідки передруковується в цьому виданні.

Копія зберігається в Ленінградському відділенні архіву АН СРСР, ф. 216, оп. 1, № 39, арк. 242.

Описана І. Срезневським у «Др. п. р. п. и яз.», 1863, стор. 280, 1882, стовп. 279.

Се язъ князь великій Витовтъ дали есьмо сюю нашу грамоту Борысовцемъ, што же тивуномъ дохода ихъ безмѣномъ не давати, но давати имъ тивуномъ доходъ у нашъ камень вѣсячій у Меньскій; а вѣсити ихъ чловѣку Борысовцу по старинѣ передъ тивуномъ и передъ мужми, а тивуномъ и слугамъ его въ то не вступатися и ничѣмъ черезъ пошлину не обидѣти. А кто иметь черезъ сюю нашу грамоту въ чомъ ихъ обидити, того и сказимъ. А писанъ на Ямчинѣ, во вторникѣ, передъ купалы светого Ивана, мѣсяца юня 20 дня.

70. Владислав, король польський, дарує своєму слугі Михайлові
Волошину село Гошів

1397 р.

Ні публікації, ні опису грамоти не знайдено в науковій літературі. Ця копія зберігається у Львівському філіалі Центрального історичного архіву УРСР, ф. 129, оп. 1, в'язка 6, од. зб. 6.

Копія має два варіанти, написані кирилицею і латинкою, що подаються нижче.

Мы. Лодыславъ. бѣе мати король польскій литовскій и рускій и всемогій здѣлалъ государь знаемо вынымаемо нашимъ. листомъ кто колы нанъ узрить иль пакъ услышеть аже михайло волошынъ сосвоею братією наима кериломъ и юріемъ ите панове чимъ послужили намъ вѣрни и возрѣвши наихъ вѣрною службу и хотачи. а жебы тымъ лѣпій намъ инашимъ дѣтемъ нашимъ и щадкомъ послужили оны ѿ ихъ дѣти ѿ ихъ щадкове оставляемъ и установляемъ ихъ. идаемъ ѿ дѣлне своимъ сѣло под нещачевемъ * рѣцѣ на свѣчи у порѣчы на поля гошова злѣсомъ и споліомъ и зводою и совсѣми ужыткы и граныцамы како извѣку вселакъ селу тому навѣкы вѣчній волны продати ѿ обмянаты за лѣпшій ужыткы обротыты надѣють памататы dorosлымъ дѣтемъ ѿ нашимъ наслѣдникомъ и намѣстникомъ отымъ всѣмъ ограныцахъ вѣтвѣцкихъ копіемъ даръ копіемъ даръ приноситы крѣпость и помощь нашому лысту и нашей печати казенной, и превѣситы унашомъ городѣ, илы въ мѣстѣ Жыдачевѣ, мѣсца, августа, 31. дня подлеты рождества Христова ————— тисаща

My łodysław biie Maty korol Polskij Litowski i Ruski wsemohy zdiłat Hosudar znaiemo wyne (?) maiemo naszym lystom kto koły nan uzdryt iły pak uslyszyt aże Mychayło Wołoszyn so swoieiyu bratyieiu na imia Kierylom i Juriem i te panowe czym posluzyty nam wirnym i my wozriwszy na ich wirnoiu służtu i chotiaczy ażeby tym lepszym nam i naszym ditem i naszym szczatkom posluzyty. Ony, i ich dite i ich szczadkowe ostawliaiem i ustanowliaiem, ich; idaiem i dilne swoim sylo pod zydaczewym, na rici Swiczy u poriczy na polia Hoszowa z lisom i s polom i z wodoiu i so wsimy uzytkie i hranyciamy kako i z wiku wszeliak selu tomu na wieki wiczni wolno prodaty i obminiaty za lepszyi uzytkie obratyty nadiut pamiataty dorosłym ditem naszym naslidnykom i namistnykom otym wsim o hranyciach Witwyckiech kopiem dary kopiem dar prenosyty kriposć i pomoszcz naszomu lysty i naszoy peczaty kazennoy, i przewisyty u naszom horodi ili w misti Żydaczewi misiacia Auhusta dnia 31 pod lity rozdestwa chrystowa tysiaszcza... 1000.

* Слово виправлене іншим чорнилом, перший варіант не можна прочитати.

ГОДА П... ..

Мы Императоръ Имъ Матри Король Польскій Ан
кліи Корускій и Венгерскій Задумали Государь
и Чинъ Великъмо нелегко Ансториз кто Колю
нанъ Курить Имъ Намъ Целомыть Имъ Мхалмо
волюшимъ сосвоею Имъ Намъ Имъ Намъ Имъ Намъ
и Юришь Имъ Намъ Имъ Намъ Имъ Намъ Имъ Намъ
и ввурещи намъ ввурещи Имъ Намъ Имъ Намъ Имъ Намъ
Тимъ Имъ Намъ Имъ Намъ Имъ Намъ Имъ Намъ
и щадкомо послужили Имъ Намъ Имъ Намъ Имъ Намъ
и щадкомо оставяемъ и уставляемъ Имъ Намъ Имъ Намъ
Имъ Намъ Имъ Намъ Имъ Намъ Имъ Намъ Имъ Намъ
Свечи и поречи на пола Гошова Звѣсомъ Имъ Намъ
и Имъ Намъ Имъ Намъ Имъ Намъ Имъ Намъ Имъ Намъ
Имъ Намъ Имъ Намъ Имъ Намъ Имъ Намъ Имъ Намъ
Имъ Намъ Имъ Намъ Имъ Намъ Имъ Намъ Имъ Намъ
Имъ Намъ Имъ Намъ Имъ Намъ Имъ Намъ Имъ Намъ
Имъ Намъ Имъ Намъ Имъ Намъ Имъ Намъ Имъ Намъ
Имъ Намъ Имъ Намъ Имъ Намъ Имъ Намъ Имъ Намъ
Имъ Намъ Имъ Намъ Имъ Намъ Имъ Намъ Имъ Намъ
Имъ Намъ Имъ Намъ Имъ Намъ Имъ Намъ Имъ Намъ
Имъ Намъ Имъ Намъ Имъ Намъ Имъ Намъ Имъ Намъ
Имъ Намъ Имъ Намъ Имъ Намъ Имъ Намъ Имъ Намъ

71. Галицький староста Бенко свідчить про те, що пан Гервас дає своїй дружині Варварі 100 гривен

13 вересня — 15 листопада 1398 р.

Текст опублікований в «Актах ЮЗР», 1863 р., т. 1, стор. 3; Я. Головацьким у «Пам'ятниках», 1865, № 13, стор. 195; 1867, № 13, стор. 15; О. Смирновим у «Сборнике», № 76, стор. 74; І. Срезневським у «Приложенні к Др. п. р. п. и яз.», 1866, стор. 269; А. Кримським в «Укр. грам.», стор. 420^η — 420^φ; О. Соболевським, С. Пташицьким у «Палеограф. снимках», № 28; П. Бузюком у «Нарисі іст.», стор. 90; М. Дурново у «Хрестоматии», стор. 45; С. Обнорським, С. Бархударовим у «Хрестоматии», стор. 112—113; В. Розовим в «Южнор. гр.», «Укр. гр.», № 31, стор. 56—58; в «Протоколах», стор. 130—131.

Описана І. Срезневським у «Др. п. р. п. и яз.», 1863, стор. 131, 1866, стор. 269, 1882, стовп. 286.

Приклади з грамоти зустрічаються в таких мовознавчих публікаціях: І. Свенціцький, «Нариси»; М. Антошин, «Закарпат. гр.»; О. Соболевський, ЖМНП, стор. 69; Я. Стричак, ВЯ, 1956, № 6; Ф. Медведєв, «Нариси», «Труди»; С. Бєвзєнко, «Нариси», «Істор. морф.»; Л. Гумецька, «Словотв. сист. числ.», «Перв. прийм.», «Мовознавство», № 10; «Словник»; П. Бузюк, «Нарис іст.» та ін.

Для цієї збірки використано текст грамоти з видання В. Розова. Фотокопія зроблена з літографічного знімка в публікації О. Соболевського, С. Пташицького.

Копія грамоти зберігається в Ленінградському відділенні архіву АН СРСР, ф. 216, оп. 1, № 328, арк. 26 та № 39, арк. 248.

А се а¹ панъ². бенко староста галицький³. и снѣтиньскій свѣдчу то своймъ. листомъ. каждому доброму кто на сей⁴ листъ оузритъ.⁵ или перед кымъ будетъ. чтюнь¹⁰. иже пришедъ. передъ насъ. панъ. гервасъ⁵. и вѣноваль. и оправиль. своєю женѣ варварѣ сто гривень. на своємъ селѣ на тольмачи¹¹. и юрковѣ, на своєю вотнинѣ. а на то. дали ієсмы¹² свой листъ и нашо. печать привѣсми. а при томъ. были. свѣдчи. панъ миколай спичникъ⁶ воєвода снѣтиньскій. панъ гѣрко панъ. андриашъ. панъ борисъ хомѣковичъ⁷. панъ хроль. варвариньскій. воронко войтъ коломыйскій руский а писанъ листъ у¹³ коломый. оу тыжднь⁸ по стмѣ¹⁴ михайлѣ. коли са пишеть подъ лѣты рѣства. хва. а. лѣ(т). и. т. лѣ(т) и девасто. лѣ(т)¹⁵. и осмоје лѣ(т)¹⁵.

Різничитання

А. Кримський, «Укр. грам.»: 1 а передається через я; 2 Розділові знаки не збігаються з оригіналом; 3 Надрядкові знаки оригіналу не відображені; 4 сесь; 5 Гервасъ.

П. Бузюк, «Нарис іст.»: 4 Слово сей пропущене; 6 микола испичникъ.

О. Смирнов, «Сборник»: 2 Розділові знаки не відбивають правопису оригіналу; 3 Надрядкові знаки оригіналу не відображені; 4 сесь; 6 Микола ис Пичникъ; 8 тыжь дѣльнь.

Я. Головацький, «Пам'ятники»: 2 Розділові знаки збігаються з оригіналом; 3 Надрядкові знаки оригіналу не відображені; 4 сесь; 6 Микола и Спичникъ.

«Акты ЮЗР»: 1 а передається через я; 2 Розділові знаки не збігаються з оригіналом; 3 Надрядкові знаки оригіналу не відображені; 4 сесь; 6 Микола Испичникъ; 7 Хомѣковичъ.

родители наши Іоана Ірину Феодосію Василя Іоана Артемія, Анну Анну(1), Єфрема, Силевестра, Александра, Бориса Феодосію, Євпраксію, Іоанна, а записалъ есми на своемъ имѣніи въ домъ Пречистой въ годъ же въ годъ, копу гроши взятъ въ Мойсиковичахъ а въ лѣсникахъ при моемъ животѣ и о послѣ моего живота кто иметь тоє имѣнія держати а стыхъ имѣній маеть тую копу гроши давати на Воведеніе Святыя Богородицы. А хто сію грамоту мою порушить родителей моихъ кто или пакъ иншіи хто, тому судить Богъ и Святая Богородица во второе и страшное Христово пришествіе, а при томъ были старци Печерского монастыра Дублянски Іона Авраамъ ключникъ, Нифонтъ Святаго Михайла Златоверхого игумень Стефанъ Переломило допъ Лисинскій Фалелей а писалъ Филаретъ Полатникъ а писанъ у Печерскомъ монастырѣ мѣсяца ноемврія 21. на Воведеніе Богородицы, въ лѣто 6906 (1398 г.). Индикта 5 въ втокъ до того листу притясна печать.

73. Луцький єпископ Іван обіцяє польському королю Владиславу 200 гривен і 30 коней за Галицьку митрополію

1398 р.

Текст одублікований Д. Зубрицьким у «Крит.-истор. пов.», дод. Л., стор. 142; в «Актах ЗР», 1848, т. 1, № 12, стор. 27; в «Описани К.-С. собора», дод., стор. 38—39; Я. Головацьким в «Памятниках», 1865, № 14, стор. 195—196, 1867, № 14, стор. 15—16; в «Собрании актов», № 9, стор. 126; Є. Карським у «Сл. кирилл. палеограф.», стор. 423; А. Кримським в «Укр. грам.», стор. 204; В. Розовим в «Южнор. гр.», «Укр. гр.», № 30, стор. 55—56; в «Русск. истор. библ.», стор. 132; в «Athenaeum», стор. 25—26.

Описана І. Срезневським у «Др. п. р. п. и яз.», 1863, стор. 130, 1882, стовп. 286; О. Востоковим в «Описани», стор. 110; А. Дзялинським у «Zb. praw. Lit.», стор. 18; Д. Зубрицьким у «Hist. m. Lwowa», стор. 79; в «Актах ЗР» (розділ «Примечания», стор. 7).

Приклади з грамоти зустрічаються в таких мовознавчих публікаціях: М. Дурново, «Очерк»; С. Саміленко, УМШ, 1958, № 2, 1956, № 6; С. Бевзенко, «Нариси», «Истор. морф.»; Ф. Медведєв, «Нариси», «Труди»; Л. Булаховській, «Мовознавство», № 9; О. Зарудняк, «Пригл. управління»; Л. Гумецька, «Словотв. сист. числ.», «Мовознавство», № 10, та ін.

Подається за виданням В. Розова.

Оригінал зберігається в рукописному відділі Державної бібліотеки СРСР ім В. І. Леніна, ф. Румянцева, № 256, папка № LXVIII, од. зб. 1, звідки зроблено фотокопію. Копія зберігається в Ленінградському відділенні архіву АН СРСР, ф. 216, оп. 1, № 39, арк. 247.

А се азъ, вл[а]д[ы]ка ¹ Іванъ ² из Луцка ³, знаємо чиню всѣмъ, аже дал ми го[л]с[у]д[а]р[ь], мон ⁴, великыи ⁵ король, митрополью Галицкую. Хочет ⁶ ми помочи за поставленье митрополитомъ. А коли ⁸, Б(ог)ъ дастъ, стану митрополитомъ, я ⁹ за то слобую ¹⁰ и хочю ¹¹ дати, оже Б(ог)ъ дастъ, моему милому го[л]с[у]д[а]р[ю] королю двѣстѣ гривень рускихъ а тридцять ¹² коней ¹³, безъ хитрости. И того не хочю иступити ¹⁴, и ¹⁵ на то есмъ свои листъ далъ ¹⁶ и печать ¹⁷ привѣсилъ. В ¹⁸ Опатовѣ, предъ Громнищами ¹⁹, у лѣта нароженья ²⁰ Сына Б[о]жьа тысяч ²¹ и ¹⁵ три ста девяносто ²² осмого лѣта.

Різничання

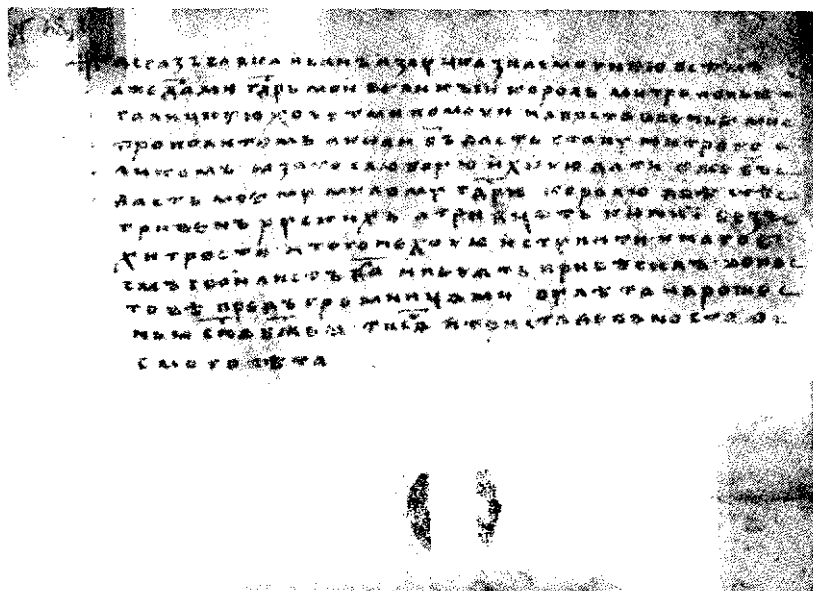
Є. Карський, «Сл. кирилл. палеограф.»: 2 Іванъ; 3 Розділові знаки не збігаються з виданням В. Розова; 4 мой; 8 коли; 9 ѿ; 10 слюбою; 11 йхочю; 12 тридцать; 13 коній; 14 йступити; 15 й; 16 да(л); 17 печать; 19 громницами; 20 нароженья; 22 деваносто.

«Акты ЗР»: 1 Титли розкриті без застережень; 3 Розділові знаки не збігаються з виданням В. Розова; 4 мой; 5 великій; 6 хочеть; 13 коній; 17 печать; 18 Въ; 21 тысяча.

Д. Зубрицький, «Крит.-истор. пов.»: 1 Титли розкриті без застережень; 3 Розділові знаки не збігаються з виданням В. Розова; 4 мой; 5 Великій; 11 хочу; 12 тридцать; 13 коній; 18 въ; 21 тисячи.

Я. Головацький, «Памятники»: 1 Титли розкриті без застережень; 3 Розділові знаки не збігаються з виданням В. Розова; 5 великін; 6 хочеть; 9 ѿ; 12 тридцать; 13 коній; 14 испустити; 17 печать; 18 Въ; 19 Громницами; 20 нароженья; 21 тысяча; 22 деваносто.

«Athenaeum»: A se az Władyka iwan iz Łucka znajomo czynim wsiem aże dał mi hospodar moj velikij korol mitropoliu halickuju choczet mi pomoczi na postawlenje mitropolitom a koli bog даст станu mitropolitom. Ja to sliubouju i хочziju dati oże boh даст моему hospodariu koroliu dwiestie hrywen ruskich a tridcat konij bez chitrosti ja toho ne хочziju istupiti i na toje jesm dał svoj list i pieczat' priwiesil w Opatowie pred hromnicami ou leta naroženija syna bożia tisícza trista dewianostaho osmoho leta (1398).

74. Великий князь Андрій Ольгердович дарує Полоцькому монастиреві Боброві гони на р. Звані

До 1399 р.

Текст опублікований в «Актах ЗР», 1846, т. I, стор. 27, № 13; у «Вест. ЮЗ и ЗР», стор. 13—14; в «Описании... рукописей», стор. 31.

Описана або згадується І. Срезневським у «Др. п. р. п. и яз.», 1863, стор. 131, 1882, стовп. 286—287; М. Дашкевичем у «Заметках», стор. 157; у «Примечаниях» до «Актів ЗР», стор. 7—8; М. Карамзіним в «Истории», т. V, стор. 111, 171.

Для цього видання використано публікацію в «Актах ЗР». Оригінал зберігається у відділі рукописів Державної публічної бібліотеки ім. М. Салтикова-Щедріна, ф. «Собрание Погодина», шифр: Пог. 12, євангеліє XIV в., арк. 128 зв. Копія зберігається в Ленінградському відділенні архіву АН СРСР, ф. 216, оп. 1, од. зб. 39, арк. 249.

Приклади з грамоти зустрічаються в таких мовознавчих дослідженнях: С. Б е в з е н к о, «Іст. жорф.»; Є. Т и м ч е н к о, «Курс».

А се ¹. азъ ² великий ³ князь. андрей полоцкий ⁴ даль ієсми ⁵ стой ⁶ тройци. рекоу звану ⁷. з гони з бобровыми ¹⁶. ѡ(т)звана ⁸. ѡ(т) запада. до дрисы. а къ ⁹ той рече никому прихода нѣтъ. ¹⁷ а по моємъ живогѣ ¹⁸. который кнзь ¹⁰ иметь ѡ(т)нимати соудить ¹¹ іємоу ¹² стаю ¹³ трца ¹⁴. да будеть ¹⁵ проклатъ.

Різничання

«Вест. ЮЗ и ЗР»: 1 Асе; 2 а передається через я; 3 великій; кінцеве й після голосної передається через й; 4 полоцкой; 5 їсми; 6 святой; 7 звону; 8 звона; 9 я; 10 князь; 11 судить; 12 їму; 13 святая; 14 троица; 15 будетъ.

«Описание ... рукописей»: 3 Надрядкові знаки відсутні; 5 дал ... ієсми; 6 Титли розкриті, відновлені літери взяті в дужки; 7 званицю; 8 ѡт Звана озера да до Дрысы; 12 ему; 13 с[вя]та; 16 [бо]бровыми; 17 нетъ; 18 моемъ животе.

75. Вітовт, великий князь литовський, розподіляє ловища між віленським єпископом і Вігайлом

1398 р.

Текст опублікований Я. Головацьким у «Памятниках», 1867, № 18, стор. 18, під 1392 роком; О. Соболевським, С. Птаницьким у «Палеограф. снимках», № 18; у виданні «Dziennik», 1822, т. I, стор. 339—400 (кирилицею, латинкою і літографія); О. Соболевським, «Сл.-рус. палеограф.», № 7, звідки передруковується і в цьому виданні; І. Сахаровим у «Палеограф. снимках», т. XV, № 17.

Фотокопію зроблено з літографічного знімка у публікації О. Соболевського, С. Птаницького

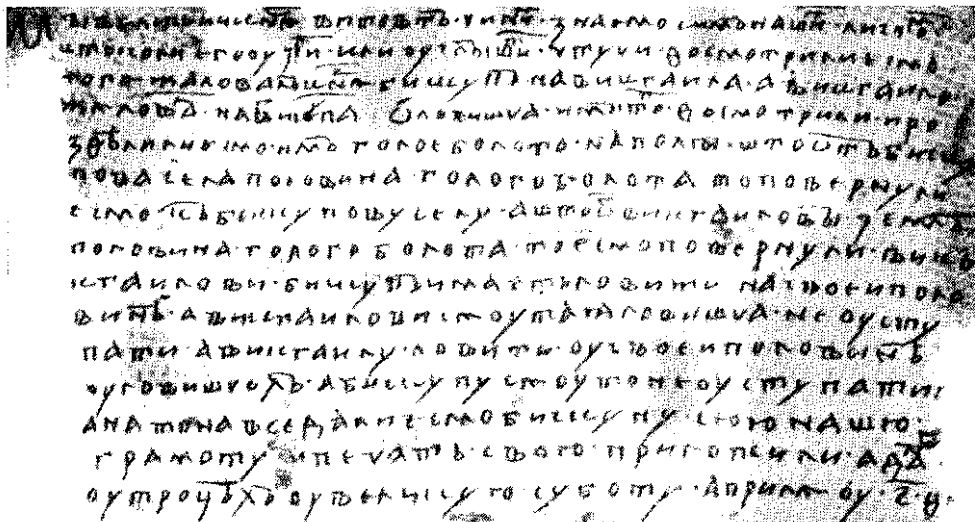
Мы велики кна(з) ¹ витовтъ ². чини(м) знаемо. симъ наши(м). листо(м). кто коли его оузри(т) или оуслыши(т). чтучи. досмотрили есмо того. жаловаль кна(з) Бискупъ. на викгаила. а викгаило. жалова(л). на Бик(у)па.

ѿ ловища. и мы то(г). досмотрили. и роздѣлили есмо. и мы ³ голое болото. на полы. што ѿтъ Бискупова села. половина голого болота. то повернули есмо. къ Бискупову селу. а што о(г) Викгаиловы ⁴. землѣ половина. голого. болота. то есмо повернули. Викъгаилови. Бискупъ имаеть ловити на своен половинѣ. а викгаило лови оу таѣ ловища. не оуступати. а Викгаилу. ловити. са оу своен половинѣ. оу ловищехъ. а бискупу са оу то не оуступати. а на то на все дали есмо бискупу. сюю нашу. грамоту и печать. свою. приложили. а да(н) оу троцѣхъ. оу великую. субботу. априла. оу. г. день.

Різночитання

Я. Головацький, «Памятники»: 1 Титли розкриваються без застережень; 2 Розділові знаки не збігаються з оригіналом; 3 имь; 4 Викгаиловы.

«Dziennik»: My wielikiy kniaz witowl. czynim. znamo. sim naszym listom. kto koli jeho uzryt' ili uslyszyl' czuczzy: dosmotryli jesmo toho. zalowal kniaz Biskup na wikhayta. a wikhayto. zalowal na biskupa o lowiszcza. i my toho dosmotryli. i rozdielili iesmo. im hotoje bototo. na poly. szto ot. biskupowa sieia. polowina. hotoho botota. to powiernuli jesmo. k biskupowu sieiu. a szto ot wikhaytowy. ziemle polowina. hotoho botota. to jesmo powiernuli wikhaytowi. biskup imaiet' lowiti. na swojey polowinie. a wikhaytowi sia u taja lowiszcza nie ustupati. a wikhaytu. lowiti. u swojey potowinie u lowiszczeh. a biskupu sia u to nie ustupati. a na to na wsie dali jesmo biskupu. siuju.

nasziu. hramotu. i pieczat' swoju pryložyli. a dan u trociech. u wielikuiu subotu. argyła. u. 2. dien.

Кирилицею осучаснено орфографію.

76. Онуфрій, великий князь полоцький, дарує Предтеченському монастиреві землю та угіддя

Близько 1399 р.

Текст опублікований у «Вест. ЮЗ и ЗР», стор. 15—16; в «Актах ЗР», 1846, т. I, № 14, стор. 27—28; Я. Головацьким у «Памятниках», 1867, № 15, стор. 16, звідки передруковується і в цьому виданні.

Оригінал зберігається у відділі рукописів Державної публічної бібліотеки ім. М. Салтикова-Щедрина, шифр: F. п. I.17, євангеліє XIV ст., арк. 144 зв.

Се язъ ¹ князь великій ² Анофрей положилъ есми ³ сіє євангелъє оу нашемъ ⁴ монастыри, въ церкви оу свѣтотоу Іоана Предтечи, на островѣ. А придалъ есми свѣтотому Іоану: на Сомниці ⁵ землю зъ бортью, борть ⁶ по великую дорогу, по Соменьцо озеро; на Оулѣ ⁷ на рѣцѣ землю зъ бортью, на Витебскомъ ⁸ рѣбежи землю съ бортью, на Начѣ на рѣцѣ землю зъ бортью, на Лиснѣ ⁹ єзь и оустъє. А въ церковь ⁹ свѣтотоу Іоана и въ нашъ ¹⁰ монастырь, и въ села ¹¹ и въ люди свѣтотоу Іоана не вступатисѣ никому ¹². А владыцѣ ¹³ съ игумена Іоаньского и съ нашего ¹³ монастыря Островьского ¹⁴ кунци ¹⁵ не брати, а никакихъ пошлинъ. А отъ кого бѣдетъ ¹⁶ какаѣ обида нашему монастырѣ, ино досмотрѣть ¹⁷ и боронить намъ самимъ, а по насъ роду нашему; а старци ¹⁸ и люди, котори ¹⁹ живѣтъ на свѣтотоу Іоана земли, и сѣдти и радити игумену Іоаньскому, самому зъ братьєю а иному кому не вступатисѣ; а владыцѣ не вступатисѣ въ нашъ ¹⁰ монастырь.

Різночитання

«Вестник ЮЗ и ЗР»: 1 *я* і *а* передаються через *я*; 2 великий; 3 *є* передається через *є*; 5 Сомниці; 6 борть; 7 Уль; 8 Витебскомъ; 9 церковь; 10 нашъ; 11 село; 12 ни кому; 13 нашого; 14 Островьского; 15 кунци; 16 будетъ; 17 досмотреть; 18 старцы; 19 которые.

«Акты ЗР»: 1 *я* і *а* передаються через *я*; 3 *є* передається через *є*; 4 нашемъ; 9 церковь.

77. Вітовт, великий князь литовський, визначає правові стосунки між містами Полоцьком та Ригою

6 березня 1399 р.

Текст опублікований в «Собрании г. г. и д.», ч. II, 1819, стор. 15, № 14; в «Русско-ливонских актах», стор. 94—95; І. Сахаровим у «Палеограф. снимках», т. XV, № 18.

Описана І. Срезневським в «Др. п. р. п. и яз.», 1863, стор. 131—132, 1882, стовп. 288—289; О. Востоковим в «Описании», стор. 63; П. Кеппеню у «Списку», стор. 72—73, № 90.

Подається за виданням «Собрания г. г. и д.».

Кілька копій зберігається у відділі рукописів Державної бібліотеки СРСР ім. В. І. Леніна, ф. Румянцева, № 256, папка № 45, од. зб. 27, 28 та 69, копія XIX ст. — в Ленінградському відділенні архіву АН СРСР, ф. 216, оп. 1, № 39, арк. 258, а також у Центральному державному архіві старих актів СРСР у Москві, ф. 159, № 599.

Першу копію (27) використано для фотокопії в цьому виданні. Копії 28-а, 69-а подаються в розділі різночитань. При копії 28-ій, поруч з текстом слов'янського оригіналу, подано переклад німецькою мовою, а копія 69-а супроводжується таким текстом: «Подлинник сей грамоте, писанный в 1396 году, на пергаминах, с привѣсью восковой, вовсе не примѣтной печати, сообщенъ уніатскаго Борисоглѣбскаго, вблизи Полоцка находящагося, монастыря Архимандритомъ тамошнимъ Езуитом, у коихъ теперь хранится...».

Мы Великий ¹ Кнѣзь ² Витовтъ дали есмо ³ сию ⁴ грамоту ⁵ Бургимистру ⁶ Ризскому ⁷ Никтиборкгу ⁸ и всѣмъ Нѣмцемъ ⁹ купцемъ ¹⁰ Ризскимъ ¹¹ и инымъ ¹² всѣмъ ¹³, штожь ¹⁴ оу Полоцку Полочаномъ ¹⁵ добрымъ ¹⁶ людемъ ¹⁷, цѣловати крѣсть на томъ ¹⁸, што имъ чинить ¹⁹ Нѣмцемъ ²⁰ все оуправду ²¹, и оу вѣсѣхъ ²², и оу торговли и во всемъ ²³ торговомъ ²⁴ дѣлѣ; а такожъ ²⁵ оу Ризѣ къ ²⁶ Полочаномъ ¹⁵ цѣловати крѣсть ²⁷ Нѣмцемъ ²⁰ добрымъ ¹⁶ людемъ ¹⁷ на томъ ¹⁸, што ²⁸ Полочаномъ ¹⁵ чинить ²⁹ все оуправду, и оу вѣсѣхъ ²², и оу торговли и во всемъ торговомъ ²⁴ дѣлѣ. А рубежа ³⁰ не чити промежи себе ³¹ на обѣ сторонѣ, ни Нѣмцемъ ²⁰, а ни Полочаномъ ¹⁵, знати истцю истца ³². А на то на все дали есмо ³ сию ³³ грамоту ⁵ и печать ³⁴ свою велѣли ³⁵ привѣсити. А псана ³⁶ оу Полоцку ³⁷, оу четвергъ ³⁸ четвертоѣ ³⁹ недли поста, Марта оу шестын днь ⁴⁰, по Божьемъ ⁴¹ нароченьи вышло лѣтъ тысяча ⁴² и четыриста ⁴³ без ѿдного ⁴⁴ лѣта. Сам.

Різночитання

І. Срезневський й, «Др. п. р. п. и яз.»: 3 е(с)мо, розділові знаки не збігаються з нашим виданням; 5 грамо(т); 7 Ризко(му); 8 Никтиборк(г); 9 Нѣмце(м); 10 купце(м); 11 Ризски(м); 12 Після слова инымъ пропущено включно до привѣсити; 36 а пса(н); 37 Полоцьку; 41 божье(м); 42 лѣ(т). тиса(ч); 43 чєтыри ста; 44 ѿдин(ъ).

Копія 28-а; 1 великій; 2 Титли розкриті без застережень; 3 есмы, розділові знаки не збігаються з нашим виданням; 4 сню; 6 бургамистру; 8 никтиборту; 9 нѣмцамъ; 10 купцамъ; 14 что есть; 15 полочаномъ; 17 людамъ; 21 ужавду; 25 тако есть; 26 и; 28 что; 29 чинит; 30 рубежа; 31 себѣ; 32 истцу истца; 33 сню; 34 печать; 35 велели; 38 четверть; 39 четвертой; 41 божемъ; 44 одинаго.

Копія 69-а; 1 великий; 3 Розділові знаки не збігаються з нашим виданням; 5 грамо(т); 7 ризско(м); 8 никтибор(г); 9 нѣмце(м); 10 купце(м); 11 ризски(м); 13 всѣ(м); 14 што(ш); 15 полочано(м); 16 добры(м); 18 то(м); 19 чини(т); 20 нѣмце(м); 22 вѣсѣ(х); 23 все(м); 24 торгово(м); 25 тако(ш); 26 к; 27 крѣсть; 29 чини(т); 30 рубежа; 32 истца; 34 печѣ(т); 36 пса(н); 40 Замість днь написано над рядком дню; 41 божье(м); 42 лѣ(т) тиса(ч); 43 чєтыри ста; 44 ѿдино(т).

78. Вішовт, великий князь литовський, дарує віленським каноникам Березинську землю, що лежить між Стрїшиним та Рогачевим

3 квітня 1399 р.

Текст опублікований в «Актах ЗР», 1846, т. I, № 15, стор. 28; у «Вестн. Европы», стор. 144—145—159 (літографія); Й. Лелевелем у праці «Księgi», стор. 67; Я. Головацьким у «Памятниках», 1865, № 16, стор. 197; 1867, № 16, стор. 17.

Описана в «Актах ЗР», у розділі «Примечания», стор. 8; у «Вестн. Европы» та А. Прохаскою в праці «Codex», стор. 58; О. Востоковим в «Описании», стор. 124, № 8.

В основу цього видання взято публікацію Я. Головацького.

Копія XIX ст. зберігається в рукописному відділі Державної бібліотеки СРСР ім. В. І. Леніна, ф. Румянцева, № 256, папка № 70—72, арк. 7; друга копія — в Ленінградському відділенні архіву АН СРСР, ф. 216, оп. 1, № 39, арк. 256.

Мы великий¹ кнзь Витовтъ², даемъ вѣданье⁴ всѣмъ, кто⁵ на сѣй⁶ листъ узорить, или слышитъ⁷, дали есмо землю, кановникомъ⁸ Виленскимъ⁹ на има Березинская¹⁰, къ¹¹ Стрѣшинѹ, што были есмо дали¹²

кнзю¹³ Юрью¹⁴, Толочкѹ¹⁵ ѿ(т) Рогачева¹⁶. ѿ(т) Тоима¹⁷, а в¹⁸ тѹ землю пер-
вописанѹю не оустѹпатиса никому¹⁹, ани²⁰ Рогачевцемъ²¹, ани²⁰ иному²⁰
комѹ, нижь держатъ²², кановникомъ Виленскимъ, к¹¹ Стрѣшин(ѹ)²³
вѣчно, непорюшно никимже²⁴, а на то все дали есмо на крѣпость сеи листъ
и печать²⁵ свою велѣли привѣсити, а псанъ²⁶ оу Троцѣх²⁷ оу четвергъ²⁸
по велицѣ дни, подѣ лѣты по рож(с)твѣ²⁹ Гни³⁰ + ā и ģ ста, и деватъ³¹ де-
сатъ³² и деватъ³¹. Монивидъ³³.

Різничитання

«Акты ЗР»: 1 Розділові знаки не збігаються з нашим виданням;
8 кановнико(м); 9 виленски(м); 10 березынская; 12 дала [?]; 14 Юрь(ю);
15 о? толочку; 17 ѿ(т) тоима; 19 ни кому; 21 рогачевце(м); 22 держа(т); 23 ж
стрѣши(н); 24 никим же; 26 пса(н); 27 троцѣ(х); 29 рожтвѣ; 30 гни; 31 дева(т);
32 дес(т); 33 Монви(д).

«Вестн. Европы»: 5 Замість ком всюди стоять крапки; 6 сей; 10 бере-
зынская; 17 ѿ(т)тойма; 19 ни кому; 20 а ни; 21 рогачевцемъ; 23 Після
слова Виленскимъ пропущено к Стрѣшин(ѹ) вѣчно, непорюшно никимже;
29 рожствѣ; 30 гдни; 31 девать; 32 десать.

Копія XIX ст.: 1 Великій; 2 Витолтъ; 4 вѣданѣ; 7 узозреть и вслы-
шить; 10 а передается через я; 11 и; 13 Гитли розкриті без застережень;
16 Рогачова; 17 отойма; 18 въ; 21 Рогачевцомъ; 22 нѣтъ держати Канони-
комъ; 25 печать; 27 Троцѣхъ; 28 Четверъ; 29 Рожества; 32 тысяча и триста
и девяdesять и девять; 33 нема: Мониви(д).

79. Владислав, король польський, дарує село Надієво з присілкою
Кропивники своєму слугі Ходку Чемеревичу

1 жовтня 1399 р.

Текст опублікований в «Arch. Sang.», т. I, № 22, стор. 22; В. Розовим в «Южнор. гр.»,
«Укр. гр.», № 32, стор. 58—59.

Текст і дата взяті з видання В. Розова. В «Arch. Sang.» вона датується 13 жовтня
1399 р.

Оригінал зберігається в Arch., А. S. № 43.

Приклади з грамоти використано в таких мовознавчих дослідженнях: Л. Г у м е ц ь -
к а, «Втор. спол.», «Перв. прийм.», «Функції», «Мовознавство», № 10, «Словотв. сист. числ.»;
С. Б е в з е н к о, «Нариси», «З істор. коментар.»; М. А н т о ш и н, «Закарп. гр.»; Я. С п р и н -
ч а к, ВЯ, 1956, № 6; Ф. М е д в е д е в, «Труди», та ін.

Во йма б(ж)ье ста(н) ¹ Мы Владиславъ б(ж)ье мл(с)ти. коро(л). пол(с)-
кй ². литов(с)кй. й рускй. йны(х) ³. многи(х). земля. г(с)дрь чинимы ⁴. знае-
мо. симъ нашимъ. листомъ кто ко(л). на(н) ⁵ возри(т). йли па(к). оуслыши(т).

аже слуга нашъ. верный па(н) ходко. чемереви(ч). послужи(л). на(м). верне. мы възрѣвши. на его верну. службу. ѿ хотаче по нѣмъ. аж бы ⁶ намъ. вернѣй. псслужи(л). ѿ нашимъ. дѣтемъ. его дѣти. ѿ его щаткове. дали есмо ѿ даемъ. неше село. надѣво. ѿ с ⁷ п(р)иселкомъ. ѿсь кропивники. ѿ со всѣмъ правомъ. слѣсомъ. ѿ с дубровами. с полемъ. с бортми. ѿ съ сѣножатми. ѿ с рѣками. со всѣмъ. оужиткомъ. како к нему. ѿз вѣку. прислушало. старыми границами а то даемъ тако. на вѣку вѣкомъ. ему и его дѣтемъ. ѿ его щатку. не ймаеть. ѿ(т) нихъ то ѿтойти. некоторымъ вереманемъ. а ис того ймають. намъ. служи(т). ѿ нашимъ. намѣсткомъ. ѿнъ ѿ его дѣти. ѿ его. щаткове копиемъ. а шестью стрѣлцевъ. гдѣ коли намъ. будетъ надобно. к нашей. по-трѣбѣ. тежъ то йзvoli(л). есмы ему. аж бы ⁶ его. аж бы ⁶ коли. нѣкотораѣ. пригода ему. ста(л) ⁸. тогда йма то село замѣни(т). продати. тако доброму. ако ѿ самъ што бы ⁹ моглъ. намъ с того. службу. написаную. служи(т). во всѣхъ. нашихъ. пригодахъ. не ѿмешкаѣ. ѿ тому. на крѣпость. печать. нашу. казели есмы. привѣси(т). во лвовѣ в днѣ покрова. бѣи ¹⁰. под лѣты. розтѣва ¹¹. хва. тисача лѣтъ. деваносто. девато(г). лѣ(т) ¹². а свѣдкове на то. панъ хрщень. судомирскѣй. панъ. збыгнѣвъ. маршалко. панъ. гнѣвошь. подкоморѣй. панъ. пашко скотницкѣй. панъ. бѣнко. старосто галицкѣй. панъ. пашко. мазовески. панъ. мичко. кухмистръ. возжикъ. йныхъ ³. много было при томъ. добрыхъ. людей. поланъ. ѿ руси. а писаль. писарь. малохѣй. королевымъ гриказомъ.

Різничитання

«Arch. Sang.»: 1 стаи, крапки і надрядкові знаки не відбиті; 2 польски[й], [й] е у всіх прикметниках даного тексту; 3 [и] інших; 4 чинимъ; 5 или; 6 ажбы; 7 и; 8 стала; 9 штобы; 10 бо[городы]ци; 11 роз[с]тѣва; 12 лѣт[а].

80. Львівський воевода Мацина свідчить про купівлю паном Кюсом у Хоѣора Шидловського села Шидлова і дворища Жаворонковича

1400 р.

Текст опублікований в «Актах ЮЗР», 1863, т. I, № 6, стор. 3; Я. Головацьким у «Пам'ятниках», 1835, № 20, стор. 199, 1867, № 20, стор. 19—20; О. Смирновим у «Сборнике», № 77, стор. 74—75; П. Житецьким в «Унив. изв.», № 12, стор. 60—61, в «Очерке», стор. 356; О. Соболевським, С. Пташицьким у «Палеограф. снимках», № 29; А. Кримським в «Укр. грам.», стор. 420ф; В. Розовим в «Южнор. гр.», «Укр. гр.», № 33, стор. 60.

Рукописна копія, зроблена Д. Зубрицьким, зберігається в архіві Ленінградського відділення Інституту історії АН СРСР, ф. К, 57, од. зб. 5, а також в Ленінградському відділенні архіву АН СРСР, ф. 216, оп. 1, № 39, арк. 261, оригінал—в Ossolineum, «Inwentarz dyplomatów», № 9.

Грамота описана І. Срезневським у «Др. п. р. п. и яз.», 1863, стор. 277, 1882, стовп. 297; у «Протоколах», стор. 212.

Текст публікується за виданням В. Розова. Фотокопію взято з публікації О. Соболевського, С. Пташицького. (Див. фотокопію № 1 на стор. 145.)

Приклади з грамоти зустрічаються в таких мовознавчих дослідженнях: І. Свенціцький, «Нариси»; Л. Гумецька, «Перв. прийм.», «Втор. прийм.», «Функції».

«Мовознавство», № 10, «Словотв. присл.»; Ф. Медведєв, «Труди»; Я. Спринчак, ВЯ, 1956, № 6; А. Кримський, «Укр. грам.»; Л. Коломієць, «О фразеол. соч.».

Во йма³⁴ оца¹ і сна¹ і стго дха. а се іа пань мащина. воєвода Ілвовь-
ский². освѣдчаю ть³. тымъ листомъ. каждому⁴ доброму. передь кымъ коли
буде. тьтъ⁵ листь чтюнь. аже' пришедъ. предь наше обличье. на йма хо-
доро⁶. шидловоский⁷. своєю доброю волью⁸. здоровымъ животомъ. ни-
чимъ⁹ не принужень. и¹⁰ продалъ пану ключови. свою дѣднину^{10а}. на йма
шидловъ. а к¹¹ тому дворище жаворонковича. ть есть¹² продалъ за л. копь.
рускихъ. безо дву копу¹³. и за кунь¹⁴. пану ключови. на вѣкы. и дѣтьмъ
ѣго. ѣ его¹⁵ прирожнымъ послѣдкомъ. а¹⁶ тако продалъ. іако самъ дер-
жалъ¹⁷. и с¹⁸ нивами. и сѣножатми. ѣ ставы. и со лѣсы. ѣ з¹⁹ дубровами. ѣ
с пасиками. со всѣми границами. ѣ вложь²⁰. ѣ пуперекъ²¹. того Існого се-
ла. ѣ дворища того. жаворонковича. а панъ ключъ имаєть²² того Існого села.
шидлова. оуживати. ѣ дворища того. жаворонковича²³. на вѣкы. и дѣти ѣго.
а на ть²⁴ свѣдци. пано Ашко мазовшанинь. пано мичко, куликовскый²⁵.
михаль²⁶ жильховскый²⁷. во ѣть Ілвовскый кундрать. миколаѣ²⁸. милаха
лабанеского²⁹ снѣ. баграмъ соцкы ѣ. а на потверженьѣ. приложилъ тому³⁰
листу. свою печать. пано мащина. а писанъ листь. во лвовѣ. по бжь ѣмъ³¹
наржний³² ...а.. лѣ[т]³³. д. ста лѣ[т]³³ .:

Різничтання

«Акты ЮЗР»: 1 Отца; 2 Илвовский, *крапки і надрядкові знаки у виданні не відображені*; 4 кождому; 6 ходоръ; 7 Шидловский; 8 волею; 10 и *пропущене*; 10а дѣдину; 11 къ; 12 тоєсть; 13 купу; 15 его; 16 а; 17 держяль; 18 съ; 19 зъ; 21 уперекъ; 21 Жаворонковича; 24 то; 25 Куликовскый; 26 Михаилъ; 28 Миколать; 29 Чабанеского; 30 къ тому; 31 Божымъ; 32 нароченіи; 33 лѣтъ.

Я. Головацький, «Памятники»: 1 ω(т)ца; 2 *Крапки у виданні не відображені*; 10а дѣдину.

«Унив. изв.»: 1 ω(т)ца; 2 *Крапки і надрядкові знаки у виданні не відображені*; 5 будетъ тьи; 10 й; 11 къ; 13 безъ одвукупу; 14 закупъ; 15 его, него; 16 а; 19 із; 21 у перекъ; 22 имаєть; 24 то; 27 Жильховскы; 32 нароченни; 33 лѣтъ.

О. Смирнов, «Сборник»: 2 *Крапки і надрядкові знаки не відображені*; 5 будетъ тьи; 10 й; 10а дѣдину; 11 къ; 13 безъ одвукупу; 14 закупъ; 16 а; 20 въ доложъ; 21 у перекъ; 22 имаєть; 24 то; 27 Жильховскы; 32 нароченни.

Копія Д. Зубрицького: 3 освѣдчають; 4 кождому; 8 волѣю; 9 ни чимъ; 10 и *пропущене*; 12 то єсть; 13 безъ одвукупу; 15 его. него; 21 и оуперекъ; 24 то; 26 Михаль; 28 Миколать; 29 Чабанеского; 31 б[о]жымъ...

В С П А К О Ч И Е И К И Т О А Х А . А Л Е В И П О Ч Е М У П Е Р Е А Д И Т Ъ М А Ч У П И Н А . В О Д В О Р А Т А В О К А З Е М Ы И
Т Ъ М А З И С Т В Е К О Н Ф О М У П Р Е Д А К Ц И Я М А Ч У П И Н А . В О Д В О Р А Т А В О К А З Е М Ы И О Д Е Ж И М А Ч И Т
А К Е П Р И Ш Т А З П Р А Д В А Ш Е Б Е И Ч Ъ С Е П А М А Х О Р Р О Ш И Д О В Р Е З Ы И . С В О Б О Д О Т О Л О Т О Т Ъ .
Б А Р О В Ъ П А Р Т И В О Т О М А П И Ч А В Е И П Р И С Т В О Р Е П Р О Ф А Л Т П А Н У К И Л И С О Ж И В О Т О Т О В О Д А В О
П А М А Ш И Л А В З А К О М У Д О Р И Т Ъ Б Р О Н К О В И Ч А Т А С Т А П А Р Ф А В Ъ А . А К О Н Ъ Ф И К И Т И К
Б Е Т О Р У К О Н У И К И К И Ъ П И Т У Л О С И Н П А Р Т К И Н А Т Ъ И Т О Р П Р И Л А З И Т Ъ М А Ч У П И Н У
М Ъ П Р О Ф А Л Т И С О С А М А Ф Р А С А Ъ И С И В А Т О П Н Е Д Н О Ж А Т М И С Т В Ъ И В О Д В О Р А Т А В О К А З Е М Ы И
Б Р Е С К А С И К А М П С О С Я М И Ф А М И Ц А М И . В О Д О М О Т И П Р Е С И Б Т О Р Е Т О М Е К И С Т Ъ С Т Ъ И . С Л Т К О
П Р Е Д В О Р О М И В И Ч А Л П А М Ъ К А С Е М М А К Т Ъ Т О Г И С О С Т А . И М И Р Л А С О У М Н О В Т Ъ И Д А В О Р А Ш И Ч А
Т Ъ С А Х О Р А К И Ч И Ч А . П О Е Т И С И И П Е Т Р О Т О А М А Т А К Е А Ч И П А М А Ш И С О М А Ч О В И М И Ч А
В Е Р И С О В Е Ш И М И Х А Л И К А Х О В И С И . В И Т Ъ А В Е К И Т И С У Н Г Р А Т Ъ М И Н О С И Т . М И Л А Х А Л И К А Н Е С И Т
С Ъ . Б А Т Р А М Ъ С Ф И Ч Ъ А К А О Т Ъ Р Е Н Е М Ъ П Р И Л О Ж А Т О М У А Р Т У С В О И Ч Т В Ъ П А М О К А Ч И Н А . Н Е С И Т
И Ч И С Т Ъ В Е Л Е В О Т О С Т Ъ М О В А Р М Ъ Н И Р А Т Ъ . С С Т А А Т Ъ .

С Е Р Ъ П И Н Д И К Е Ф Р Ъ П Ц Р Ч Е В О В Е С И . М Р А В Ъ Е Т Ъ М Е Н Ъ У И М Ъ С У Б И М И М И
А С К О М Ъ Д И К Е Л О Б У Р О . Л И К О В Ъ С Е М Ъ Ю В О В Ъ С И М П Р Е М Ъ П О У С Р Т И М Р О . Р П А В К И
И Т О . К О Р А В И Т О В О М . В И С И Д О М И . В И Д Ъ С Ъ С И С И А Р Е В Ъ М И Ч И М И Т О . С О С О
Р А Р О С И . В О Р . С А Д Ъ . П А С Ъ С О . В И С У Р У Ъ П И М И Т . К Е К У Ч И Т И М И С Т И М
И С Т О Р Ъ М Ъ . В Е Р Е Н И М Ъ . В Е З О М Е М Ъ В Е К Х И М П И Ч И . П И С Т И М Е С И М П И С Т .
И М Е Ю М Ч И М П Е Л Ъ . П Р И В Е М О С О М О . О У В Е К Т Ъ О У П Р К Ъ . М Е М И . С О Р О П И Т И М Р Ъ
П О Р О З И Т Ъ . А Ъ В О У Р А М О М О У И С И Д . С И О . И Б Р Т А М И X . В А . П О Ч Е М О В И С И М Ъ .
С У М Б Е Р О М И С А В . Л Ъ В Ъ . В О Т Ъ Р И С О П . Т Ъ И .

А. Кримський, «Укр. грам.»: 1 Оітьца; 2 Крапки і надрядкові знаки не відображені; 17 держяль; 21 у перекъ.

П. Житецький, «Очерк»: 1 ѿ(т)ца, інші титла розкриті без застережень; 5 тьи; 10 ѿ; 10а дѣдину; 11 къ; 12 кєсть; 13 без одвукупу; 14 и закупъ; 15 ѿго; 19 із; 20 і въ доложъ; 21 і у перекъ; 22 имаєть; 24 го; 27 Жильховскы; 34 ѧ передається через я, надрядкові знаки відсутні.

81. Князь Олександр Патрикєвич Стародубський (на Чернігівщині) присягає на вірність польському королеві Владиславу

1400 р.

Текст опублікований в «Актах ЗР», 1846, т. I, № 17, стор. 28—29; Я. Головацьким у «Памятниках», 1865, № 21, стор. 200, 1867, № 21, стор. 20; А. Кримським в «Укр. грам.», стор. 507; О. Соболевським, С. Пташицьким у «Палеограф. снимках», № 48; В. Розовим у «Южнор. гр.», «Укр. гр.», № 24, стор. 61—62.

Описана А. Прохаскою у праці «Codex», стор. 71; О. Соболевським у ЖМНПр., стор. 74. Див. також: К. Стадницький, «Суповіє Gedymіпа», стор. 40; «Протоколь», стор. 232.

Приклади з грамоти використано в таких мовознавчих дослідженнях: І. Свєпцїцький, «Нариси»; М. Антошин, «Закарп. гр.»; Л. Гумецька, «Втор. спол.», «Мсознавство», № 10, «Словотв. сист. числ.»; Л. Коломієць, «О фразеол. соч.»; С. Бєвзєнко, «Нариси»; Ф. Медведєв, «Труди», та ін.

Подається за виданням В. Розова. Фотокопію взято з праці О. Соболевського, С. Пташицького. (Див. фотокопію № 2 на стор. 145.)

Оригінал грамоти зберігається в рукописному відділі Державної публічної бібліотеки ім. М. Салтикова-Щєдрїна, ф. «Западнорусские акты», № 2.

Се азъ. кна(з)¹. александръ.² патрикѣви(ч).³ стародуб(с)ки⁴ знамени(т).⁵ чинимы. симъ нашимъ листомъ. аже слюбую. ѿ слюби(л)⁶ есми⁷ ѿ цѣлова(л)⁸ есми⁷ крестъ. по⁹ смерти. на(ш)го¹¹. го(с)дра¹². великого. кна(з)¹³. витовта. не¹⁴ ѿскати ми. ѿныхъ. господаревъ. мимо наше(г)¹¹. милого. господара. крола¹⁶. влодислава. пол(с)кого. ѿ¹⁷ коруны. пол(с)коѣ. не¹⁸ ѿ(т)лучити ми са еѣ. некоторымъ¹⁹. веременемъ. безо лсти. ѿ без²⁰ хитрости. на крѣпость. сему наше(м)²¹ листу. нашу^{21а} печѣ(т)²². привѣсили есмо. оув озера.²³ оу круды. межи. городна. ѿ мере(ч)²⁴ по розтвѣ²⁵ х(с)вѣ²⁶, оу пѣтокъ. оу канунъ. стго.²⁷ ѿбрѣзаниѣ²⁸. хва²⁹. по нароженьѣ. сна.³⁰ божьего тисачъ³¹. лѣтъ. ѿ чотыри. ста³². лѣтъ: —

Різничитання

А. Кримський, «Укр. грам.»: 1 княз[ь]; 5 знаменит[о]; 6 слюбил[ь]; 8 цѣловал[ь]; 9 Розділові знаки не збігаються з нашим виданням; 11 наш[е]го; 12 го[л]с[л]уд[а]ря; 13 ки[я]зя; 16 кроля; 17 и; 18 и не; 21 нашем[у]; 21 а нашу; 22 печат[ь]; 23 оу возера; 24 Мереч; 26 Х[ри]ст[о]вѣ; 28 обрѣзання; 29 Х[ри]ст[о]ва.

Я. Головацький, «Памятники»: 1 князь; 2 Александръ; 3 Патрикѣвичъ; 4 Стародубскій; 5 знаменито; 6 слюбилъ; 7 есмы; 8 цѣловаль; 9 Розділові знаки не збігаються з нашим виданням; 11 нашего; 12 господаря; 13 княза; 14 не; 17 и; 18 и не; 19 нѣкоторымъ; 20 безъ; 21 нашему; 22 печать; 23 оу-въ озера; 24 Меречь; 25 Розствѣ; 26 Христовѣ; 27 св.; 28 Обрѣзаніа; 29 Христова; 30 Сына; 31 тисача.

«Акты ЗР»: 1 а передається через я; 2 Александръ; 3 Титла і скорочення розкриті без застережень; 4 Стародубскій; 5 знаменито; 7 есмы; 14 на; 20 безъ; 21 нашему; 24 Меречь; 25 Розствѣ; 28 Обрѣзанія; 31 тисяча; 32 чотыриста.

82. *Ивацко, син молдавського воєводи Петра, і пан Вілча ручаються Владиславу, королю польському, за Романа*

1400 р.

Текст опублікований Е. Калужняцьким у праці «Documente», № DCXLVIII, стор. 819—820; В. Уляницьким в «Матеріалах», № 12, стор. 12, звідки передруковується і в цьому виданні.

Оригінал зберігається в А. Г., sign. 5327.

Приклади грамоти зустрічаються в праці В. Ярошенка, «Укр. мова молд. гр.», та ін.

Я¹ Ивацко сынъ² Петровъ, дѣдичъ³ Валаски и панъ⁴ Вилча, поручаемъ и выручили есмо оу нашего господаря, оу велебного кроля Полско-го⁵ Романа, и слюбуемъ и слюбили есмо за Романа аже имаеть⁶ Романъ служити нашему гсдрю⁷ кролю Владиславу Полскому⁸, и корунѣ Полской⁹, и зеренъ быти безо лсти и без хитрости, а того натсва¹⁰ Романъ не имаеть оуспоминать¹¹, а ни¹² жяловати ни пред¹³ однимъ чоловѣкомъ, а ни¹² на князь Швитригай¹⁴ не имаеть жяловати, пак¹⁵ ли бы Романъ почял¹⁶ и жяловаль пред¹³ кимъ того нятства, а любо на князъ¹⁷ Швитригайла, тогда мы имаева того нсного Романа опячь¹⁸ поставити, и дати в¹⁹ руцѣ нашему милому гсдрю⁷ кролю Полскому²⁰, и на крѣпость сему листу наши печяти привѣсили есмо в¹⁹ городѣ Берестыи под²¹ лѣты Розства Хрва²² тисача лѣтъ и чотыриста.

Різничатання

Е. Калужняцький, «Documente»: 1 я передається через а, розділові знаки не відповідають нашому виданню; 2 сь|нъ; 3 дѣдич|ъ; 4 пан|ъ; 5 Польского; 6 имаеть; 7 г|ол|спод|арю; 8 Пол|ь|скому; 9 Пол|ь|ской; 10 натства; 11 оуспоминат|и|; 12 ани; 13 пред|ъ; 14 княза Швитригай|ла; 15 Пак|ъ; 16 почал|ъ; 17 княза; 18 опячь; 19 в|ъ; 20 Пол|ь|скому; 21 под|ъ; 22 Христо|ва.

83. *Ивашко, син молдавського воеводи Петра, присягає на вірність
королеві Владиславу і князеві Вітовту*

1400 р.

Текст опублікований Е. Калужняцьким у праці «Documente», № DCXLIX; В. Ульяницьким у «Матеріалах», № 13, стор. 11—12, звідки передруковується і в цьому виданні. Приклади з грамоти зустрічаються в праці В. Ярошенка, «Укр. мова молд. гр.», та ін.

Я ¹ Ивашко снъ ² Петра воеводи. дѣдич ³ земли Валаскоѣ знаемо чиню симъ листомъ, аже велебный гсдръ Владиславъ и з ⁴ Божьей ⁵ млсти кроль Полски и велебный княз ⁶ Витовтъ Литовски ⁷ смиловалис ⁸ надо мною ⁹. приняли суть мене собѣ слугою. тогда я слубою ¹⁰ имъ веренъ быти и служит ¹¹ на всѣхъ мѣстехъ ¹² безо лсти без ¹³ хитрости. также коли ми Бгъ поможетъ ¹⁴ ку моеи отчинѣ ¹⁵. буду господаремъ и воеводою оу земли Валаскои. ¹⁶ слубую и сен листъ на себе даю. аже хочю тымъ лепѣи служит ¹⁷ нашему милому гсдру кролю Полкому ¹⁸ преженаписаному ¹⁹. и велебному княз ²⁰ Витовту. и корунѣ Полской ²¹ веренъ быти со всѣми моими бояры Валаскими. и со всею землею Валаскою при них ²² и зоста ²³ на вѣки. противу ихъ не быти никоторымъ веременемъ. мимо ихъ иныхъ ²⁴ господаревъ не искати безо лсти и безъ ²⁵ хитрости; также хочю отступит ²⁶ нашему гсдру кролю Полскому ²⁷ тоѣ земли Шепинскоѣ ²⁸. и тыхъ городъ ²⁹ што суть в ³⁰ неи по старую границу, а тежъ штожъ мои отецъ ³¹. Петръ воевода позычил ³² пѣнязи моему милому гсдру кролю Полкому ³³. и тыхъ ся отступаю ³⁴. и листы хочю тыи вротит ³⁵. и на крѣпость сему моему листу печать мою привѣсили есмо в ³⁶ городѣ Берестыю оу четвергъ въ ³⁷ днь ³⁸ изачатья ³⁹ Матки Бжъеи под ⁴⁰ лѣты Розства Хсва ⁴¹ тысяча лѣтъ и чотыриста лѣтъ. и на то на все слубили. есмо. цѣловаль ⁴² крестъ с ⁴³ паномъ Вилчею и печать Вилчина привѣшена съ ⁴⁴ моею, а хочю голдовати подлугъ крестьянского права.

Різночитання

Е. Калужняцький, «Documente»: 1 я передається через а; 2 Типли розкриті без застережень; 3 дѣдич[ь], розділові знаки не відповідають нашому виданню; 4 из[ь]; 5 божьей; 6 княз[ь]; 7 Литов[ь]ски; 8 смиловали с[а]; 9 мною [и]; 10 слубую; 11 служити, 12 мѣстех[ь]; 13 [и] без[ь]; 14 поможет[ь]; 15 отчинѣ[и]; 16 и в кінці слів після голосної передається через й; 17 служити; 18 Пол[ь]скому; 19 преже написаному; 20 княз[ю]; 21 Пол[ь]ской; 22 них[ь]; 23 зоста[ти]; 24 иных[ь]; 25 без[ь]; 26 отступити; 27 крол[ю]; Пол[ь]скому; 28 Шепин[ь]скои; 29 городовъ; 30 в[ь]; 31 отецъ; 32 позычил[ь]; 33 Пол[ь]скому; 34 отступаю; 35 вронити; 36 д[ь]нь; 37 зачат[ь]я; 38 под[ь], 39 Христова; 40 [и] цѣловал[и]; 41 с[ь].

84. Пашко Обухович дарує землю Лаврашевському монастиреві

XIV ст.

Текст опублікований в «Актах ЮЗР», 1865, т. II, стор. 103, № 64. II, звідки передруковується і в цьому виданні.

Рукописна копія XIX ст. зберігається у відділі рукописів Державної бібліотеки СРСР ім. В. І. Леніна, ф. Румянцева, № 256, папка № 70—72, арк. 108, оригінал — у В. Сз., Е. р., № 2097, арк. 26. Характеризується О. Востоковим в «Описании», стор. 125; Є. Карським у «Сл. кирилл. палеограф.», стор. 55.

Во имя Отца и Сына и Святого Духа. Се азъ Пашко Обуховичъ, тивуна Унегневицкаго сынъ, погадавши есми съ своею братією ¹, съ тивуномъ Негневицкымъ Гринемъ а съ ² братомъ своимъ Михаиломъ, а съ ² дѣтми ³ своими съ Семеемъ а съ ² Панкомъ, записалъ есми на пречистое домъ къ ⁴, Лаврашеву монастырю сѣнжати двѣ около нивы нашае подъ перевѣсіемъ ⁵, вѣчно і ⁶ непорушно. А при томъ былъ Тивунъ Негневицкый ⁷ Гринко ⁸, а братъ мой Михайло, а дѣти мои Сенько и Панько а Онтонъ Ефремовичъ, а папи Миткозое люди: Василь ⁹ а Степанъ Жибуничъ а Ондронъ Комаровичъ.

Різночитання

Рукописна копія: 1 братією; 2 съ; 3 дѣтми; 4 къ; 5 перевѣсіемъ; 6 и; 7 Негневицкы; 8 Гринъ; 9 василь.

85. Лук'ян Шуба з своєю дружиною Василисою дарує Лаврашевському монастиреві сім'ю Крѣчу з майном

XIV ст.

Текст надрукований в «Актах ЮЗР», 1865, т. II, стор. 103, № 64. I, звідки передруковується і в цьому виданні.

Рукописна копія XIX ст. зберігається в рукописному відділі Державної бібліотеки СРСР ім. В. І. Леніна, ф. Румянцева № 256, папка № 70—72, арк. 106—106 зв., оригінал — у В. Сз., Е. р., № 2097, арк. 140 зв. Грамота характеризується О. Востоковим в «Описании», стор. 125; Є. Карським у «Сл. кирилл. палеограф.», стор. 55.

Во имя Стца и Сына и Святого Духа. Се я рабъ Божій ¹ Лук'янь Шуба и съ своею женою Василисою и ² съ своими ³ дѣтми Петромъ и ⁴ Федкомъ, и своего цѣлаго разума, отходя сего свѣта записалъ есмь къ ⁵ пречистой ⁶ Богоматери нѣ ⁵ Лаврашову монастырю челоуѣка на имя Крѣчу и ⁷ дѣти его и землю и со всеми уходы, а дали есмо вѣчно.— А при томъ ⁸ былъ: архимандритъ Никита Лаврашовскый, отецъ нашъ духовный ⁹, и старци на имя Восьянь а Макарей и иншии ¹⁰ старци; а добрыхъ людей было стороннихъ: пани Волкова ¹¹ Гавсовича жена Фетина съ ¹² своимъ сыномъ Яцкомъ, а панъ Василей Протасовичъ, а Офонасъ сотникъ. А хто сіе ¹³ порушить нашо приданіе, што есмо придали къ пречистой ⁶ Богоматери, разсудиться со мною предъ Богомъ. А писалъ панъ ¹⁴ Николскый ¹⁵ Панкратей.

Різночитання

Рукописна копія: 1 Божий; 2 Розділові знаки не збігаються з нашим виданням; 3 съсвоими; 4 а; 5 к; 6 пречисто; 7 й; 8 прітомъ; 9 духовны; 10 иншии; 11 Волк'ваа; 12 и съ; 13 сие; 14 попь; 15 Никольскый.

ПОКАЖЧИК СЛОВОФОРМ АПЕЛЯТИВНОЇ ЛЕКСИКИ

- а : 11*, 2.4, 4.8, 5.10, 6.19, 8.2, 9.10, 10.20, 11.20, 12.16, 13.3, 14.19, 15.22, 16.8, 17.4, 18.9, 20.6, 21.3, 22.13, 23.23, 24.9, 25.1, 26.1, 27.13, 28.9, 29.9, 30.6, 32.5, 33.1, 34.7, 35.1, 36.9, 37.10, 38.16, 39.5, 40.30, 41.6, 42.3, 43.8, 44.5, 45.35, 46.4, 47.7, 48.2, 49.7, 50.1, 51.8, 52.7, 53.7, 55.9, 56.2, 57.1, 58.10, 59.1, 60.7, 61.5, 62.5, 63.25, 64.7, 65.3, 66.3, 67.4, 68.2, 69.4, 70.1, 71.4, 72.8, 73.3, 74.3, 75.7, 76.9, 77.5, 78.3, 79.5, 80.2, 82.6, 83.2, 84.10, 85.7; а̇ 19.11, 57.1; ӓ 80.4; а̉ 26.1; а̊ 80.1; а̋ 17.1, 29.1, 40.1, 47.1, 51.1, 57.1, 80.1; а̌ 24.1, 43.1, 44.1, 53.1, 60.1, 62.1, 66.1, 71.1, 78.1, 80.1
- абихом 17.1; абыхомъ 8.1
 або 9.1, 10.4, 11.1, 45.19, 49.1; а̇бо 26.1; албо 49.2; ӓлбо 66.1; альбо 49.1
 абы 8.1, 10.1, 11.1, 22.1, 45.3, 47.2, 49.2, 58.2
 абыхмо 9.1, 49.1; обысмо 6.1
 абыхомъ *див.* аби́хом
 августа 9.1, 49.1, 70.1
 аж *див.* ажъ
 аже 14.8, 15.1, 23.1, 27.1, 31.2, 36.1, 58.1, 59.1, 61.1, 62.2, 64.1, 70.1, 73.1, 79.1; а̇же 80.1, 81.1, 82.1, 83.2; ажъ 66.1
 ажъ 6.1, 39.1, 40.1; аж 40.1, 49.1, 64.1, 79.3; ажъ 37.1, 58.1
 азъ *див.* я
 а̇ 68.1
 албо *див.* або
 але 12.1, 24.1, 42.1, 43.1, 45.2, 47.1, 62.1
 али 40.5, 44.1, 62.1,
 алижъ 34.1, 58.1
 аллобо *див.* або
 альбо *див.* або
 аминь 16.1, 22.2, 24.1, 25.1, 27.1, 28.2, 29.1, 36.1, 49.1, 53.1, 64.1; амин 17.1; ами(н) 13.1; а̇минь 26.1
- анафемою 25.1
 ани 37.1, 40.3, 62.1, 78.2
 антымисы 6.1
 аныне 40.1
 априла 75.1; априля 30.1
 ап(с)ла 61.1
 ап(с)ль 43.1
 ари(с)м 68.1
 артикулахъ 49.1
 артыкулы 45.1
 архирѣя 13.1
 архимандритовъ 72.1
 архима(н)дриты 68.1; архимандрыты 6.1
 архимандрить 85.1
 архіеп(с)помъ 4.1; архіеп(с)по(мъ) 4.1
 архіеп(с)пы 4.1
 асе 4.1
 ать 15.3
 а̇чнос 41.1
 аще 6.1
 ӓю 39.1
 ба̇ *див.* бога
 б̇г̇ *див.* б̇ъ
 б̇га̇ *див.* бога
 б̇гм̇ь *див.* богом̇ь
 б̇года(н)нїе 4.1
 б̇голюбезномъ 25.1
 б̇гомоле 25.1
 б̇гом̇три *див.* Богоматери
 б̇гом̇ь *див.* богом̇ь
 б̇гу, б̇г̇Ѹ̇ *див.* богу
 б̇гъ *див.* б̇ъ

* Число перед крпкою означае номер грамоти, а після крпкн — кількість прикладів у тексті.

без 8.1, 36.1, 46.1, 58.1, 59.1, 61.1, 63.2, 77.1, 81.1, 82.1, 83.1; безо 14.1, 19.2, 27.1, 41.1, 46.1, 48.1, 61.1, 62.1, 66.4, 80.1, 81.1, 82.1, 83.2; безъ 27.1, 58.1, 62.2, 63.1, 65.2, 66.4, 73.1, 83.1; без 37.2; бозо 59.1; без[ъ] 52.1
 безако(н)ни 4.1
 безмѣномъ 69.1
 белки 40.1
 берег 6.1, 68.1; берегъ 12.1
 берега 31.1, 68.1
 береги 25.1; березы 5.1
 бес *див.* без
 бжю *див.* бжьёю
 бжи *див.* бжьи
 бжию *див.* бжью
 бжимъ *див.* бжимъ
 бжиа *див.* бжиа
 бж *див.* бжьего
 бжое *див.* бжое
 бжон 25.1
 бжьё, б(ж)нѣ, б(ж)нѣ *див.* бжое
 бжьёго 44.1; бжьёго 81.1; бжьёго 42.1;
 бжого 49.2; бж 43.1; бьаго 37.1
 бжьей 43.1; бжьей 46.1; бжьей 83.1;
 бжьей 61.1
 бжьёю 27.1, 28.1; бжьёю 48.1, 66.1;
 бьёю 37.1, 40.1; бьёю 24.1; бжю 31.1, 41.1; бжю 17.1, 29.1, 72.1; бжю 6.2, 31.1, 42.1
 бжьа *див.* бжиа
 бжьи 21.1; бжи 17.1; бь 24.1, 40.1;
 бжи 55.1; б(ож)и 23.1
 бжьомъ 27.1, 28.1, 51.1, 53.1, 60.1; б-
 жьёмъ 77.1; бжомъ 29.1; бжьёмъ
 80.1; бжемъ 22.1
 бжьа, бжьа *див.* бжиа
 беспечнѣшнѣи 47.1
 библи 49.1
 билъ 6.1, 9.2
 бискупомъ 56.1
 бискуп(у)па 75.1; пискупа 27.1
 бискупова 75.1
 бискупови 56.1
 бискупову 75.1
 бискупу 75.2
 бискупъ 75.2
 бити 45.1
 благихъ 6.1
 благословениемъ 6.1; бл[аго]с[ло]в[л]еньемъ
 15.1; блг(с)вльнѣемъ 27.1
 благословенныхъ 6.1
 благословеня 6.1
 благослови 6.2
 бл[аго]с[ло]вить 15.1
 блговѣрнаго 13.1
 ближнии 10.1
 ближнимъ 10.1
 блюдите 8.1
 блюсти 34.1, 40.1
 б(г)мъ, бмъ *див.* богомъ
 бобровое 6.1
 бобровыми 6.1, 74.1
 бобры 15.2, 40.1
 бога 1.1, 5.1, 6.2; ба 12.1, 34.1; ба 4.1
 богоматери 6.1, 72.1, 85.2; бгомтри 25.1
 богомолецъ 6.2
 богомолство 5.1
 богомо(л)цо(в) 68.1
 богомъ 5.1, 33.1, 85.1; бмъ 35.1; б(г)мъ
 51.1; богомъ 1.1; б[ог]мъ 15.1; богомъ
 2.1; бгмъ 13.1; бгомъ 4.1; бомъ 32.1
 богородица 72.1
 богородицы 72.2
 богодицскихъ 15.1
 богослова 6.2
 богослову 6.1
 богоспасаемыхъ 6.1
 богоявленья 66.2
 богу 1.1; богъ 5.1; бгъ 4.1; бгу 34.1; боу 35.1
 богъ *див.* бъ
 б[ож]а 40.1
 божего 45.1; божеего 41.1; бьаго 37.1
 божеи 62.1; божееи 62.1
 божей 45.1; божой 6.2; божьей 83.1
 божею *див.* бжьёю
 божие 62.1; божие 45.1; бье 64.1
 божин, б[ож]ин *див.* бжьи
 божимъ 62.1; бжимъ 22.1; бьимъ 24.1;
 бь[ож]имъ 15.1
 божихъ 45.1

божия 1.1; бѣа 4.2; божіа 1.1, 5.1; божья
 48.1; бѣа 20.1; бжя 73.1; божья
 6.1; бѣа 24.1; божія 5.1; божіа 52.1;
 бжя 26.1
 божією *див.* бжяю
 божій 85.1
 божію 9.1; бѣю 40.1; бжю 26.1
 божница 49.1
 божницы 49.1
 божого *див.* бжяго
 божое 6.2, 49.1; бжое 68.1; бжяе 40.1,
 47.1; б(ж)яе 79.1; бжя 59.1; бжя 40.1;
 бжя 70.1; б(ж)яе 79.1
 божой *див.* бжя
 божомъ, бжяемъ *див.* бжяомъ
 божья *див.* бжя
 бжяей *див.* бжя
 бжяего *див.* бжяго
 бжяемъ *див.* бжяомъ
 бжяю *див.* бжяю
 бжя, бжя *див.* бжя
 бжо *див.* бжя
 боиша 50.1
 боле 40.1
 болницами 6.1
 болоньяемъ 53.1
 болота 75.2
 болоте 6.1
 болото 75.1
 болоты 6.2, 17.1, 27.1, 28.1, 51.1
 болше 22.1, 28.1
 болше 62.1
 большое 6.1
 бомъ *див.* богомъ
 борзо 49.1
 боронити 15.1, 41.1, 45.1, 63.1; бронити 66.1
 боронитъ 76.1
 бортикъ 22.1
 борти *див.* борти
 бортники 15.1
 бортници 15.1, 22.1
 бортную 13.1
 борт[ным]и 15.1; бортными 15.1
 бортных 15.1
 бортьми 5.1, 20.1, 27.1; борти 17.1, 79.1
 борть 76.1
 бортью 76.4
 борты 4.1
 бочки 9.1, 11.1
 бочокъ 9.1, 11.1
 бояр *див.* бояръ
 бояре 15.2, 45.2, 49.1, 66.2; бояре 1.1,
 22.1, 27.1; бояре 24.1, 47.1, 65.1
 бояры *див.* бояры
 бояры *див.* бояры
 боя(р)скимъ 4.1
 боя(р)скихъ 4.1
 бояръ 4.2; бояръ 5.1, 6.2, 9.1; бояръ
 43.1, 44.1, 55.1; бояръ 1.1; бояр 15.1
 бояры 27.1; бояры 4.1, 15.2, 66.1, 83.1;
 бояры 5.1, 37.1, 43.1, 65.1; бояри 1.1
 боатим(с)а 34.1
 брали 38.3
 брать 45.1
 брано 45.1
 брат, бра(т) *див.* брать
 брата 14.1, 20.1, 22.1, 29.1, 37.1, 40.3,
 52.1, 61.2; бра(т) 61.1
 брати 26.1, 38.1, 45.2, 76.1
 брати(и) 68.1; братии 29.1; брати 63.1
 братию 13.1; братію 29.1, 70.1, 84.1
 братими *див.* братьями
 брато(м), братом *див.* братомъ
 братомонмъ 34.1
 братомъ 27.2, 34.1, 37.1, 40.3, 43.1, 84.1;
 бра(т)омъ 23.2; братомъ 14.1, 20.1;
 брато(м) 34.1, 43.1, 54.1; братом 33.1
 брату 23.2, 27.2, 40.4, 41.2, 51.1, 58.1;
 брат(у) 23.2; бра(т) 44.1, 58.1
 братъница 2.1
 братъ 10.2, 20.3, 24.1, 37.2, 40.4, 48.1,
 66.1, 84.1; брат 17.1; бра(т) 41.1,
 54.2, 59.1
 братье 40.1
 братью 13.1, 15.1, 43.1; братью 37.1, 76.1
 брати 19.1, 40.1; братъ 19.1
 братю 37.1
 братья 19.1; братья 54.1
 братьями 66.1; братими 55.1
 брегу 62.1
 бродку 6.1
 бродово[хъ] 52.1
 броду 19.1
 бродъ 52.1
 бродъ 1.1, 19.1
 брунатнымъ 27.1
 буде *див.* буде(т)
 будемъ 44.1
 буде(т) 4.3, 43.1, 68.1; бждет[ь] 52.1; бу-
 д(е)ть 23.4; будетъ 6.1, 10.1, 11.1, 23.1,
 45.5, 63.1; бждетъ 5.1; будетъ 14.5,
 19.1, 28.1, 39.1, 40.1, 58.2, 71.1, 74.1,
 79.1; буд(е)ть 23.1; бждетъ 65.1, 68.1,
 76.1; боудетъ 1.1; буде 80.1; боудитъ
 1.1; будеты 9.1

будте 8.1, 58.1
буду 14.1, 83.1
буду(т) 51.1; будутъ 63.3; будутъ 24.1,
58.1, 63.1; бѹдѹтъ 65.1
будучи 6.1
будучни 56.3; будучій 45.1; боудоучиѣ
1.1; будущни 40.1; бѹдушнїи 4.1; бѹ-
дѹщїи 26.1
будучи(м) 4.1; будучимъ 9.1, 10.1, 45.1,
49.1, 62.2, 66.2; будучимъ 9.1, 62.2;
бѹдоучимъ 1.1
будучих 56.1
будучій *див.* будучни
будучого 49.1
будущни *див.* будучни
будъ 53.1, 60.1
бѹ *див.* богу
боудучей 1.1
боудоучиѣ *див.* будучни
будеть, бѹдетъ *див.* буде(т)
бѹдѹтъ *див.* буду(т)
бѹдушнїи, бѹдѹщїи *див.* будучни
бѹдоучимъ *див.* будучи(м)
буркгимистру 77.1
бѹи 4.1, 27.1, 35.2, 40.1, 79.1; б[огороди]-
ци 15.14
бѹцъ 14.1
б[огороди]цю 15.1
бѹ 45.1
бѹ 13.1, 34.1, 40.2, 43.1, 58.1; бгъ 83.1;
бг 26.1; бгъ 4.2; бѹгъ 1.1, 72.1; б[ог]ъ
73.2
бѹе *див.* божое
бѹѣю *див.* бжнїею
бѹи 24.1
бѹимъ *див.* божнїмъ
бѹимнї 39.1, 40.1
бѹю *див.* божїю
бѹа *див.* божнїа
бѹаго *див.* божего
бѹ 10.2, 37.1, 38.1, 40.1, 41.2, 43.2, 45.75,
52.1, 58.1, 61.2, 64.1, 66.3, 79.4, 82.1;
бѹми 51.1
бѹвалѣ(т) 17.1
бѹваль 50.1
бѹвають 49.1
бѹдло 49.1
бѹла 45.5
бѹли 1.1, 4.1, 5.1, 11.1, 15.1, 17.1, 27.1,
28.1, 37.1, 40.1, 45.3, 49.2, 51.1, 53.1,
58.1, 60.1, 64.1, 71.1, 72.1, 78.1, 85.1
бѹло 1.1, 4.2, 5.1, 10.1, 12.1, 17.1, 29.1,
37.1, 40.1, 51.2, 53.1, 58.3, 60.1, 67.1,
79.1, 85.1
бѹлѹхъ 49.1
бѹль 10.1, 16.1, 24.1, 36.1, 45.8, 58.1,
84.1, 85.1; бѹ(л) 47.3
бѹ(с) 7.1
бѹсть 68.1
бѹти 17.1, 22.1, 28.1, 37.1, 43.2, 45.17,
58.1, 59.2, 61.1, 62.1, 63.1, 66.5,
82.1, 83.3; бѹ(т)[и] 47.1, 61.1
бѹхмо 9.1; бѹхомо 41.1; бѹхо(м) 41.1;
бѹхомъ 57.2
бѹгъ 58.1
в 1.4, 4.3, 6.1, 15.6, 16.2, 17.1, 21.1, 22.2,
23.13, 24.1, 25.1, 26.2, 27.1, 28.1, 29.2,
33.1, 36.1, 40.3, 43.3, 44.1, 45.1, 47.3,
49.7, 57.1, 64.2, 66.3, 67.3, 73.1, 78.1,
79.1, 82.2, 83.2; в(ъ) 4.4; вѹ. 14.4,
40.1; во 1.1, 4.1, 5.3, 6.4, 14.1, 15.1,
17.1, 20.1, 23.2, 24.1, 27.1, 28.1, 34.1,
36.2, 40.1, 43.1, 45.2, 49.1, 53.1, 61.1,
63.2, 64.1, 66.1, 68.2, 69.1, 72.1, 77.2,
79.3, 80.2, 84.1, 85.1; во 22.1; вѹ 1.5,
5.1, 6.16, 7.1, 9.11, 10.1, 11.4, 15.4,
16.1, 18.3, 22.3, 23.1, 25.1, 29.1, 32.1,
36.1, 45.12, 49.6, 50.1, 52.1, 58.1,
63.13, 65.1, 66.3, 69.2, 70.1, 72.8,
76.6, 83.1; оув 81.1; вѹ — 29.1 *див.*
ще оу
вѹ 27.1
ва 27.1
вады 63.1
важности 45.2
валь 55.1
валаски 82.1
валаскими 83.1
вама 52.1
вамеш 52.1
вами 58.1
вамж 52.2; вам[ж] 52.1
вамъ 8.2, 58.6; ва(м) 58.1
ва(с) 58.1; васъ 8.1
вашего 58.1; вашего 58.1
вашнї 42.1; вашей 42.1; вашевъ 58.1
ваши 58.1
ващїми 63.1
ващїмъ 58.1
вдарилъ 45.2
вдареному 45.1
вдоложъ 80.1
ведеть 68.1

ведомо 31.1, 37.1, 39.1, 40.1, 49.1
 ведомости 49.1
 везли 45.1
 везь 45.1
 века 6.1
 веки 6.1, 40.1, 49.1
 веку 49.1
 векъ 26.1
 веле 28.1
 велебно 17.1, 28.1, 66.1, 82.1
 велебноу 66.2; велебноу 42.1, 62.1; велебноу 44.1
 велебному 44.1, 62.1, 66.1, 83.1
 велебный 43.1; велебный 17.1, 83.2
 велели(з)мо 68.1
 вели 51.1
 велика 4.1
 великй 31.1; велики 55.2, 75.1
 великий 4.1, 6.2, 9.1, 33.1, 56.1, 57.1, 67.1; великии 15.4, 23.5, 77.1; великий 30.2, 45.1, 49.1, 63.1, 69.1; великий 63.3; великий 76.1; великий 73.1; великий 5.1; великий 35.1; великий 1.1, 18.1, 52.1; великий 19.1; великий 78.1; великий 37.1, 74.1; великий 61.1; великий 34.2, 37.2; великий 64.1
 великимъ 23.1, 37.1, 63.1
 великого 13.1, 15.1, 22.1, 23.6, 34.1, 48.1, 50.1, 58.1, 61.2, 63.6, 66.1, 81.1; великого 29.1; великого(г) 34.1; великого 14.1; великого[о] 52.1
 великое 11.1, 23.1, 63.1
 великой 45.1
 великом 23.1, 48.1; велико(м) 43.1, 47.1; великомъ 6.1, 23.2
 великому 6.1, 10.1, 11.1, 23.8, 34.3, 38.2, 62.1, 63.10; великому 34.1; великому(му) 23.1; велико(м) 34.1, 54.1
 великою 45.1
 великоу 52.1
 великою 55.1, 75.1; великою 76.1; великою 31.1
 великий, великий *див.* великий
 велиць 50.1, 78.1
 великого *див.* великого
 велья 29.1, 41.1, 43.1, 61.1, 62.1, 67.1, 77.1, 78.1
 велья 55.1
 велью 8.1
 вепеты 20.1
 вереманемъ 40.1, 61.1, 66.2, 81.1, 83.1; вереманемъ 37.1, 59.1, 79.1
 времА *див.* время
 верманемъ *див.* вереманемъ
 верень 82.1, 83.2; врен(н) 43.1
 верне *див.* врене
 вернешь 50.1
 верно *див.* врно
 верну *див.* врную
 верный 64.1; верный 79.1
 верный *див.* врный
 вернымъ *див.* врнымъ
 верха 28.1; врьха 1.2
 верху 10.1
 верхъ 40.3, 57.1; врьхъ 1.5
 верхнии 12.1
 веры 40.1, 49.2; вьры 4.1
 весь 18.1, 40.11
 вечности 25.1
 вечне *див.* вчне
 вечно 10.1, 62.1; вечно 6.1
 вечноу 25.1; вечноу 68.1
 вечные, вечные *див.* вчные
 вживаючи 12.1
 в(ж)ити 22.1
 вжитки *див.* оужитки
 вжиткове 22.1
 вжиточному 9.1
 вжковъ 22.1
 вздлужъ 49.1
 взоръвши 28.1
 взяли 11.2; взяли 38.2
 взяль 45.2, 63.1; взяли 38.2; оузаль 40.1
 взята 45.1
 взять, взять *див.* оузати
 взято 45.1; оузато 41.1
 видети 10.1
 видить 37.1, 39.1; видить 40.1
 виживеню 68.1
 вилескимъ 78.2
 виша 45.3
 вишамъ 2.1, 15.1; вишамъ 15.1
 винный 45.2
 виноградовъ 1.1
 виною 45.1
 вину 14.1, 45.4
 вишь 45.1
 вишы 21.1, 45.1
 витазю 55.1
 витязь 66.4
 вишь 49.1
 вказана 45.2
 вказываль 9.1
 вкрадено 45.1
 вкупе 6.1
 владыка *див.* влдка
 владыце 1.1, 6.2; владышь 76.2
 владычинъ 32.1; влчнь 20.1
 властною 45.2

власть 6.1
 влдка 3.1, 20.1, 53.3; вл[а]д[ы]жа 15.1, 73.1; вл[д]жа 19.1; владыка 1.1, 4.1, 6.3
 вл[а]д[ы]кою 15.2
 влчнъ *див.* владычнъ
 влостнсе 9.1
 внука 63.1
 внучата 10.2
 внучатсмъ 6.1, 10.1; оунучАтом 2.1; оучатомъ 55.1
 внучать 27.1
 во *див.* в
 вобУдУнн 5.1
 введении 72.1
 введении 72.1
 вовса 38.4
 вовсь 33.1
 водлугъ 45.2
 водохрещъ 62.1
 водою 44.1, 70.1
 водъ 63.1
 воевати 23.1
 воевода 8.1, 17.2, 41.1, 45.1, 49.1, 55.1, 62.1, 66.1, 83.1; воевода 14.1, 19.1, 36.1; воевода 80.1; воЕвода 16.1, 21.1, 38.1, 51.1, 53.Г, 64.2, 71.1; воЕ- вода 24.1; воЕво(д)[а] 41.2, 43.1; воЕвода 52.1; воивода 52.1
 воеводежн 66.1
 восводишь 66.1
 воеводомъ 83.1
 воеводствъ 66.1
 воЕводУ 65.1
 воЕводъ 22.1; воево(д)[ъ] 41.1
 воеводъ 60.1
 воеводы 42.1, 45.1, 55.1, 66.2, 83.1; вое- воды 65.1
 воземъш 51.1
 возерищхъ 26.1
 возиль 45.1
 возметь 34.1
 возревше *див.* возрѣвши
 возрить 48.1, 61.1, 64.1, 66.1; возри(т) 59.1, 79.1 *див.* ще узреть
 возрѣши 79.1; возрѣши 70.1; узрѣвши 29.1; возревше 64.1
 возрѣвъ 15.1
 воивода *див.* воевода
 воинуючи 62.1
 война 12.1
 воину 51.1
 войны 23.2
 вонть 22.1, 51.1; вонть 71.1; войтъ 16.1; войтъ 20.1; воѣтъ 80.1
 вокном 29.1
 волаль 45.1
 воланью 45.1
 волень 9.1, 10.1, 12.1, 15.1, 21.3, 28.2, 53.3, 63.2; волънъ 64.1
 волею 27.1, 28.2, 37.1, 44.1, 53.1; волюю 80.1
 воли 22.1, 23.1, 38.1, 59.1, 65.1
 волно 12.1, 49.2
 волности *див.* вольности
 волны 4.1, 70.1; волни 29.1; во(л)ни(н) 68.1
 володети 40.3; володѣти 30.2
 волоска 40.1
 волостел[ъ] 15.1
 волостели 15.2, 23.1, 63.2
 волости 12.1, 28.1, 29.1, 38.6, 40.1, 57.1, 58.1, 60.1
 волостию 41.1
 волостка 40.6
 волостми 40.1
 волость 2.1
 волость 40.5
 волостью 40.2
 волоськоѣ 28.1
 волошннъ 70.1
 волъ 62.1
 волъпъ *див.* волень
 волю 68.1
 вола 39.1, 43.1; воля 10.1
 воланъ 38.1
 вольности 45.1; волности 49.3
 вольшнны 12.1
 волюю *див.* волею
 ворога 58.1
 ворогъ 58.3
 вор(о)зи 58.1
 воротили 41.1
 воротн(м) 47.1
 воротити 41.2
 вослаъ 23.1
 воспръемникомъ 6.1
 вотнину 16.2, 51.1
 вотниинъ 71.1
 впамеганья 45.1
 врать 52.1
 время 43.1; верема 44.1
 вротит 83.1
 врѣха *див.* верха
 врѣхъ *див.* верхъ
 все 4.1, 6.2, 9.1, 17.1, 21.1, 28.2, 30.1, 34.2, 38.1, 54.1, 55.1, 58.1, 63.1, 66.1, 67.1, 75.1, 77.3, 78.1, 83.1; оусе 42.1, 62.1
 всего 11.1, 17.2, 40.2; всѣго 64.1

всеи 5.1, 68.1; всей 1.1, 45.1, 52.1; оусей 62.1; оусей 62.5; всеъ 58.1; всеъ 66.1; всеей 52.1
 всеАкъ 70.1
 всеми *див.* всеми
 всемогій 70.1
 всему 6.1, 63.4
 всемъ, все(м) *див.* всемъ
 все(то) 13.1
 всеъ *див.* всеи
 всею 34.1, 43.2, 47.1, 58.1, 66.2, 83.1; оусею 40.1, 41.1
 вси 6.2, 9.1, 15.1, 24.2, 37.1, 40.1, 45.3, 58.1; вси 40.1; оуси 40.2; оусии 40.1
[^]
 всинмая 63.1
 всеми, вси(м) *див.* всеми
 всемъ, всем *див.* всемъ
 всеихъ, вси(х) *див.* всеихъ
 всеомъ 66.1
 вступатися, вступатисА, встѹпатисА *див.* оуступатисА
 вступаются 15.1
 вступили 10.1
 вступоватисъ 6.1
 вступуючи 10.1
 всходъ 6.1
 всхочеть *див.* оусхочеть
 все 59.1, 66.1; оусъ 62.1; всеъ 19.1
 всего *див.* всего
 всеми 1.3, 5.1, 15.2, 17.3, 22.1, 27.2, 28.2, 29.2, 40.1, 51.1, 53.1, 59.1, 64.1, 66.4, 70.2, 80.1, 83.1; всеми 40.1; оусеми 40.2; оусъми 2.2, 62.1; всеми 6.1, 31.2, 85.1; вси(м) 43.1; всем[и] 15.1
 всемъ 1.1, 4.1, 16.1, 18.1, 20.1, 22.1, 24.1, 27.2, 28.1, 38.1, 44.1, 53.1, 59.1, 60.1, 64.2, 66.1, 70.1, 73.1, 77.2, 78.1, 79.3; всемъ 29.1, 40.1; всемъ 6.2, 27.1, 34.1, 37.1, 40.2, 61.1, 63.1, 66.1, 77.2; все(м) 34.1; оусемъ 39.1, 40.3; оусе(м) 40.1; оусемо 41.1; оусемъ 55.2, 62.1; оусемъ 29.1; всеюмъ 6.1; всемъ 5.1, 31.1, 43.2; всем 67.2; всем 51.1; вси(м) 43.1
 всеихъ 22.1, 44.1, 66.1, 79.1, 83.1; всеихъ 49.1, 58.1; вси(х) 47.1; оусехъ 40.1, 49.1; оусехъ 42.1, 55.1; вси(х) 43.1; всеих[ъ] 52.4
 всю 37.2; оусю 40.1
 всеюмъ *див.* всемъ
 всеА 28.1, 40.4, 58.1; всеА 6.1; оусА 40.2
 всекими 6.2
 всеАкимъ 40.1
 всекие 45.2
 всекій 45.2; оусАкии 40.1
 всеАкого 19.1; всеАкого 63.2
 всеАкому 24.1, 40.1, 58.1
 всеАковъ 14.1; всеАковъ 19.2; всеАкой 48.1
 всеАкою 40.2
 всеАкую 45.1
 всеАкъ 72.1
 всеАникъ 69.1
 всеАое 72.1
 всеАила *див.* оучинила
 всеАили 28.1, 38.1, 51.1; оучинили 23.1, 31.1, 42.1
 всеАилось 63.1
 всеАить *див.* оучинить
 всеАити *див.* оучинити
 всеАится 63.1
 всеАить 63.1; оучинить 14.1; оучинит(ь) 14.1
 всеАнять 63.2
 всеАго 43.1
 всеАякие 49.1; всеАякии 49.1; всеАякия 49.1
 всеАи(х) *див.* всеАихъ
 всеАтка 58.1
 всеАтки 43.1
 всеАтко 22.1, 38.1
 всеАтокъ 38.1
 всеАтци 22.2
 всеА 58.3
 всеАвенъ 45.1
 всеАрали 38.2, 45.1
 всеАвали 38.1
 всеАать 58.1
 всеАати 14.2, 40.1, 63.1
 всеАалъ 15.1
 всеАвали 2.1
 всеАванью 45.1
 всеАвольль 45.1
 в-вызвъну 23.2
 всеАнаваю 10.1
 всеАнаваючи 4.1
 всеАнапа 45.1
 всеАнанье 45.1
 всеАмати 66.1
 всеАкупити 57.1
 всеАкупить 36.1
 в-вымени 23.1
 всеАмовени 45.1
 всеАмовити 45.1
 всеАмъняль 9.1
 всеАнимаючи 66.1
 всеАнимаемо 70.1
 всеАнявши 45.1
 всеАпали 54.1
 всеАписаное 67.1
 всеАписаны 45.1
 всеАписаны 45.1
 всеАражаемъ 49.1

выраженные 49.1
 выразивши 49.1
 выручили 82.1
 высокой 5.1
 выстерегать 45.1
 выходы 4.1
 выходы 58.1
 выше 1.1, 40.1; вышше 62.1
 вышнейменской 45.1
 вышель *див.* вышоль
 вышеописанными 62.1
 вышеписанного 9.1
 вышеписаны 9.1
 вышло 7.1
 вышоль 58.1; вышель 55.1
 вышше *див.* выше
 вы + што (а) 55.1
 вывзидилъ 22.1
 выяввши 62.1
 въ 47.1
 вьдан 14.1
 вьдали 58.1
 вьдалъ 48.1
 вьдание 58.1; вьданье 78.1
 вьданье 64.1
 вьдати 9.1, 23.1, 45.2, 49.1
 вьдомо 58.1, 58.1
 вьдомость 31.1
 вька 17.1, 19.1, 22.1, 27.1, 28.1, 51.1, 55.1
 вьки 1.2, 4.2, 16.2, 20.1, 21.1, 22.3, 24.1, 27.3, 28.2, 29.2, 31.1, 43.1, 44.2, 51.1, 53.3, 55.1, 60.1, 64.1, 66.1, 67.1, 83.1; вькы 1.1, 5.2, 17.1, 18.1, 62.1, 80.2
 вькомъ 16.1, 44.1, 64.1, 79.1
 вьку 79.2
 вькъ 1.1, 4.1, 5.1, 12.1, 40.1; вьк 2.1; вь(к) 47.2
 вьликий *див.* великий
 вьлми 14.1
 вьноваль 71.1
 вьра 40.1, 44.1, 47.1, 55.14
 вьре(н) *див.* верень
 вьри *див.* вьрь
 вьрнти 45.1
 вьрна 62.1
 вьрне 62.2; верне 79.1; вьрнъ 44.1; вьр-
 (н)ъ 47.1
 вьрни *див.* вьрныи
 вьрно 28.1, 44.1, 62.1; верно 46.2
 вьрного 28.1
 вьрного 47.1
 вьрному 17.1, 62.1
 вьрность 43.2, 44.1
 вьрностью 44.1
 вьрною 17.1, 70.1
 вьрною 28.1, 29.1, 55.1; вьрноюю 64.2;
 вьрну 59.1, 61.1; верну 79.1
 вьрнъ, вьр(н)ъ *див.* вьрне
 вьрныи 17.2, 31.1; верный 64.1; верный
 79.1; вьрни 43.1, 70.1
 вьрнымъ 66.1; вернымъ 66.1
 вьрныхъ 62.1
 вьрнъи 79.1
 вьрою 41.1, 62.3
 вьрь 41.1, 66.3; вьри 41.1
 вьры *див.* веры
 вьрж 52.2
 вьсити 69.1
 вьснии 20.1
 вьснихъ 20.1
 вьсного 22.1, 27.2
 вьсомъ 42.1
 вьстѣи 58.1
 вьсть 41.1, 58.1
 вьсѣхъ 77.2
 вьсѣчѣи 69.1
 вьтвѣцкихъ 70.1
 вьтвѣзова 55.1
 вьчнаа 43.1
 вьчне 5.1; вьчне 68.2; вьчне 5.1
 вьчнииъ 66.1; вьчние 4.1; вьчнии 70.1
 вьчно 9.2, 11.1, 17.1, 62.1, 67.1, 78.1,
 84.1, 85.1
 вьчного 27.1, 51.1
 вьчное 4.1
 вьчныи 31.1; вьчныи 45.1; вьчныи 17.1,
 28.1, 62.1; вьчныи 49.2; вьчныи 6.1;
 вьчныи 1.1
 вь *див.* вь
 вьвѣдаѣтьсѣ 32.1
 вьгорьскимъ 14.1
 вьймаючи 62.1
 вьска 18.1
 вьстунати 23.1
 вьсѣмъ 5.1
 -г- 40.1, 41.2, 55.1, 59.1, 60.1, 61.1, 62.1,
 75.1, 78.1
 га 21.1
 габаня 45.1
 габати 45.1
 гадати 46.1
 гаемъ 9.1
 гай 9.1; гай 2.1
 гайми 27.1, 51.1
 гай 9.1
 гайдле 49.1
 ганку 12.1
 гайми 17.1; гайми 6.1
 где 6.2, 10.1, 31.1, 37.1, 52.3; гдѣ 9.1,

15.1, 23.1, 45.2, 49.1, 79.1; кде 14.1, 24.1, 55.1
 генваря 10.1
 гдрви 38.2
 гдрь *див.* г[с]дрь
 гдѣ *див.* где
 глинаруюмь 38.2
 гнвмь 40.1
 гни *див.* господны
 гнѣ *див.* господинѣ
 годль 28.1
 годныхъ 49.1
 году 30.1
 годъ 19.1, 26.1, 72.2
 годъ *див.* городъ
 голдовали 44.1, 65.2
 голдованиѣ 43.1
 голдованию 47.1; голдованью 65.1
 голдовати 65.2, 83.1; кголова(т) 47.1
 голова 37.1
 головний 58.1
 головнитѣством 2.1
 головы 10.1
 голого 75.2
 голое 75.1
 голосомъ 49.1
 голыми 6.1
 гоны 6.1, 74.1
 гординю 6.1
 горе 6.1
 горо(д) *див.* городъ
 города 14.2, 34.1, 40.1, 41.1
 городахъ 6.1
 городенскимъ 49.1
 городенскихъ 49.2
 городенскіе 49.2
 городенскій 49.1
 городенского 49.1
 городки 40.1
 городми 59.1
 городовъ 14.1
 городомъ 6.1, 40.1, 58.1
 городу 40.1
 городъ 12.1, 37.1, 42.1, 55.1, 61.1, 64.1, 66.2, 70.1, 82.1, 83.1; годъ 43.1
 города 40.2, 43.1, 44.1
 городъ 24.2, 40.4, 82.1, 83.1; горо(д) 40.2; гро(д) 41.1; гродо 41.2
 гору 6.1; гороу 1.1
 горъ 5.1, 24.1, 55.2
 горы 5.2, 6.2
 госдрен 66.1
 господа 6.1
 господареви 34.3, 62.1, 66.1; ѿсподареви 34.1; косподареви 34.1
 господаревъ 81.1, 83.1
 господаремъ 62.2, 65.3, 83.1; ѿсподаремъ 37.1
 господарии 66.2; господари 66.1
 господарское 6.1
 господарю 10.1, 11.1, 42.1, 62.1, 66.1; г(с)пдрю 44.1; ѿспдрю 46.1; спдрю 46.1
 господарѣ 22.1, 34.3, 51.1, 65.3, 81.1; господаря 62.1, 66.1, 82.1
 господарь 12.1, 17.1, 28.1, 29.2, 41.1, 48.1, 65.4, 66.2; господар[ь] 52.1; г[о]-сп[ода]рь 15.1
 господина 63.4, 72.1
 господиномъ 63.1
 господину 6.2, 63.8
 господинъ 6.2, 48.1; г[оспо]д[и]нъ 52.1; гнѣ 55.1
 господны 66.1; гни 78.1
 господня 66.1; господыня 66.1
 г[о]с[по]д[ѣ]ст[ва]ми 52.12
 г[о]с[по]жи 15.5; г[оспо]жи 15.1
 государемъ 63.1, 66.1
 государи 66.1
 государми 66.1
 государю 66.1; г[о]с[у]д[ар]ю 73.1
 государя 66.1
 государь 70.1; г[о]с[у]д[ар]ь 73.1
 гостемъ 19.1, 45.1, 58.1, 63.1
 гостинець 6.2; гостиньць 12.1
 гостинца 6.1; гостынца 6.1
 гостинцемъ 6.1; гостинцомъ 6.1
 гостинцу 6.1
 гостити 63.1
 гостѣ 19.1
 гость 16.1
 готових 11.1
 готовъ 58.1
 гофмистръ 64.1
 грабити 23.1
 граде 68.1
 грамота 1.1, 4.1, 5.1, 17.1, 22.1, 23.1, 28.1, 29.1, 53.1, 72.1; грамо(т) 44.1, 46.1, 47.1
 грамотою 8.1, 56.1, 57.1, 61.1
 грамоту 1.1, 6.1, 16.1, 27.1, 28.1, 30.1, 33.1, 37.2, 40.2, 51.1, 57.1, 67.2, 69.2, 72.1, 75.1, 77.2; грамотѣ 4.1, 5.1; грамоту(с) 39.2; грамотоу 51.1
 грамотъ 14.1, 61.1, 63.1; грамоте 39.1
 грамоты 4.1, 12.1, 15.1, 68.1

грани 6.2
 границами *див.* границами
 граници 6.1, 53.1; границъ 4.1
 грань 6.1
 границу 83.1
 граница 24.1
 границаме 27.1, 28.1, 80.1; границями
 17.1; границыцы 70.1; границами
 79.1
 границях 29.1; границыцахъ 70.1; границяхъ
 17.1
 границы 5.1
 границъ 4.1
 границяхъ *див.* границяхъ
 границыцы *див.* границами
 границыцахъ *див.* границяхъ
 гривень 16.1, 20.1, 21.1, 27.3, 36.1, 38.6,
 45.1, 53.1, 71.1, 73.1; гривен 15.1
 гривну 20.2, 21.2
 гривнь 20.1, 38.1
 гривны 27.1, 36.1, 38.2
 гро(д), гродо *див.* городъ
 гро(д)[ом] 43.1
 гроза 34.1
 грознь 45.1
 грои (гроши) 38.1
 грошницами 73.1
 гро(ш) 22.1
 гроша 28.1, 38.1
 грошей 10.4, 11.1
 гроши 72.2
 грошини 53.1; грошини 16.1; грошин 26.1;
 грошинъ 72.1
 грошовъ 27.1
 г(с)ди 25.1; г(с)и 13.1
 г(с)дрю 59.1, 82.2, 83.2; гсдрю 83.1
 г(с)дра 81.1
 г(с)дръ 40.1, 59.2, 64.1, 79.1; гдръ 24.1;
 гсдръ 33.1
 г(с)жи 44.1
 г(с)и *див.* г(с)ди
 г(с)лдрви 43.1, 44.1
 г(с)лдрю *див.* господарю
 гспдра 61.1
 гспръ 15.1, гспдръ 43.1
 гумена 40.1
 Үрецко[и] 4.1
 .д. 36.1, 38.3, 40.1, 41.5, 64.1, 68.1, 80.1;
 .л. ри 40.1
 да 1.3, 5.1, 5.1, 12.1, 25.1, 43.1, 50.1, 52.11,
 63.1, 68.1, 74.1
 дава(л) 38.1; даваль 38.2
 давали 42.1, 58.1, 63.1
 даваль *див.* дава(л)
 дават[ъ] 52.1
 давати 1.1, 4.1, 18.1, 24.1, 28.1, 41.1,
 42.1, 49.1, 63.1, 69.2, 72.1
 да[ваѢ]т[ъ] 52.1
 давному 63.3
 дав[ън]ыи 15.1
 давшие 15.1
 давши 45.1
 дадутъ 38.1
 даемъ 1.3, 4.1, 37.1, 40.2; даемъ 58.1, 64.1,
 70.1, 78.1, 79.2; даемъ 5.1, 56.1,
 64.1; даемо 6.1
 дай 25.1; дай 43.1
 дайте 58.2
 дал *див.* даль
 дала 34.1
 дале 40.1
 далее 66.4
 далекиъ 66.1
 далекость 62.1
 далековъ 66.1
 дали 1.1, 4.2, 5.2, 9.2, 14.1, 15.2, 17.2,
 24.2, 27.1, 28.2, 29.2, 30.1, 31.1, 33.1,
 37.1, 39.1, 40.2, 42.1, 45.2, 47.1, 49.1,
 51.4, 57.1, 59.1, 60.1, 64.3, 67.1, 69.1,
 71.1, 75.1, 77.2, 78.3, 79.1, 85.1; д(а)-
 ли 27.1
 дали(с)мо 4.1
 дальи 14.1
 даль 2.1, 6.2, 11.1, 12.7, 15.5, 18.2, 22.2,
 24.1, 27.1, 28.2, 32.1, 35.1, 37.2, 38.1,
 40.4, 45.1, 55.1, 58.1, 63.1, 73.1, 74.1;
 дал 2.1, 6.1, 34.1, 73.1; дал[ъ] 15.1;
 даль 16.1
 дамнѣцА 17.1
 дамо 58.1
 да(н) 75.1; данъ 48.1, 51.1
 дана 1.1, 4.1, 5.1, 28.1, 30.1, 44.1,
 47.1
 дани 1.1
 данину 6.1
 данины 6.1
 данми 5.2
 данными 6.1
 дано 45.1
 даныхъ 15.1
 даны 4.1
 данъ 24.1, 40.8
 даньми 1.1
 даньници 15.1
 данью 40.4
 данъ *див.* да(н)
 даръ 70.1

дарь 12.1, 40.1, 70.1
дасть 1.1, 14.1, 15.1, 33.2, 73.2; да(ст) 4.2
дати 14.1, 24.1, 34.1, 39.1, 57.1, 58.1, 73.1,
82.1; дати 39.1
даю 83.1
дають 38.1; дають 45.1
даючи 49.1
два 2.1, 27.1, 28.1, 34.1, 38.1, 45.1, 53.1,
60.1, 67.1
две *див.* двѣ
двѣма *див.* двѣма
дверей 45.1
двѣсте *див.* двѣствѣ
двоѹ 12.1
дворища 12.1, 22.1, 51.4, 53.2, 80.2
дворище 12.2, 22.1, 51.1, 64.1, 80.1
дворищи 16.1
дворищю 12.2, 22.1
дворищюмь 51.1
дворищъ 51.1
дворникъ 66.1
дворь 50.1
дворянинъ 9.1
дворь 15.1, 58.1
дворьсчомь 6.1
дву 39.1, 80.1
двумь 45.1
двци 40.1
двъ 20.1, 29.1, 38.1, 57.4, 84.1; две 6.1
дѣма 27.3; двѣма 64.1
дѣствѣ 73.1; двѣсте 39.1
де(и) 41.1; дей 50.1
деведѣсать 6.1
деваносто 32.1, 51.1, 71.1, 79.1; девяносто
73.1
деват(ь) 78.2; девят 67.1
деват(о) 79.1; девят(о) 4.1; девятого 49.1
дѣличь *див.* дѣличь
декабрА 47.1; декабрѣ 6.1
делепому 63.1
делечи 6.1
делу *див.* дѣлу
день, де(и), день *див.* днѣ
державою 22.1
державъ 22.1, 58.1
державы 58.1; држвы 40.1
держаль 40.4, 45.1, 51.1, 53.1, 67.1, 80.1;
держал 2.1
держ(а) 44.1, 47.1; держат(ь) 78.1
держати 6.1, 11.1, 14.6, 21.1, 36.1, 37.2,
40.2, 41.1, 47.1, 67.1, 72.1; держяти
62.1; дръжати 1.1; де(р)жати 4.1; дер-
жати 5.1
держимъ 48.1
держить 12.2, 40.1, 57.1; держить 9.1;
де(р)жить 4.1
держал *див.* держаль
держати *див.* держати
держат(ь) *див.* держа(т)
дерзнетъ 6.1
десе(т), десят *див.* десятъ
десятером 45.1
десат(и) 46.1
десятинѹ 4.1
десятины 1.1, 4.1
дѣсАтого 5.1
десАторо 39.1
десять 6.1, 11.1; десАть 38.4; десАт(ь) 78.1;
дѣсят 15.2; десе(т) 10.1
дети *див.* дѣти
детемъ *див.* дѣтем
детми *див.* дѣтми
деялосе 49.1
дидакаллию 6.1
дигемъ *див.* дѣтем
дичьство *див.* дѣдичьство
дѣконы 4.1
длугу 66.1
для 6.1, 11.1, 45.1, 49.1
дне 14.2, 36.2
дни 23.3, 48.1, 50.1; дни 39.1, 78.1; дны 4.1
дному 12.1
дн(с)ь 12.1, 22.1
днА 31.1, 67.1, 70.1; днѣ 6.1, 49.2, 69.1
дны *див.* дни
днѣ 4.1, 19.1, 21.1, 24.1, 36.1, 37.1,
38.2, 39.2, 46.1, 47.1, 51.1, 53.1, 57.1,
61.1, 64.1, 77.1, 79.1; днѣ 75.1, 83.1; днѣ
5.2; день 1.1, 6.1, 9.1, 10.1, 11.1, 17.1,
30.1, 45.5, 49.1, 66.2; день 1.1; де(и)
55.1
до 1.2, 5.10, 6.19, 8.3, 9.3, 10.3, 12.2, 14.2,
15.1, 19.1, 23.3, 24.1, 28.1, 31.1, 34.1,
36.2, 37.2, 38.1, 40.6, 45.4, 46.1, 49.18,
52.1, 55.1, 58.1, 59.1, 62.1, 65.2,
67.1, 68.2, 72.1, 74.1
добра 43.1, 45.1, 62.1
добраА 44.1
добро 34.1, 40.1
доброволно 21.1; добровоолно 20.2
доброволь 45.2
добровы *див.* доубровы
доброе 34.1
доброе 17.1, 22.1, 62.1; доброе 62.1
доброму 10.1, 24.1, 28.1, 38.1, 44.1, 64.1,
71.1, 79.1, 80.1; доброму 31.1

добродѣль 6.1, 22.1
 добродѣлю 27.1, 28.1, 37.1, 44.1, 53.1; добродѣлю 8С.1
 добру 66.1
 добръ 37.1, 45.1
 добрыи 14.1
 добрыми 27.1, 45.1
 добрымиъ 27.1, 28.1, 51.1, 53.2, 60.1, 77.2
 добрытъ 10.1, 27.1, 51.1, 53.1, 60.1, 79.1, 85.1
 добытъи 14.1
 довести 45.1
 договориль 39.1
 дозволенъемъ 9.1
 дозволеныи 9.1
 докола 14.1, 41.1
 докондоса 43.1
 докончель 37.1
 доконченые 19.1
 доконченые 23.4; докончаньи 37.1
 докончаныю 23.1
 докончиваю 19.1
 докторъ 40.1
 долго 6.1, 41.1, 48.1
 должника 63.1
 долинь 12.1
 доловъ 5.1, 24.1, 55.1; доловъ 23.1
 дольшыи 12.1
 дома 49.1, 65.1
 домахъ 49.1
 домовъ 49.1
 дому 15.6, 16.1, 20.1, 22.1, 27.1, 38.1, 45.2, 49.1
 домъ 15.2, 18.1, 38.1, 72.1, 84.1
 донесеть 52.1
 допустити 31.1
 допущенъ 45.1
 дори 52.
 дорога 63.1
 дорогами 68.1
 дорогамъ 19.1
 дороги 6.2, 9.1, 10.1
 дорогимъ 27.1
 дорогою 3.3
 дорогу 6.2, 9.1, 19.1, 76.1; дорогѹ 10.1
 дорозе 6.1
 дорослымъ 70.1
 дорочную 49.1
 досвѣтчилъ 45.2
 доспела 49.1
 досмотрила 30.2, 75.2
 досмотрѣть 76.1
 доспѣшенъ 19.1
 доступоваться 6.1
 досыть 38.2, 45.2
 дотикати 45.1
 дохода 40.1, 69.1
 доходи *див.* доходы
 доходомъ 18.1, 40.3, 55.1
 доходъ 18.1, 40.7, 69.1; дохо(д) 40.1
 доходы 40.1; доходи 29.1
 добытком(ь) 52.1
 држвы *див.* державы
 други 27.1; други 45.1; други 45.1
 другого 36.1
 другое 9.1, 40.1, 45.1, 49.2; другое 57.1; другое 29.1
 другой 9.1
 другомъ 23.1, 58.1
 другую 6.1; другою 1.1
 дружины 17.1
 друга 56.1; друга 68.1
 држжати *див.* держати
 дсъ 44.1
 дуброва 24.1
 дубровами 2.1, 17.1, 27.1, 28.1, 31.1, 64.1, 79.1
 доубровы 21.1, 24.1, 28.1; добровы 28.1
 дуною 63.1
 духа *див.* дха
 духовный 85.1
 душею 32.2; душею 33.1; душею 32.1
 души 6.1
 душу 6.1; д(оу)шѹ 52.2
 душеполе(з)но(и) 68.1
 дха 14.1, 20.1, 22.1, 24.1, 25.1, 27.1, 28.1, 36.1, 51.1, 53.1, 64.1, 80.1; духа 17.1, 24.1, 29.1, 84.1, 85.1
 дхныи 1.1; дховниа 4.1; дховные 4.1
 дхолное 4.1
 дъла 63.3
 дъдни 17.2
 дъдинам 17.1
 дъдичтво *див.* дъдичество
 дъдичю 42.1, 62.1
 дъдичъ 17.1, 28.1, 29.1, 41.1, 45.1, 51.1, 62.1; дъди(ч) 34.1; дъдич 82.1, 83.1; дедичъ 6.1, 49.1
 дъдичество 14.1, 21.2; дичество 14.1; дъдичтво 16.1, 20.1
 дъдичину 16.2, 80.1
 дъдом 63.1
 дъду 63.8
 дъсть 45.1
 дъла 23.2; дъ(л) 47.1
 дъла 37.1, 50.1
 дъдне 70.1
 дъдичю 60.1

дѣло 43.1, 58.1
 дѣломъ 37.1, 40.1, 55.1; дѣломъ 13.1
 дѣлу 63.1; делу 40.1
 дѣль 15.1, 77.2
 дѣсатью 64.1
 дѣтей 9.3, дѣтей 43.1; дѣтій 29.2; дѣтній 20.1; дѣтній 43.1
 дѣтем 2.1, 17.1, 67.1; дѣте(м) 41.1, 47.3; дѣтемо 41.1; дѣтемъ 4.1, 9.1, 10.1, 11.1, 16.1, 21.1, 23.2, 32.1, 43.2, 44.3, 51.2, 55.1, 59.1, 62.1, 64.2, 66.2, 70.2, 79.2; дѣтемъ 18.2, 20.1, 27.3, 53.1, 62.1; детемъ 6.1, 25.1; дитемъ 62.1; дѣтмъ 80.1; дѣтемъ 28.1; дѣтм[ъ] 31.1
 дѣти 1.1, 10.1, 41.1, 43.2, 64.2, 70.1, 79.2, 80.1, 84.1, 85.1; дѣти 10.1, 64.1
 дѣтій, дѣтій *див.* дѣтей
 дѣтми 29.1, 44.1, 47.2, 66.1, 84.1, 85.1; дѣтми 27.1, 60.1, 62.2, 66.1; дѣтми 11.1
 дѣтя 45.1
 дѣтяти 45.1
 дѣтмъ *див.* дѣтем
 дѣкло 36.1
 дѣлати 23.1
 дялемъ 63.1
 дялькo 15.1
 дѣда 54.1
 дяконы 6.1
 дѣякъ 11.1; дѣякъ 16.1, 27.1
 дѣаци 22.1; дѣаци 4.1
 его 4.1, 6.5, 9.6, 10.11, 11.1, 14.1, 17.3, 18.2, 23.6, 27.1, 29.1, 33.3, 34.1, 37.3, 39.1, 40.7, 41.2, 45.8, 50.2, 55.5, 61.1, 62.5, 63.3, 64.4, 67.5, 68.2, 69.1, 75.1, 85.1; его 14.12, 15.1, 29.3, 31.2, 34.1, 36.1, 43.2, 47.1, 54.2, 58.1, 59.3, 64.1, 65.2, 72.1, 79.8, 80.1; ёго 80.2; ѣго 13.3, 16.1, 20.9, 21.1, 22.1, 27.2, 28.2, 38.1, 43.11, 44.1, 47.6, 51.5, 53.1, 54.2, 61.5, 64.6; іёго 32.1, 61.1; јёго 41.1; него 6.1, 9.1, 23.1, 30.1, 40.1, 43.1, 45.1, 57.1, 65.1; ёго 26.1; е 41.1
 едином[ъ] 52.1
 едучи 6.1
 ее 45.1; іеіе 16.1; еъ 81.1; іеъ 16.3, 27.2, 60.1; іеъ 60.1; еѣ 4.1; неи 15.3, 83.1
 еже *див.* оже
 езера *див.* озера
 ему 6.3, 9.3, 37.2, 40.4, 41.1, 45.14, 46.3, 55.1, 61.1, 63.1; емѹ 26.1; ему 79.3; емѹ 31.2; ему 57.2; іему 12.3, 20.2, 21.1, 22.1, 28.1, 47.1, 60.1, 61.1, 64.1, 74.1; іему 32.1; му 12.1, 53.1; нему 41.1, 63.1, 79.1; іемоу 64.1

емъ *див.* есмо
 епархией 6.1
 епископа 6.1; епискупа 15.1
 епископамъ 4.1
 епископомъ 1.1, 6.1; епископомъ 1.1; еп[с]к[п]омъ 4.1; еп[с]к[п]омъ 5.1; еп[с]п[м]ъ 5.1
 епископу 1.1
 еп[с]п[и] 27.1; іеп[с]п[и] 25.1
 еп[с]п[и] 5.1; іеп[с]п[и] 25.1
 еретьковъ 6.1
 есва 40.5; есва 34.1
 еси *див.* іеси
 если 45.1
 есмо 4.3, 5.4, 6.1, 9.1, 10.1, 11.6, 17.4, 30.4, 33.1, 45.7, 49.2, 55.1, 64.2, 66.3, 67.3, 75.5, 77.2, 82.3, 83.2, 85.2; е(с)мо 4.2; есьмо 69.1; есмы 2.4, 23.2, 37.2, 39.1, 40.5, 48.1, 68.1; есмъ 18.2, 37.10, 39.2, 40.1, 66.1, 85.1; есмъ 55.1, 66.1, 73.1; есми 6.4, 10.4, 26.1, 29.2, 42.3, 62.3, 66.1, 72.2, 84.2; есми 29.2, 41.1, 76.2, 81.2; есмо 31.4, 46.1, 58.4, 59.2, 64.1, 65.2, 78.3, 79.1, 81.1; ёсмо 57.2; есмы 14.1, 23.1, 79.2; есмъ 15.5, 19.1, 34.1, 58.5; есмъ 15.3; есм[ъ] 19.1; ёсмъ 35.2; іесми 74.1; іесмо 24.1, 25.1, 43.1, 44.3, 47.2, 61.2, 64.3; іесмо 1.1; іесмо 61.1; іесмо 24.1; іесмы 28.3, 38.11, 51.7, 53.1; іесмъ 12.7, 13.1, 28.2, 38.2; іесмъ 12.1; іесм[ъ] 32.1; іесмъ 24.1; емъ 1.1; іемъ 38.1; есмы 40.1; есмы 63.2; іесмы 71.1
 есте 42.1; есте 58.1
 естли 10.1, 45.37
 естлибы 45.1, 49.1
 есть 17.2, 40.1, 45.4, 48.2, 49.2; есть 45.1; [е]сть 15.1; есть 29.1, 58.1, 80.1; іестъ 7.4, 27.4, 28.4, 53.3
 еувангилісте 40.1; іевнгл[ст]ъ 43.1
 еще 1.1, 4.1, 39.1, 40.1, 48.1, 52.1; іеще 12.2, 27.1; ещо 39.1; ѡще 58.2; іещи 28.1, 38.2
 еѹ *див.* ее
 е 47.1, 58.1; ·е· 27.1, 38.1, 66.1; ё 35.1; е 41.1
 евангеліе 76.1
 его, ёго *див.* его
 еъ *див.* я
 ·еі· 27.1, 38.2
 ему, емѹ, ёму *див.* ему
 емъ *див.* есмо
 епискупа *див.* епископа

есва *див.* есва
 есмн, есмо, есмь, есмь *див.* есмо
 есте *див.* есте
 есть *див.* есть
 еѣ *див.* ее
 Ієвнглѣтъ *див.* еуванглѣсте
 Ієгда 13.1
 Ієго *див.* его
 Ієіє *див.* ее
 Ієму, Ієму Іємоу *див.* ему
 Іємъ *див.* есмо
 Ієп(с)пи *див.* еп(с)пи
 Ієп(с)пи *див.* еп(с)пи
 Ієси 38.2; еси 50.1
 Ієсмн, Ієсмо, Ієсмо, Ієсмо, Ієсмь, Ієсмь.
 Ієсмь, Ієсмь, Ієсм(ъ) *див.* есмо
 Ієсти 38.1
 Ієсть *див.* есть
 Ієхъ Ієхъ *див.* ихъ
 Ієще, Ієщи *див.* еще
 Ієѣ, Ієѣ *див.* ее
 ж *див.* же
 жадень 45.1
 жадное 49.1
 жадного 45.3
 жадному 45.1
 жадный 45.2
 жаднымъ 45.1
 жадныхъ 49.1
 жаловаль 30.2 50.1, 75.1; жалова(л) 39.1,
 75.1; жяловаль 82.1
 жаловалисА 23.1
 жалую 63.1
 ждати 41.1
 ждовжь 49.1
 же 6.1, 13.2, 14.1, 15.2, 23.2, 24.2, 25.1,
 28.4, 37.1, 38.3, 40.1, 41.1, 42.1, 45.1,
 49.1, 51.2, 62.1, 66.1, 69.1, 72.1, 78.1;
 жь 12.2, 14.3, 22.3, 24.4, 34.1, 40.7,
 43.1, 48.1, 51.1, 57.1, 58.1; жъ 39.1,
 45.1; ж 11.1; ж[е] 52.1
 жебы 70.1
 желъзныхъ 52.1
 жемъ 45.1
 жена 27.1, 85.1
 женою 60.1, 85.1; жоною 11.1
 женѣ 62.2, 71.1; жоне 9.1; жонѣ 11.1,
 67.1
 жены 32.1
 жеребей 18.1
 жеребѣць 60.1
 жерсбья 18.1

жи(в) 41.1
 живо 41.1
 живота 34.1, 37.2, 67.1, 72.1; живо(т)[а]
 46.1; ж[и]вота 15.1
 животе *див.* животъ
 животомъ 19.1; животомъ 80.1
 животъ 13.1, 15.1, 32.2, 35.2, 72.1,
 74.1; животе 18.1, 33.1, 67.1
 животы 66.1
 живуть 40.1; живѣть 76.1
 живымъ 13.1
 жила 45.13
 жидамъ 49.1
 жидове 45.7, 49.1; жыдове 49.1
 жидови 45.1
 жидовскій 45.1
 жидовское 45.1, 49.1
 жидовскомъ 45.2
 жидовскоѣ 45.1
 жидовскую 45.1
 жидовцѣ 45.1
 жидовѣ 45.3
 жидовъ 45.1, 49.3
 жидомъ 45.1, 49.2
 жиду 45.2
 жидь 45.25
 жиды 45.2
 жо! 10.1
 жолнере 49.1
 жоне *див.* женѣ
 жоною *див.* женою
 жонѣ *див.* женѣ
 жоупана 55.2
 жяловаль *див.* жаловаль
 жяловали 59.2
 жяловати 82.2
 жыдове *див.* жидове
 жыдовская 49.1
 жыдовскихъ 49.1
 жь, жъ *див.* же
 з, з(ъ), зъ, з, з- *див.* с
 за 1.5, 4.1, 5.2, 6.3, 9.1, 10.1, 11.1, 12.5,
 14.11, 16.2, 20.5, 21.1, 22.1, 23.1,
 25.1, 27.3, 31.1, 37.4, 38.2, 40.4, 41.1,
 42.1, 43.2, 45.6, 49.1, 51.3, 53.1, 54.4,
 55.1, 57.1, 58.2, 61.4, 63.1, 65.2, 68.1,
 70.1, 73.1, 80.2 82.1
 забиль 45.2
 забито 45.1
 забитью 45.1
 завесили *див.* завѣсили
 завесити 6.1; завеси(т) 68.1
 завеситою 40.1; завеситою 39.1
 завешона 49.1
 завѣсили 24.1, 44.1, 51.1, 53.1; завесили
 37.1

завѣсиль 36.1
 завѣсити 62.1
 завѣтриѣ 39.1
 заговѣна 23.2
 задалъ 45.1
 задний 6.1
 заемное 63.1
 заживати 49.1
 заидуть 37.1
 занимати 8.1, 14.1
 занимають 15.1
 заисто 45.1
 закажали 8.1
 заказуючи 45.1
 закладывать 26.1
 закона 6.1
 законѣи 4.1
 закону 24.1, 45.1
 законъ 45.1
 замковое 49.1
 замку 49.2
 замыкають 49.1
 замѣннѣи 9.1, 28.1, 29.1, 53.1, 64.1; замѣннѣи(т) 79.1
 замѣтна 58.1
 замѣдно 40.1; замѣдно 58.1
 запада 74.1
 западъ 6.3
 записали 57.1, 67.1
 записаль 6.1, 37.1, 72.1, 84.1, 85.1
 записуемъ 62.2, 67.1
 запись 62.1
 запланинскимъ(ъ) 52.1
 заплатилъ 45.1
 заплатити 14.3, 45.10; заплатити(т) 10.2
 заплатить 11.1; заплатить 21.1
 заплатѣ 45.2
 заплатити(т) *див.* заплатити
 заомнено 49.1
 запрель 45.3
 запсалъ 37.1
 заровно 49.2
 застава 45.4
 заставами 45.1
 заставилъ 36.1, 45.2
 заставити 41.1
 заставлена 45.1
 заставленное 45.1
 заставлены 45.1
 заставленными 45.1
 заставленъ 45.1
 заставу 45.7
 заставы 45.5
 заставъ 45.1
 заступуетъ 9.1
 захованъ 45.1
 захочеть 11.1
 зачинти 12.1
 защные 49.1
 звечыстою 6.1
 згадавши 6.1
 згадавшися 1.1; згадавшися 5.1; згадавшися 4.1
 здавна 4.1, 45.1, 58.1
 здали 22.1
 зде 25.1
 здерж(т) 47.1
 здоровымъ 80.1
 з(д)рвше 25.1
 здѣлалъ 70.1
 земель *див.* земель
 землею 2.1, 16.1, 20.1, 27.1, 28.1, 40.4, 43.1, 51.1, 55.1, 83.1, 85.1; землею 17.1, 22.1; зѣмлею 64.1
 земли 9.3, 14.1, 16.1, 18.1, 20.1, 24.1, 28.3, 30.1, 31.1, 40.1, 43.1, 45.5, 52.1, 60.1, 63.2, 65.2, 66.2, 76.1, 83.3; земли 52.1; зѣмля 64.1
 земель 2.1, 12.2, 14.1, 17.8, 21.1, 22.1, 29.4, 58.1, 62.6, 66.5, 75.1; зѣмль 41.1; зѣль 22.1
 землю 12.1, 13.2, 14.2, 21.1, 22.1, 37.1, 59.1, 62.1, 76.4, 78.2
 земля 12.1, 40.5, 52.1; земля 52.1
 земля(м) 4.1; землям 17.1; землямъ 1.1; землямъ 29.1; зѣмлямъ 5.1, 28.1
 землями 14.2, 43.1, 44.1; землями 15.2
 земляне 16.1, 24.2, 27.1, 38.1; земляне 53.1, 66.1
 земляпо(м) 34.1
 землянохъ 38.1
 земляны 53.1, 60.1; земляны 66.1
 землянъ 43.1, 44.1, 53.1; землянъ 6.1
 земель 15.1, 34.1, 37.1, 40.1, 42.1, 43.1, 44.1, 46.1, 48.1, 59.1, 61.1, 62.1, 65.1, 79.1; земель 49.1; земель 63.1; зѣмль 41.1, 64.1, 66.2
 земского 45.1
 земскую 9.1
 землянъ *див.* землянъ
 земля *див.* земля
 зимный 6.2
 зи 24.1, 37.1
 зла 43.1
 злобныхъ 6.1
 злобою 40.1
 злодѣи 45.1
 злодѣйства 45.1
 злодѣйство 45.1
 зломи(т) 51.1

зло 52.1
 зль *див.* земль
 змерлыхъ 49.1
 змоцнннн 49.1
 знаемо 30.1, 40.1, 66.1, 67.1, 70.1, 83.1;
 знаемо 59.1, 64.1, 73.1, 75.1, 79.1;
 знаемо 44.1, 61.1
 знаменито 9.1, 45.1, 48.1, 51.1, 53.1, 60.1,
 62.1; знамени(т) 43.1, 47.1, 81.1
 знаменитыхъ 45.1
 знати 46.1, 77.1
 знаютъ 15.1
 зо *див.* с
 зовель 10.1
 зовемый 1.1
 зовѣ(тъ) 31.2
 золота 21.2
 золотю 58.1
 зоста 83.1
 составляемъ -9.1
 зѣмлею *див.* землею
 зѣмли *див.* земли
 зѣмль *див.* земль
 зѣмлянинъ 64.3
 зѣмль *див.* земль
 зѣмьскомъ 33.1
 затеви 27.1
 затемъ 27.2, 60.1
 затъ 32.1, 41.1; за(т) 61.1
 зъ *див.* з
 и 1.42, 2.5, 450, 5.28, 6.52, 8.2, 9.34, 10.13,
 11.17, 12.11, 13.3, 14.12, 15.31, 16.8,
 17.13, 13.5, 20.22, 21.7, 22.10, 23.7,
 24.2, 25.5, 27.38, 28.30, 24.25, 30.5,
 31.8, 32.1, 33.5, 36.4, 37.2, 38.15,
 39.4, 40.77, 41.12, 42.3, 45.35, 46.1,
 47.3, 48.12, 49.37, 51.17, 52.12, 53.16,
 54.1, 55.12, 56.1, 58.1, 60.10, 61.1,
 62.42, 63.23, 64.8, 65.21, 66.40, 67.6,
 68.7, 69.1, 70.13, 71.2, 72.6, 73.5, 75.5,
 76.9, 77.3, 78.4, 79.1, 80.4, 82.10, 83.15,
 84.4, 85.2; [и] 52.2; и 13.6, 24.5, 34.8,
 37.16, 40.17, 43.24, 44.14, 47.13, 59.1,
 61.6, 64.18, 77.2, 80.2; и 23.2,
 58.16, 59.1, 69.3, 79.6, 80.2, 81.1; и 39.1,
 43.2, 44.2, 59.1, 61.3, 79.12, 81.1; и
 43.1, 44.8, 47.3, 59.5, 81.1; и 14.2,
 19.3, 22.3, 24.4, 32.3, 37.9, 39.1, 40.22,
 46.1, 57.1, 70.1; и 71.1; и 71.3; и 19.2,
 26.3, 71.1; и 80.7; и 13.1, 35.4, 80.2;
 и 49.1, 50.1, 84.1; и 41.1, 80.1; и 1.1,
 5.1, 21.1, 32.1, 38.1, 41.1, 43.1, 47.1;
 и. го 44.1; и 14.1, 38.1; и 70.4; и

ие 43.1; ие 47.1; и 38.1, 53.1
 нбо 6.1
 игуменомъ 7.1
 игумены 6.1; игумены 4.1
 игумень 72.1
 игуменьство 15.1
 игумена 76.1
 игумену 76.1
 идеть 6.3, 49.1; идеть 18.1; идеть 57.1;
 идети 68.1
 идучи 6.1
 ижь 45.9, 48.1, 49.3; ижь 12.1, 45.3, 48.1;
 иж 45.1, 67.1, 68.1; иже 22.1, 62.3;
 иже 24.1, 71.1; иже 43.1, 47.1, 61.2;
 иже 44.1; иже 44.1
 из 16.1, 17.1, 22.1, 27.1, 28.1, 41.1,
 51.1, 62.2, 67.1 73.1; из(ъ) 4.1; изъ
 10.1, 15.1, 16.1, 27.3, 38.2, 45.1, 66.1;
 из 19.1; ис 8.2, 14.2, 20.4, 27.2,
 28.1, 38.4, 41.1, 55.1, 60.1, 67.1; ис
 14.1, 32.1; ис 64.2, 79.1; ис 43.1; исъ
 2.11, 15.2, 17.13; исъ 34.3, исъ 79.1;
 исъ 22.1; исъ 38.1; ис 14.1
 изачятъ 83.1
 избѣга 14.1
 избѣреть 13.1
 изверзати 6.1
 извольню 40.1
 изволи(л) 79.1
 изволи(т) 4.1; изволить 1.1
 извѣка 29.1
 извѣку 70.1
 изгадаля 6.1
 измени(т) 46.1
 изменить 37.2
 измешано 40.1
 изобидит 15.1
 изпродати 9.1
 изрушеною 44.1
 изрушистаа 43.1
 изрушисто 47.1
 изыемьтса 13.1
 ии 38.1
 и *див.* и
 иконы 9.1
 ильвовскомъ 22.1
 или 6.3, 14.1, 15.6, 23.2, 30.1, 41.2, 48.1,
 63.2, 66.1, 67.1, 68.1, 72.1, 75.1, 78.1;

или 70.2; или 14.1; или 34.1, 37.1,
 40.1, 43.1, 59.1, 64.2; или 61.1; или
 61.1, 79.1; или 14.1; или 57.1; или 71.1;
 или 35.1; (и)ли 35.1
 има 22.1; има 79.1
 имаева 82.1
 имае(мо) 41.1
 имасмы 41.1
 имаеть 41.1, 82.2; имаѣтъ 64.1; имаеть
 79.1; имаеть 65.2, 75.1, 80.1; имаеть
 30.1, 82.1; маеть 6.4, 11.1, 45.39, 49.1,
 72.1; мает 10.1, 45.1; мае(т) 10.1;
 маеть 65.1
 имамаы 66.4; имамаы 61.2
 имат 29.1; имат(ь) 52.1; имать 51.1
 имати 23.1, 45.1, 62.1, 63.2
 имаю 51.1
 имають 41.2, 45.1, 65.1; имають 79.1
 именамаи 49.1
 именемъ 16.1, 45.2, 48.1, 49.2; именемъ
 43.1, имение(м) 43.1; именемъ 17.1;
 имениемъ 44.1; именемъ 20.1, 27.2, 28.1
 имени 23.1
 иметь 18.2, 69.1, 72.1, 74.1; иметь 26.1;
 иметь 23.1
 именовани 22.1
 иминаци 28.1
 имо *див.* имь
 имуть 15.1, 24.1
 имя 9.3, 11.1, 29.2, 45.2, 62.1, 68.1, 84.1,
 85.3; има 17.1, 22.2, 24.1, 25.1, 27.1,
 36.1, 70.1, 78.1; има 20.1, 28.1, 53.1;
 има 58.2, 79.1; има 28.1; има 80.1;
 име 49.1; има 59.1, 64.2, 80.2; има 79.1
 имѣемъ 57.1
 имѣеть 36.1; имѣеть 28.1; имѣеть 24.1
 имѣль 38.1, 51.1
 имѣне 45.2
 имѣни 72.1
 имѣній 72.1
 имѣнія 45.1, 72.1; имения 45.1; имѣня
 17.1; имѣня 17.1
 имѣють 24.2
 имѣюче 47.1
 имь 22.2, 23.1, 45.3, 49.2, 55.1, 56.1, 62.2,
 63.2, 66.5, 69.1, 77.1, 83.1; имь 29.3;
 имь 24.1, 59.1; имо 41.1; имо 41.2
див. ще имь
 индикт 49.1; индиктъ 9.1, 56.1, 63.1
 индикта 6.1, 10.1, 11.1, 49.1, 68.1, 72.1;
 индикта 57.1
 иних *див.* иныхъ
 инни *див.* инне
 ино 6.1, 10.1, 11.1, 39.1, 50.1, 63.3, 76.1;
 ино 46.1; ино 37.1
 иновъ 40.1
 иного 62.1
 иному 12.1; иномѹ 76.1, 78.1; иному 40.1
 иноодначезъ 10.1
 инопомочю 63.1
 иншими 45.1; ин(ъ)шими 4.1
 иншихъ, ин(ъ)ши(х) *див.* иныхъ
 иншии 72.1
 иншой 45.2
 иншые, иншиѣ, иншии *див.* инше
 иные 40.1, 66.1; иныи 15.1, 65.2; иныи
 42.1; иныѣ 22.1, 23.1; инни 22.1;
 иншые 45.1, 49.1; иншиѣ 45.1; иншии
 85.1
 инымъ 48.1, 77.1; инѣмъ 43.1; инѣмъ 44.1
 иныхъ 1.1, 5.1, 9.1, 48.1, 49.2, 65.1, 66.1,
 83.1; иныхъ 61.1, 79.1; иныхъ 37.1,
 64.1; иныхъ 17.2, 66.1; ины(х) 4.1,
 40.1; иныхъ 44.1; 79.1; ины(х) 34.1,
 40.1, 43.1; иныхъ 59.1, 81.1; иныхъ
 46.1; иншихъ 45.2; ин(ъ)ши(х) 4.1;
 .. инѣхъ 42.1, 53.1; инѣ(х) 41.1; инихъ 29.1
 инѣмъ, инѣмъ *див.* инымъ
 инѣхъ, инѣ(х) *див.* иныхъ
 инАлиса, 40.1
 инъ 23.1
 иречипа 58.1
 ис, ис, ис, ис, исъ, исъ, исъ, исъ *див.* из
 исвѣдѣши 28.1, 53.1, 60.1
 иска 14.1
 искати 66.1, 83.1; искати 81.1
 илюбилн 47.1
 илюбуютемы 43.1; илюбуютемъ 14.1
 исного 41.1, 82.1; исного 80.1; исного
 80.1
 исному 41.1, 51.1
 исны 43.1
 исныи 41.1; исный 58.1; исныи 41.3
 исо 28.1
 исполна 14.2; исполна 41.3
 исправа 40.1
 испра(ви)ва 34.1
 исправити 34.1
 исправно 34.1
 исправу 14.1, 38.2, 63.3
 исправы 23.1
 исправъ 23.1, 63.2
 Испратати 58.1

исталаса 22.1, 27.1
 исталса 22.1; исталоса 22.1
 иствергъиѣмъ 22.1
 истинсму 42.1
 истинныи 14.1
 истная 45.1
 истную 40.1, 45.1
 истому 44.2, 47.1
 истраву 38.2
 иступити 73.1
 истцю 77.1
 истця 77.1
 и(съ)праву 14.1
 исьпрачють 24.1
 ихъ 1.1, 4.1, 6.2, 8.1, 9.2, 11.1, 14.1, 23.5,
 24.1, 29.2, 40.1, 45.2, 48.1, 49.4, 62.1,
 66.11, 69.3, 70.4, 83.2; их 29.1,
 66.1; ихъ 43.2, 44.2; ихъ 43.1, 44.2,
 53.1; и(х) 68.2; ихъ 59.1; ихъ 62.2;
 ихъ 41.3; ихъ 41.1; ихъ 2.3, 4.1; ихъ
 22.1, 27.2, 38.1, 51.1; ихъ 20.1
 иществыи 14.1
 ищите 58.1
 июня 49.1; юня 69.1
 ї 38.1, 53.1
 їгъ мѣси див. игумены
 іесте 8.1
 іов(н)аи 4.1
 ію 52.2; ію 55.1
 ихъ див. ихъ
 іюня див. юня
 іюля 36.1
 їли. (ї)ли див. или
 іего див. его
 імо див. имъ
 іхо, ихъ див. ихъ
 к 1.3, 6.2, 8.1, 12.1, 13.3, 17.1, 22.1, 23.2,
 24.1, 25.2, 27.2, 28.1, 29.2, 38.2, 40.5,
 41.2, 43.1, 44.1, 46.1, 47.1, 51.1, 53.1,
 55.2, 58.4, 62.1, 66.2, 67.1, 78.1, 79.2,
 80.1; к- 27.1, 36.1; ко 4.1, 5.1, 23.2,
 24.2, 27.1, 45.1, 63.2; ку 6.6, 10.1, 49.4,
 66.2, 83.1; кѣ 5.1, 68.1; къ 4.1, 6.4,
 9.2, 10.2, 12.1, 15.1, 19.2, 23.3, 24.3,
 27.1, 30.1, 36.1, 44.1, 45.8, 47.3, 50.1,
 55.1, 56.1, 58.1, 63.10, 65.2, 74.1, 75.1,
 77.1, 78.1, 84.1, 85.3
 каждого 28.1
 каждому 38.1, 71.1, 80.1; кожномѣ 31.1;
 кождому 10.1
 каждую 38.1, 51.1
 каждыи 14.1; каждыи 28.1; каждый 64.1
 казали 9.1, 31.1, 45.1, 64.1, 79.1
 казаль 38.4
 казателевого 24.1
 казенной 70.1
 казнити 6.1
 казнится 6.1
 казню 63.1
 казнъ 34.1, 38.1
 как 6.1, 34.1, 67.2; како 43.1, 48.1, 52.1,
 64.1, 65.2, 70.1, 79.1; какъ 2.1, 4.1,
 6.1, 9.2, 19.1, 34.2, 45.4, 57.1, 58.3;
 ка(к) 37.1, 39.1; как 23.1
 какаа 76.1
 какжо 39.1
 камень 69.1
 кановникомъ 78.1; кановникомъ(ъ) 78.1
 канунъ 81.1; канонъ 18.1
 канунъ 32.1; канонъ 29.1
 канѣтуръ 16.1
 каранъ 45.8
 кгвалтови 45.1
 кгвалтовною 45.1
 кгвалтомъ 45.2
 кгвалтъ 45.3
 кде див. где
 кгды 45.2, 65.1, 66.1
 кгдолдова(т) див. голдовати
 кгрунтовъ 49.1
 кгрунтъ 6.1
 кеды 45.2, 66.1
 кз- 36.1, 56.1
 кимъ 37.2, 62.1, 82.1; кымъ 71.1, 80.1
 кїевскаѣ 4.1
 кїевскїи 4.1
 клепачъ 38.4
 клеткахъ 49.2
 клѣтку 13.1
 ключникъ 72.1
 клясти 6.1
 клятва 1.1; клятва 5.1; клятва 4.
 клязулахъ 49.1
 кмети 38.1
 кмета 28.1
 кнѣгнѣ 26.1
 кнѣжїе див. княженїе
 кнѣзи див. князи
 кнѣзмъ див. княземъ
 кнѣзю див. князю
 кнѣзѣ див. князѣ
 кнѣзь див. князь(з)

книги 45.1
 княгини 18.1
 княжа 19.1, 49.2
 княжати 49.2
 княжею 28.1
 княженіе 63.1; княженье 23.1; княжье 40.1
 княженьи 23.3
 княженію 63.1; княженію 63.1
 княжения 6.1; княжьа 40.1; кня(ж)еніа 4.1; княжьа 40.1; кня(ж)ниа 58.1; княжьнѣа 28.2
 княжни 28.1
 княжствѣ 45.1
 княжю 28.1
 кня(з) 24.3, 35.1, 37.1, 39.1 43.5, 44.1, 47.3, 54.7, 59.1, 61.5, 68.1, 75.2, 81.2; князь 37.1, 40.3, 46.4, 56.1, 57.1, 67.1, 74.1, 77.1, 78.1; князь 25.1; князь 1.2, 6.2, 9.1, 15.2, 18.1, 24.2, 30.2, 45.2, 48.1, 49.1, 63.4, 69.1, 82.1; князь 2.1, 5.2, 8.1, 14.2, 19.2, 21.1, 23.2, 28.2, 31.1, 37.1, 74.1, 75.1; князь 29.2, 82.1, 83.2; князь(ь) 4.1; князь 4.1; князь(ь) 23.9; князь[ь] 15.4
 князевѣ 6.1
 княземъ 63.2; княземъ 14.4, 39.1; княземъ 19.1; княз(е)мъ 23.3; князь 37.1, 40.2
 князи 7.1, 14.1, 23.1, 56.1; княз(и) 23.1; князий 14.1, 23.1; князини 15.1, 17.2, 23.1; князи 40.1
 князми 37.1
 князтва 29.1; князьства 28.1; князьства 24.1
 князю 10.1, 11.1, 62.1, 63.8; князю 14.1, 19.3, 23.13, 28.1, 40.2; княз(ю) 23.9; князю 39.1, 40.7, 67.4, 78.1; кня(з)ю 33.1; кня(з)ю] 54.1; князу 32.1
 княза 8.2, 13.1, 14.1, 17.2, 23.5, 25.1; княз(а) 23.7; князя 6.1, 15.1, 50.1, 63.6; кня(з)а] 61.1; княза 40.1; князя 52.1
 ко *див.* к
 кобыль 60.1
 кого 13.1, 15.1, 24.1, 34.1, 58.1, 63.2, 65.1, 76.1
 коем 52.1; коем[ь] 52.1
 кождому, кождоу *див.* кождому
 колвекъ 45.3
 коли 8.1, 11.1, 12.1, 13.1, 14.2, 15.2, 16.1, 19.1, 24.3, 27.1, 28.2, 31.1, 34.1, 37.2, 38.2, 39.1, 40.4, 43.4, 44.2, 45.1, 47.1, 48.1, 51.2, 55.1, 57.1, 58.4, 59.1, 61.1, 64.4, 65.4, 66.4, 71.1, 73.1, 75.1, 79.2, 80.1, 83.1; ко(л) 34.1, 45.1, 47.2, 79.1; колы 70.1
 колибы 41.1, 66.1
 колиж 17.1
 коло(л) 38.2; колодь 38.2
 колоду 38.1
 колодь 38.1
 колодаземь 20.1, 27.1
 колок(л)ъ 7.1
 колы *див.* колы
 комору 28.1
 кому 1.1, 9.1, 12.2, 14.1, 33.1, 45.1, 49.2, 53.1, 57.1; кому 4.2, 78.1
 комуждо 13.1
 коней 45.1; кони 73.1
 конецъ 12.1
 кони *див.* коней
 конокормству 50.1
 копча(л) 47.1
 кончано 40.1
 копя 45.1
 конь 45.1
 коньцы 55.1
 коньць 12.1
 копица 45.1, 49.2
 копѣемъ 70.2; копнемъ 79.1
 копу 10.1, 16.1, 72.3, 80.1
 копь 11.1, 22.1, 57.2, 80.1; копь 10.1
 копына 6.2
 копыду 6.1
 копыи 64.1
 корени 31.1
 корини *див.* королицы
 короле(в) 47.1; королюв 17.1; королювъ 51.1; королеъ 39.1
 королеви 14.5, 19.3, 38.2, 43.2, 44.3, 46.1, 47.2, 58.1, 62.2; корол[евы] 34.1; короле(в)и] 46.1; кролеви 51.1, 62.1, 66.1
 королеви 66.1; кролеви 66.1; кролеви 59.1
 королевства 48.3, 66.1; королевства 17.1; королевства 66.3; кролювъства 66.1
 королевы 12.1, 14.1; кролевы 65.1
 королевывъ 79.1
 королемъ 14.2, 37.2, 61.1; королемъ 14.1, 19.1; кролемъ 65.1, 66.1
 королицы 43.2, 44.2, 47.3, 62.1; коро(л)ци 47.1; корини 43.1; королицъ 48.1; кролицы 62.1
 королю 34.3, 37.1, 38.1, 61.1, 73.1; коро(л)у 48.1; коро(л)ю] 34.1, 46.3; кролю

42.1, 59.1, 66.2, 82.2, 83.3; кроли 66.1
 королюв *див.* короле(в)
 королевства *бжв.* королевства
 королевскими 51.1
 короля 12.1, 14.2, 19.1, 34.1, 37.2,
 39.2, 43.1, 51.1, 61.2; коро(л)А]
 34.1, 61.1; короля 1.1; кроля 5.1,
 22.1, 65.1, 81.1; кроля 66.4, 82.1;
 кроля 4.1
 король 12.1, 14.5, 34.2, 37.2, 39.1, 40.1,
 48.1, 49.1, 59.1, 70.1, 73.1; коро(л)
 47.1, 64.1, 79.1; король 17.1, 41.1,
 65.2, 66.1, 83.1; крол 66.1, 83.1; корол
 17.1
 коромолити 55.1
 кору(н) 47.2
 корунъ 43.3, 44.3, 47.2, 48.1, 62.3, 66.3,
 82.1, 83.1
 коруны 47.1, 48.1, 66.3, 81.1
 коръчить 16.1
 коръчмоу 16.1
 косарю 38.1
 косою 2.1
 косподареви *длв.* господаревн
 костельнов 45.1
 костельныхъ 45.2
 которая 6.1, 15.1, 45.9, 49.1; котораѣ 23.1,
 68.1
 котораго 49.1
 которой 45.1
 котормъ 15.1; котормъ 49.1
 которую 45.2
 которые 40.1, 45.3; которы 41.2
 которыи 8.1, 11.1, 45.1, 49.1, 63.2, 76.1;
 которы(н) 43.1; который 6.2, 45.6,
 49.1, 63.2, 74.1; которыѣ 41.2; кторыи
 64.1
 которымъ 40.3, 45.2; которы(м) 43.1
 которыхъ 45.1, 49.3
 краденый 45.1
 краи 55.2
 краковской 17.1
 краковьский 12.1;
 кракувьский 28.1
 краковьского 25.1
 краль 52.1
 крамные 45.1
 крепко *див.* крѣпко
 крепкую 40.1
 крестъ 63.2, 77.1, 81.1, 83.1; кр(ес)тъ 23.2;
 крѣсть 34.1, 77.1; кр(с)тъ 34.2
 крестьянского 33.1
 крешенье 66.1
 крешенья 66.1
 кривавов 45.1
 кривду 14.1
 кривдѣ 14.1
 кривн *див.* кровн
 криво 14.1
 крижевникомъ 66.1
 крилоскомъ 4.1
 крилошаны 27.1; крылошаны 53.1
 криницы 55.1
 криницами 2.1
 крови 45.2; криви 45.1
 королева 59.1; королева 62.1
 королевы *див.* королевы
 королевствъ 66.1; королевствъ 66.1
 кролемъ *див.* кролемъ
 кроли 66.1
 кролици *див.* королици
 кроля, кроля, кроля *див.* короля
 кроль, крол *див.* король
 крольствомъ 62.1
 крѣсть, кр(с)тъ *див.* крѣсть
 кругилин 38.1
 крѣпко 37.1, 40.1, 58.1; крѣпко 40.1
 крѣпость 41.1, 43.1, 44.1, 55.1, 59.1, 61.1,
 62.1, 64.1, 65.1, 66.2, 70.1, 78.1, 79.1,
 81.1, 82.1, 83.1; крѣпо(с)тъ] 47.1
 крижевоищемъ 66.1
 крылошаны *див.* крилошаны
 кто 1.1, 2.1, 4.1, 8.1, 13.1, 14.1, 15.2, 19.1,
 21.1, 24.1, 30.1, 31.1, 32.1, 33.1, 35.1,
 37.1, 43.1, 44.1, 48.1, 51.1, 52.1, 59.1,
 61.1, 64.1, 66.1, 68.1, 69.1, 70.1, 71.1,
 72.2, 75.1, 78.1, 79.1; хто 5.1, 6.1,
 9.1, 10.1, 11.3, 15.1, 18.1, 23.3, 26.1,
 27.1, 39.1, 40.4, 45.2, 52.1, 67.1,
 72.2, 85.1
 ктомъ 4.1
 кторыи *див.* который
 ку, кѣ *див.* к
 куда 19.2
 куды 6.1, 12.1
 куницы 6.1; кѣнницы 76.1
 кунчию 27.1
 кунь 80.1
 купалы 69.1
 купаль 14.1
 купивше 15.1
 купиль 9.1, 16.2, 22.3, 27.3; коупиль 20.1,
 21.1, 64.1
 купимъ] 52.1
 купля 10.1
 куплю 10.1, 49.1
 куповано 38.1
 куповати 45.1; кѣпѣвати 52.1
 купуючы 49.1
 купчи 9.1

купцемъ 77.1
 курачего 58.1
 кухмистръ 79.1
 кудавскыи 17.1; куавьскыи 12.1
 коуны 1.1; кѣны 4.1
 коупиль *див.* купиль
 коупѣж 52.1
 кѣпит[ь] 52.1
 кѣпѣжси 52.1
 кѣпѣвати *див.* куповати
 кѣпа 52.1
 кѣ *див.* к
 .д. 38.1, 55.1, 80.1
 ладану 13.1
 ланохъ 38.1
 лану 38.2
 ласкаве 49.1
 ласки 6.1, 9.1, 45.1, 49.1
 лвовскыи 21.2
 лево 6.2
 левой 6.3
 лежалъ 38.1
 лежат 29.1
 лежить 28.1
 лепшое 49.1
 лепѣи *див.* лѣлѣи
 леса 6.3
 лесами 6.1
 лесокъ 6.1
 лесомъ *див.* лѣсомъ
 лесы *див.* лѣсы
 лесъ *див.* лѣсъ
 лета *див.* лѣта
 летный 6.1
 дѣты *див.* лѣты
 ли 6.1, 14.5, 19.1, 41.2, 43.1, 45.1, 52.3,
 63.1, 82.1
 либо 43.2; либы 61.1
 лисе 37.1
 лисици 27.1
 листа 47.1, 62.1
 листо *див.* листь
 листовъ 17.1
 листови 29.1, 53.1
 листовъ 9.3, 10.1, 24.2, 30.1, 43.1, 45.1,
 48.2, 49.1, 51.1, 59.1, 60.1, 64.1, 66.1,
 70.1, 71.1, 79.1, 80.1, 81.1, 83.1;
 листо(м) 47.1, 68.1, 75.1
 листу 9.1, 10.2, 41.1, 42.1, 43.1, 44.1, 49.1,
 59.1, 62.1, 64.1, 66.2, 72.1, 80.1, 81.1,
 82.1, 83.1; листѣ 65.1; лысту 70.1
 листы 9.1, 17.3, 38.1, 45.2, 48.1, 83.1
 листь 6.1, 9.2, 11.2, 12.1, 14.1, 24.2, 42.3,
 43.1, 44.1, 49.2, 51.2, 53.3, 55.1, 60.2,
 62.1, 71.3, 72.1, 73.1, 78.2, 80.1, 83.1;
 листь 31.1, 62.1, 80.1; листо 41.2;
 лист 24.1; листь(ъ) 31.1
 листь 45.1
 литвина 58.1
 литовскаго *див.* литовского
 литовскыи 83.1; литовскыи^и 59.1; литовь-
 скыи 24.1, 64.1; литов(с)кыи 79.1; ли-
 товскыи 9.1, 48.1, 49.1, 65.1; литовскыи^и
 70.1; литовскыи^и 41.1; литовскыи 6.1;
 литовскыи 40.1
 литовскыи 63.1; литовскыи 37.1; ли-
 товскыи 23.1; литовскыи 14.1;
 литовскыи 14.1; литовскыи 14.2,
 66.1
 литовского 40.1, 61.1; литовскаго 49.1
 ли(и)товскому 34.1, 41.1; литовскому 44.1;
 литовскому 46.1, 66.1
 литого 45.1
 лихвы 45.3
 лихвъ 45.1
 лихий^и 58.1
 лихихъ 40.1
 лихо 34.1, 40.1, 46.1
 лихого 44.1; ли(хо)го 58.1
 лихое 54.1
 личачи 10.1
 личбъ 57.1
 лишень 63.1
 лишитисѧ 14.1
 ловами 6.1
 ловехъ 40.1
 лови 75.1
 ловити 20.1, 75.2
 ловишчехъ 75.1
 ловища 4.1, 12.1, 75.1; ловища 75.1; ло-
 висча 6.1
 ловищахъ 1.1
 ловищи 5.1, 17.1, 27.1, 28.1
 ловы 6.1
 ловаго 49.1
 лсти 41.1, 46.1, 61.1, 65.1, 66.4, 81.1, 82.1,
 83.2; лсти 59.1; лсты 19.2, 48.1, 62.2;
 лсты 27.1
 лтмъ *див.* лѣтомъ
 лугомъ 53.1
 лугъ 55.2
 лукна 40.1
 лучскыи 19.1
 лоугами 31.1
 лоуками 1.1; лѣками 5.1
 лысту *див.* листу
 лъ *див.* лѣто

льней 64.1; льній 70.1; лепњи 83.1
 льпило 3E.1
 льпшій 79.1
 льпшоую 31.1
 льпшиць 29.1
 льпшли 33.1
 льсахъ 4.1
 льски 31.1
 льсомъ 17.1, 70.1, 79.1; льсом(ъ) 31.1;
 льсомъ 20.1, 29.1; лесомъ 6.1, 64.1
 льсехъ 1.1
 льсь 21.1, 28.1; лесъ 6.1
 льсы 4.1, 5.1, 28.2, 31.1, 80.1; лесы 6.2
 ль(т) 14.3, 21.2, 22.4, 25.1, 27.3, 28.2, 36.1,
 43.1, 44.1, 47.2, 51.3, 53.5, 60.4, 71.4,
 80.1; лѣт 17.1, 29.1; лѣтъ 17.1,
 24.1, 37.1, 45.2, 66.1, 77.1, 79.1, 80.1,
 81.2, 82.1, 83.2; лѣтъ 29.1
 лѣта 1.1, 4.1, 5.1, 17.1, 24.1, 31.1, 41.1,
 48.1, 58.1, 59.1, 65.1, 73.2, 77.1; лета
 6.1, 49.1, 64.1, 68.1; лѣ(т) 79.1
 лѣто 9.1, 16.1, 24.1, 27.1, 29.1, 32.1, 41.1,
 42.1, 55.1, 67.1, 72.1; лѣ 6.1, 7.1, 21.1
 лѣтомъ 29.1, 62.1; лѣто(м) 44.1; лѣтомъ
 66.1; лѣтъ 43.1
 лѣтъ 58.1, 62.1
 лѣты 45.1, 59.1, 64.1, 65.1, 71.1, 78.1, 79.1,
 82.1, 83.1; лѣты 61.1; лѣты 37.1, 39.1,
 40.1, 70.1
 любѣ 23.1
 любви 23.1, 63.1
 любю 14.4, 34.1, 37.1, 38.1, 39.1, 40.3, 45.2,
 57.1, 82.1
 любовь 63.1
 лю(д) *див.* люди
 люда (*вид* людъ) 62.1
 люде *див.* люди
 людей 10.1, 40.1, 49.1, 63.2, 85.1
 людемъ 43.1, 49.1, 53.1, 58.1, 63.1, 77.2;
 лю(д)мъ 40.1
 люди 15.1, 19.1, 24.3, 37.1, 40.4, 49.1, 58.1,
 76.2, 84.1; людѣ 79.1; лю(д)и 23.1;
 лю(д)ѣ 40.7; людин 14.1, 27.1, 38.1,
 53.1; людий 24.1; людѣи 15.1; лю-
 д(и)и 23.1; лю(д)и] 15.1; люде 4.2, 40.1
 людами 4.1, 6.1, 27.1, 40.6, 43.1, 44.1,
 48.1; людьми 40.1, 63.1; лю(д)ми 40.1
 лю(д)мъ *див.* людемъ
 люды 6.1
 люцкые 43.1
 лѣцькихъ 38.1; лѣцкихъ 38.1
 лѣхи 14.1; лѣхы 14.1
 львовы 17.2

льсти, льсти *див.* лсти
 маемъ 10.1
 маетностей 6.1
 маеть, мает, мае(т), маеть *див.* имаеть
 макар[ъ] 52.1
 малое 49.1
 малую 9.1, 11.1
 малый 6.1
 манастыремъ 64.1; мона(с)тыремъ 4.1
 манастыря 1.1; монастыра 6.1, 68.1, 72.1;
 монастырѣ 76.1
 манастырь 1.1, 15.1, 40.1; монастырь 76.2;
 мѣнастырь 27.1; мунастырь 27.2; мо-
 настырь 6.1
 марта 4.1, 11.1, 24.1, 55.1, 77.1
 маршалко 28.1; маршАлко 79.1
 маршалок 17.1
 мати 70.1
 матери 4.1; мѣри 40.1; матере 72.1
 матки 83.1
 маткою 33.1
 матць 24.1
 маю 10.1, 11.1
 мають 40.1, 45.7, 49.2; мають 49.2; мают
 29.1
 маА 31.1
 меду 18.1, 20.1
 медовѣе 4.1; медовыѣ 1.1
 медовыми 5.1
 межѣ 4.1, 9.6, 10.6, 19.1, 22.1, 23.2, 24.1,
 27.3, 31.1, 45.2, 58.4, 63.3, 68.1, 81.1;
 межы 23.3; мѣжи 10.1
 мели 49.1; мѣли 45.1
 мене 19.1, 38.1, 52.1, 58.4, 63.1, 83.1
 менованому 49.1
 мену 11.1
 месеца 6.1, 49.2; мѣца 5.1; м(с)ца 4.1, 31.1,
 37.1; мѣца 1.1; мѣА 24.1; м(с)ца 36.1,
 39.1; мѣсяца 9.1, 69.1, 72.1; мѣсАца
 70.1; мѣсАца 58.1; мѣ(с)ца 55.1
 места *див.* мѣста
 место *див.* мѣсто
 мѣсты 40.1
 металъ 45.1
 мети *див.* мѣти
 метрополиту 4.1
 мѣтрополитомъ *див.* мѣтрополитомъ
 мешаны 49.2
 мешкають 49.1
 мешкаочимъ 45.1
 ми 4.1, 15.1, 29.1, 34.7, 37.1, 39.2, 40.10,
 47.1, 59.1, 63.3, 73.2, 81.2, 83.1
 мили 6.1
 миловати 6.1

милого 1.1, 66.1, 81.1
 милому 44.1, 62.1, 66.2, 73.2, 82.1, 83.2
 милости 10.2, 42.3, 61.1, 62.1; мл(с)ти 4.1,
 40.1, 55.1; 64.1, 79.1; милости 62.1;
 ~
 млти 46.1; млсти 83.1; мл(л)сти 43.1;
 ~
 млсти 59.1
 милостивого 51.1; мл(с)тивого 4.1
 милостивому 38.1, 62.1
 милостивыи 38.1
 м[и]л[ос]т[ив]ь 15.1
 милостию 6.2, 17.1, 42.1; милостью 9.1,
 48.1; милостью 49.1; мл(с)т[и]ю 31.1;
 ~
 мл(с)т[и]ю 28.1, 37.1; млт[и]ю 27.1;
 ~
 млт[и]ю 24.1; милостию 29.1, 72.1
 милостиА 52.1
 милость 10.2; мл(с)ть 38.1
 [ми]л[ос]т[ив]ь 15.1
 мильи 43.1; мильи 59.1
 милъ 28.1
 милъишій 48.1
 мимо 66.1, 81.1, 83.1
 минеть 19.1
 мира 6.1, 68.1
 мирень 37.5
 мирскимъ 6.1
 ми(р)скихъ 4.1
 миру 14.3, 37.2
 миръанъ 4.1
 миръ 14.5
 митрополит 4.1; митрополитъ 1.1, 5.1
 митрополитомъ 1.1, 73.2; метрополитомъ
 4.1; митрополитомъ 5.1
 митрополіи 4.1
 митрополью 73.1
 млина 24.2; млына 68.1
 млинница 5.2
 млинномъ 16.1, 27.1; млинном 2.1
 млину 24.2
 млинъ 24.2
 ~
 млсрдіе 47.1
 ~
 млсти, мл(с)ти, млти *див.* милости
 мл(с)тивого *див.* милостивого
 мл(с)то 41.1
 мл(с)ть *див.* милость
 ~
 мл(с)т[и]ю, млт[и]ю, млт[и]ю *див.* милостию
 млына *див.* млина
 млынми 1.1, 5.1
 мнихомъ 24.1
 многихъ 34.1, 48.1, 49.1, 63.1, 64.1, 66.1;
 многих 66.1; многи(х) 46.1, 61.1,
 79.1; многихъ 42.1; многы(х) 41.1
 много 1.1, 4.1, 5.1, 10.1, 17.1, 29.1, 40.1,
 53.1, 60.1, 79.1
 мною 2.1, 13.1, 15.1, 35.1, 83.1, 85.1
 мнъ 19.2, 23.1
 многихъ, многы(х) *див.* многихъ
 мовячи 45.1
 могила 55.3; могыла 55.3
 могилы 6.2
 могль *див.* могъ
 могоричь 16.1, 20.1
 могутъ 17.1, 22.1, 28.1
 могъ 45.3, 49.1; могль 79.1
 може 22.1
 можемъ 14.1
 можетъ 14.1
 мое 1.1, 2.1, 4.2, 10.1, 63.1; моѣ
 32.1; мое 5.1
 моего 10.1, 63.4, 72.1; моѣго 13.1, 25.1;
 мо-ѣго 72.1; моего 58.1
 мое 10.1
 моей 18.1, 63.3; мои 15.1; мои 83.1;
 моѣъ 32.1
 моему 6.1, 10.2, 63.9, 83.2; моему 34.1, 73.1
 моѣмъ 74.1; моѣмъ 35.1; мое(м) 35.1;
 моем 72.1
 моею 34.1, 58.1; мою 83.1; моѣю 61.1;
 моѣю 32.2
 моѣъ *див.* моей
 мои 10.5, 12.1, 15.1, 40.1, 45.1, 73.1, 83.1,
 84.1; мо[и] 34.1; мой 19.1; мой 58.1;
 мой 84.1; мой 34.1, 61.1; мой 34.1
 мои 83.1; моиъ (!) 55.1
 моимъ 6.1, 10.1, 63.1; моимъ 18.1; мои(м)
 4.1, 68.1; моймъ 34.1
 моихъ 55.1, 63.1, 72.1
 мокроъ 45.1
 молвили 22.1
 молвить 40.1
 молдавское 66.1
 молдавской 66.4; молдавскоъ 66.1
 молдавъ 41.1
 молдавски 55.1
 молдавскихъ 55.1
 молдавскою 55.1
 молитвами 72.1
 м[о]л[и]т[в]ою 15.2
 молити 6.1
 молодому 11.1
 монастыра *див.* монастыря
 мона(с)тыремъ *див.* монастыремъ
 монастыри 76.1
 монастырю 1.1, 76.1, 84.1, 85.1; монастырю
 72.1
 монастырь 72.1
 монастыря *див.* монастыря

монастырь *див.* монастырь
 монеты 10.1
 мордовское 15.1
 моричь (мгоричь) 27.1
 морю 62.1
 мора 55.1
 мо...няки 71.1
 мосту 6.1, 24.1, 49.1
 мость 19.1
 моцы 45.1, 49.1
 моць 49.1
 моча 43.1
 мочи 66.2
 мочью 66.2
 мощий 13.
 моё 19.1
 мою 6.1, 10.1, 72.1, 83.1
 моА 55.1
 мртвымъ 13.1
 мръе 40.1
 мсца, м(с)ка, м(с)ца *див.* месяца
 мтри *див.* матери
 мть 26.1
 му *див.* ему
 мудроі 62.1
 мужемъ 48.1
 мужи 15.1; мужии 15.1
 мужии 69.1
 мунастврени 27.2
 мунастврь, мѹнастврь *див.* монастырь
 мученика 32.1; мчнка 36.1
 мця, мца *див.* месяца
 мы 1.1, 4., 5.1, 6.1, 8.1, 11.1, 14.1, 17.2,
 24.2, 28.1, 30.2, 31.1, 34.1, 37.1, 38.1,
 40.2, 41.2, 43.3, 44.1, 45.4, 46.1,
 47.1, 48.2, 49.2, 51.2, 56.3, 57.1, 58.5,
 59.1, 60.1, 61.2, 62.2, 64.1, 65.2,
 66.5, 67.1, 70.1, 75.3, 77.1, 78.1, 79.2,
 82.1
 мыщаръ 45.1
 мысли 47.1
 мыслили 66.1
 мыслиль 61.1
 мыслити 54.1
 мыслаче 58.1
 мыслью 54.1
 мыта 19.1 45.3
 мытникъ 45.1
 мыто 45.1; мто 45.1; м[ы]то 15.1
 мыты 1.1, 17.1
 мьстять 25.1
 мѣжи *див.* межи
 мѣли *див.* мели
 мѣль 45.3
 мѣнованыи 9.1
 мѣсець 45.1; мѣсАць 14.1
 мѣста 15.1, 23.1, 45.3, 63.2; мѣста 40.1
 мѣстехъ 83.1
 мѣстичи 20.1, 22.1
 мѣстичовъ 21.1
 мѣстичъ 21.1
 мѣсто 24.1; мѣсто 40.1
 мѣсто 9.2
 мѣсть 24.1, 52.1, 70.1
 мѣсть 44.1
 мѣстычемъ 8.1
 мѣ(с)ца, мѣсАца, мѣсАца, мѣсяца *див.* ме-
 сца
 мѣсАць *див.* мѣсець
 мѣти 45.2; мети 6.1
 мѣщанъ 45.1
 ма 37.1, 39.1, 59.2
 маопусты 41.1
 ма(с)пусто 41.2; маопусто 41.1
 н 12.1
 на 1.8, 2.1, 4.5, 5.5, 6.14, 9.19, 10.3, 11.7,
 12.5, 14.10, 15.2, 16.1, 17.2, 18.3, 19.6,
 20.1, 21.5, 22.2, 23.7, 24.4, 25.1, 26.3,
 27.2, 28.4, 29.6, 30.7, 31.4, 32.4, 33.2,
 34.3, 36.4, 37.3, 38.15, 39.8, 40.11,
 41.4, 42.3, 43.2, 44.4, 45.17, 46.2, 47.3,
 48.2, 49.10, 50.2, 51.6, 52.6, 53.6, 54.1,
 55.1, 56.1, 57.1, 58.16, 59.3, 60.2, 61.2,
 62.5, 63.5, 64.6, 65.1, 66.9, 67.2, 68.4,
 69.1, 70.4, 71.5, 72.4, 73.2, 75.6, 76.9,
 77.5, 78.4, 79.4, 80.6, 81.1, 82.3, 83.6,
 84.1, 85.2
 набудуть 49.1
 набытыхъ 49.1
 наведень 45.1
 навѣки 4.1; навѣкы 70.1
 нагабалъ 45.2
 нагабана 45.1
 надаемъ 49.1
 нада(л) 68.1
 наданые 49.1
 наданыхъ 49.1
 наданя 6.1
 надбъ 2.1
 надо 83.1
 надобъ 12.2, 14.1, 16.1, 21.1, 37.1,
 58.2; надобно 79.1
 надто 6.1
 надють 70.1
 надъ 6.1, 45.1, 49.2
 наѣмалъ 38.1
 назад 23.1
 назнаменуемо 45.1

наилпервее 39.1
наидень 45.2
наидеть 45.1
наканунъ 62.1
накое 49.1
належати 29.1
належить 49.1
наложили 38.1
нальпей 9.1
нама 34.1, 40.1
наместникомъ *див.* намѣсникомъ
нами 6.1, 9.2, 33.1, 45.1, 49.2, 53.1, 58.1,
63.1, 64.1
намоливити 65.1
намѣсник(и) *див.* намѣстники
намѣсникомъ *див.* намѣстникомъ
намѣсникъ 10.1
намѣсткомъ 59.1, 79.1; намѣсткомъ 64.1;
наместкомъ 64.1
намѣстника 9.2
намѣстникамъ 34.1
намѣстникомъ 66.1; намѣсникомъ 29.1;
наместникомъ 66.1; намѣстникомъ 70.1
намѣстники 66.1; намѣсник(и) 23.1
намѣстничати 34.1
намѣсто 45.1
намѣстки 64.1, 66.1; намѣстки 64.2; на-
мѣстки 12.1
намъ 6.1, 9.3, 11.1, 14.3, 23.2, 25.1, 28.1,
34.1, 40.5, 42.1, 45.3, 49.1, 50.1, 58.10,
63.1, 64.3, 70.2, 76.1, 79.4; намъ 33.2;
намъ 29.1; намо 41.2; на(м) 41.1, 79.1
нанс(м) 4.1
нанъ 66.1; нанъ 70.1; на(н) 79.1
напервѣй 45.1
написанни 66.1
написано 39.1, 40.1, 41.1
написаного 61.1
написаному 59.1, 61.1
написаную 79.1
напотомъ 49.2
напротивку 45.4
наржъний *див.* нароженьи
наржени 17.1
наржению 29.1
нарженя 45.1, 49.2; нароженья 73.1;
наржъниА 43.1, 44.1; парож(ж)нъя
37.1; нарожънъя 20.1
наржъний 24.1, 77.1; нароженьи 81.1; на-
рожънии 21.1; наржънии 80.1; наро-
жънии 27.1; нарожънии 53.1; наро-
жънии 28.1, 60.1; парожънии 51.1
нар(ш)и(т) 68.1
наслѣдникомъ 70.1
наставляти 6.1
настоятельно 6.1
наступники 6.1
наступникомъ 6.1
насъчено 38.1
насъчи 38.1
насъ 1.2, 6.5, 8.1, 11.1, 38.1, 45.2, 48.1,
49.3, 50.3, 57.1, 58.6, 63.1, 66.2, 71.1,
76.1; насъ 5.1, 17.1, 23.8, 66.2; на(с)
4.3, 46.1, 58.2
нато 4.1
натства 82.1
находиль 45.1
на(ш) *див.* нашъ
наша 6.1, 41.1, 43.1, 44.3, 47.1, 49.1;
наша 48.1
на(ш)го *див.* нашего
наше 6.1, 17.1, 53.1, 58.1, 60.1, 79.1, 80.1;
нашое 6.3, 9.1, 45.3; нашю 45.1, 85.1;
~
ниее 40.1
нашего 4.1, 6.1, 17.1, 21.1, 28.2, 29.1, 34.2,
51.1, 62.1, 65.2, 66.1, 76.1, 82.1; на-
шого 6.1, 9.1, 45.1, 49.2, 68.1;
наше(г) 81.1; на(ш)го 81.1
нашей 45.1, 65.1; нашей 62.1; нашей 23.3;
нашей 47.1, 64.1; нашей 79.1; нашей
41.1; нашей 6.1, 63.1, 70.1; нашей
58.1, 61.1
нашему 1.1, 4.1, 31.1, 34.1, 38.2, 40.1,
44.1, 55.1, 58.2, 59.2, 61.1, 62.1, 64.2,
66.3, 82.2, 83.2; нашему 9.1, 17.1,
45.2, 70.1; нашемъ 76.2; наш(с)му 34.1;
~
нишму 40.1; нашему 34.2
нашемъ 23.1, 48.1, 64.1, 66.1, 76.1; нашомъ
45.5, 61.1, 70.1; наше(м) 81.1; нашю(м)
68.1; нашемъ 55.1
нашеъ 58.1; нашеъ 66.2; наша 84.1
нашею 17.1, 28.1, 39.1, 40.2, 42.1, 44.1,
47.1, 48.2, 49.2, 58.1, 61.1, 62.2, 66.2;
~
нашою 6.1, 49.1; нишою 56.1; нашею
57.1
наши 15.2, 46.1, 49.1, 58.4, 63.2, 65.1,
72.1, 82.1
нашими 1.1, 5.1, 6.2, 11.1, 15.1, 31.1,
44.1, 45.2, 47.1, 48.1, 49.1, 62.3, 63.1,
66.10; наши(м) 44.1
нашимъ 6.1, 9.3, 23.4, 25.1, 28.1, 30.1,
40.1, 45.1, 48.1, 49.1, 51.1, 53.1, 58.1,
59.1, 60.1, 62.2, 63.1, 64.7, 65.3, 66.1,
70.1, 79.3, 81.1; нашимъ 49.2, 70.3;
наши(м) 43.1, 47.2, 75.1; нашимъ
29.1; нишмъ 40.1
нашихъ 4.1, 6.3, 45.1, 49.1, 62.1, 63.1,

66.2, 72.1, 79.1; наши(х) 4.1, 44.1, 68.1
нашли 58.1
нашо, наше *див.* наше
нашого *див.* нашего
нашой, нашой *див.* нашей
нашому *див.* нашему
нашомъ, нашом(м) *див.* нашемъ
нашою *див.* нашей
нашу 6.2, 9.1, 11.1, 17.1, 30.1, 45.1, 57.1,
64.1, 69.2; нашѸ 4.1, 5.1, 68.2; шашоу
31.1; шашо 3.1, 23.1, 28.1, 51.2, 53.1,
55.1, 59.1, 6.1, 62.1, 66.1, 71.1, 75.1,
79.1, 81.1
нашымъ *див.* нашимъ
нашѣ 1.3, 5.1, 43.1, 62.1, 66.1
нашо *див.* нашу
наша *див.* наша
нашь 1.1, 5.1, 9.1, 24.1, 40.2, 41.1, 43.1,
48.1, 58.5, 59.2, 64.2, 65.3, 66.2, 69.1,
76.2, 79.1; нашъ 1.1, 4.2, 6.5, 9.3,
11.1, 17.2, 43.1, 49.2, 65.1, 85.1; на(ш)
41.1
наясвѣйшаго 49.1
ндлю *див.* недѣлю
не 1.2, 2.1, 4.1, 6.2, 8.3, 10.3, 11.1, 12.2,
14.11, 15.3, 6.1, 18.1, 19.4, 21.1, 23.7,
27.1, 30.1, 33.2, 34.3, 36.1, 37.9, 38.3,
39.1, 40.10, 41.2, 42.1, 43.6, 44.3,
45.25, 46.1, 47.1, 48.1, 49.3, 50.2,
52.4, 58.2, 59.1, 60.1, 61.1, 62.7, 63.7,
65.2, 66.6, 69.3, 73.1, 75.2, 76.4, 77.1,
78.1, 79.2, 81.1, 81.2, 82.2, 83.2; нѣ 4.3
невишность 45.1
неводи 12.1
неволею 44.1
неволѣ 14.1
невѣрник[ь] 52.1
невнимуючи 66.1
него *див.* его
недалеко 6.1
недати 66.1
недѣ(л) 38.2
недѣли 42.1, 53.1; не(д)ли 14.1; недѣли
77.1
недѣлю 29.1, 38.1, 48.1, 62.1; недѣ(л)ю
38.1; не(д)лю 37.1, 40.1; ндлю 43.1
неделѣ(х) 39.1
незгону 45.1
ней *див.* ее
некотораѣ 37.1; нѣкотораѣ 79.1
некоторым 10.1
немецъ 40.2
немилолюбъ 45.1
немочь 37.1

нему *див.* ему
немъ 1.1, 45.1, 47.1, 64.1; нѣмъ 79.1;
нюмъ 1.1; немъ 5.1
немѣщемъ *див.* нѣмѣщемъ
ненадобе 6.1; нснадобѣ 18.1
некупати 30.1
непенно 10.1
непорущена 55.1
непорущно 10.1, 17.1, 25.1, 67.1, 68.1,
84.1; непорущно 78.1; непорухомо
64.1; непорущоно 6.1
непослушныхъ 6.1
неприятелем 62.1
неприятели 66.1; неприятели 47.1
неприятели 58.1; неприятель 62.1; не-
приятель 19.1
неприятела 19.1
неприятель 41.1
нерухомые 45.1
неумытнаго 4.1
нехай 9.1
ни 6.5, 10.4, 12.6, 14.2, 15.2, 16.2, 23.1,
37.2, 40.4, 43.2, 44.3, 45.1, 47.1, 49.1,
52.2, 58.1, 59.1, 61.4, 62.4, 65.1, 66.2,
77.2, 82.3; ны 23.2
пивами 80.1
пиву 12.1
пивы 24.1, 84.1
нигде 52.1
нидѣломъ 61.1
нижой 45.1, 49.2
нижни 55.1
нижнимъ 55.1
нижь 78.1
нижьли 45.1
низь 40.3
никакими 47.1
никакихъ 76.1
никакоже 6.1
никаков 58.1
никды 59.1
никим 78.1; никимъ 64.1
никимже 67.1
никили 43.1, 44.1, 47.1, 48.1, 60.1, 62.1
никили(ж) 43.1; николиже 55.1
никому 10.1, 18.1, 21.1, 34.1, 40.1, 74.1;
никомѸ 76.3, 78.1; ником(у) 2.1
никотораѣ 43.1
никоторою 27.1, 47.1
никоторымъ 37.2, 61.1, 66.1, 79.1, 81.1,
83.1
ними 15.1, 65.1, 66.1
нимъ 4.1, 5.1, 14.1, 23.1, 37.1, 40.1, 45.1,
51.1, 63.1; нимъ 1.1 *див.* ще имъ
нине(ч) 39.2; нинсчи 40.1; нинѣки 17.1;
нинѣчи 63.2; нинѣки 28.1

нинѣшнимъ 45.1, 49.1; нинѣшнимъ 9.1
 нинѣ 62.2; нинѣ 58.1; нинѣ 40.3
 нинѣшнимъ 45.1; нинѣшнимъ 10.1
 ниодныхъ 66.1
 нихъ 6.1, 45.4, 48.1, 79.1; них 15.1, 66.1,
 83.1; нихо 41.1; ни(х) 47.1
 ничего 8.1; ничего 45.1
 ничимъ 10.1, 80.1; ничимъ 15.1; ничѣмъ 69.1
 нищихъ 6.1
 но 6.1, 19.2, 27.1, 40.1, 42.1, 46.1, 69.1
 новгородецъ 11.1
 нового 21.1, 63.2
 новое 29.1, 40.1; новою 53.1
 новый 40.1
 новыхъ 14.1
 нога 58.1
 ноемврія *див.* ноябрю
 носки 12.1
 ночного 45.1
 ноябрю 56.1; ноябра 39.1; ноемврія 72.1
 наше *див.* наше
 нашему *див.* нашему
 нашею *див.* нашею
 ны *див.* ни
 ныне, нынѣ *див.* нынѣ
 нынѣшними 62.1; нынѣшними 66.1;
 нынѣшними 6.2
 нынѣшки *див.* нынѣ(ч)
 нынѣшнии 66.2
 нынѣшнимъ *див.* нынѣшнимъ
 нь *див.* не
 нзы 12.1
 нькому 4.1
 нькотора *див.* нькотора
 нькоторого 45.2
 нькоторою 44.1
 нькоторую 45.1
 нькоторый 45.4
 ньмецкихъ 38.1
 ньмцемъ 77.4; ньмцомъ 66.1; ньмцемъ
 66.1
 ньмъ *див.* ньмъ
 ньнишними *див.* нынѣшними
 ньст[ь] 52.1
 ньтъ 12.1; ньтъ 23.4, 74.1
 нью 61.1
 нью 16.1
 ньюмъ *див.* ньмъ
 ньтства 82.1
 ньлса 37.1
 ньль 37.1
 ньти 40.1
 нь 14.1, 15.1, 40.1, 48.1, 59.1, 64.1
 ньшто 33.1
 о 6.2, 15.1, 42.2, 45.4, 63.1, 65.6, 70.1,
 72.1, 75.1; ѿ 56.2, 83.1; ѿ 22.1, 24.1,
 27.1, 29.1; ѿ 32.1, 47.1, ѿ 60.2; ѿ 75.1
 оба-два 45.1
 обаполь 40.1, 49.1; ѿбаполь 25.1
 обвинены 45.1
 обвинень 45.1
 обема 25.1; обѣма 5.1
 обернути 9.1, 10.1
 обидя 76.1
 обидити *див.* обидети
 обидному 63.1
 обиду 40.1
 обителями 6.1
 обладаа 55.1
 области 6.1; ѿбласти 52.1
 областню 6.1
 обличностью 45.1
 оборотити 29.1; обротыты 70.1
 обошлють 66.1; обошлють 66.1
 ображоному 45.1
 обровнати 65.1
 оброщю 45.1
 обу 11.1
 обчый 63.1
 обчымъ 63.1
 обысмо *див.* абысмо
 обычаемъ 10.1, 45.2
 обычая 45.4; ѿбычаа 47.1
 обѣлъ 9.1
 обѣма *див.* обема
 обѣтъ 15.1
 обѣщеваючи 62.1
 обѣменаты 70.1
 один 45.1; одинъ 45.1, 63.1; ѿдинъ 37.1
 одно *див.* одно
 одного 45.1, 62.2, 65.1; ѿдного 77.1;
 одного 58.1
 одное 45.1; одноъ 36.1, 45.1
 одноюта 68.1
 однимъ 66.1, 82.1; ѿднымъ 40.1, 59.1;
 однимъ 62.1
 одныхъ 66.1; одныхъ 66.1
 одъ 6.1
 оже *див.* Оже
 озера 81.1; ѿзера 12.1; Озера 35.1; озера
 4.1
 озеро *див.* ѿзеро
 озеры 15.2
 ознайменуемъ 49.1
 оказалъ 45.1
 околицю 15.1

около *див.* Около
 околничия 15.1
 окормиль 45.1
 округъ 45.1
 октаву 45.1
 октовриа 1.1; октоврїа 5.1; ѡкѡбРА 46.1
 оли 45.1; Оли 28.1
 ольж 9.1, 10.1
 они *див.* Они
 оного 65.1
 оноб 45.1
 ону 62.1
 онъ 9.1, 10.1, 1.1, 45.1, 50.1, 63.1; ѡнъ 79.1; ѡнъ 6.1
 оны *див.* Они
 оный 65.1
 онымъ 48.1, 49.2
 оныхъ 49.1
 опекальникомъ 43.1
 опеканю 48.1
 описано 49.1
 описанные 49.1
 оприснь 23.1
 опять 9.1, 10.1, 82.1; ОпАТЬ 36.1; ѡпАТЬ 58.1; ѡпА(т) 58.1
 оромыхъ 49.1
 освесчати 6.1
 освящены 48.1
 освѣченої 62.1
 осмдесятъ 45.1, 49.2; ѡсьмдесАть 37.1
 осмнадцатого 45.1
 осмого 6.1, 73.1
 осмоје 27.1, 71.1; Осмоје 28.1; осмое 29.1
 осмомъ 49.1
 осмь 45.1
 основание 68.1
 основати 6.1
 осочными 6.1
 оспожына 23.2
 оставлАемъ *див.* ѡставлАемъ
 останеть 41.1; сѡтантъ 41.1
 остати *див.* ѡстати
 остеръгати *див.* ѡстерегати
 остаточнъ 45.1
 остржееньемъ 48.1
 острова 6.1
 островов 6.1
 островъ 6.1
 островъ 76.1
 от 6.1, 23.6, 42.1, 45.3, 68.1; ѡ 5.1, 19.3, 26.1, 27.1, 34.1, 36.1, 40.8, 41.1, 44.1,

47.2, 78.2; ѡт[ъ] 52.4; ѡ(т)4.3, 8.4, 12.3, 13.1, 14.4, 21.1, 22.1, 28.5, 38.2, 40.6, 55.2, 57.1, 58.1, 60.1, 74.2, 79.1; отъ 1.1, 5.1, 6.14, 9.5, 10.4, 11.1, 23.6, 30.1, 31.1, 45.3, 49.4, 50.1, 62.1, 63.2, 66.1, 76.1; ѡтъ 1.4, 5.3, 52.1; ОТЬ 75.1;
 ѡто 12.1; ото 23.3; ѡто 47.1; отъ 30.1;
 О(т) 75.1
 отвѣтъ 15.1
 отганяти 6.1
 отдати 9.1, 10.2, 29.1, 63.1; ѡ(т)дати 21.1, 37.1, 53.1
 отецъ, отецъ *див.* ѡтець
 отмѣну 11.1
 отнинъ 83.1
 отошлетъ 23.2
 отповѣдати 45.1
 отправованя 6.1
 отправовати 49.1
 отступаю 83.1
 отступит 83.1
 отступити 48.1
 оттоль 6.1; ѡ(т)тула 40.1; ѡ(т)толь 19.1;
 ѡ(т)тола 55.8
 отходя 85.1
 отца *див.* ѡ(т)ца
 отцу 6.2; о[тъ]цю 15.1
 отческа 6.1
 отчиною 63.2
 отчинъ 63.5; о[тъ]чинъ 15.2; очинъ 23.3
 отчины 63.1; от[ъ]чины 15.1; очины 23.1
 отымъ 70.1
 о[тъ]цемъ 15.1; о[тъ]цьмъ 15.1
 о[тъ]цю *див.* отцу
 ѡць *див.* ѡтець
 ѡца *див.* ѡ(т)ца
 очину 23.1
 очины 23.1
 очинъ 23.3
 очистивши 45.1
 очистити 45.2
 очищати 11.2
 очишень 45.1
 Ѡбида 40.1
 Ѡбличье 60.1; Ѡбличье 53.1; Ѡбличье 80.1; ѡбличе 17.1
 Ѡблогло 41.1
 Ѡбрзаные 21.1
 Ѡбъзди(л) 22.1
 Ѡбъзды 22.1; ѡбезды 17.1
 Ѡбъздомъ 27.1; Ѡбъздомъ 28.1; ѡбездомъ 12.1

ѿ весь 38.1
 ○дино 12.1
 ○дно 22.1, 44.1; ѿдно 57.1
 ○дну 38.1
 ○дѣль 60.1
 ○же 60.2; ○же 22.1; ○же 41.1; ѿже 14.1; оже 73.1; еже 52.1
 ○зера *див.* озера
 ○колица 40.1
 ○колнии 22.1
 ○коло 38.1; ѿколо 40.2; ѿколо 58.1; около 49.1, 84.1
 >
 ○ли *див.* оли
 ○лтарь 13.1
 ○ни 22.1; они 41.1; ѿни 52.1; оны 70.1
 ○правиль 71.1
 ○проче 19.1; ○проче 38.3; ѿпроче 40.1; ѿпрочь 4.1
 ○пАть *див.* опять
 ○садивши 28.1
 ○свѣдчаю 80.1
 ○смою *див.* осмою
 ○ть *див.* от
 ѿца *див.* ѿ(т)ца
 ѿбаполь *див.* обаноль
 ѿласти *див.* области
 ѿбезды *див.* ѿбѣзды
 ѿбилети 40.1; ѿбилити 69.1; ѿбилѣти 15.1, 69.1; ѿбилити 69.1
 ѿбладае(т) 4.1
 ѿбличе *див.* ѿбличыѣ
 ѿбою 14.1
 ѿбръзаниА 81.1
 ѿбычаА *див.* обычая
 ѿбъ 40.1, 77.1
 ѿбъчаемъ 40.1
 ѿбъчюсмы 44.1
 ѿбъздна 12.1
 ѿбъздомъ *див.* ѿбъздомъ
 ѿвчими 5.1
 ѿдинъ *див.* одинъ
 ѿдиного 40.1
 ѿдно *див.* одно
 ѿдного, ѿдного *див.* одного
 ѿднымъ, ѿднымъ *див.* однимъ
 ѿже *див.* ○же

ѿзера *див.* озера
 ѿзеро 56.2; озеро 76.1
 ѿктоврѣя, ѿкТАбрА *див.* октоврѣя
 ѿколо, ѿколо *див.* ○коло
 ѿль 19.1
 ѿмешкаА 79.1
 ѿни *див.* ○ни
 ѿнъ *див.* онъ
 ѿпосле 67.1
 ѿпришнѣ 4.1
 ѿпроче, ѿпроче, ѿпрочь *див.* ○проче
 ѿпАть, ѿпА(т) *див.* опять
 ѿргѣж 52.1
 ѿсадил 29.1
 ѿсмдесАтого 31.1
 ѿсьмдесАтъ *див.* осмдесять
 ѿсмсо(т) 4.1
 ѿсмь(ѣ) 4.1
 ѿсобливѣ 4.1
 ѿсподарева 34.1
 ѿсподареви *див.* господареви
 ѿсподаремъ *див.* господаремъ
 ѿспдрю *див.* господарю
 ѿсподарь 34.3
 ѿставили 64.1
 ѿстavlАемъ 64.2; оставлАемъ 70.1
 ѿстати 37.1, 61.1; остати 66.1
 ѿстерегат(т) 47.1
 ѿстерегати 44.1; остеръгати 66.1
 ѿт[ъ], ѿтъ, ѿ(т) *див.* от
 ѿ(т)веречи 37.1
 ѿ(т)воротити 37.1
 ѿ(т)дамы 41.1
 ѿ(т)дати *див.* отдати
 ѿ(т)дѣлили 60.1
 ѿтець 5.1, 29.1; ѿтец 67.1; отець 83.1; отець 1.1, 4.2; отецъ 6.2, 72.1, 85.1;
 ѿ(т)ць 40.1; ѿтъць 58.1; ѿць 16.1;
 ѿць 19.1
 ѿ(т)иметь 40.1; ѿ(т)иметь 13.1
 ѿ(т)лучила 40.1
 ѿ(т)лучити 81.1
 ѿ(т)лучАтисА 27.1
 ѿ(т)мѣна 64.1
 ѿ(т)мѣну 51.2, 64.1
 ѿ(т)нимати 40.1
 ѿто, ѿто *див.* от

ѡтойти 79.1
 ѡ(т)повѣдѣньи 14.1
 ѡ(т)повѣсть 14.1
 ѡ(т)ставати 44.1; ѡ(т)става(т) 43.1
 ѡ(т)стане(т) 43.1
 ѡ(т)стати 43.3, 47.1, 61.1
 ѡ(т)стунаіетьсѧ 15.1
 ѡ(т)ступити 44.1
 ѡ(т)гола, ѡ(т)гула, ѡ(т)голь *див.* отголь
 ѡтцы 67.1
 ѡ(т)ца 22.1, 64.1; о(тъ)ця 15.1; ѡца 16.1,
 20.1; ѡца 53.1; ѡ(т)ца 25.1, 27.1; ѡ(т)ца
 28.1; ѡца 80.1; ѡца 24.1; ѡца 36.1; отца
 9.1, 29.1, 45.1, 84.1, 85.1; цтя 72.1;
 ѡца 17.1
 ѡци 58.1
 ѡ(т)ць, ѡць *див.* ѡтець
 т
 ѡдаливать 26.1
 т
 ѡлученіи 4.1
 т
 ѡлучень 4.1
 т
 ѡнимати 74.1
 т
 ѡндати 4.1
 т
 ѡцо(в) 4.1
 .п. 39.1, 41.1, 43.1, 44.1, 47.1
 пакъ 37.1, 38.1, 58.1, 59.1, 61.1, 64.2, 66.1,
 70.1, 72.1; пак 41.2, 43.1, 82.1;
 па(к) 58.3, 79.2
 паки 6.1
 пакли 61.1; пакльи 66.2
 пакости 58.1, 63.1
 пакостити 23.1, 53.1
 памѧтати 70.1
 памѧть 25.1, 32.1, 40.1, 55.1; память
 18.1
 пан *див.* пань
 пана 9.1, 10.2, 11.1, 16.1, 22.2, 36.1, 38.1,
 49.2, 55.9, 60.1
 пани 27.5, 60.1, 84.1, 85.1
 пано *див.* пань
 панове 62.1, 65.2, 66.2, 70.1
 пановъ 15.1, 62.1, 65.1
 паномъ 10.2, 27.1, 83.1; паномъ 20.1
 панствомъ 29.1
 панское 49.1
 панствъ 45.2

пану 10.4, 22.3, 42.1, 53.2, 80.2
 пань 1.1, 4.1, 5.1, 6.1, 10.1, 12.5, 14.1,
 16.6, 20.10, 21.8, 22.4, 24.1, 27.5, 28.6,
 36.6, 38.1, 40.1, 51.5, 53.4, 60.5, 64.6,
 65.4, 66.9, 71.7, 79.7, 80.2, 82.1, 85.2;
 пан 17.6; пань 29.5; пано 19.1, 41.1,
 80.3
 паны 6.1, 14.1, 31.1, 45.1, 62.1, 65.1
 папежскихъ 45.1
 парсуны 45.1
 паручника 63.1
 пасиками 80.1
 пастырь 6.1
 пасыно(к) 54.1
 паче 6.1
 пашную 13.1; пошьноу 55.1
 пд *див.* подь
 певныхъ 6.1
 перво 67.1
 первое 17.1; первое 58.1; первое 53.1
 первоі 42.1
 первомъ 23.1
 первописаную 78.1
 первую 40.1
 первый 45.1; первый 54.1
 первыхъ 6.1; пе(р)выхъ 4.1; первыхъ 15.1
 перевода 63.2
 перевоза 12.2
 перевозовъ 4.1
 перевьсіемъ 84.1
 перевьсьяци 15.2
 передавати 45.1
 передъ 6.1, 15.1, 20.1, 32.1, 45.2, 49.3,
 53.2, 60.1, 61.1, 69.3, 71.1, 80.1;
 перед 2.1, 9.1, 13.1, 14.2, 33.1, 45.1,
 71.1; пере 53.1; пред 4.1, 17.1, 82.2;
 пре(д) 51.1; предъ 1.1, 9.1, 41.1, 60.1,
 65.2, 73.1, 80.1, 85.1; прѣд 64.1; прѣдъ
 35.1; предъ 5.1
 перемиріяхъ 63.1
 перемирье 23.1; перемирье(е) 23.1
 перемирья 14.1, 23.2
 перемирья 23.1
 перенесънїе 13.1
 переступить 6.1
 пересуда 45.1
 перцу 45.1
 печали 8.1
 печаловат(и)сѧ 32.1
 печати 14.1; 43.1, 45.1, 62.1, 70.1; печати
 66.1, 82.1; печѧти 65.1; пѣчати 46.1
 печать 1.1, 6.1, 9.1, 10.2, 11.2, 19.1,
 20.5, 24.1, 28.1, 30.1, 31.1, 41.1, 44.1,
 45.1, 49.1, 51.1, 53.1, 55.1, 61.1, 62.1,
 64.1, 66.1, 71.1, 72.1, 75.1, 80.1; печать
 48.1, 73.1, 77.1, 83.2; печѧть 5.1, 36.2,

59.1, 78.1, 79.1; печат 17.1, 29.1, 67.1;
 печат(т) 4.1, 47.1, 68.1; печА(т) 81.1
 печатьми 37.1
 печатью 39.1, 40.1, 42.1, 45.1, 49.2, 58.1
 печерскихъ 72.1
 печерскому 72.1
 печѣрскій 16.1
 пива 20.1
 писалъ 16.1, 20.1, 22.1, 27.1, 28.1, 32.1,
 55.1, 72.1, 79.1, 85.1; псалъ 11.1
 писана 1.1, 4.1, 5.1, 17.1, 22.1, 29.1, 53.1,
 57.1, 72.1; п̃сана 77.1
 писано 14.1, 22.1, 41.1, 49.1, 58.1, 62.1, 68.1
 писаноб̃ 1.1
 писаны 17.1
 писаный 10.2
 писанъ 6.2, 9.1, 10.1, 12.1, 24.1, 42.2,
 50.1, 53.1, 55.1, 60.1, 62.1, 63.1, 69.1,
 71.1, 72.1, 80.1; писан(ъ) 31.1; (писанъ)
 65.1; псан 67.1; псанъ 11.1, 56.1;
 псан(ъ) 78.1; пса(н) 46.1
 писарева 4.1
 писарь 16.2, 20.1, 21.1, 28.1, 49.1, 79.1;
 писа(р) 4.1
 писецъ 1.1; писецъ 5.1
 пискупа *див.* биск(у)па
 писма 49.1
 пяти 38.1
 пить 16.1, 20.1, 27.1
 пишеть 71.1
 платечи 49.1
 плати 29.1
 платиль 38.1
 платити 12.1, 38.1, 39.1, 45.4
 платАт[ь] 52.1
 плацахъ 49.1; пляцах 49.1
 племени 63.1
 племенемъ 22.1; племенемъ 27.2
 племеню 16.1
 племеньни(к) 58.1
 плечкового 49.1
 плонины 55.1, 62.1
 пляцахъ *див.* плацахъ
 пляцовъ 49.4; пляцов 49.1
 пляцу 49.1
 пляцы 49.1
 пивзъмъ 40.1
 по 1.9, 4.4, 5.1, 6.10, 9.3, 10.2, 11.2, 12.6,
 13.1, 14.4, 15.3, 16.1, 17.1, 18.1, 19.7,
 21.1, 22.2, 23.1, 24.1, 25.2, 26.1, 27.1,
 28.3, 29.1, 32.1, 33.1, 35.1, 37.1, 38.6,
 39.2, 40.13, 41.1, 43.1, 44.1, 46.1, 48.1,
 49.1, 50.1, 51.1, 52.4, 53.1, 55.2, 57.1,
 58.2, 60.1, 63.11, 64.1, 65.1, 66.3,
 67.1, 69.1, 71.1, 72.1, 74.1, 76.3, 77.1,
 78.2, 79.1, 80.1, 81.3, 83.1
 побережное 15.1
 ноборы 2.1
 побѣгль 58.2
 побѣгнеть 14.1
 побѣгъ 54.1
 побыть 25.1
 повеления 6.1
 повелить 23.1; повелить 34.1
 повельниѣмъ 13.1; повельниѣмъ 43.1
 повельнию 72.1
 повернули 30.2, 75.2
 повернулисА 58.1
 повинностей 49.1
 повинности 49.1
 повинность 49.1
 повиноватись 6.1
 повинуюсА 19.1
 повоевали 37.1
 повсѣмъ 4.1
 повѣдалъ 9.1
 повѣдати 58.1
 повѣдают 17.1
 повѣта 9.1, 45.2
 повѣтъ 31.1
 повыменялъ 9.1
 погадавши 84.1
 погледат[ь] 52.1
 погонными 6.1
 погостовъ 15.1
 погостомъ 6.1
 погосты 15.1
 пограбилъ 23.1
 подавали 15.2; подавалѣ 15.1
 подавати 23.1
 податковъ 49.1
 податъ 63.3
 подданные 49.1
 подданныхъ 49.1
 подимья 38.1
 по(д)исковати 40.1
 подкоморего 11.1
 подкоморій 79.1
 подле 49.1
 подлугъ 9.1, 45.1, 47.1, 62.1, 83.1; поллуг
 66.2; подлѣгъ 65.1
 подмагати 40.1
 подо *див.* подъ
 подозреного 45.2
 подольскими 57.3
 подтвердили 9.1
 подъ 6.9, 10.1, 20.1, 22.1, 25.1, 37.1, 39.1,
 42.1, 45.1, 47.2, 49.1, 50.1, 51.1, 61.2,
 62.1, 64.2, 65.1, 66.1, 71.1, 78.1, 84.1;

под 10.1, 39.1, 40.2, 44.1, 58.3, 59.1,
 64.1, 70.2, 79.1, 82.1, 83.1; подь 61.1;
 пд 43.1; подю 11.1; по(д) 40.1, 47.1
 подыдаваючеса 44.1
 поЕдналиса 60.2
 поехати 6.1
 пожадал 17.1
 пожаловаль 58.1
 пожалуеть 39.1
 по(ж)даниЕ 47.1
 поживати 1.1, 4.1, 5.1
 поживають 45.1
 ложитки 1.1, 31.1, 49.1; пожитки 5.1
 пожитку 10.1; пожиткѸ 68.1
 пожичило 41.1
 пожоги 45.1
 пожитками 6.2
 позванъ 45.1
 позволенные 49.1
 позволи(л) 68.1
 позволяемъ 49.2
 поземом 15.2
 познавами 51.1, 60.1
 познавамъ 53.1
 позрит(ь) 31.1
 позычиль 45.2; позычил 83.1
 позычныхъ 45.1
 поидеть 8.2, 14.2; поидеть 14.1, 19.2
 поидите 8.1
 поидуть 14.3, 19.1
 поимали 37.1
 поити 14.1; поитя 19.1; пойти 37.1; пойти
 13.1
 поидеть 63.1
 покела *див.* покела
 покинувши 6.2
 покладали 49.1
 покладалъ 6.1
 поклоянне 42.1
 покои 22.1
 покола 12.2; пожела 40.1; поколь 19.1
 покрова 14.1, 79.1
 покупиль 9.1
 полбобъра 18.1
 полведра 18.1
 поле 9.5, 10.2, 11.6, 28.2, 36.1; полъ 10.2
 полем 29.1; полемъ 36.1, полемъ 79.1;
 полиомъ 70.1
 поли 24.1
 поличнымъ 15.1; поличьнымъ 15.1
 полиомъ *див.* полем
 полиолоды 18.1
 полкому (= полезкому) 82.1, 83.1
 полми 5.1; полъми 1.1
 полмили 6.1
 полва 44.1
 полно 55.1
 половина 24.1, 30.2, 56.2, 75.2
 половинъ 30.2, 75.2; половине 6.2, 40.1
 половину 45.1; половищу 38.1
 половицы 6.1
 половица 38.1
 положение 63.1
 положиль 76.1
 положить 63.1
 положона 45.1
 положонные 45.1
 полочаны 37.1
 полочяномъ 77.4
 полски 66.1, 83.1; пол(с)ки 79.1; полскіи
 48.1; полскій 49.1; польски 41.1, 64.1,
 66.1
 пол(с)кий 59.1; польскій 65.1, 70.1; польс-
 кий 40.1
 полскимъ 37.1
 полского 48.2, 61.1, 66.1, 82.1; пол(с)кого
 81.1; польского 65.1, 66.2; польско(г)
 43.1; полско(го) 48.1
 полское 66.1; пол(л)сковъ 47.1
 полской 83.1; полской 44.1; полской 43.2,
 44.2, 47.2; польской 47.2; польской
 47.1; польсковъ 66.2; польской 62.1;
 пол(л)ской 47.1; польской 43.1; польс-
 кой 44.1
 полскому 66.3, 82.1, 83.2; польскому 58.1
 полскомъ 66.1; польско(м) 47.1; польс-
 скъмъ 14.1; полско(м) 44.1
 пол(с)ковъ 81.1; пол(л)сковъ 47.1
 полтора 18.1
 полтора[с]га 15.1
 полугрошники 57.2
 полушосчы 6.1
 полѸ(ко)не 26.1
 полъ *див.* поле
 полъпшъныЕ 22.1
 полюба 52.1
 поля 9.2, 11.1, 30.2; пола 28.2, 55.3, 70.1;
 полд 4.1
 полами 31.1
 поланы 55.1
 поланъ 79.1
 поланхъ 4.1
 польски *див.* полски
 польскій *див.* пол(с)кий
 польского *див.* полского
 польской, польской, польской *див.* полской
 польско(м), польскъмъ *див.* полскомъ
 полскому 14.1, 34.1, 41.1, 43.1, 44.2
 польскыи 17.1

польскемъ 14.1
поль 16.1, 27.1
польтритьЕ 38.1
польтритьА 38.1
попы 30.1, 56.1, 75.1
помагати 14.5, 19.4, 37.1, 40.1, 47.1, 62.3,
66.2; помогати 66.1
помененныхъ 49.1
поможенью 45.1
поможеть 83.1
помози 13.1
помолилА 35.1
поморскыи 17.1
помочи 66.2, 73.1
помочію 63.1
помочми 48.1
помочь 58.2; помощь 70.1
помочью 40.1, 66.1
помысломъ 61.1
понедѣлникъ 41.1, 42.1; понедѣлни(к)
44.1; понедѣлок 67.1
поймъ 4.1
понятіа 4.1
поперекъ 12.1, 55.1; поперокъ 49.1
пописали 38.1
пописати 38.1
попо *див.* попь
попове 4.1, 22.1
поповичове 4.1
поповичъ 20.1
поповъ 4.1, 6.1; поповъ 1.1, 20.1
попь 22.2, 27.3, 72.1; попо 16.1
попы 6.1
порожни 47.1
порти 40.1
порубежныи 63.2
порукою 61.1
поруку 46.1
поручили 61.1
поручили(с) 54.1
поручи(к) 54.1; поручникъ 61.1
поручинко(в) 46.1
поручное 63.1
поручаемА 46.1
поручаемъ 82.1
поручити 40.1
поручить 72.1, 85.1; пороучити 35.1
поръчы 70.1
посадил 66.1
посвѣтчили 45.1
посвѣтчонъ 45.2
посла 45.1, 58.1
[по]слали 23.1; послали 58.2
послалнА 58.1
послалъ 58.1; послалъ 58.1
посланию 58.1
послати 19.1, 37.1
после 11.1; послъ 10.1, 72.1
последнии 66.1
последное 39.1
посли 58.1; послы 58.1
послове 23.1
пословъ 23.2
посломъ 23.2; послон 23.1
послоуги 31.1
послужилы 70.2
послужилъ 28.1, 64.2; послужн(л) 79.2
послуси 16.1, 20.1, 21.1, 32.1; послусъ
63.1; послуси 31.1
послухомъ 21.1
послушни 43.1; послушни 61.1, 66.1
послушну 59.1, 61.1
послушьство 43.1; послу(ш)ство 47.1
послъ *див.* после
послѣдки 47.1
послѣдкомъ 80.1
послѣднии 66.1
послы *див.* послн
посмотрить 14.1, 24.1; посмотрито 41.1;
посмотритъ 9.1
пособлали 41.1
пособляти 63.1
посольству 58.1
посохомъ 50.1
посполитные 45.1
посполитомъ 6.1
посполитоф 45.1
посполитые 45.1
посполитыхъ 45.1
посполно 62.1
посполною 22.1
посполу 62.1
посольства 43.1
посольство 62.1; посолство 66.1
посольствомъ 62.1, 66.1; посольство(м)
43.1
поспѣли 58.1
посрамотил 52.1
поста 42.1, 77.1
поставили 40.1
поставилъ 48.1
поставити 61.1, 82.1; постави(ти) 14.1
поставление 73.1
поставившисе 49.1
поступить 32.1, 33.1
поступуючи 6.1
потвердили 6.1, 17.3; потве(р)дили 4.1
потвержаемъ 6.1, 9.1, 45.1
потверживаѣмъ 24.1
потверживъЕ 51.1, 53.1; потверженіе 29.1;
потверженіе 80.1; потверженъ 17.1

потолка *див.* потолокъ
 потока 12.1
 потоки 2.1, 17.1; потоки 52.1
 потокъ 1.3
 потолокъ 19.2, 58.1; потолокъ 31.1
 потом *див.* потомъ
 потомкомъ 49.1; потомком(ъ) 31.1
 потомные 49.1
 потомуже 4.1
 потомъ 6.1, 9.2, 10.1, 18.1, 22.1, 45.3,
 49.2, 58.1, 62.4, 66.5; потом 17.1
 потреба 45.1
 потребе 68.1; погрѣбъ 79.1
 потребизна 62.1
 потребизною 45.1
 потребъ 9.1
 потреби 38.1
 потягли 63.2
 потажеть 14.1
 почавши 49.1; почавше 52.1
 почали 42.1, 45.1, 58.1
 поченши 1.1; поченши 5.1
 починати 60.1, 66.1
 почонъ 6.2, 9.1, 10.1
 почавше *див.* почавши
 почял 82.1
 пошита 27.1
 пошлетъ 65.2
 пошли 23.1
 пошлинами 15.2
 пошлиною 40.1
 пошлину 69.1
 пошлинь 63.1, 76.1
 пошлины 63.1
 пошло 19.1
 поѣдутъ 23.1
 поѣздьництва 12.1
 права 4.1, 9.1, 45.2, 49.4, 63.1, 83.1
 праваА 43.1
 правдою 62.2
 правду 34.1, 37.2, 40.1, 47.2, 63.1; правду
 14.1
 правдъ 37.1, 45.1
 правды 37.1, 62.1; прав(д)ы 47.1
 праве 49.1; правъ 38.1
 праведный 13.1
 правило(м) 4.1
 правити 1.1, 40.1, 63.1
 право 4.1, 6.2, 10.2, 28.1, 44.1, 45.1
 правого 17.1
 правой 6.1
 правомъ 24.1, 55.1, 79.1; правомъ 29.1
 православно(й) 4.1
 правою 41.1
 правъ *див.* праве
 правъхъ 38.1
 правъ 14.3, 45.1
 правду *див.* правду
 правдъ 1.1, 5.1; правед 4.1
 правды 15.1; правды 15.1; правдѣм
 15.1
 праоунучАтом 2.1; праоунучатомъ 55.1
 праширАтомъ 55.1
 пр(д)чи 40.1
 пребудуть 25.1
 превоносяйся 6.1
 превъсѣти 70.1
 пре(д), пред *див.* передъ
 предаемъ 1.1
 предаль 13.1
 предания 6.1; преданіа 4.1
 предкы 5.1; предъкы 1.1
 предтечи 76.1
 предъ, предъ *див.* передъ
 прежде 59.1, 61.2; прѣже 66.1
 преженаписаному 83.1; прѣженаписаному
 66.1
 презъ 62.1
 преженому 62.1
 премы(с)ки(й) 4.1
 преображенію 1.1
 преподобныхъ 72.1
 преречоные 45.1
 преречоный 49.1
 преречономъ 49.1
 пресвѣтлому 1.1
 пречи(с)то(й) 4.1; прчистой 26.1; прчис-
 той 72.2, 85.2; преч(с)тѣи 25.1; пре-
 сто(й) 4.1; причистовъ 27.1
 пречистое 84.1; прч(с)тое 40.1
 пречистыя 72.1
 при 1.1, 5.1, 6.1, 7.1, 11.1, 16.1, 17.1, 22.2,
 25.1, 27.1, 28.1, 32.1, 35.1, 40.1, 41.1,
 45.1, 47.3, 48.2, 49.3, 51.2, 53.2,
 60.2, 63.1, 64.5, 66.9, 67.1, 71.1, 72.3,
 79.1, 83.1, 84.1, 85.1; пры 6.3, 49.1
 прибѣгли 45.1
 привернулисА 58.1
 привернулъ 50.1
 привесили *див.* привѣсили
 привилеемъ 49.1
 привилей 49.1; привильіе 20.1; привилей
 49.2
 привилею 49.3; привильею 49.1
 привилияхъ 49.1
 привиліемъ 49.1
 привильи 45.1
 привласщати 49.1
 приводити 45.1

привозносьяся 6.1
 приволили 57.1
 приволѣньемъ 62.1
 привѣсили 1.1, 4.1, 5.1, 17.1, 59.1, 65.1, 66.2, 71.1, 81.1, 82.1, 83.1; привѣ(с)ли 47.1; привѣсли 28.1; привесили 44.1
 привѣсилъ 73.1
 привѣсити 29.1, 31.1, 41.1, 45.1, 55.1, 61.1, 64.1, 67.1, 77.1, 78.1; привѣси(т) 79.1; прив[ѣ]сити 9.1; привѣти 43.1
 привѣ(с)ли див. привѣсили
 привѣти *див.* привѣсити
 привѣшена 48.1, 83.1
 привѣшаемъ 62.1
 пригода 45.1, 79.1
 пригодахъ 79.1
 пригодило 66.2
 придаемъ 4.1; придаем 1.1; придаемъ 1.1; *придаемо* 6.1
 придали 4.1, 5.1, 25.1, 67.1, 85.1
 придалъ 1.1, 4.1, 5.1, 12.1, 13.1, 15.1, 24.1, 36.1, 76.1
 придаше 85.1; приданше 4.1
 придатка 11.1
 придеть 13.1, 39.1; *придетъ* 49.1
 приѣздъ 38.1
 приехали 37.1; *приѣхалъ* 38.1
 приехати 37.1; *приѣхати* 65.1
 призираю 38.1
 призираю 38.1
 принимаемъ 40.1
принимаетъ 64.1
 примъ 58.1
 приказаніи 45.1
 приказаніемъ 51.1
 приказомъ 79.1
 приказуемъ 6.1, 45.1
 приложили 30.1, 75.1
 приложилъ 10.2, 11.2, 19.1, 80.1
 прилучила 40.1
 прилучило 40.1
 прилюбленіемъ 43.1
 примножаютъ 45.1
 примножила 45.1
 примучени 43.1, 44.1
 примышляти 19.1, 63.2
 приневолени 43.1, 44.1
приневоляти 19.1
 принести 39.1
 приносить 70.1
 принудилъ 45.1
 принуждалъ 45.1
 принужденіемъ 62.1
 принужденъ 62.1, 80.1
 принужонный 45.1
 приняли 83.1
принати 40.1
 приобидети 40.1
 приобидеть 40.2
 приписалъ 12.1
 приписуемъ 1.1
 прирочонный 29.1
 прирочнымъ 80.1
 приселки 67.1; присѣлки 17.1, 64.1
 п(р)иселкомъ 79.1
 прислухающихъ 6.1
 прислушаетъ 67.1; прислушаетъ 41.1; *прислуша* 53.1
 прислушало 16.1, 17.1; *прислушало* 79.1
 прислушати 24.1
 прислушаютъ 29.1
 приспею 39.1
 пристати 48.1
 присѣлки *див.* приселки
 присага 44.1
 присягати 45.2
 присяги 45.1
 присягнути 45.1
 присягою 45.3; *присягою* 47.1
 присягши 45.2
 притомъ 1.1, 5.1, 10.2; *прито(м)* 4.2; *притом* 17.1
 притяснена 72.1
 прихода 74.1
 приходитъ 38.2
 приходы 1.1
 причинити 22.1
 причистое *див.* *пречн(с)то(й)*
 прич(т)иши 4.1
 пришедши 17.1, 22.1; *пришодъши* 53.1, 60.1
пришедъ 71.1, 80.1
пришествіе 72.1
 пришла 45.1
 пришло 10.1
пришодъши див. *пришедши*
пришоль 45.3, 58.1
приѣдѣть 65.1
приѣхати див. *приехати*
 приятели 40.1
 приятли 66.1
 пригъль 41.1
пріймовати 45.1
пріятелемъ 45.1
пріиде[ь] 52.2
пріати 52.1
 про 14.1, 15.1, 27.1, 28.2, 40.1, 49.1, 59.1, 62.1

проводъвъ 32.1
 продавали 45.1
 продавати 49.1, 52.1
 продадена 52.2
 продала 16.1, 27.1
 продали 20.1
 продалъ 10.2, 21.1, 53.2, 80.3
 продати 10.1, 12.1, 21.1, 28.1, 29.1, 53.1, 64.1, 79.1; продаты 70.1
 прозбу 10.1, 11.1, 49.1
 прозываемое 6.1
 проклять 6.1; проклатъ 40.1, 74.1
 промежы 23.1; промежи 77.1
 променил 11.1
 променили 11.2; промѣнили 11.2
 промѣнити 10.1
 промѣсль 58.1
 пробрють 24.1
 прорвоу 1.1
 просили 8.1, 11.1, 49.1
 просиль 6.1, 10.1
 просимъ 42.1
 просити 1.1, 4.1, 5.1, 12.1
 просто 6.1; простъ 55.1; простъ 55.1
 проступка (наза. в.) 45.1
 проступок 45.1; проступокъ 45.1
 просчено 6.1
 противу 13.1, 59.1, 62.1, 64.2, 66.3, 83.1; противъ 6.2, 40.1, 58.1, 61.4, 66.11; противу 68.1; про(т) 47.1
 протѣдыаконови 27.1
 протож 66.1
 прошла 19.1
 прочая 6.1
 прочитаетъ 48.1
 прочитаА 40.1
 прудъ 9.4
 пруській 49.1
 прѣзвищемъ 20.1
 прчстайа 26.1
 прѣ(с)тое див. пречистое
 прѣистой див. пречи(с)то(й)
 прѣдь див. переть
 прѣже див. преже
 прѣженаписаному див. преженаписаному
 прѣзпанинскихъ 52.1
 прѣмножествомъ 52.1
 пры див. при
 прыдаемо див. прыдаемъ
 прыданые 6.1
 прыдетъ див. прадеть
 прыймати 63.1
 прыдзнью 27.1
 прыгаремъ 52.1

прАчетъ 39.1
 псалъ див. писалъ
 псана див. писана
 псан, псанъ, псан(ъ), пса(н) див. писанъ
 пунктахъ 49.1
 пуперекъ 80.1
 пуствивши 6.1
 пустили 8.1
 пустыню 29.1; пустыню 28.1
 пустынь 28.4
 пустыша 28.1
 пусчами 6.1
 пусчею 6.1
 пусчу 6.1
 пѣтевех 52.1
 путница 17.1
 путь 12.1, 23.3, 55.1, 58.1, 63.1
 пуца 40.1
 пуцы 6.1
 пчолами 17.1
 пытанью 45.1
 пѣнежной 45.1
 пѣнезми 45.1
 пѣнезей 45.2; пѣнязей 45.1
 пѣнязи 45.2, 83.1; пѣнази 38.1; пѣнази 38.2
 пѣнязей див. пѣнезей
 пѣнази 38.2
 пѣчати див. печати
 пѣдесАтъны 12.1
 пѣток 1.1, 50.1; пѣтокъ 5.1, 81.1
 пѣтого 24.1, 31.1
 пѣть 11.2; пѣ(т) 10.1
 пѣтевех[ъ] 52.1
 рабу 13.1
 рабъ 85.1
 рада 44.1; ра(д)[а] 43.1
 радами 6.1, 31.1, 45.1, 49.1
 ради 6.1, 8.1
 радити 6.2, 62.2, 66.1; ради(т) 44.1
 радою 17.1, 48.1
 раду 66.1
 радъ 34.1
 рады 6.1, 62.1
 раз 45.1
 развели 30.1
 раздѣлили 30.1
 раздѣляемъ 1.1
 разсудитъся 85.1
 разума 85.1
 разумьючи 9.1
 разы 45.1
 раниль 45.1
 ранному 45.1
 рану 45.1

ранъ 45.1
ра(с)пустити 4.1
ратъ 58.1
рахуючи 45.1
резникомъ 49.1
реками *див.* рѣками
рекою *див.* рѣкою
рекучи 17.1, 28.1, 45.1
рекъ 45.1
ремесла 49.1
рецы 68.1
речахъ 45.1
речи 45.6; речи 49.1; рѣчи 45.1; рѣчи 65.1
речица 40.1
речки 49.2; речъки 6.1
речи *див.* речи
речъка 6.1
речь 45.1
речьми 45.1
рекою *див.* рѣкою
реце *див.* рѣце
ржства, рж(с)тва *див.* рождества
рибныхъ 4.1
роба 14.1
робечи 49.1
роботами 1.1
роботы 38.2
робу 63.1
робыти 49.1
рода 62.1
родителей 72.1
родители 72.1
роду 6.1, 10.3; роду 76.1
рождества 70.1; рождества 31.1, 41.1, 42.1;
рождства 61.1, 66.1; ржства 71.1;
рж(с)тва 64.1; розства 82.1, 83.1; розтва
59.1, 65.1, 79.1, 82.1
рождествъ 22.1; рож(с)твъ 78.1; розтве
39.1; розтвъ 81.1
розбойника 63.1
розбойникъ 45.1
розвезати 52.1
розделяючися 62.1
роздѣлили 56.1, 75.1
роздѣлити 62.1
розлилъ 45.1
розорити 6.1
розства, розтва *див.* рождества
розтво 39.1
розтвъ, розтве *див.* рождествъ
розумомъ 6.1
року 6.1, 36.1, 45.1, 49.2
рокъ 1.1, 4.1, 28.1, 36.2, 45.2
ролна 12.1

ролно 12.1
ролями 1.1
рольную 12.1
росказали 6.1
ростравца 45.1
росудитса 35.1
рубаючи 49.1
рубежа 63.1; рубежа 77.1
рубежь 40.3, 63.1
рубити 14.2
рублевъ 10.2, 11.1; роублевъ 39.1
рублей 6.1
рубли 11.1
рублин 42.1; рубли; 41.4
рубла 39.1
руки 34.1, 40.1, 58.1; ру(к) 54.1
рукою 22.1, 45.1, 61.2
рус 66.1; русъ 21.2
руси 14.2, 79.1
русинъ 14.1
руска 14.1
рускаго *див.* русского
рускій 79.1; роуски 64.1; руски 40.1, 55.1;
рускии 51.1; рускии 71.1; ру(с)кии 59.1;
рѣскій 65.1; рускии 28.1; рускии 41.1;
рускій 48.1, 49.1; русъкий 6.1; рускій
9.1, 70.1
рускими 41.1
рускимъ 37.1; роусскимъ 1.1; рѣскимъ 4.1;
рѣськимъ 5.1; рус(с)кимъ 37.1
рускихъ 63.1, 73.1; рускихъ 80.1
русское 64.1
русской 17.1, 29.1; русской 14.1; руской 62.1;
руской 40.1
рускому 66.1; русскому 42.1; ру(с)скому
44.1
рускомъ 38.1; руско(м) 44.1
русковъ 12.1, 16.1, 21.1, 22.1, 60.1; русковъ 20.1
рускихъ *див.* рускихъ
русского 61.1; рускаго 66.1
русскому *див.* рускому
рухомые 45.1
руце 6.2; руць 36.1, 82.1
ручимый 61.1
рушати 11.1
руши(т) 10.2; рушит 10.1
рушити 10.1
роублевъ *див.* рублевъ
роуски *див.* рускій
роусскимъ *див.* рускимъ
рѣбежи 76.1
рѣскимъ, рѣськимъ *див.* рускимъ
рѣскій *див.* рускии

рыбаА 12.1
 рыбаА 4.1
 рынку 49.3
 рыцерь 45.1
 рязанками 15.1
 рязанькою 15.1
 рьками 1.1, 17.1, 27.1, 28.1, 29.1, 31.1, 79.1; реками 28.1
 рькахъ 1.1
 рьки 9.1, 11.1, 28.1
 рькою 2.1, 20.1; рекою 11.1
 рькою 1.1, 21.1; рьку 28.1; рекою 74.1
 рьць 28.1, 70.1, 76.2; реце 74.1; рьци 55.1
 рьчи, рьчи *див.* речи
 рьчкоу 1.1; рьчку 9.1, 11.1
 рьчьотъ 22.1
 рьдити 1.1; рьдить 76.1
 рьзаньское 15.1
 с 1.6, 4.1, 15.17, 16.2, 20.2, 23.4, 27.2, 28.5, 29.6, 31.3, 33.1, 36.1, 37.12, 40.16, 43.3, 44.5, 47.3, 51.1, 54.1, 56.1, 58.3, 59.1, 62.8, 64.3, 66.2, 70.1, 72.2, 79.7, 80.2, 83.1; со 2.3, 5.1, 6.2, 13.1, 14.1, 15.3, 16.2, 17.4, 20.1, 22.1, 23.4, 24.1, 26.1, 27.9, 28.3, 29.5, 35.1, 37.2, 39.1, 40.10, 41.1, 43.4, 51.1, 58.1, 55.3, 59.1, 62.2, 63.2, 64.2, 66.7, 68.2, 70.2, 79.2, 80.2, 83.2, 85.2; съ 1.2, 6.1, 8.1, 9.2, 11.6, 12.1, 14.3, 15.15, 17.1, 18.2, 22.1, 23.2, 34.1, 37.2, 45.3, 48.6, 49.1, 50.1, 52.2, 62.1, 63.5, 64.2, 65.4, 66.2, 76.3, 79.1, 83.1, 84.6, 85.3; съ 16.2, 20.2, 27.1, 28.1, 29.2, 38.1, 60.1; с. 21.1, 39.1; с. 38.1, 67.1; сs 5.1; з 1.5, 6.1, 16.1, 20.1, 25.1, 27.2, 28.2, 31.3, 33.1, 43.1, 49.3, 51.1, 53.1, 62.3, 70.2, 74.2, 80.1, 83.1; з[ъ] 4.6, 5.3; зъ 5.1, 6.15, 9.1, 10.3, 11.7, 23.1, 27.2, 31.1, 33.2, 45.4, 49.1, 51.1, 72.1, 76.4; з 38.1, 56.1, 57.1; з.е 39.1; зо 6.1, 31.2, 67.1; с[ъ] 5.4, 5.1, 52.1
 садити 28.1, 31.1
 садомъ 11.1
 сам *див.* самъ
 сама 27.1
 сами 45.1, 57.1
 самимъ 23.1, 76.1
 самовласте 6.1
 само(г) 61.1; само[о] 52.1
 самодержавнѣя 53.1
 самодержецъ 28.1; самодържець 17.1
 самое 49.1
 самому 37.1; самэмъ 76.1

самъ 6.2, 9.3, 10.1, 14.3, 21.1, 28.1, 38.1, 53.1, 58.1, 64.1, 79.1, 80.1; сам 2.1, 77.1
 самымъ 49.1
 свадебщины 4.1
 сварь 45.1
 сведецьтвомъ 49.1
 свесченъниками 6.1
 свесченъниковъ 6.1
 светки *див.* свѣдци
 светковъ 49.2, 45.1
 светого *див.* свѣтого
 светое 6.1; с[вя]тое 15.1; с[вя]тое 15.1
 световъ *див.* святой
 свидци *див.* свѣдци
 свободамъ 6.1
 своболь 15.1
 свое 6.1, 10.1, 11.1, 40.1; свое 36.1; свое 22.1; сво(ѣ) 32.1
 своего 14.1, 37.3, 40.3, 45.2, 63.1, 85.1; своего 15.1, 34.1, 58.1, 65.1; свое(г) 46.1; своего 38.1, 61.2; своего 24.1
 своей 75.2; своей 15.1; своей 59.1; своей 71.2; своей 30.2, 45.1; своей 22.1; своей 6.1; свое 15.1
 свои 27.2, 38.1, 53.1; своими 15.1
 своему 9.1, 10.1, 23.1, 40.2, 45.4, 62.1, 63.1; своему 15.1, 46.1; своему 12.1, 13.2
 своимъ 27.7, 32.1, 53.1; своимъ 15.1; своимъ 71.1; своимъ 20.1; своимъ 45.1, 72.1; своимъ 32.1
 своимъ 19.1
 свою 11.1, 33.1, 37.2, 41.2, 45.1, 70.1, 84.1, 85.1; свою 13.2, 27.1, 43.1, 53.1; свою 80.1; свою 29.1
 свои 29.1, 40.1, 45.2, 54.1, 73.1; свои 71.1; свои 24.1; свои 37.1
 своими 11.1, 15.1, 65.1, 66.1, 84.1, 85.1; своими 37.1; своими 37.2, 43.1
 своимъ 6.2, 15.1, 21.1, 22.1, 23.1, 24.1, 45.1, 49.1, 63.1, 70.1, 84.1; своимъ 15.1, 85.1; своимъ 33.1; своимъ 19.1; своимъ 24.1, 71.1; своимъ 24.1, 34.1, 40.1
 своихъ 23.1, 49.3, 62.1; своихъ 65.1; своихъ 40.1
 свой 14.1; свой 19.1
 свою 1.1, 4.1, 5.1, 10.1, 11.2, 16.1, 27.1, 30.1, 36.2, 37.2, 45.2, 64.1, 67.1, 68.1, 75.1, 77.1, 78.1, 80.2; свою 19.1
 своей *див.* свои
 своимъ *див.* своимъ
 своя 15.1

свѣдетство 45.2; свѣдѣцтво 48.1; свѣдо-
 цтво 36.1; свѣдочество 62.1
 свѣдкове *див.* свѣдци
 свѣдомо 42.1; свѣдо(м) 41.1
 свѣдоци *див.* свѣдци
 свѣдоцтво, свѣдочество *див.* свѣдетство
 свѣдочно 24.1, 51.1, 53.1, 60.1
 свѣдци 12.1, 17.1, 22.1, 24.1, 29.1, 51.1,
 64.1, 71.1, 80.1; свѣдѣци 53.1; свѣдоци
 36.1; свѣдкове 79.1; свѣтки 49.1;
 свѣдци 22.1; свѣтки 45.1; свѣткове 45.1
 свѣдчю 71.1
 свѣдѣци *див.* свѣдци
 свѣта 85.1
 свѣтки, свѣткове *див.* свѣдци
 свѣтковъ 45.1
 свѣтъ *див.* свѣтъ
 свѣхався 63.1
 свѣча 18.1
 свѣчи 70.1
 свѣтаго *див.* свѣтаго
 свѣтая 72.1
 свѣтаго 6.2, 29.1, 45.1, 66.2, 84.1, 85.1; сва-
 того 17.2, 76.4; свѣтаго 6.1, 49.1, 69.1;
 свѣтаго 1.3, 72.1; свѣтаго 1.1, 13.1,
 32.1; стго 13.1, 14.1, 20.1, 22.1, 24.2,
 25.1, 27.4, 28.1, 36.2, 38.1, 40.2, 51.1,
 53.2, 61.1, 64.1, 80.1, 81.1
 свѣтой 50.1; свѣтой 15.9; стон 40.1; ст(й)
 4.2; стой 74.1; стой 35.1; стобъ 27.1;
 свѣтов 45.1
 свѣтому 6.1, 18.3; свѣтому 76.1; свѣтомъ 5.2;
 стму 7.1, 13.1, 27.2, 40.2
 свѣтомъ 49.1; ст(о)мъ 40.1; стмъ 71.1;
 ст(т)мъ 44.1; ст(т)мъ 43.1
 свѣтый 45.2; стый 13.1
 свѣтыхъ *див.* стыхъ
 свѣтыя 72.1; свѣтыя 1.1
 свѣтаго *див.* свѣтаго
 свѣтому, свѣтомъ *див.* свѣтому
 свѣча 18.1
 сгадавъ 15.1
 сдержати 37.1
 сд стно(г) 68.1
 се 1.1, 2.1, 4.1, 5.1, 6.3, 12.1, 13.2, 16.1,
 18.1, 19.3, 20.1, 22.5, 23.1, 25.1, 26.1,
 32.1, 33.1, 34.1, 35.1, 36.1, 49.1, 51.1,
 53.2, 60.1, 63.1, 69.1, 71.1, 73.1, 74.1,
 76.1, 80.1, 81.1, 84.1, 85.1
 себе 45.1, 60.1, 77.1, 83.1
 сего 11.1, 85.1
 седить 9.1
 седять *див.* сѣдѣть
 сен 68.1; 78.1, 83.1; сей 39.1, 44.1, 46.1,
 71.1; сей 63.1, 78.1; сей 24.1, 61.1; сей
 58.1; се(й) 4.1
 села 4.2, 6.2, 15.1, 19.1, 20.2, 25.1, 29.2,
 30.1, 40.6, 55.1, 60.1, 75.1, 76.1, 80.2
 сѣлахъ 6.1
 сѣлища 11.1
 сѣлищи 57.4
 сѣлищю 11.4; сѣлищю 9.1
 сѣлищомъ 11.1
 село 1.1, 2.1, 6.3, 15.2, 17.5, 19.1, 21.1,
 28.1, 29.5, 31.1, 32.1, 36.2, 40.9, 60.1,
 67.1, 79.2; сѣло 70.1; село 5.1
 сѣломъ 4.1, 24.1, 55.1; сѣломъ 29.1
 сѣлу 27.1, 30.1, 70.1, 75.1
 сѣлумъ 17.1
 сѣль 29.1, 71.1
 сѣль 29.1
 сѣлы 40.1, 67.1
 сем *див.* семь
 семни 15.5
 семого 6.1
 семою 16.1
 семтабра 37.1
 сѣму 9.1, 10.2, 41.1, 43.1, 48.1, 59.1, 66.2,
 81.1, 82.1, 83.1; сѣму 64.1; сѣму 65.2
 сѣмь 6.1, 11.1, 23.2, 25.1, 40.1, 42.1, 63.1;
 сем 10.1; се(мъ) 34.1
 сѣножати *див.* сѣножати
 сѣножатни *див.* сѣножатни
 сѣножатныхъ 49.1
 сѣрдечне 42.1
 сѣребнаѣ 60.1
 сѣребра 21.1, 27.2, 41.1, 42.2, 45.1; сѣрѣбра
 22.1
 сѣребро 24.1, 39.1; сѣрѣбро 22.1
 сѣрѣбренаѣ 40.1; сѣрѣбнаѣ 40.1
 сѣреду 47.1
 сѣредь 55.1
 сѣрпом 2.1
 сѣсь 9.1, 11.2, 42.1; сѣ(с) 31.1
 сѣю 8.1, 11.1, 23.1, 56.1; сѣю 57.1; сѣю
 61.1
 си *див.* са
 сии 26.1; сии 7.1; сии 4.1
 силою 27.1, 41.3, 47.1, 58.1; сило(ю) 48.1
 силы 58.1
 сѣмь 9.2, 10.1, 30.1, 48.1, 59.1, 64.1, 66.1,
 75.1, 79.1, 81.1, 83.1; сѣм 68.1
 сѣщет[ь] 52.1
 сѣю 6.1, 68.1, 77.2; сѣю 37.1, 40.1; сѣю 30.1,
 37.1, 40.1, 44.1, 57.1, 67.2, 69.2, 75.1;
 сѣю 72.1
 сѣя 6.1; сѣя 4.1; сѣя 72.1

сі 47.1
сіе 76.1; сіе 85.1
сіем҃ѣ 52.1
сіи *див.* сии
сіѣ *див.* сия
сказати 40.1
сказнили 58.1
сказнимъ 69.1
скарбу 45.1, 49.4
скаргу 45.1
склоняючисе 49.1
скутъ 38.1
славнему 43.1
славно 40.1
славу 40.1
слободичь 15.1
слободно 12.1; слободно 52.1
слова 49.1, 58.1, 65.1
слово 1.1, 2.1, 4.2 5.1, 32.1, 49.1, 58.1
словомъ 53.1; слѣво(м) 61.1
слову 40.1
сложив(в) 47.1
сложилъ 39.1
слонца 6.2
слѣбодни 52.1
слѣбодно *див.* слѣбодно
слѣбили *див.* слѣбили
слѣбуемъ, слѣб(о)уемо *див.* слѣбуемъ
слѣбую *див.* слѣбую
слуга 17.2, 39.1, 51.1; слоуга 64.1, 79.1
слугами 51.1, 62.1; слугми 66.1
слугамъ 69.1
слугн 38.2, 58.2; сл҃҃ги 65.1
слугнн *див.* слугами
слугою 83.1
слугу 28.1
слугъ 38.2, 62.1; сл҃҃гъ 65.1
служаче 58.1
служба 38.1, 43.1, 62.1
службою 40.1; служьбою 19.1
службу 9.1, 28.1, 29.1, 47.1, 55.1, 64.1,
70.1, 79.2; слоужбу 64.2
службѣ 47.1
служебныѣ 33.1, 40.1
служит 83.2; служи(т) 46.1, 79.1
служити 28.2, 29.1, 51.1, 59.1, 62.3, 64.1,
82.1; служит) 46.1, 79.1
служены 45.1
служьбою *див.* службою
слузь 12.1, 17.1, 31.1, 55.2, 62.1
слухаютъ 14.1
слуша 28.1, 62.1
слушають 12.2; слушають 14.2
слушно 22.1, 27.1

слушати 27.1, 34.1, 40.2
слоуга *див.* слуга
слоужбу *див.* службу
сл҃҃҃ги *див.* слуги
сл҃҃҃гъ *див.* слугъ
сло(б) 47.1
слѣби(л) 43.1, 81.1
слѣбили 44.1, 48.1, 59.1, 61.1, 62.1, 65.2,
66.2, 82.1, 83.1; слѣбили 62.1
слѣбити 65.2
слѣбою *див.* слѣбую
слѣбуемъ 40.1, 44.1, 48.1, 61.1, 62.3, 66.1,
82.1; слѣбуемы 44.1; слѣб(о)уемо 41.1;
слѣбуемъ 62.1; слѣб҃҃҃емъ 65.3; слѣ-
б҃҃҃уемъ 47.1; слѣб҃҃҃юмъ 66.2
слѣбую 59.1, 73.1, 81.1; слѣбую 83.1; слѣ-
бою 83.1
слышати 10.1, 45.1
слышитъ 9.1, 37.1, 39.1, 40.1, 78.1
смерде 50.2
смерти 81.1; смр҃҃ти 25.1
с[ъ]ми (=осьми) 38.1
смиловалис 83.1
смолвѣть 14.1
смр҃҃ти *див.* смерти
смыли 45.1
смыет[ъ] 52.1
сна 13.1, 20.1, 22.1, 24.1, 25.2, 27.1, 28.1,
36.1, 53.1, 64.1, 80.1, 81.1; сына 17.1,
29.1, 49.1, 84.1, 85.1; с[ы]на 73.1
сн҃҃ма 13.1, 27.3
сн҃҃мъ 20.1
сновца 22.1
сн҃҃҃у 13.1, 36.1
сн 1.1, 4.1, 20.1, 25.1, 28.1, 43.1, 54.1,
80.1, 83.1; сынъ 5.1, 82.1, 84.1
со *див.* с
собе *див.* собѣ
соблазны 6.1
соборной 6.3
соборным 4.1
собою 10.1, 45.1, 58.1
собѣ 10.1, 12.1, 14.1, 24.2, 40.1, 45.3, 49.2,
66.1, 83.1; собе 6.2, 49.1; събѣ 18.1
совершати 6.1
советахъ 6.1
советовати 6.1
сожьженого 14.1
сожьждение 68.1
создавщему 13.1
со(з)да(н)наго 68.1
создания 6.1

созидати 6.1
 сознаваѣ 68.1
 сокотит[ъ] 52.1
 солжу 39.1
 сольань 7.1
 сопруть 63.1
 сорокъ 16.1
 сослати 23.2
 сот *див.* сотъ
 сотникъ 85.1
 соотноѣ 32.1
 сотъ 38.2, 55.1; сот 67.1
 соцкии 21.1, 36.1; соцкии 36.1; соцкы 80.1
 спаднейшого 6.1
 спаса 1.2, 6.1
 спасти 6.1, 45.1
 спдрю *див.* господарю
 спиралисА 56.1
 сполу 66.1
 споручь 11.2
 справиль 37.1
 справы 1.1, 49.1
 спсова 36.1; спсва 36.1
 срокъ 39.1
 срѣбра *див.* серебра
 срѣбро *див.* серебро
 с(т) 22.1
 ста 38.1, 73.1, 78.1, 80.1, 81.1
 става 16.1, 19.1
 ставили 15.1
 ставити 14.1
 стависче 6.1
 ставки 67.1
 ставом 2.1; ставомъ 51.1
 ставропию 6.1
 ставу 20.1
 ставы 5.1, 21.1, 64.1, 80.1
 стаго *див.* свАтого
 стада 60.1
 стадо 38.1
 стала 58.1; ста(л) 79.1
 стали 58.2
 стало 45.1, 58.1
 ста(н) 79.1
 станеть 14.1
 стансе 68.1
 стану 73.1
 станься 45.1, 62.1
 старей 17.1
 старинъ 63.1, 69.1
 старому 40.1, 63.1
 староста 16.1, 21.1, 24.1, 28.2, 29.1, 38.1,
 45.1, 51.1, 60.1, 71.1, 79.1
 старостою 20.1

старость 45.2
 старосты 22.2
 старостынъ 16.1
 старую 83.1
 старци 72.1, 76.1, 85.2
 старшини 21.1
 старъишему 14.1
 старыи 40.1; старыи 40.1
 старыми 79.1
 старымъ 19.1
 старых 17.1
 стати 14.1, 40.1, 62.1, 66.2
 стаѣ 74.1
 ствердили 49.1
 ствердить 49.1
 ствержаемъ 49.1
 ствержены 49.1
 стго *див.* свАтого
 стерегутъ 6.1
 стеречи 40.1
 стирту 11.1
 стму *див.* святому
 стмъ, с(т)мъ, с(т)мъ *див.* святомъ
 сто 20.1, 35.1, 62.1, 71.1
 стогъ 9.1, 11.1
 стон, стон, сто(й), стої, стоѣ *див.* святой
 стонмъ 58.1
 стонть 14.1, 42.2; стонть 49.1
 столечнаѣ 1.1
 столечной 4.1
 столцу 25.1
 столь 58.2
 ст(о)мъ *див.* святомъ
 стороне 6.1, 9.1, 40.2
 стороннихъ 85.1
 стороною 28.1
 сторону 1.1, 14.1, 28.1, 40.1, 55.1, 62.1
 сторонъ 63.1, 77.1
 стороны 49.2, 66.3
 сторонъ 11.1
 стоѣти 14.1
 стоѣчи 58.1
 страна[мъ] 52.1
 стра(н)ни 4.1
 странноприемницами 6.1
 страшнаго 1.1, 4.1, 5.1
 страшное 72.1
 стрѣльцевъ 79.1; стрѣльцовъ 64.1
 стрѣльцемъ 51.1
 стрѣлци 28.1, 29.1
 стрѣльцовъ *див.* стрѣльцевъ
 стую 15.1

стхъ *див.* стыхъ
 стѣи 15.1
 стѣт[ъ] 52.1
 стѣй *див.* святѣй
 стыхъ 4.2, 72.1; стѣгъ 64.1; святыхъ 72.1
 су 40.1; сж 52.1
 субботу 39.1, 75.1; субо(т)[у] 46.1; (су)боту 32.1
 су(д) *див.* судъ
 судий 13.1; судіи 63.1; судьи 45.5
 судит 4.1
 судити 6.1, 13.1, 45.1, 63.1; сѸдити 4.1, 76.1
 судитсѦ 13.1
 судить 72.4; соудить 1.1, 34.1, 74.1
 судникъ 50.1
 судовъ 6.1
 судомирскыи 17.1
 суду 45.2
 судъ 14.1
 суда(т) 4.1
 судья 45.6
 судья 38.1
 судья 16.1, 20.1, 51.1; судья 45.2; судья 12.1; судья 53.1, 60.1
 судьямъ 63.1
 судъ 14.1, 45.1, 63.1; сѸдъ 4.1, 5.1; су(д) 51.1
 суды 1.1, 4.1, 6.1, 50.1
 суженое 63.1
 сукномъ 27.1
 сумаю 42.1
 сусвде 22.1
 сусвдъ 45.1
 сут, суть *див.* соуть
 сущъ 43.1
 соуда 1.1; сѸда 5.1
 соудить *див.* судить
 соуть 1.1, 6.1, 22.1, 28.1, 58.1, 62.1, 83.2; сут 17.2; суть 45.1, 61.2
 сѸда *див.* соуда
 сѸдити *див.* судити
 сѸдища 4.1
 сѸдъ *див.* судъ
 сходитъ 6.1
 счадкомъ *див.* шадкомъ
 сце(н)ници 4.1
 сый 52.1
 сылалн 58.1
 сылатисѦ 37.1
 сына *див.* сна
 сынни 11.1; сынъмъ 55.1
 сыно *див.* сыномъ
 сыновецъ 60.1
 сыномъ 11.1, 85.1; сыно 55.1
 сынъклитомъ 6.1
 сыны 14.1
 сынъ *див.* снъ
 сынъми *див.* сынни
 сыром(ъ) 31.1
 сычемъ 20.1, 27.1
 сѣдили 38.1
 сѣдѣти 15.1
 сѣдѣть 38.3; сѣдять 6.1
 сѣли 66.1
 сѣлищо *див.* селищо
 сѣло *див.* село
 сѣлъ 34.1, 58.2
 сѣму *див.* сему
 сѣмъдесѦтъ 28.1
 сѣна 9.1, 11.2, 38.1
 сѣножати 9.3, 12.2, 36.1, 84.1; сеножати 11.1
 сѣножатни 2.1, 17.1, 31.1, 79.1, 80.1; сѣножатъми 12.1, 20.1, 27.1, 28.1, 51.1, 53.1; сеножатни 11.1; сѣножатни 5.1
 сѣножатъ 9.2, 12.1
 сѣтью 20.1
 сю, сюю *див.* сию
 сѦ 2.1, 14.1, 23.2, 36.1, 37.2, 40.1, 47.3, 65.1, 71.1, 75.2, 81.1; сѦ 45.10, 50.1, 62.1, 63.1, 66.2, 83.1; сѦ 15.1, 23.1, 27.1, 52.4
 сѣ, сѣ *див.* с
 сѣбъ *див.* собъ
 †
 Sωго 1.1
 †
 ≠SωME 9.1
 †
 SωMΘ 7.1
 †
 SωΠД 25.1
 †
 ≠SωЧД 36.1
 ≠SΘстно(г) 68.1
 †. 17.1, 21.1, 22.1, 24.1, 27.1, 28.1, 29.1, 39.1, 41.1, 43.1, 44.1, 47.1, 51.1, 53.1, 59.1, 60.1, 61.1, 62.1, 64.1, 66.1, 71.1;
 † 12.1
 та 27.1, 29.1, 51.2, 53.1, 55.2
 тайно 43.1, 58.1
 так 49.1, 66.1; так(о) 41.1; тако 23.1, 24.2, 28.1, 40.1, 51.1, 53.1, 64.1, 65.3, 79.2, 80.1; та(к) 37.1, 39.1; такъ 6.1, 45.3, 49.3, 58.2; так 23.1
 такеж, такежъ, такъ(ж) *див.* тако(ж)

также 67.3, 83.2; такъжъ 40.7; та(к)жъ 40.1
 тако *див.* так
 таковыже 58.1
 таковою 19.1
 такову 63.1
 таковый 45.2, 52.1
 таковыхъ 45.1
 тако(ж) 40.7, 47.1; такожь 40.1, 48.1;
 такожь 77.1; такеж 66.1; такежь 65.2;
 такъ(ж) 43.1
 такожде 6.1; тако(ж)де 4.1
 такоже 1.1, 58.1, 66.1; такоже 5.1
 такъ(ж) *див.* тако(ж)
 такы 10.1
 такъ *див.* так
 тамъ 28.1, 45.1, 55.1
 тарове (татарове) 14.2
 татаромъ 66.1
 татары 14.1, 24.1
 татаръ 66.1
 татя 63.1 40.1, 56.1;
 тая 29.1, 45.3; таА 40.1, 56.1; таЕ 40.4, 75.1
 твердиги 24.2
 твердо 14.1, 62.1
 твердост *див.* твердость
 твердости 6.1
 твердость 9.1, 10.1, 68.1; твердост 17.1
 твердыи 14.1
 твержами 44.1
 твоје 38.2
 твоєі 42.1; твоєѡ 58.1
 твоіЕго 38.1
 твоіЕми 38.1
 твоєѡ *див.* твоєі
 твои 38.1
 творити 6.1
 творящыхъ 6.1
 твоѡ 38.1
 твою 38.1
 твоѡ 38.1
 те 70.1; тѡ 23.1
 тежъ 45.35, 49.3; тежъ 79.1, 83.1; теж 9.1
 темнии 14.1
 темьѡну 13.1
 темьѡнъщину 26.1
 теперь 49.1; теперь 49.1
 теперешнего 49.1
 теперешнимъ 49.1
 теплицы 55.1
 терпѣти 45.1
 тесль 38.2
 тесль 38.1
 тесь 61.1
 тивуна 84.1

тивуномъ 69.4, 84.1; тивуномъ 6.1
 тивунъ 16.1, 20.2, 32.1
 тижъ 41.1
 тии, тий *див.* тыи
 тимъ *див.* тымъ
 тысяч 73.1; тисА(ч) 59.1; тисАчь 81.1; тисА(ч) 64.1; тисѡщ[ь] 52.1
 тысяча 42.1, 45.1, 48.1, 77.1, 82.1; тысяча 83.1; тисАча 17.1, 21.1, 22.1, 37.1, 61.1; тисАча 65.1, 79.1; тисеча 6.1, 49.1; тисеча 6.1, 49.1; тисѡща 70.1; тисѡща 52.1
 тысячи 42.3; тисАчи 41.3
 тысячей 6.1; тисѡче(ѡ) 4.1
 тисАчного 31.1
 тисАчь 41.1; тысячь 42.1
 тисАчу 27.1, 28.1
 тисѡщюЕ 16.1
 то 1.2, 4.1, 5.1, 6.2, 8.1, 9.4, 10.1, 12.1, 14.3, 16.2, 17.2, 18.1, 19.1, 20.1, 21.3, 22.5, 23.5, 24.7, 27.2, 28.6, 29.4, 30.3, 31.1, 32.1, 33.1, 34.1, 36.4, 37.4, 38.5, 39.1, 40.4, 41.1, 43.2, 44.1, 45.9, 46.1, 47.1, 49.2, 51.3, 53.1, 55.3, 58.7, 59.1, 60.1, 62.2, 65.2, 67.2, 69.1, 71.2, 73.2, 75.4, 77.1, 78.1, 79.5, 83.1; то 40.1; тѡ 80.3
 тобѡ 58.1
 то(г) *див.* того
 тогда 14.2, 41.2, 43.1, 47.1, 58.3; тогда 11.1, 15.1, 17.2, 22.1, 24.1, 45.4, 49.2, 57.1, 61.1, 65.2, 66.3, 79.1, 82.1, 83.1; тогдѡ 15.1
 того 6.4, 9.4, 10.1, 11.2, 12.1, 15.1, 18.1, 20.2, 22.1, 24.1, 28.1, 30.4, 38.1, 40.2, 41.3, 43.1, 44.1, 45.7, 49.5, 50.1, 58.2, 62.2, 64.1, 66.1, 69.1, 72.1, 73.1, 75.1, 79.2, 80.4, 82.3; то(г) 47.1, 75.1
 тогожь 9.1
 того(м) 34.1
 тое 10.3, 11.2, 26.1, 33.1, 37.1, 39.1, 40.2, 45.1, 56.1, 72.1; тое 34.1; тоЕ 43.1
 тожь 40.1, 42.1; то(ж) 37.1
 той 45.1; той 44.1, 58.1; той 24.1, 40.1, 58.1; той 5.1, 28.1, 40.1; той 14.1; той 47.1; той 28.1; той 57.1; той 74.1
 токи 10.1
 толко 39.2, 40.2, 46.1, 58.2; только 45.3; только 50.1
 то(м), том *див.* томъ
 тому 6.3, 12.1, 13.1, 14.2, 22.1, 27.3, 29.2, 38.2, 40.2, 41.1, 42.1, 44.3, 45.1, 47.1, 48.1, 51.1, 53.1, 55.1, 62.1, 63.1, 66.1,

67.1, 70.1, 72.1, 79.1, 80.2; томоу 1.1
 томъ 5.1, 23.1, 24.1, 27.1, 28.1, 37.1, 38.1,
 40.1, 45.4, 49.3, 51.2, 53.2, 60.2, 61.1,
 64.3, 66.1, 71.1, 72.1, 77.2, 79.1, 84.1,
 85.1; том 17.1, 33.1; то(м) 47.1; томъ
 1.1, 14.1, 16.1
 тонъ 43.2, 62.1
 торговать 8.3
 торговецъ 8.1
 торговли 77.2
 торговля 22.1
 торговомъ 77.2
 торговую 13.1
 торговцемъ 23.1, 38.1
 торгуюла 27.1
 тотъ 2.1, 10.1, 14.3, 15.1, 18.1, 21.1, 22.1,
 27.3, 32.1, 36.1, 39.1, 40.2, 42.1, 45.4,
 49.3, 50.1, 51.1, 53.1, 60.1; тот 11.1,
 33.1; то(т) 41.1; тъгъ 80.1; тотъ 41.3
 тоъ 24.1, 28.1, 45.1, 47.1, 83.1; тобъ 28.1,
 38.1
 тою 6.1, 40.1, 41.1
 треба 4.1; трѣба 43.1
 трема 45.2
 тремъ 22.1
 третего 31.1, 49.1
 третеге 32.1
 третему 45.2
 третьемъ 23.1
 три 9.1, 11.1, 73.1
 тридцать 73.1
 триѣ 38.1
 трій 22.1; трни 38.1
 тринсотъ 20.1
 трими 28.1, 29.1, 64.1
 триста 37.1, 45.1, 49.1; трыста 49.1
 трисотного 31.1
 тритѣа 38.1
 тронци 74.1
 трца 74.1
 трыста *див.* трыста
 трѣба *див.* треба
 трѣбет[ь] 52.1
 трѣговище 52.1
 трѣвоух[ь] 52.1
 трѣвъ 52.1
 ту 12.1, 22.2, 41.1, 55.2; тѹ 52.1, 78.1
 туды 19.1
 турковъ 66.2
 тутъ 12.1, 14.1; тутъ 17.1
 тушами 49.1
 тую 6.1, 9.1, 10.1, 11.1, 14.1, 40.2, 45.2,
 57.1, 72.1
 тѹ *див.* ту

тѹзи 52.1
 тѣрничемъ 23.1
 тѣброкимъ 25.1
 тѣе 65.1
 ты 38.1, 41.2, 50.2
 тывуномъ *див.* тивуномъ
 тые 4.1, 6.2, 40.2, 45.1, 49.2; тымъ 24.1 *див.*
 ѿ тыи
 тыждень 71.1
 тыи 4.1, 6.1, 9.3, 14.1, 45.1, 65.1, 83.1;
 тыи 57.2; тыи 57.1; тыи 58.1; тии
 24.1; тий 24.1; тыи 58.1 *див.* ѿ тые
 тыйждень 48.1
 тыломъ 49.1
 тылько *див.* толко
 тыми 37.1, 40.2, 48.1, 58.1
 тымъ 11.1, 24.1, 37.1, 40.1, 45.2, 47.1,
 49.3, 58.1, 59.1, 64.1, 70.1, 80.1, 83.1;
 тымъ 36.1, 37.2, 40.1; тым 17.3, 43.1;
 тымъ 29.1; ты(м) 4.1
 тымъ-то 45.1
 тысеча, тысаща, тысѣща *див.* тысяча
 тыса(ч), тысѣш[ь] *див.* тысяч
 тысачахо 41.1
 тысачего 20.1
 тысачи *див.* тысячи
 тысаचे(й) *див.* тысячей
 тытуломъ 49.1
 тычетъ 45.1
 тыхъ 23.1, 49.3, 58.1, 61.2, 65.1, 66.1,
 72.1, 83.2; тых 17.2; тыхо 41.3; ты(х)
 44.1; тих 29.1
 тыхъ-то 45.1
 тыѣ *див.* тые
 тыѣ *див.* те
 тыѣ(ж) 44.1
 тыми 22.1, 62.1
 тымъ 28.1, 29.1, 42.1, 51.1, 53.1, 62.1
 тыхъ 22.1, 23.2, 38.4; ты(х) 38.1, 44.1;
 тыхо 41.1
 тыгнути 63.2
 тыгатица 14.1
 тыгло 40.4
 тыгнеть 40.4; тынеть 30.1
 ты *див.* то
 тыи *див.* тыи
 тыизи 52.1
 тыкмо 52.1
 тым[ь] 52.1
 тытъ *див.* тотъ
 тынь 62.1
 оу 2.2, 10.1, 12.2, 14.6, 16.4, 20.8, 21.3,
 22.7, 23.4, 24.7, 27.2, 28.3, 31.3, 32.1,

34.1, 37.11, 38.5, 39.4, 40.14, 41.6,
 42.5, 43.1, 44.2, 46.3, 47.3, 51.6, 53.4,
 55.8, 56.2, 57.6, 58.5, 59.1, 60.2, 61.6,
 62.4, 64.1, 65.1, 66.2, 71.1, 75.7, 76.2,
 77.9, 78.2, 81.3, 82.2; ђу 28.1; оӯ 5.1;
 ђӯ 26.1; у 6.2, 8.1, 9.3, 10.2, 11.2, 15.1,
 29.4, 30.3, 45.5, 48.4, 49.2, 50.3, 63.1,
 66.1, 69.2, 70.1, 71.1, 72.1, 73.1; Ѹ 4.1,
 17.4, 31.1, 33.1, 52.1, 67.1 *див. ще в*
оув див. в
 оугорскими 14.1
 оугорского 66.1; оугорского 66.1
 оугорскому 14.1
 оугорский 14.1
 оувиди(т) 43.1
 оувъдаетсяА 2.1
 оудалено 1.1
 оуделиль 40.1
 оудрачсния 62.1
 оуѐздомъ 20.1
 оужды 41.1
 оуживати 80.1
 оужитки 1.1, 2.1, 27.1, 28.1, 29.2, 51.1,
 53.1, 59.1, 64.1; Ѹжитки 17.1; ужитки
 70.2; вжитки 22.1
 оужиткомъ 79.1
 оужь 47.1
 оуздаванъѣ 27.1
 оузда 27.1
 оуздали 20.1, 22.1
 оуздаль 53.1
 оуздати 13.1
 оуздвиженъи 37.1
 оузозрить 30.1, 78.1
 оузари(т) 75.1; узрить 70.1, 71.1; узрить
 30.1; Ѹзрит 67.1; оузрить 44.1 *див.*
ще возрить
 о(у)зрѣли 58.1
 оуздрАть 51.1, 53.1, 60.1
 оузАль *див.* взяль
 оузАти 14.1, 57.1; ѸзАти 52.1; взяти 6.1,
 45.1; взяти 72.1
 оузАто *див.* взято
 оуказаль 64.1; Ѹказал 17.1
 оуказати 47.1
 оукронича 30.2
 оуложить 14.1
 оумолвилъ 39.1
 оумыслили 40.1; умыслили 45.1, 49.1
 оумышлѣньѐмъ 27.1, 28.1; умышлѣньѐмъ
 53.1
 оунукумъ 16.1
 оунукъ 18.1
 оунучАтом *див.* внучатомъ

оупадаеть 31.1
 оупоминати 14.1
 оупомянуть 66.2
 оуправѣу 77.2
 оурукъ 55.1
 оурочишь 5.1
 оусе *див.* все
 оусее 40.1
 оусей, оусеѣ *див.* всеи
 оусеми *див.* всеми
 оусемь, оусе(м) *див.* всемъ
 оусею *див.* всею
 оуси, оусий *див.* вси
 оускаже(т) 34.1
 оусказоваль 38.1
 оуслыши(т) 44.1, 59.1, 61.1, 75.1, 79.1;
 оуслышитъ 30.1, 64.1, 66.1; оуслы-
 [ши]тъ 43.1; услышитъ 70.1; Ѹслы-
 шит 67.1; услышьтъ 70.1
 оуслышю 34.1
 оуспоминать 82.1
 оуспѣньѐ 27.1
 оуставила 26.1
 оуставичь 47.1
 оустанеть 21.1
 оуступати 21.1, 75.2; уступати 11.1, 30.1
 оуступатисА 2.1, 16.1, 18.1, 40.1; уступати-
 ся 11.1; оустѸпатисА 78.1; ѸстѸпатисѐ
 4.1; ѸстѸпатисА 33.1; вступатисѐ 63.3,
 69.1; вступатисА 33.1; встѸпатисА 76.3
 оустоупаютьсѧ 1.1
 оуступит 2.1; устѸпить 4.1; Ѹстоупить 1.1;
 оуступить 5.1
 оустье 76.1
 оустьи 58.1
 оусхочеть 14.2, 34.1; оусхочеть 10.1; усхо-
 четь 11.1; всхочеть 63.1
 оусь *див.* всеъ
 оусьми *див.* всеми
 оусьмо, оусьмь, усьмь *див.* всемъ
 оусьхъ *див.* всехъ
 оую *див.* всю
 оусА *див.* всА
 оусАкии *див.* всякѣи
 оутайти 34.1, 40.1
 оучатомъ *див.* внучатомъ
 оучинила 40.1; оуч(и)нила 40.1; вчинила
 27.1, 45.1
 оучинили *див.* вчинили
 оучинилъ 37.1, 39.1, 61.1; учинилъ 16.1;
 вчинилъ 45.1
 оучинилсѧ 58.1

оучипити 14.2, 23.1, 47.1, 61.1, 62.1; учи-
 пити 8.1; вчинити 45.3
 оучипити *див.* вчинити
 оуюноваА 12.1
 у *див.* оу
 убою 28.2
 уверху 10.1
 увесь 6.1
 угорь 16.1
 узреть, узреть *див.* оузри(т)
 узрѣвши *див.* оузрѣвши
 улицахъ 49.1
 улицы 49.1
 уложона 45.2
 улочки 49.1
 умерлого 45.1
 умоцнить 49.1
 умоцняемъ 49.1
 умыслили *див.* оумыслили
 умышлѣныѣмъ *див.* оумышлѣныѣмъ
 упадь 45.1
 уписаль 72.1
 управленію 4.1
 урочысчы 6.1
 усехъ *див.* всьхъ
 усжывати 49.1
 услышитъ, услышитъ *див.* оуслыши(т)
 уставены 45.1; уставлены 45.1
 оставили 45.4
 уставлены *див.* уставены
 уставы 45.1
 уставъ 45.1
 уста(ли) 58.1
 установляемо 70.1
 уступати *див.* оуступати
 уступатися *див.* оуступатисяА
 устѣпнѣтъ *див.* оуступит
 усхочеть *див.* оусхочеть
 утратилъ 45.1
 утягати 45.1
 уходы 85.1
 учинилъ *див.* оучинилъ
 учинити *див.* оучинити
 Ѹ *див.* оу
 Ѹвѣдает 33.1
 Ѹжитки *див.* оужитки
 Ѹзрит *див.* оузри(т)
 Ѹзати *див.* оузати
 Ѹказал *див.* оужазалъ
 Ѹни(з) 68.1
 Ѹправили(с)мо 4.1
 Ѹслышитъ *див.* оуслыши(т)
 Ѹспениѣ 26.1; Ѹспениѣ 4.1

ѸступатисяА, ѸстѣпатисяА *див.* оуступатисяА
 Ѹстоупитъ *див.* оуступит
 ф 55.1
 фальшивыми 45.1
 февралА 57.1
 фряжкого 42.1; фряжского 41.1
 фунты 45.1
 ѿ. й 39.1
 ѿ *див.* христа
 хва 4.1, 59.1, 71.1, 79.1, 81.1; хри-
 стова 65.1, 70.1; хрѣва 82.1; х(с)ва
 13.1, 31.1, 61.1, 64.1, 83.1
 хвалы 6.1
 хитрости 14.1, 19.2, 27.1, 37.2, 46.1, 48.1,
 59.1, 61.1, 62.2, 65.1, 66.4, 73.1, 81.1,
 82.1, 83.2
 хитростью 47.1
 хлѣба 45.1
 ховаль 45.1
 ховають 49.1
 ходили 12.1
 ходити 18.2, 52.1
 ходить 18.1
 холопа 63.1
 холопъ 14.1
 хотарь 55.1
 хотарА 55.1
 хотель *див.* хотѣль
 хотечи, хотечы *див.* хотѣчи
 хо(т)л *див.* хотѣль
 хотѣли 57.1, 66.2
 хотѣль 10.1, 45.1, 61.1; хотель 10.1;
 хо(т)л 43.1
 хотА 13.1, 23.1, 37.1, 38.1; хотА 10.1, 49.1
 хотѣче 64.1, 79.1
 хотѣчи 47.1, 70.1; хотечи 6.1; хотечы 49.1
 хочемъ 9.1, 14.1, 43.2, 45.4, 47.1, 48.2,
 58.1; хоче(м) 47.1; хочемы 43.1; хо-
 чемо 45.2
 хочеть 12.1, 14.1, 19.2; хочет 73.1
 хочю 15.1, 73.2, 83.4
 хрѣва *див.* хва
 хрестителя 49.1
 хресты 60.1
 хрестьяне 45.1; хрестьяны 45.1; хрестяне 6.1
 хрестьянина 45.3
 хрестьянину 45.1
 хрестьянинъ 45.15
 хрестьяномъ 45.1
 хрестьянского 45.1
 христа 6.1; хѣ 21.1
 христова *див.* хва

христово 72.1
 хрісовоул[ъ] 52.1
 хрїсов[ъ] 52.1
 хр(с)та 37.1; хс(с)та 43.1
 хр(с)тїа(н)ски(х) 4.1
 хр(с)тїанску 4.1
 хр(с)тимъ 37.1
 хр(с)толюбиваго 13.1
 хр(с)тъ 37.2
 хръщенъе 39.1
 х(с)ва *див.* хва
 хсве 39.1; х(с)въ 81.1
 х(с)во 39.2
 хста *див.* хр(с)та
 хто *див.* кто
 хтобы 10.1
 хусты 45.1
 царе(й) 4.1
 ц(а)р(е)въ 23.1
 ц(а)рю 23.1
 царь 1.1, 14.1; царь 4.1; црь 5.1
 целовали 23.2, 37.1
 целоваль 37.1, 63.1; цѣловаль 83.1;
 цѣлова(л) 81.1
 целованъй 37.1
 целовать *див.* цѣловати
 целымъ 6.1
 церквам 33.1
 церкви 1.1, 4.1, 6.9, 76.1; це(р)кви 4.1;
 цркви 1.3, 13.2, 24.2, 25.1, 26.1, 40.3;
 цр(к)ви 13.2
 це(р)квь 4.1
 церквы 49.1
 церквями 6.1
 це(р)ковнага 4.1
 церковные 4.1; це(р)ковные 4.1; церковъ-
 ния 6.1; це(р)ковніе 4.1
 церковныхъ 49.1; церковныхъ 6.1
 церковъ 76.1; це(р)ковъ 4.1; це(р)ковъ 4.1;
 црков 26.1; црквь 27.1; црквь 13.1, 40.1
 цмынтара 49.1
 цмынтару 49.1
 цркви, цр(к)ви *див.* церкви
 црквіе 1.1
 црквь, црквь *див.* церковъ
 црства 58.1
 црь *див.* царь
 црьскомъ 58.1
 цтя *див.* о(т)ца
 цѣловаль 83.1; цѣлова(л) 81.1
 цѣло(ва)ніе 43.1
 цѣловати 77.2; целовать 63.1
 цѣлого 85.1
 цѣлуева 34.1
 цѣлую 47.1
 ч.ч. 42.1, 53.1, 59.1, 60.1, 61.1, 62.1, 64.1, 66.1
 чада 6.1
 чанковъцю 12.1
 часть 68.1
 часу 45.3
 часы 41.1, 43.1, 45.1, 49.2
 часъ 45.1, 49.1
 чашъникъ 15.1
 четвертами 49.1
 челоувка 9.1, 85.1; члвка 24.1
 челоувчов 45.1
 чемъ 43.1; чомъ 69.1
 черезъ 1.1, 6.1, 45.16, 69.2; черезъ 8.3,
 45.2; черес 8.1; чесь 8.1; чрезъ 5.1;
 чересь 1.1; чересь 55.1
 че(р)норизци 4.1
 четвергъ 77.1, 78.1, 83.1
 четвертое 67.1
 четвертокъ 4.1, 30.1
 четвертоъ 77.1
 четьриста 77.1
 чесное 10.1
 честной 43.1
 честный 34.1
 чи 50.2, 59.1
 чни 14.1
 чимъ 45.1, 70.1; чймъ 39.1
 чинечи 45.1
 чинили 65.2
 чинимъ 9.1, 24.1, 30.1, 40.1, 42.1, 44.1,
 45.1, 47.1, 48.1, 59.1, 61.1, 64.1, 66.1;
 чиним(ъ) 31.1; чиним 67.1; чини(м)
 75.1; чинимо 41.1, 42.1; чынимо 49.1;
 чинимы 14.1, 43.1, 62.1, 79.1, 81.1
 чинити 34.1, 40.1, 45.1
 чинить 50.1, 77.2
 чиню 34.1, 73.1, 83.1
 чирвоныи 1.1
 числа 52.1
 чисель 52.1
 чиста 47.1; чистаА 44.1
 чистити 23.1
 чистою 62.1
 чистовъ 47.1
 чистъ 58.1, 63.1; ч(и)сть 23.3
 чити 77.1

члвѣка *див.* челѣвѣка
 члвѣку *див.* члѣвѣку
 члвѣкъ 14.2
 члвѣци 38.1
 чловѣку 69.1; члвѣку 58.1
 чолобитѣе 68.1
 чоловѣкомъ 82.1
 чоломъ 6.1, 9.2, 45.1, 49.1
 чому 63.1
 чомъ *див.* чемъ
 чорнымъ 58.1
 чотири 42.1; чотыри 11.1, 81.1
 чотыриста 82.1, 83.1; чотыристо 6.1
 чрезъ, чрезъ *див.* черезъ
 чснго 37.1
 чсно 40.1
 чсные 40.1
 чсти 66.2
 ч(с)тныхъ 13.1
 чсть 40.1
 ч(с)тью 47.1
 чти 62.1, 66.1
 что *див.* што
 чтучи 9.1, 10.1, 30.1, 39.1, 45.1, 67.1, 75.1
 чтюнъ 71.1, 80.1
 чтью (=честью) 44.1
 чынимо *див.* чинимъ
 шеляговъ 45.1
 шести 16.1, 38.1
 шестидесят 10.1
 шеститисАчное 32.1; шестотисАчное 55.1
 шестого 20.1; шестаго 37.1
 шестици 77.1
 шесть 9.1; ше(ст) 4.1; шість 38.3, 60.1
 шестьдесАтъ 17.1, 57.2; шістьдесАтъ 16.1
 шестью 15.2, 79.1
 широкаѣ 23.1, 38.1
 широкыхъ 10.1; широкыхъ 38.1
 шість *див.* шесть
 шістьдесАтъ *див.* шестьдесАтъ
 шістьдАтого 20.1
 школоу 45.1
 школу 45.1
 школъ 45.1
 шляхтичу 45.2
 шофъ 28.1
 шроты 49.1
 што 6.1, 8.1, 11.3, 12.2, 13.2, 14.4, 15.4,
 16.2, 17.3, 22.2, 24.4, 25.1, 28.6, 30.2,
 31.1, 33.1, 34.3, 36.1, 37.3, 38.9, 40.15,
 41.2, 42.2, 45.2, 50.2, 51.3, 53.2, 55.1,
 56.2, 57.1, 58.5, 60.1, 61.3, 63.3, 64.4,
 67.2, 69.1, 75.2, 77.2, 78.1, 79.1, 82.1,
 83.1, 85.1; что 23.3; що 52.2
 штобы 42.1, 55.1, 66.1
 штожъ 39.3, 65.1, 77.1, 83.1; што(ж) 46.1;
 штожь 9.1, 40.1, 61.1; штоже 29.1;
 штож 33.1
 шыроко 6.1
 шюбу 27.1
 шюкати 62.1
 щадкове 70.1; щАткове 79.2
 щадкомъ 70.1; щаткомъ 66.2; щатъкомъ
 64.1; сщадкомъ 9.1
 щатки *див.* щаткы
 щатку 64.1; щАтку 79.1
 щаткы 64.2, 66.2; щатки 64.1
 що *див.* што
 ыме *див.* имя
 ыною 37.1
 ѣ 12.1
 ѣде(м) 47.1
 ѣздити 23.1
 ѣма 2.1
 ѣмъ 2.1
 ѣхаль 45.1
 ѣхъ *див.* ихъ
 ѣще *див.* еще
 юдоу 68.1
 я 6.1, 10.4, 11.4, 63.3, 72.1, 73.1, 82.1,
 83.2, 85.1; я 2.1, 12.2, 71.1; я 1.1,
 4.1, 5.1, 14.2, 25.1, 26.1, 36.1,
 53.1, 68.1, 80.1; азъ 33.1, 52.1, 73.1,
 84.1; язъ 15.2, 18.1, 63.1, 69.1; Азъ
 8.1, 32.1, 34.1, 37.2, 39.1, 58.1, 74.1,
 81.1; Язъ 23.1, 40.1, 76.1; Язъ 19.1;
 езь 76.1; Язь 35.1
 явно 45.1; Авно 43.1; явно 17.1
 яко 6.3, 29.1, 42.1, 45.10, 49.3; Аю 41.1,
 47.2, 64.2, 79.1; Яко 4.1, 80.1; Яко
 1.1, 4.1, 5.1, 17.1, 22.3, 27.1, 28.2,
 38.1, 51.1, 52.1, 53.1, 65.1; Якъ 4.1
 якоже 62.2; якожь 49.1
 ямыщики 15.1
 Яко, Яко, Яко *див.* яко
 Яль 14.1
 Ятьство 14.2
 Яловиць 12.1
 Арлыкъ 58.2
 Яласипа 7.1
 этомъ 45.1

ПОКАЖЧИК АНТРОПОНІМІЧНОЇ ЛЕКСИКИ

- Абрамович Іюда *гродненський єврей* 49
 *Авлик: у Войтка Ауря Авлика 9
 Авраамъ ключник *Печерського монастиря* 72
 Адамъ Орецький пан 53
 Аксакъ Темиръ, Аксака (*род. відм.*), до Аксакъ Темира, Асана [?] (*знах. відм.*) *слуга, посол Тактамыша* 58 — «Соф. врем.», стор. 405; Д. Іловайський, «Ист. Росс.», стор. 34
 *Александр: Александра 72
 Алек(с)андръ Четвертенский князь 46
 Александрович Борисъ, Бориса Александровича *внук Витовта, великий князь тверський* 63
 Александръ *хресне ім'я великого литовського князя Витовта* 45, 49 *див. *Витовтъ*
 Александръ Патрикєви(ч) Стародуб(с)ки князь 81 *див. Патрикєви(ч)*
 Алехно син Глбба Дворскови(ч)а 27
 Алтыкулачевич Софонии боярин 15
 Амикусь [?] Юрьн брат Петка Возбуновича 10
 Андрей Борисович *володіє селом Иваново* 40
 Андрей Василю, Андрею (*дав. відм.*), на Андрея, *прикм. отъ Андреева, къ Андрєву перший латинсько-польський єпископ у Вільні* 30 *див. Василю*
 Андрей Полоцький великий князь, син Олєбрда 74 — М. Стрийковський, «Кгопіка», стор. 76; М. Бельський, «Кгопіка», стор. 140; «Соф. врем.», стор. 351; М. Любавський, «Очерк», стор. 35, 44; М. Ясинський, «Уст. и земск. гр.», стор. 53
 Андрей Ярославич (Ярославський) князь 1,4,5 — М. Петровський, «Ист. Укр.», стор. 281; І. Линниченко, ЖМНПр., стор. 158
 Андриашъ пан 71
 Андрѣико Романкови(ч) 46
 Андрѣико син Ходька Быбельского 27
 Андрѣяшъ, Анѣдрѣяшъ староста рускоя земль 28, 29
 *Анна: Анну 72
 Анофрей великий полоцький князь 76
 Анѣдрѣвич Микита боярин 15
 *Анѣдрѣвич: Володимеру Анѣдрѣвич(ю) (*дав. відм.*), с Володимеромъ Анѣдрѣвич(е)мъ 23
 АнѣдрѣЄвичъ Васько 32
 Анѣдрѣй Ивановичъ, Анѣдрѣй Ивановича князь, *посол Олєбрда та Кєстутія* 23
 *Анѣдрѣшевъ: Анѣдрѣшева 55
 *Анѣдрько: оу Анѣдрька оу дому Лысого? 20
 *Анѣна: в Анѣны Радивоньковоѣ 16
 *Арвистовъ: Арвистова Лобунова (*род. відм.*) пан? 40
 Арсений владыка лучьский 19; Арсьню (*дав. відм.*) *отець монастиря святой богородици на Ольгови* 15
 *Артемій: Артемія 72
 *Асан: Асана [?] *слуга, посол Тактамыша* 58 *див. Аксакъ*
 *Аурь: у Войтка Ауря Аврика 9
 Баграмъ пан *соцький львівський* 36, 80
 Балакбрович Ива(н) 43
 Бартько Мицєвич 11
 Башкиртовичъ Иванъ 32
 Бдєшицкии Стецко 27
 Бєдрихъ, Бєдриху (*дав. відм.*) 57 — Й. Первольф, «Славяне», стор. 63
 Бєзмєдъницькии Кость *піп* 27
 Бєкбулатъ *племінник Тактамыша* 58
 Бєкгичъ *слуга Тактамыша* 58
 Бєльський Юрьи Глєбовичъ князь 21 — П. Батюшков, «Белоруссия», стор. 35; А. Лонгінов, «Гр. Юрия II», стор. 27, 38
 Бєнко (Бѣнко) пан, *староста галицький і снѣтинський* 71, 79
 Бєрди *слуга Тактамыша* 58
 Бєлюрминъ Хома 43

* Слово *див.* означає посилання на літературу при відповідному реєстровому слові.

- Блотишовский, палу Блотишевськомъ воіє-
водъ ильвовьскомъ 21, 22
- Богданъ син молдавського воеводи Рома-
на 55
- Богданъ Тивунъ землянин 16, *войт перемьшльський* 20
- Богданъ Лашковський пан 36
- Болестрашицкий Костько дѣакъ 27; кня-
жии писарь 28; поповичь болестрашиц-
кий именовъ Дедачковичъ Василювъ
сынъ поповъ Кость пружвищемъ Сорочичъ
20—1. Линниченко, ЖМНПр.,
стор. 162
- Болковичъ Юрій, Юрю Болковичу 13
- *Болтупа: съ Болтупою син Олехна Ро-
машковича 1
- *Борзиловичъ: Григоревъ Борзиловича
Смѣдниського 18
- *Борис: Бориса 72
- Борисовичъ Федоръ 15
- Борисовичъ Андрей володѣ с. Иваново 40
- *Борисоглебский: Бори(с)глебского Фила-
рета архимандрит 68
- Борис Костантинович, Борис(а) Костан-
тинович(а) князь, посол Олбурда та Ке-
стутия 23
- Борисъ мав село на р. Ваці 40
- Борисъ Александровичъ, Бориса Алексан-
дровича внуъ Витовта, великий князь
тверський 63
- Борисъ Меркурьевичъ 37
- Борисъ Хомькопачъ пан, свидок старости
Бенка 71
- Боркови(ч) Мичко землянин 53
- Братъ Пятадулъ, Брагоулова Натедулова
55, 66
- Братъ улъ пан, молдавський боярин 65
- Бра(т)ша боярин 47, 54
- Бродовский Чюрило 32
- Бруновичъ Ганкс Петько русъ 21
- Бранский Дмитрии князь 23
- *Бугданъчичъ: Бугданъчича 51
- Бвзна Гльбько Костько 20
- Ббликъ Кгирдива(д) батько Семе(н)а Вои-
лови(ч)а 43
- Быбельский Холько (Ходко) пан 20, 51,
53, 60; землянин 16, 27; слуга поль-
ського короля Казимира: Ходкови
Быбелскому 17 — 1. Линниченко,
ЖМНПр., стор. 135
- *Быбицкий: оу Быбидкого 16
- *Валфромъй: Валфромъйа (род. відм.),
Валфромъю (дав. відм.) син Юрѣя
Болковича 13
- Ванько син Гльба Дворьски(ч)а 27
- Ваповецкий Михалъ оугринъ пан 53
- * Варвара: Варваръ дружина пана Герваса
71
- Варваринський Хролъ пан, свидок старо-
сти Бенка 71
- Василей Дмитриев(ч) 54
- Василей Протасовичъ пан 85
- Василии Данильевич(ч) 43 — М. Любав-
ський, «Очерк», стор. 35
- *Василий: Василья (род. відм.), съ Ва-
сильемъ з 1356 р. рязанський і муром-
ський епископ 15
- Василий Михайлови(ч) князь 54
- *Василий: Василеви Карачовскомъ слуга
литовського князя Витовта 31 —
А. Прохаска, «Codex», стор. CV
- *Василиса: съ... Василисою дружина
Лукъяна Шуби 85
- *Василій: Василія 72
- Васило Андрей перший латинсько-поль-
ський епископ у Вільні 30 — П. Ба-
тюшков, «Памятники», стор. 109
- Василь холопъ пані Миткової 84
- *Василь: оу Василя їему жъ рѣчють Ски-
бичъ 22
- *Василь: Васильевъ батько Льва 54
- *Василь: Василювъ сынъ поповъ Кость
прузвищемъ Сорочичъ 20 див. Болест-
рашицкий
- Васильевичъ Гльбъ 37
- Васко пан, свидок Льва Даниловича 4, 5 —
1. Линниченко, ЖМНПр., стор. 158
- Васко син Ходька Быбельского 27
- Васковаѣ Хонька (Хонька) пані, дружина
Дадьковича 27
- Васко Волчковичъ пан 29
- Васко Голый зять Чюрила Бродовского 32
- Васко Дрюкови(ч) 43
- Васко Кирдъевичъ, Кирдъев(ч) 19, 46
- Васко (Васько) Кузмышъ 20; Кузмичъ, Куз-
мич пан 17, 27, 51, 60 — 1. Линничен-
ко, ЖМНПр., стор. 135
- Васко Шепъчичъ пан 53
- Васько Андрыѣвичъ 32
- Вахно Танча пан 21
- Великопольский Тихно бортник 22
- Вербота Ставшин пан, брат Лвоти 17
- Весна Федоръ намісник польського короля
Владислава у Вітебську 54 — П. Ба-
тюшков, «Белоруссия», стор. 66;
М. Ясинський, «Уст. и земск. гр.»,
стор. 55
- Викгаило, Викгаилови (дав. відм.), на
Викгаила, Викгаиловы земля 75

Вилча, с... Вилчею, Вилчина(прикм.) пан 82, 83

Висовидови(ч) Дани(л) 54

Витовтъ, Витовтъ, Витолдъ, Витовт, Витовта, Витольда, Витолта (род. відм.), Витовту (дав. відм.), Витовтомъ великий литовський князь 3, 30, 31, 33, 45, 49, 50, 52, 56, 57, 63, 67, 69, 75, 77, 78, 81, 83—«Соф. врем.», стор. 325, 368, 413, 414; «Собр. др. гр.», стор. LVII; Д. Гловайський, «Ист. Росс.», стор. 30, 98, 157—163, 178, 181, 182, 187, 218, 219, 221—224; М. Стрийковський, «Кроніка», стор. 12, 13, 15, 62, 66, 74; М. Бельський «Кроніка», стор. 125, 140, 144, 195; «Дополнения», стор. 291, 296, 297; «Акты истор.», стор. 119; П. Иванов, «Истор. судьбы», стор. 231, 251, 257, 258, 260, 261; М. Любавський, «Очерк», стор. 31, 44—46, 51; Й. Вольф, «Sepatorowie», стор. 18; А. Андріяшев, «Очерк ист.», стор. 60, 77, 78, 229, 230; А. Прохаска, «Codex», стор. XLII, XLIV, CV, CXСIX; Я. Длугош, «Dzieła», т. III, стор. 383, 384; «Ист. Молд.», 1951, стор. 88; П. Батюшков, «Белоруссия», стор. 66, 79—128, «Волынь», стор. 72—82; Макарий, «История», стор. 344; Ф. Леонтович, «Источники», стор. 44; Е. Карський, «О языке», стор. 34; М. Грабовський, О. Пшездзецкий, «Zródła», стор. 150; «Arch. Sang», т. I, № 5, 6, та ін.; К. Бестужев-Рюмін, «Русск. ист.», стор. 36, 37; М. Коялович, «Чтения», стор. 127, 135, 136; І. Чистович, «Очерк ист.», стор. 48; І. Беляев, «Рассказы», кн. IV, ч. I, стор. 219; Й. Щербинський, «Виленск. монастирь», стор. 134; А. Сапунов, «Витеб. стар.», стор. 566—568; С. Соловйов, «История», т. IV, стор. 29—35, 39, 40, 228; «П. кн.»; К. Гуковський, «Кр. оч. Ков. губ.», стор. 34; М. Дашкевич, «Унив. изв.», стор. 293; Д. Голстой, «Римск. катол.», прилож. стор. 78; В. Ляскоронський, «Русск. походы»; М. Карамзін, «История», т. V, стор. 153, 157, 164, 165, 169, 171, 177, 178, 180, 186, 187, 190, 193 и «Приложение», стор. 100, 101; «Архив ЮЗР», ч. VII, т. I, 1886, стор. 43, 44, 50, 51, 55, 56, 80, 81, 82, 85; М. Молчановський, «Очерк», стор. 318; Т. Вага, «Historya», стор. 142; Й. Лелепель, «Dzieje», стор. 185; М. Ясинський, «Уст. и

земск. гр.», стор. 49; М. Балінський, «Staroż. pol.», т. III, стор. 304, 305; А. Барбашев, «Витовт», «Очерк»

*Витолтъ: Витолта 52 див. Витовтъ

Витольдъ, Витольда 49 див. Витовтъ

Вихоть (Выхоть) Захария, Захаріа писецъ (писар) князя Льва Даниловича 1, 4, 5

Владимиръ великий цар, прадід князя Льва Даниловича 4 див. Володимиръ

Владиславъ король польський 38, 40, 62, 63, 66 — «Акты истор.», т. I, стор. 117; Е. Карський, «Два документа», стор. 545; Е. Калужняцький, «Кирилл. письмо», стор. 6; М. Грабовський, О. Пшездзецкий, «Zródła», стор. 146 див. Володиславъ

Владъ панъ, дворникъ 66

Влодиславъ король польський 41, 46, 51, 59, 64, 65, 66, 81, 82, 83 див. Володиславъ

Вожикъ? Мичко панъ кухмистръ 79

Воилови(ч) Семе(н) син Ксирдиви(д)а Бѣлика 43

Воишвильт володів Логожескомъ та маєткомъ Рылова Долъ 40

*Войтко: у Войтка Ауря Авлика 9

Волкова пані, дружина Гавсовича 85

*Володимировичъ: Юръа Володимирович(а) князь, посол Олгѣрда та Кестутия 23

*Володимерь: Володимеру Аньдрѣви(ч)ю (дав. відм.), с Володимеромъ Аньдрѣевич(емъ) князь, брат Дмитрею Иванович(а) 23

Володимерь Проньскии великий князь 23

Володимиръ великий цар, прадід князя Льва Даниловича 1, 5

Володиславъ католицьке ім'я Ягайла (Ягелла), Володислава (род. відм.), Володиславу і Володиславови (дав. відм.), с Володиславомъ 37, 43, 44, 47, 48, 61. Ного православне ім'я Яков — М. Стрийковський, «Кроніка», стор. 57, 58, 60, 74; М. Бельський, «Кроніка», стор. 140, 141, 174, 210; П. Иванов, «Ист. судьбы», стор. 188, 231, 251, 258—261; М. Любавський, «Очерк», стор. 31, 37, 42—45, 56; А. Андріяшев, «Очерк ист.», стор. 17, 18, 61, 229, 230; А. Прохаска, «Codex», стор. CIV; Я. Длугош, «Dzieła», т. III, стор. 380—384; О. Чоловський, «Sprawu», стор. 10, 13; «Ист. Молд.», 1951, стор. 88; П. Батюшков, «Белоруссия», стор. 66, 81, 129, «Волынь», стор. 72—76, 78—80, 82, 83; Мака-

- рій, «История», стор. 332; Е. Карський, «О языке», стор. 29; М. Грабовський, О. Пшездзєцький, «Zgodna», т. I, стор. 146; «Соф. врем.», стор. 351; «Собр. др. гр.», стор. XXXII, XXXIII, XLIV; І. Линниченко, ЖМНПр., стор. 139; «Дополнения», стор. 295, 298, 307, 454; Д. Гловайський, «Ист. Росс.», т. II, стор. 29, 98, 157—164, 166—168, 171—174; К. Бєстужев-Рюмін, «Русск. ист.», т. II, вѣн. I, стор. 7, 8, 34, 35, 39, 40, 73, 120; «Arch. Sang.», т. I, № 5, 6, та ін.; І. Чистович, «Очерк ист.», стор. 48; І. Бєляев, «Рассказы», кн. IV, ч. I, стор. 153; А. Сапунов, «Витеб. стар.», т. I, стор. 556, 567; М. Коялович, «Чтения», стор. 110—112, 125; КС, 1884, X, стор. 412; «Архив ЮЗР», ч. VII, т. I, 1886, стор. 47, 51, 57, 80, 88; М. Карамзін, «История», т. V, стор. 153, 167, 171; «Вестник ЮЗ и ЗР», 1868, т. VI, отд. II, стор. 139; М. Дашкевич, «Унив. изв.», стор. 278, 293; О. Дембовецький, «Опыт»; кн. I, стор. 17; А. Василевський, «Ист. з. Вильны», стор. 12—17; М. Балієвський, «Staroż. Pol.», т. III, стор. 237, 267, 290; К. Гуковський, «Кр. см. Ков. губ.», стор. 34; І. Шараневич, «Rus», стор. 45; Й. Лєлєвель, «Dziej.», стор. 177; Т. Вага, «Historya», стор. 142; М. Ясинський, «Уст. и земск. гр.», стор. 55; О. Яцимирський, «Молд. гр.», стор. 177; В. Сенкевич, «О влиянии», стор. 10
- Володиславъ** (Волдиславъ) князь, господарь Опольскоє земль 28, 29 — AGZ, т. II, № 4, 5, 6, т. V, № 8, т. VII, № 1, 9, 11; І. Линниченко, «Сусп. верстви», стор. 34, і далі, ЖМНПр., стор. 125, 129, 136; М. Стрийковський, «Кропика», стор. 18, 47, 107; М. Бєльський, «Кропика», стор. 101; Е. Карський, «Два документа», стор. 545; «Дополнения», стор. 128, 130; О. Соболевський, ЖМНПр., ч. ССХХVII, стор. 74; І. Стебельський, «Dwa w. światła», стор. 117
- Волошинъ** Ладомиръ слуга Володислава 28 — Е. Карський, «Два документа», стор. 545; І. Линниченко, ЖМНПр., стор. 136
- Волошинъ** Щепанъ Риботицкий землянин 16 — І. Линниченко, ЖМНПр., стор. 136
- Волошинъ** Михайло 70
- Волчкович** Васко пан 29
- Вольчко**, Вольчка (знах. відм.), Вольчкови синовець Лоєвича 60
- Воронко** воитъ коломыйский руский 71
- Восьянь** старецъ Лаврашевського монастиря 85
- Вихоть** Захарійа писар князя Льва Даниловича 4
- Вязовецкий** Пилипко судьяникъ 50
- Ваземский** Михайло Иванович(ч) кнА(з) 37
- Ватславъ** Дмитровський, Ватславу (дав. відм.) пан 22
- Вьлдимерь** Ольгьрдовичъ великий кийвський князь з 1362 до 1392 р. 18 — ПСРЛ, т. II, 1843, стор. 350, 352; «Русск. истор. библ.», т. II, стовп. 6; М. Карамзін, «История», т. V, стор. 152; М. Ясинський, «Уст. и земск. гр.», стор. 53, 67; М. Стрийковський, «Кропика», стор. 57, 74; М. Волков, «Стат. св.», стор. 31; М. Любавський, «Очерк», стор. 35; Й. Вольф, «Separatowic», стор. 18; К. Стадницький, «Вгасіа», стор. 117, 118; А. Прохаска, «Codex», ист. XIV
- Гаврилови(ч)** Семень Непролзи 37
- Гаврилъко** Дробышевич 27
- *Гавсовичъ:** Гавсовича (род. відм.) чоловік пані Волкової 85
- Гавсь** Климантъ 43
- Ганко** Петько Брунович русь 21 — «Ропликі», стор. 119
- Гань** Къраховичъ 16
- Ганько** Сварць панъ, мѣстичь лвовский 21
- Гервасъ** пан, володів селами Толмачі і Журков у Галичині, чоловік Варвари 71
- Гидевъ**, Гидевова пан 55, 66
- Глѣбъ**, съ Глѣбом 15 — «Соф. врем.», стор. 322
- Глѣбовичъ** Юрьи Бєльський князь 21
- Глѣбъ** Васильевич 37
- Глѣбъ** Дворскович (Дворьсковичъ, Дворьковн(ч)) пан, свидок короля Казимира 12, 17, 27 див. Дворькович
- Глѣбъ** Гєвдокимови(ч) воевода 43
- Глѣбъко** брат Костька Бѣзни 20
- *Гнидковичъ:** Гнидковича Лук(ъА)но пан 35
- Гнєвошь** панъ, староста рускоє земли, панъ подкоморий 60, 79 — Е. Калужняцкий, «Қирилл. письмо», стор. 8

- Голко Зальський бортник 22
 Голый Васко зять Чюрила Бродовського 32
 Горбачеви(ч) Сась 43
 Городецький Іванъ князь 54
 Григорій Несвизський брат Івана Несвизського 43
 Григорій галицький митрополит 4 — П. Батюшков, «Белоруссия», стор. 132; І. Беляев, «Рассказы», т. IV, стор. 266—271; Д. Іловайський, «Ист. Росс.», стор. 290; К. Бестужев-Рюмін, «Русск. ист.», стор. 122, 123; С. Соловйов, «История», стор. 293, 294
 *Григорі[й]: Григоревъ (прикл.) 18
 *Григор[і]й: Григореву сну Двдвського Осташкови 36
 *Григор[і]й: Григоревъ Борзиловича Смедльнського 18
 Григорій Гункель, Григору, Григоромъ дворянин, 9, 10
 Григоръ Павелъ писарь 21
 *Гридко: за Гридка за КостАнтинови(ч) 54
 Гринко пан, старости подольський 24
 Гринъ (Гринко) Негневицький, Гринемъ Негневицькимъ тивунъ 84
 Гриць Кали(т) брат Степана 43
 Грозя, Грозина пан, витязь 55, 66
 Грудковичъ Іванъ, Грудкови(ч) Ива(н) писар, 21, 22
 Губка (Губька) Іванъ, Іванови Губць протодѣяконови брат Ходора 27, Іванько Губька тивун 20
 Гутарть пан 16
 *Гвнко: оу Гвнка брат Василя Скибича 22
 Гьрко пан, свідок старости Бенка 71
 *Давыдовський: Григореву сну Двдвського Осташкови 36
 Д[а]в[ы]дъ Дмитрієви(ч) князь 43 — М. Любавський, «Очерк», стор. 35
 Д[а]в[ы]дъ ѓзарьич(ь) 43
 Давыдъ Тикна слуга Тактамыша 58
 Дажбогови(ч) Данило Задержецкий слуга польського короля Владислава, землянин 64
 Данилий князь, можливо острозький 19 — «Arch. Sang.», т. I, стор. 154; М. Карамзін, «История», т. IV, стор. 215
 *Данилий: Даниліа Холмського князь, батько Юрій Холмського 25 див. Холмський
 Данило, Данила король, батько князя Льва 1, 4, 5
 Данилович Левъ князь галицький 1, 2, 4, 5
 Данило: по Данилов дворъ 15
 Данило Дажбогови(ч) Задержецкий слуга польського короля Владислава, землянин 64
 Дани(л) Висовидови(ч) 54
 Данильєвичъ (Данильєви(ч)) Федоръ, Данильєвичю (Даньлєевичу, Данилєвичу) Федору князь, луцький намісник 32, 33, 34, 46, 67—П. Іванов, «Истор. судьбы», стор. 231, 258; А. Андриашев, «Очерк ист.», стор. 62, 77; М. Грабовський, О. Пшездзецкий, «Zródła», стор. 145
 Данильєви(ч) Василю 43 — М. Любавський, «Очерк», стор. 35
 Даньслави(ч) Івашко Рекьнольтъ свідок Гнвоша і зять пані Хоньки Васковой 27, 60
 Дашковичъ Еринко 11
 Дашковичъ Янели 11
 Дворскович Глѣбъ (Дворьсковичъ, Дворьскови(ч) пан, свідок польського короля Казимири 12, 17, 27 — І. Линниченко, ЖМНПр., стор. 135
 *Деречина по Деречину Гаику мікропонім? 12
 Деячковичъ Василювъ снъ поповъ Кость (Болестратицкий), пружвищемъ Сорочичъ 20 — І. Линниченко, ЖМНПр., стор. 162
 Дѣдичъ ѓанъ Гарнувський панъ, староста рускин 51 див. ѓанъ
 Дисни попь 22
 Дмитриєви(ч) Д[а]в[ы]дъ князь 43 — М. Любавський, «Очерк», стор. 35
 Дмитриєви(ч) Василей брат ѓхрѣма? 54
 Дмитрии, Дмитриємъ (Любарть) великий князь волинський 19—«Arch. Sang.», т. I, стор. 153; П. Іванов, «Истор. судьбы», стор. 105, 250; «Дополнения», стор. 128 див. Любарть
 Дмитрии Браньскии князь 23 — «Соф. врем.», стор. 351
 *Дмитрии: Дмитрию московський князь 47
 *Дмитрии: при Дмитріі князь 7
 *Дмитрии: отъ Дмитрея Іванови(ч)а, Дмитрею Іванови(ч)ю (дав. відм.), зъ Дмитриємъ Іванович(е)мъ великий князь московський 23
 Дмитрий Корибу(т) кнА(з)ъ литовський (новгородський и съверьский), брат поль-

- ського короля Владислава 43, 44 — М. Любавський, «Очерк», стор. 34; П. Батюшков, «Белоруссия», стор. 92; М. Стрийковський, «Кроніка», стор. 74
- див. Дмитрій** Ђлгърдови(ч)
- Дмитрій** Ли(п)а брата Миркли 54
- Дмитрій** Михайлович представник Дмитрія Івановича 23
- Дмитрій** Объручавъ, Дмитреѡ Объруче-ва посол Олбурда та Кестутія 23
- Дмитрій** Олександрович представник Дмитрія Івановича 23
- Дмитрій**, Дмитраї (Ђлгърдови(ч), Ђлгир-дови(ч) великий князь 35, 47 — Я. Головацький, «Памятники», 1867, стор. 23; Ф. Леонтович, «Очерк», стор. 452, 453; «Акты ЮЗР», т. I, № 2; М. Стрийковський, «Кроніка», стор. 74; М. Бельський, «Кроніка», стор. 140; Д. Гловайський, «Ист. Росс.», стор. 30; А. Прохаска, «Codex», стор. CIV; М. Любавський, «Очерк», стор. 21; М. Погодін, «Виленск. вестн.»
- Дмитровський** Васлав пан 22
- Дм(и)тръ** пан, свѣток польського короля Казимира 12
- Дмитръ** Матѣйѣвич брата Навоїка Насанова 20
- Добеслав** Халастра пан 29
- Добеслав** Кошицки пан 21
- Довнарвич** Маринъ 11
- ***Дорота**: съ Доротою дружина Олехна Ромашковича 11
- ***Драгоевъ**: Драгоѡва пан 55
- Драгомир**, на Драгумиру, Драгумирово (прикм.) 29
- Драгшъ**, Драгуша пан, витязь 55, 66 — «Ист. Молд.» т. I, 1965, стор. 86; С. Палаузов, «Рум. госп.», стор. 64
- Дробышевич** Гаврилъко пан 27
- Дроздъ** Івашко пан 27
- Друздъ** Кадольфвичъ землянин 16, 20
- Дрюкови(ч)** Васко 43
- Дублянски** Іона старецъ Печерського монастиря 72
- Дядько** Манася боярин 15 — «Болеслав», стор. 123
- ***Дядьковичъ**: Дядьковича (род. відм.) чоловік пані Хсньки Васкової 27
- Дьзчковичъ** (Денчковичъ) 16, 20 **див. Болестрашицки**
- Енко** брата Станьвича Радунця 10
- Еринко** Дашковичъ 11
- ***Ефимій**: Ефимію епископ 1
- Ефремовичъ** Оптонъ 84
- Евнутеви(ч)** Михайло, Михайловъ князь заславський 54 — М. Стрийковський, «Кроніка», стор. 75
- ***Евпраксія**: Евпраксію 72
- ***Евфимій**: Евфимьемъ игумен 7
- Енюли** Радивиловичъ 10
- Еремъ** великий? 15
- Еско** Романкови(ч) 46
- Еоунутти** виленський князь 14 — «Соф. врем.», стор. 327, 351; М. Стрийковський, «Кроніка», стор. 1—4, 20, 382; М. Бельський, «Кроніка», стор. 139; П. Батюшков, «Белоруссия», стор. 65, 69, 70; Макарий, «История», т. IV, стор. 133; А. Сапунов, «Витеб. стар.», стор. 564; Т. Вага, «Historya», стор. 128
- ***Ефрем**: Ефрема 72
- Евдокимови(ч)** Глѣбъ воевода 43
- Евлашкови(ч)** Федоръ 43
- ***Жаворонковичъ**: Жаворонковича (Жаворонковича) (род. відм.) пан 80
- Желъзна** нога 58 **див. Аксакъ**
- Жибуничъ** Степанъ холоп пані Миткової 84
- Жидовчи(ч)** Ива(н) 43
- Жильховський** Михаль 80
- Жимонтъ** рыцерь 45
- Жостовтовтовичъ** Колиня 10
- Жыгмонтъ** литовський боярин 49
- ***Журжъ**: Журжева пан 55
- ***Журкевичъ** Юга: Журкевича Юги жупан у Молдавській землі 55
- ***Жаворонковичъ**: Жаворонковича (Жаворонковича) (род. відм.) пан 80
- Задеръвецкий** Данило Дажбогови(ч) слуга польського короля Владислава, землянин 64
- Зазьба** Степанъ 54
- Залський** Голко бортник 22
- Захарія** Выхотъ (Выхотъ) писар князя Льва Даниловича 1, 4, 5
- ***Захарія** (Шюлжичъ): оу Захаръ 20
- Збыгнѣвъ** панъ Маршалко 79
- Звинкеневи(ч)** Юрь 43
- Иван** (Іванови), слуга польського короля Казимира 12, 32
- Ива(н)** Балакърови(ч) 43
- Ива(н)** Грюдкови(ч) (Иванъ Грудковичъ) писар 21, 22
- Ива(н)** Жидовчи(ч) 43

- Ива(н)** Рус(н)ови(ч) 54 — «Ропікі», стор. 129
- Иванець** онунок Григоревъ 18
- Иванишъ** Михаль пан, витязь 66
- Иванови(ч)** Михайло Ваземський кна(з) 37
- Иванови(ч)** Семень князь 46
- Иванови(ч)** Юрь Кожшно (Кожюшно) князь 47, 54
- Ивановичъ** Аньдрѣй, Ивановича Андрѣя посол Олѣбрда та Кестутія 23
- *Ивановичъ:** отъ Дмитреѣ Иванович(а), Дмитрею Иванович(ю) (дав. відм.), зъ Дмитрисмъ Иванович(е)мъ великий московський князь 23
- Ивановичъ** Михайло пан 36
- Ивановичъ** Олєгъ, Олєгъ великий рязанський князь, тестъ Корибута 15, 61 — А. Прохаска, «Codex», стор. CIV; Д. Іловайський, «Ист. Росс.», стор. 30
- Ивановичъ**, Ивановичъ Петръ пан 20, 21
- Ивановичъ** Святъславъ великий князь 23
- Иванъ** владыка, луцький єпископ 73 — Макарій, «История», стор. 332
- Иванъ** воєвода лучський 19
- *Иванъ:** Ивано(м) брат Хвороці 43
- Иванъ** Башкиртовичъ 32
- Иванъ** Городецький князь 54
- Иванъ** Губка (Губька), Иванови Губць протодѣяконови брат Ходора 27, Иванько Губька тизун 20
- Иванъ** Кузми(ч) дяк 22
- Иванъ** Михайловичъ представник Дмитрия Ивановича 23 — «Соф. врем.», стор. 423
- Иванъ** Мьстишинський суддя 19 — «Arch. Sang.», т. I, стор. 154; А. Нарушевич, «Historya», т. VI, стор. 241; І. Данілович, «Skarbies», т. I, № 432
- Иванъ** Несвизський (Несвизьський) брат Григорія 43, 46
- *Иванъ:** Ивана Олександровича великий рязанський князь 15
- Иванъ** Стравичъ пан 66
- Иванъ** Федоровичъ представник Дмитрия Ивановича 23
- *Иванъ:** Ивана Федоровича пан 49
- Иванько** Польпричичъ земланинъ 16
- *Иванышъ:** Иванышю витязь, слуга молдавського воеводи Романа 55
- Ивашко** син молдавського воеводи Петра 82, 83 — О. Чоловський, «Sprawy», стор. 18
- Ивашко** Даньслави(ч) Рекънольтъ свидок Гѣвоша і зять пані Хоньки Васкової 27, 60
- Ивашко** Дроздъ пан 27
- Ивашко** (Сенькович) брат Михаила 27
- Игнатко** Черлеви(ч) брат Самоила 27, 51
- *Идикгии:** ИдикгииА (род. відм.) по Идикгнєву посольству 58
- Иньгварь** великий князь, прадід Олєга Ивановича, великого князя рязанського 15
- *Иньдрихъ:** Иньдриховъ (прикм.) батько пана Микшика 28
- Исай** соколинкь 54
- *Испрувьскни:** Іашкови Испрувьскому пан 53
- Июда** Абрамовичъ гродненський єврей 49
- Ізаславови(ч)** Юросла(в) Поло(ц)ки(н) князь 68
- *Іоан:** Іоана, Іоанна 72
- Іона** Дублянски старецъ Печерського монастиря 72
- *Ірина:** Ірину 72
- Іванови(ч)** Прокофєй 37
- Кадольфовичъ** Друздъ землянин 16, 20
- Казимиръ** (Казимир)Казимира (род. відм.), ис Казимиромъ польський король 12, 14, 17, 22 — О. Бальцер, «Genealogia», стор. 462, 463; О. Чоловський, «Sprawy», стор. 3; К. Горжицький, «Potęszenie»; «Codex», т. III, стор. 651, 741, 807, 816; А. Прохаска, «W. sprawy», «Kwart. hist.»; А. Тейнер, «Vetera monum.», стор. 566; А. Пор, «Magyar-ruthén érintk.», «Századok»; AGZ, т. I, стор. 5, т. II, стор. 2, т. VII, стор. 1; «Архив ЮЗР», ч. VII, т. I, 1886, стор. 72—78; І. Філевич, «Борьба Польши», стор. 35; В. Милькович, «Студия»; О. Терлецький, ЗНТШ, т. II; М. Довнар-Запольський, «Договоры»; «Укр. народ», стор. 143; М. Ясинський, «Уст. и земск. гр.», стор. 49; Д. Іловайський, «Ист. Росс.», стор. 19; М. Стрийковський, «Кроніка», стор. 15, 20; М. Бельський, «Кроніка», стор. 23, 62, 69, 77, 78, 91; Є. Карський, «Два документа», стор. 545; І. Линниченко, ЖМНПр., стор. 128, 137, 156; «Дополнения», стор. 455; О. Соболевський, ЖМНПр., стор. 76; П. Иванов, «Истор. судьбы», стор. 282; М. Любавський, «Очерк», стор. 30, 37; «Ист. Молд.», 1951, стор.

- 88; П. Батюшков, «Белоруссия», стор. 68; М. Карамзин, «История», т. IV, стор. 215; Й. Лелевель, «Dzieje», стор. 70; І. Стебельський, «Dwa w. światła», стор. 117
- *Казимирь:** Казимиромъ Мазовськимъ 14
- *Калиста:** при Калисти холмський і белзьський єпископ 25 — А. Лонгінов, «Гр. Юрия II», стор. 31; А. Петрушевич, «Холм. епарх.», стор. 26, 27
- Кали(т)** Гриць с брата(м) Степано(м) 43
- Каньтурь?** из угорь 16
- Карабчѣвський** Прокопъ и Семенко 24
- *Карачовский:** Еасилеви Карачовскомъ слуга великого литовського князя *Витовта* 31 — М. Стрийковський, «Кроніка», стор. CV
- *Катерина:** Катеринъ Петковнъ дружина *Тужеля молодшого* 11
- Кгастовъ** Кердуги 54
- Кгедминовичъ** Любарть, Люборта Кгедминовича *луцький і володимирський князь 6 див. Любарть*
- Кгедройтський,** Кгедройтськимъ князи 56
- Кгирдиви(д)** Бляжъ *батько Сем(н)а Войлови(ча)* 43
- *Кедминович:** Кедминовича Михайла 13
- Келиня** Жостовгэтовичъ 10
- Кердуги** Кгастовъ 54
- *Керило:** с Керигомъ *брат Михайла Волошына* 70
- Кестути,** от Кестута (Кестутя), Кестутю (*дав. відм.*), с Кестутемъ *литовський князь, брат Олѣбрда* 8, 23 *див. Кистютини*
- Киріанъ** *митрополит київський* 4 — Макарий, «История», т. IV, стор. 42—46, 52, 59—61, 133; С. Соловйов, «История», т. IV, стор. 273—286; П. Батюшков, «Белоруссия», стор. 80, 109, «Волынь», стор. 72; О. Чоловський, «Sprawy», стор. 9; «Описание», стор. 23; «Соф. врем.», стор. 370
- Кирдѣви(ч),** Кирдѣвичъ Васко 19, 46
- Кистютини,** о(т) Кестута *литовський князь* 14 — Д. Іловайський, «Ист. Росс.», т. II, стор. 157; К. Бестужев-Рюмін, «Русск. ист.», стор. 7, 8; М. Карамзин, «История», т. IV, стор. 202, 268; М. Любавський, «Очерк», стор. 40; П. Батюшков, «Белоруссия», стор. 69, 70; А. Лонгінов, «Гр. Юрия II», стор. 11; Ф. Леонтович, «Источники», стор. 8; М. Смирнов, «Судьбы», стор. 79; «Kwartalnik», 1898, стор. 513; Т. Вара, «Historya», стор. 131; Й. Лелевель, «Dzieje», стор. 177; М. Ясинський, «Уст. и земск. гр.», стор. 55, 70
- *Китовичь:** въ Юшка Китовича 9
- Климентий** *луцький і острозький владика* 6
- Климентъ** 15
- Климѣнтъ** Гавсь 43
- Клюсь,** Ключови, съ Ключомъ *пан, вѣтъ Ходька Быбельского* 60, 80
- Клавко** *пан* 28
- Кмита** *пан, землянин* 64 — «Акты ЮЗР», т. I, ч. VII, 1886, стор. 46
- Кнефль,** Кнефла *панъ, мѣстич* 22
- Кнофель** Шюльоръ Ходоричъ 21
- Княжа?** Федоръ *воевода луцький* 49
- Кожшно** (Кожюшно) Юрьи *Иванови(ч) князь* 47, 54
- Козегловський** Хрщнъ *пан* 40
- Конликикови(ч)** Монивидъ 54
- Колочко** Юшко *пан, маршалок короля* 17
- Комаровичъ** Ондронъ *холоп пані Миткової* 84
- Корибу(т)** Дмитрии, Корибутъ, за Корибута *литовський, сіверський і новгородський князь, брат польського короля Владислава* 43, 44, 61 *див. Дмитрии Блѣгрови(ч)*
- Короткин** Павель 21
- *Корьѣты:** за Корьѣта *князь новгородський* 14 — «Соф. врем.», стор. 351; М. Стрийковський, «Кроніка», стор. 1; М. Бельський, «Кроніка», стор. 139
- Корьѣтовичъ** Олѣзанѣдро *литовський князь, господарь подольской земли* 24 — М. Стрийковський, «Кроніка», стор. 7, 41; М. Грабовський, О. Пшездзєцький, «Zródła», стор. 140; О. Яцимирський, «Молд. гр.», стор. 179
- Корьѣтовичъ** (Корьѣтовичъ) Юрьин *брат Олѣзанѣдра Корьѣтовича* 14, 24 — П. Батюшков, «Белоруссия», стор. 69; М. Стрийковський, «Кроніка», стор. 7, 8; О. Чоловський, «Sprawy», стор. 6; П. Гунфалві, «Die Rumänen», стор. 132; О. Яцимирський, «Молд. гр.», стор. 179
- *Костевичь:** Януша Костевича *намісник радунський* 9
- Костя** *витязь* 66

- КостАнтиновиц** Борис, Бори(с)а КостАнтиновиц(а) князь, посол Олѣбрда та Кестутія 23
- ***КостАнтинови(ч)**: за Гридка за КостАнтинови(ч) 54
- ***Кость**: Костина пан 55 *див.* **Костя**
- Кость** Безмездницький попь 27
- Кость** Дедачковиць Василювь сынъ полове 20 *див.* **Болестрашицкии**
- Кость** Соковичъ 16
- Костыко** судья перемышльскый, свидок Гибвоша 38, 51, 53, 60—І. Линниченко, ЖМНПр., стор. 162
- Костыко** Болестрашицкии княжини писарь, дякъ 27, 28 *див.* **Болестрашицкии**
- Костыко** Бзэна брат Глбѣка 20
- ***Котдубуга**: Котдубугу (знах. відм.) посол Тактамыша 58—М. Стрийковський, «Ктопіка», стор. 6
- Кошицкии** Добеславъ пан 21
- Кривецъ** Федоровъ 32
- Кропышеви(ч)** Юрко піп 22
- Крукиницькии** Іашко пан, писар 20
- Крукъждо?** 54
- Кршинь** гофмистръ 64
- ***Кръчя**: чоловік на има Кръчю 85
- Кузьмиць** Васко панъ 51—І. Линниченко, ЖМНПр., стор. 135
- Кузми(ч)** Иванъ дяк 22
- Куликовскый** Мичко пан 80
- Кундрать** воітъ Ілвовскый 80
- Кухмистръ?** Мичко Вожикъ пан 79
- Куцеви(ч)** Мелентий дяк 22
- Кѣраховичъ** Ганъ 16
- ***Лабанескии**: Милаха Лабанеского (род. відм.) батько Миколаѣа 80
- Лаврашовскый** Никита архімандрит 85
- Ладомирь** Волошинъ, Ладомирови (дав. відм.) слуга польского короля Владислава 28—Є. Карський, «Два документа», стор. 545; І. Линниченко, ЖМНПр., стор. 136
- ***Лазарь**: з Лазаром брат Федота 33—П. Иванов, «Истор. судьбы», стор. 251
- Ланевичъ** Ацко 32
- ***Ларивонъ**: пискупа Ларивона 27
- Ларивунъ** (Ларионъ) владика перемышльскый 20
- Ларионъ**, Ларионъ владика перемышльскый 4, 5
- Левъ**, Львовы (прикм.) син короля Данила 1, 2, 4, 5, 17—Й. Первольф, «Славяне», стор. 64; Д. Зубрицкий, «Крит.-истор. пов.», стор. 62; «История», ч. III, стор. 248; І. Шараневич, «История», стор. 121; Д. Іловайський, «Ист. Росс.», т. I, ч. II, стор. 512; А. Андріяшев, «Очерк ист.», стор. 199; П. Иванов, «Истор. судьбы», стор. 189; Є. Голубинський, «История», т. II, стор. 896; В. Площанський, «Наук. сб.», стор. 823; AGZ, т. X, 1884, № 4, 5, 6; І. Стебельський, «Dwa w. swiatna», стор. 15; «Przydatek», стор. 37, 40, 60, 229, 331
- Левъ** Васильевъ сынъ 54
- Левъ** Данилович князь галицкий 1, 2, 4, 5
- Левъ** Плакси(ч) 54
- Лейтисъ** Панко 11
- Лейтисъ** Юркелисъ 11
- Либортъ**: ѡ(т) Либорта князь 8 *див.* **Любарть**
- Ликоца** пан, воевода 64
- Ли(п)а**та Дмитрий брат Миркли 54
- Лисинскый** Фалслей 72
- ***Лобуновъ**: Лобунова Арвистова (род. відм.) пан? 40
- Лодыславъ** король польскый 70 *див.* **Володиславъ**
- Лоеви(ч)** Холько, Лоевича, Лоевича, Ло(е)вичъ пан, боярин 22, 29, 36, 60—І. Линниченко, ЖМНПр., стор. 135
- Лоевичъ** Стецко брат Ходька Лоеви(ч)а 20
- Лой** попь 22
- Луба?** 45
- ***Лукашъ**: съ Лукашомъ син Олехна Ромашковича 11
- ***Лук(ь)анъ**: Гнидковича Лук(ь)ано пан 35
- Лукьянъ**, Лукьяна (род. відм.) посол Олѣбрда та Кестутія 23
- Лукьянъ** Шуба чоловік Васиши 85
- Лукьянъ** тивунъ 32
- Луникъ** Теребовельскый соцкий 36
- Лыгвеній** Семень князь мстиславскый 48—«Соф. врем.», стор. 423; Й. Первольф, «Славяне», стор. 96
- ***Лысий**: Лысого Аньдрька 20
- Льсота** панъ воевода кременецкый 17, 20
- Любарть** Кгедеминовичъ, Люборта (род. відм.), Любартово (прикм.) луцкий і володимирскый князь, брат Кестутія. Християнське його ім'я Дмитрій 6, 14—Й. Лелевель, «Dzięci», стор. 170; М. Ясницький, «Уст. н земск. гр.», стор. 70; М. Карашевич, «Очерк», стор. 30; П. Батюшков, «Белоруссия», стор. 64, 69, «Вольны», стор. 69, 70; «Архив ЮЗР», ч. VII, т. I, 1886; стор. 38, 39; А. Андрія-

- шев, «Очерк ист.», стор. 182, 201—203; М. Карамзін, «История», т. IV, стор. 202, 267, 268; Д. Іловайський, «Ист. Росс.», т. II, стор. 19, 20, 57—59; Д. Багалій, «История», стор. 310; А. Лонгінскі, «Гр. Юрія II», стор. 10, 11; Ф. Леонтович, «Источники», стор. 31; І. Філевич, «Борьба Польши», стор. 42; М. Смирнов, «Судьбы», стор. 83; М. Любавський, «Обл. дел.», стор. 39, «Очерк», стор. 30; Я. Ржежабек, «Jigí II», стор. 210—212; К. Стадницький, «Syrowie Geduppa», т. II, стор. 25; Й. Вольф, «Rbd», стор. 74; «Соф. врем.», стор. 351; М. Стрийковський, «Kronika», стор. 1, 20, 382; М. Бельський, «Kronika», стор. 98, 139, 140; «Описание», стор. 10; П. Иванов, «Истор. судьбы», стор. 220, 250; М. Грабовський, О. Пшездзецький, «Zgódka», стор. 146
- Любортови(ч)** Федоръ князь сіверський, 59 — М. Стрийковський, «Kronika», стор. 74; П. Иванов, «Истор. судьбы», стор. 254; А. Андріяшев, «Очерк ист.», стор. 60
- Лютковський** Мартинъ пан 28
Лашковський Богданъ пан 36
Мазовески Пашко пан 79
Мазовшанинъ Пашко пан 80
Мазушанинъ Пашко пан, свідок Гнбвоша 60
Макарей старець Лаврашевського монастиря 85
Макса(к) Терпъ 45
***Малечкович:** в Огешка оу Малечковича 21
Малохій писар пельського короля 79
Манасья Дядько боярин 15
Мартинъ пан, воєвода 36
Мартинъ Довцаровичъ 11
Мартинъ Лютковський пан 28
Матьфѣевичъ Дмитръ брат Павоика Насанова 20
Матфѣй Оусови(ч) 54
***Матѣвичи:** Матѣвича пан 12
Мацина панъ, воєвода Яловський 80
Мелентий Куцєви(ч) дяк 22
Мелехови(ч) Степанъ дяк 22
Мелешко 54
***Меркурей:** Меркурья (род. відм.) посол Олбрда та Лестутія 23
Меркуревичъ Бознсь 37
Мединъ Хо(ч)жа 58
Мажуровський Мечко пан 51
***Микита:** Микитено (прикм.) пан 12
- Микита** Аньдрѣвич боярин 15
Микитѣчъ Семень 15
Миколай Спичникъ пан, воєвода снятинський 71 — А. Кримський, «Укр. грамм.», стор. 489
Миколай а Пашко Яцковичи 11
Миколаї син Милаха Лабанеского 80
Микулиничъ Ёндрѣй 37
Микулинський Федуть попь 27
Микшикъ пан, Индриховъ сынъ 28
***Милах:** Милаха Лабанеского батько Миколая 80
Мингайло боярин, віленський староста 47 — М. Смирнов, «Судьбы», стор. 72; О. Пшездзецький, «Zycis», стор. 36
Мингайло изъ Ошмены 45, 49
Миркли Федоръ князь 54
Мирослави(ч) Ёндрѣй 37
Мирча великий воєвода Уеро-влахійської землі 52
Миско Тяптуковичъ пан 29
Митко Станевичъ брат Радунця Станевича 10
***Миткова:** Митковое (род. відм.) пані 84
Митковъ Ёндрѣй пасыпокъ? 54
Михайло, Михаила (знах. відм.), Михаилу (дав. відм.) князь 23
Михайлови(ч) Дмитрии представник Дмитрия Ивановича 23
Михайлови(ч) Иванъ представник Дмитрия Ивановича 23 — «Соф. врем.», стор. 423
Михайло, с Михайломъ брат Пашка Обуховича 84
***Михайло:** Михайломъ брат Федора Данильевича, князя, луцького намісника 34 — П. Иванов, «Истор. судьбы», стор. 258
Михайло Волошынъ 70
Михайло Євнутєви(ч) князь ваславський 54 — М. Стрийковський, «Kronika», стор. 75
Михайло Ивановичъ пан 36
Михайло Іванови(ч) Ваземський кна(э) 37
Михайло Потрутовичъ пан 27
Михайло (Сенькович) брат Иваика 27
Михайло Тѣрський князь 23 — «Соф. врем.», стор. 421
Михайло Ходко 21
Михайлови(ч) Василий князь 54
Михайловъ князь 54
Михайль: Михайла Кедимновича 13
Михалко воить перемьшльський 51
Михаль Жильховський 80

- Михаль** Іваниць пан, витязь 66
Михаль пан, молдавський боярин 65
Михаль Ваповецьки оугринь пан 53
Михно вонть Юрославський 22
Мицевич Бартько 11
Мичко Боркови(ч) землянин 53
Мичко Вожикъ панъ кухмістръ 79
Мичко Куликовський пан 80
Мичко Мжюрувський пан 51
Мишютинь ЁзарьА 54
Мишь Мужикови(ч), Мишеви 51
Моишега(л) новгородський воевода 43
Монивидь секретар канцелярії Витовта 78 — «Вестн. Европы»
Монивидь Койликкови(ч) 54 — «Соф. врем.», стор. 351
***Монтськъ:** Монтська (знах. відм.) брат ТутениА, з Литовської землі 2 — «Болеслав», стор. 214
Мошенка Петръ, Пётръ Мошенка пан, боярин 21, 22
Мошничь Юрко бортник 22
Мужикови(ч) Мишь, Мишеви 51
***Муромьски:** у Муромьских князін 15
Мыхаль панъ, братъ воеводинъ 66
Мьстишиньскый Іванъ суддя 19 — «Arch. Sang.», т. I, стор. 154; А. Нарушевич, «Historya», т. VI, стор. 241; І Данилович, «Skarbies», т. I, № 432
Навоико Насановъ пан, брат Дмитра Матьфбіевича 20
Навоуи Стоднський пан 20
Наримонътовичь Юрьин, Наримонътовичю князь 14 — П. Батюшков, «Белоруссия», стор. 69; М. Стрийковський, «Kronika», стор. 20, 41; П. Іванов, ЗНТШ, 1883, т. II, стор. 120; Й. Лелевель, «Dzieje», стор. 169; І. Стебельський, «Przydatek», стор. 65
Насановъ Навоико пан, брат Дмитра Матьфбіевича 20
Нацко Петковичь 11
Нацко Чижевичь 11
***Невойсть:** Невоиста (знах. відм.) посол від Польщі до Тактамша 58
Негневицкый Гринъ (Гринко), Гринемъ Негневицкымъ тивунъ 84
Некра, Некринь, на Некрину, Некриново (прикм.) 29
Неорід Петръ пан, воевода судомирський 17
Непродви Семень Гаврилови(ч) 37
Несвизьскый Григорий да Ива(н) 43, 46
Нестюръ Цепаревичь 27
Никель Родминце русь 21
Никита Лаврашовський архіандрит 85
Николскый Панкратаей пан 85
Никонъ брат Ёхрѣма 54
***Никтиборкь:** Никтиборкгу (дав. відм.) ризький бургомістр 77
Нифонтъ Святого Михайла Златоверхого игумень 72
Новгородецъ дякъ ? 11
Нѣвѣступъ Столпувський пан, брат Фанислава 20
Нятедуль Братль, Братоулова Натедулова 55, 66
Обвручевъ Дмитрин, Обвручева ДмитреА посол Олгѣрда та Кестутія 23
Обуховичъ Пашко син Унегневицкого тивуна 84
Ожегъ СолнАчковичь пан 20
***Олга(?):** Олговскую околицю 15
Олгирдовичъ Дмитриі, Олгѣрдови(ч) Дмитрий великий князь литовський 35, 47
Олгѣрдь, от Олгѣрда, Олгѣрду (дав. відм.), Олгѣрдь великий литовський князь 9, 23 — «Соф. врем.», стор. 325—327, 351; «Собр. др. гр.», стор. XXXVII; Ф. Нарбут, «Dzieje», т. V, стор. 236, 237; Д. Гловайський, «Ист. Росс.», стор. 20; М. Стрийковський, «Kronika», стор. 1, 8, 9, 11, 12, 20, 381; Е. Карський, «Два документа», стор. 545; М. Любавський, «Очерк», стор. 35, 40; Й. Вольф, «Sapatorowie», стор. 18; «Описание Киев. Лавръ», стор. 90; П. Батюшков, «Белоруссия», стор. 64; Ф. Леонтович, «Источники», стор. 32; М. Карамзін, «История», т. IV, стор. 202, 260; Й. Лелевель, «Dzieje», стор. 165; О. Петрушевич, «Гал. истор. сб.», т. III, стор. XLIII; І. Стебельський, «Przydatek», стор. 64, 84; Т. Вага, «Historya», стор. 129; М. Ясинський, «Уст. н земск. гр.», стор. 52
Олець великий князь (рязанський?) 15 — М. Бельський, «Kronika», стор. 122; А. Прохаска, «Codex», стор. CIV; Д. Гловайський, «Ист. Росс.», стор. 30
Олександро син молдавського воеводи Романа 55
Олезандро КорьАтовичь литовський

князь, господар подольской земли 24 — М. Стрийковский, «Кропика», стор. 7, 41; М. Грабовский, О. Пшездзецкий, «Zródła», стор. 140

Олександрович Дмитрии *представник Дмитрия Ивановича* 23

***Олександрович**: Ивана Александровича *великий рязанский князь* 15

Олександрович Тимошь *боярин* 15

***Оленко**: оу Олсека (знах. відм.) *сновець Скибичів* 22

Олефърко, Орефърко *соудья* 16, 20 — I. Линиченко, ЖМНПр., стор. 134, 162

Олехно, по Олехна 46

Олехно Ромашкович, у Олехна (Алехна) Ромашковича 9, 10, 11

***Олехнович** Петръ: *пана Петра Олехновича* 10

Олехнович Семель *коръчмить* 16

***Олешко**: в Олешка оу Малечковича 21

Олешко Юнчиньскни *пан* 36

***Олигардъ**: Олигарду *великий князь литовский* 10 *див. Олгърдъ*

Олгърдъ *великий князь литовский* 11 *див. Олгърдъ*

Олгърдович Вялодимерь *великий кийвский князь* 18

Ондронъ Комаровачъ *холоп пани Миткової* 84

Онисимъ 22

Онтонъ Ефремовичъ 84

Орефърко, Олефърко *соудья* 16, 20

Орецки Адамъ *пан* 53

***Оришь**: Оришева 55

***Осташко**: Осташкови (*дав. відм.*) *снѹ* Григореву *Двдвского* 36

Осташко Потрутсвичъ *батько Петра* 20

Осташко Соульскни 20

Офонась сотникъ 35

Одурович 32

Озарьичи Д[а]в[ы]дъ й Яковъ 43

Озарьа Мишютинъ 54

Олезь, Олегъ Ивановичъ *великий рязанский князь, теть Корибута* 15, 61

Олешиньски Ашко *пан* 64

***Олешъ**: в олеша 27

***Ольга**: зъ Ольгсю *мати Федота* 33 — П. Иванов, «Истор. судьбы», стор. 251

Ольгкирдовая Оульаниа *кигина* 26 — «Акты ЗР», т. I, 1846, стор. 5; М. Карамзин, «История», т. IV, стор. 207, 268, т. V, прим. 71

***Олькъртъ**: Олькърта (*род. відм.*) *великий князь литовский* 14 *див. Олгърдъ*

***Ондрей**: со Ондресмъ *Полоцкимъ* 37, 74 *див. Андрей Полоцкий*

Ондрѣи Микулинничъ 37

Ондрѣи Мирослави(ч) 37

Ондрѣи Митковъ *пасынокъ?* 54

Ондрюшко брат Охрьма 64

Онисимковъчъ Ахн(о) 32

Онципоръ 54

Осипъ *дядя Грдка* 54

Осташкови(ч) Федоръ Риктайло 54

Ота Пилецкий, Ота Пилецкий *староста рускоз земли* 16, 21, 22 — М. Бельский, «Кропика», стор. 71, 117; I. Линиченко, ЖМНПр., стор. 150; О. Соболевский, ЖМНПр., ч. ССХХVII, 1883, стор. 74; М. Грабовский, О. Пшездзецкий, «Zródła», стор. 143; О. Петрушевич, «Гал. истор. сб.», стор. 6

Охрьмъ *брат Терешка, Ондрюшка, Никола, Василея* 54 — «Ромнікі», стор. 324

***Очжя**: Тулу Очжю (*знах. відм.*) *слуга Тактамыша* 58

Павель Григоръ *писарь* 21

Павель Короткии *містич* 21

Павель Петрови(ч) 43

Павель Подвойскни 32

Павель Соробич 15

Панко *слуга польского короля* 39

Панко Лейтисъ 11

Панкратей *Николский пань* 85

Панько, съ Панкомъ *син Пашка Обуховича* 84

***Патрикий**: за Патрикия *князь* 14 — М. Бельский, «Кропика», стор. 122, 140

Патрикѣви(ч) Александръ Стародуб(с)ки *князь* 81 — «Соф. врем.», стор. 425; О. Соболевский, ЖМНПр., ч. ССХХVII, 1883, стор. 74; А. Прохаска, «Codex», стор. ССХХХ; М. Карамзин, «История», т. V, стор. 152, 178, 188; В. Модзалевский, «Малоросс.

- род.», т. III, стор. 475; ПСРЛ, т. IV, стор. 104, 106; т. V, стор. 132, 252; «Др. рос. Вивл.», ч. IV, стор. 164—167
- ***Патрикєвичь**: Патрикєвичу, Патрикєвичу, Тунькелю, Тумкелю 10, 11
- Пашко** бортикъ 22
- Пашко** Мазовески пан 79
- Пашко** Мазушанинъ пан, свидок Гнѣвоша 60
- Пашко** Обуховичъ син тивуна Унегневицкогo, батько Панька 84
- Пашко** Скотницки пан 79
- Пашко** а Миколай Яцковичи 11
- Переломило** Стефанъ піл 72
- Петковичъ** Нацко 11
- ***Петковна**: Петковнѣ Катеринѣ дружина Тумкеля молодшого 11
- ***Петрашко**: Петрашкомъ син Нацка Чижевича 11
- Петрашь**, Петрашкови Радѣцьовському пан 16 — І. Линниченко, ЖМНПр., стор. 150
- Петрови(ч)** Павель 33
- ***Петровъ?**: пана Петрова Подкоморего 11
- Петръ**, Петра, Петра, Петровъ (прикм.) воевода молдавський з 1375 до 1391 р., зять польського короля Владислава 41, 82, 83 — М. Бельський, «Кгопіка», стор. 80, 186; «Ист. Молд.», 1951, стор. 88; Д. Зубрицький, «Крит.-истор. пов.», стор. 145; О. Чоловський, «Sprawu», стор. 5, 7, 9; В. Сенкевич, «О влиянии», стор. 28, 29
- Петръ** пан, свидок польського короля Казимира 12
- Петръ** попо печѣрський 16
- Петръ**, Петра (род. відм.) посол Олѣбрда та Кестутія 23
- ***Петръ**: съ Петромъ син Лукьяна Шуби 85
- ***Петръ**: ис Петромъ син Осташка Потрутовича 20
- Петръ** Ивановичъ, Ивановычъ пан 20, 21
- Петръ** (Пѣтръ) Мошенка пан, боярин 21, 22
- Петръ** Неорѣ пан, воевода судемирський 17
- * **Петръ** Олехнович: пана Петра Олехновича 10
- ***Петръ** Радѣцьовський, Радѣцьовському Петрашкови пан 16, 20 див. **Петрашь**
- Петько** Ганко Бруновичъ русь 21
- Пилецкий** біта, передъ паномъ Пилецкимъ старостою рускоѣ землѣ 16, 20, 21 — І. Линниченко, ЖМНПр., стор. 150; М. Бельський, «Кгопіка», стор. 117
- Пилипко** Вязовецкій судьникъ 50
- Плакси(ч)** Левъ 54
- Плакси(ч)** Русанъ князь 43, 54 — М. Любавський, «Очерк», стор. 35
- Подвойский** Павель 32
- ***Подкоморий?**: пана Петрова Подкоморего 11
- Полатникъ** Филаретъ писар 72
- Полоцкий** Андреѣ, со ѿндремъ Полоцкимъ великий князь 37, 74 — М. Стрийковський, «Кгопіка», стор. 76
- Поло(ц)ки(и)** Юросла(в) Ізаславови(ч) князь 68
- Польпричичъ** Иванько землянин 16
- Понахиди(ч)** Семенъ дяк 22
- Потрутовичъ** Михаило пан 27
- Потрутовичъ** Осташко батько Петра 20
- Прокопъ** Карабѣцьевський брат Семенка 24
- Прокофей** Іванови(ч) 37
- Проньский** Володимерь великий князь 23
- ***Просинья**: нс. ПросиньяЮ пані 27
- Протасовичъ** Василей пан 85
- Радивилловичъ** Ешоли 10
- ***Радивоньковая**: в Анѣны Радивоньковоѣ 16 — І. Линниченко, ЖМНПр., стор. 150
- Радунецъ** Станевичъ, въ Радунца 9, 10
- Радѣцьовський** Петръ, Радѣцьовському Петрашкови пан 16, 20 див. **Петрашь**
- Рекънолтъ** Івашко Данъслави(ч) свидок Гнѣвоша 60
- Риботицкий** Щепанъ Волошинъ землянин 16 — І. Линниченко, ЖМНПр., стор. 136
- "
- Рикаило** Федоръ ѿсташкови(ч) 54
- Римко** Якубовичъ, Римка Якубовича 11
- Рогозка** смотрницький воевода 24
- Родминце** Никель русь 21
- Родуничъ** Аковъ писар 32
- Романкови(ч)** Андрѣико 46
- Романкови(ч)** Еско 46
- Романовичъ** Федоръ князь 37
- Рома(н)** Федорови(ч) князь 46
- Романъ**, за Романа, Роману воевода молдавський з 1391 до 1394 р., дідич землі Волоської, брат Петра 41, 55, 62, 66, 82 — О. Чоловський, «Sprawu», стор. 12; «Ист. Молд.», 1951, стор. 93; «Ист. Молд.», 1965, стор. 86, 89; Е. Калужняцький, «Кирилл. письмо», стор. 7; Б. Хашдеу, «Historice», стор. 11—16; С. Палаузов, «Рум.

- госп., стор. 64; В. Сенкевич, «О влиянии», стор. 21
- Романъ великий князь** 23
- Ромашкович** Олехно, у Олехна Ромашковича 9, 10, 11
- Русанъ Плакси(ч) князь** 43, 54 — М. Любавський, «Очерк», стор. 35
- Ру(с)инов(ч) Ива(н)** 54 — «Ромпкі», стор. 129
- Рымонъ литовський боярин** 49 — І. Стебельський, «Dwa w. światła», стор. 166
- ***Самойло**: Самойлови *брат Игнатка Черневи(ч)а* 51
- Сась Горбачев(ч)** 43 — «Ист. Молд.», 1965, стор. 86
- Сварць Ганько пань**, мстич лвовский 21
- Свидригайло**, на Свидригайла, Свидригайлови (*дав. відм.*), отъ Свидригайловы (*прикм.*) князь *витебський* 30 — Д. Лловайський, «Ист. Росс.», стор. 35, 38; М. Стрийковский, «Кгопіка», стор. 39, 58, 98, 108; М. Бельський, «Кгопіка», стор. 140, 194; «Дополнения», стор. 303; П. Батюшков, «Белоруссия», стор. 66; М. Любавський, «Очерк», стор. 35; А. Коцебу, «Свидригайло»; И. Лелевель, «Dzieje», стор. 198; М. Ясинський, «Уст. и земск. гр.», стор. 55
- С[в]агославъ докторъ** 40
- СвАтъслави(ч) Юрьї великий смоленський князь** 37 — «Соф. врем.», стор. 423, 426; М. Стрийковский, «Кгопіка», стор. 77; П. Батюшков, «Белоруссия», стор. 66; М. Любавський, «Очерк», стор. 31
- СвАтъславъ** Иванович, отъ СвАтъслав(а), СвАтъслав(у) *великий князь* 23 — М. Бельський, «Кгопіка», стор. 178; М. Ясинський, «Уст. и земск. гр.», стор. 57
- Семе(н) Еоилови(ч) син Бблика** 43
- Семе(н) Асманови(ч) Трубецький** 43
- Семеникъ син князя Михаила Санутви(ч)а** 54
- Семенко Карабчѣвський брат Прокопа** 24
- Семень** 72
- ***Семень**: Семена князь, *син Юрїи Холмьского* 25
- ***Семень**: з Семеном *брат Федота* 33 — П. Іванов, «Истор. судьбы», стор. 251
- Семень Иванови(ч) князь, жив у 1316—1333 рр.?** 46 — М. Карамзін, «История», стор. 185, 201
- Семень Лыгвеній князь мстиславський** 48 — «Соф. врем.», стор. 423; Й. Первольф, «Славяне», стор. 96
- Семень Микитычъ** 15
- Семень Непрольи Гаврилови(ч)** 37
- Семень Олехновичъ корчмитъ** 16
- Семень Понахиди(ч) дяк** 22
- Семень Федорович боярин** 15
- Сенько**, съ Семеномъ *син Пашка Обуховича* 84
- ***Сеньковичъ**: Сеньковича два Михайло а Ивашко 27
- ***Силевестръ**: Силевестра 72
- Скибичъ**, Василь і Гьнко 22
- Скириггайло**, Скириггайла, Скириггайлу, со Скириггайломъ і Скириггайломъ, Скирьгайлу князь, *брат польского короля Владислава* 37, 39, 40, 54 — «Собр. др. гр.», стор. XXXII; Д. Лловайський, «Ист. Росс.», стор. 30; М. Стрийковский, «Кгопіка», стор. 37, 44, 58, 83, 89, 103; М. Бельський, «Кгопіка», стор. 140; М. Любавський, «Очерк», стор. 35, 44, 56; Й. Вольф, «Senatorowie», стор. 18, 21; А. Андріяшев, «Очерк ист.», стор. 60; Ф. Леонтович, «Очерки», стор. 452, 453; И. Лелевель, «Dzieje», стор. 183; М. Ясинський, «Уст. и земск. гр.», стор. 52
- Скора Аковъ**, арокъ вьова 7
- Скотницкии Пашко пан** 79
- ***Смѣдиньскии**: Григоревъ Борзиловича Смѣдиньскогъ 18
- Соковичъ Кость** 16
- СолдАчковичъ Ожегъ пан** 20
- ***Сомовитъ**: ис... Сомовитомъ *брат Казимира Мазовьского* 14 — М. Бельський, «Кгопіка», стор. 128
- Соробич Павелъ** 15
- Сорочичъ** 20 *див. Болестрашицкии*
- Софонни** Алтыкулачевич *боярин* 15
- Спичникъ** Миколай пань, воѣвода снАтиньский 71 — А. Кримський, «Укр. грамм.» стор. 489
- Спытокъ** пань, воѣвода краковьски 64 — М. Карамзін, «История», т. V, стор. 169; М. Молчановський, «Очерк», стор. 236; КС, 1884, т. X, стор. 415; «Архив ЮЗР», ч. VII, т. I, 1886, стор. 80, 81; М. Грабовський, О. Пшездзецький, «Zródła», стор. 20, 146; Й. Первольф, «Славяне», стор. 63

- Ставишин Вербота пан, брат Лбсоти 17
Станевич Митко брат Станевича Радунця 10
Станевич Радунец 10
Станислав, Станиславова (прикм.) пан, молдавський боярин 55, 65, 66
Стародуб(с)ки Александръ Патрикѣви(ч) князь 81 див. Патрикѣви(ч)
Степанъ Жибуничъ холоп пані Миткової 84
Степанъ Зазѣба 54
*Степанъ: с Степано(м) Кали(т) брат Гриця 43
Степанъ Мелехови(ч) дяк 22
Стефанъ, по Стефана, съ Стефаномъ воєвода земли молдавскоѣ 65, 66 — М. Бельський, «Кгопіка», стор. 80; «Ист. Молд.», 1965, стор. 89; О. Чоловський, «Сргаву», стор. 5, 7, 13, 16; Д. Зубрицький, «Крит.-истор. пов.», стор. 145; А. Прохаска, «Содех», стор. МХХVII; С. Палаузов, «Рум. госп.», стор. 64; В. Сенкевич, «О влиянии», стор. 10
Стефанъ Переломило піп 72
*Стецько: Стецькова жупан Молдавської землі 55
Стецю Бденицкии 27
Стиборъ пан 20 див. Цтиборъ
Стопувський Ньвьступъ пан брат Фанислава 20
Стоднський Навоуи пан 20
Стравичъ Иванъ, Стравича пан 55, 66
Соульський Осташко 20
Судивои пан, свідок польського короля Казимира, староста кракувський 12, 28
Судомирски Хрщень пан 79
Сурьатъ 54
Сюноцькии панъ, судья 12
*Тактамышъ: Тактамышево (прикм.) хан Золотої Орди 58 — «Соф. врем.», стор. 367, 368, і далі; Д. Іловайський, «Ист. Росс.», стор. 5, 29; І. Стебельський, «Dwa w. światła», стор. 185
Танча Вахно панъ 21
*Тарнавський: опроче Тарнавського пан 38
Тарновски Ашко панъ 64
Тарнувський Іанъ дьличъ, панъ, староста рускии 51
Темиръ Аксакъ, до Аксакъ ТемирА слуга, посол Тактамыша 58 див. Аксакъ
ТепАкови(ч) Іаковъ попъ 27 — І. Линниченко, ЖМНПр., стор. 135
Тербовельскии Луникъ соцкий 36
Терешко брат Ѡхрѣма 54
Терпъ Макса(к) 43
Тивунъ? Богданъ землянин 16, войт перемышльський 20
Тикна Давидъ слуга Тактамыша 58
Тимошь Александрович боярин 15
Тихно Великопольский бортник 22
Трубецький Семе(н) Асманови(ч) 41
*Тула: Тулу Ѡчю (знах. відм.) слуга Тактамыша 58
Тумкель, Тумкель, Тункель, Тумкеля, Тумкелю, Тункелю дворянин 9, 10, 11; а) Григорій Патрикеевичъ; б) молодой Патрикѣвичъ син Григорія 11
Турдучакъ слуга Тактамыша 58
*Тутени: ТутениА (знах. відм.) брат Монтебка з Литовської землі 2 — «Болеслав», стор. 214
Тѣрскии Михаило князь 23 — «Соф. врем.», стор. 421
Тяптуковичъ Миско пан 29
*Унегневицкий: Унегневицкого (род. відм.) тивун 84
Оугринъ Михаль Валовецкии пан 53
*Оуладъ: Оуладова пан 55
ОульАниА Ѡгльгкирдовая кнгина 26 — «Акты ЗР», т. I, стор. 5, «Примечания»; М. Карамзін, «История», т. IV, стор. 207, 268, т. V, прим. 71; «Собр. др. гр.», стор. LXI; М. Стрийковский, «Кгопіка», стор. 14, 381; «Описание Киев. Лавръ», стор. 90; П. Батюшков, «Белоруссия», стор. 66; М. Ясинський, «Уст. и земск. гр.», стор. 55; І. Стебельський, «Przydatek», стор. 84
Оусови(ч) Матфѣй 54
Фалелей Лисинскій 72
Фанасни влдка перемышльскии 53
Фаниславъ брат Ньвьступа Столбувского 20
Фебрунъ панъ, воєвода перемышльскии 51, 53
*Федко: съ Федкомъ син Лукъяна Шуби 85
Федор Борисович 15
Федорович Иванъ представник князя Дмитрия Ивановича 23
Федорови(ч) Рома(н) князь 46
*Федоровичъ: Федоровича Ивана пан 49
Федоровъ Кривецъ 32

- Федоръ** Весна 54
- Федоръ** Данильевичъ (Данильсви(ч)), Федору Данильевичу (Даньлеевичу, Данилевичу) князь, луцкий наместник 32, 33, 34, 46, 67 — П. Иванов, «Истор. судьбы», стор. 231, 258; О. Пшездзецкий, «Zycie», стор. 62, 77; М. Грабовский, О. Пшездзецкий, «Zródła», стор. 145
- Федоръ** Любортови(ч) северский князь 59 — А. Андряшев, «Очерк ист.», стор. 60; М. Стрийковский, «Kronika», стор. 74; П. Иванов, «Истор. судьбы», стор. 250
- Федоръ** Осташкович(ч) Рикаило 54
- Федоръ** Романовичъ князь 37
- Федоръ** Евлашкович(ч) 43
- Федоръ** Миркли князь 54
- Федот** великий князь, брат Семена і Лазара 33 — П. Иванов, «Истор. судьбы», стор. 251
- Федуть** Микулинский поль 27
- Фетина** мати Яка 85
- Фецевич(ч)** пан 51
- *Филарет: Борн(а)глебского Филарета архимандрит 63
- Филаретъ** Полатникъ писар 72
- Федоръ** (Княжа?) князь, воевода луцкий 45, 49
- *Феодосій: Феодосіеве архимандрит 72
- *Феодосія: Феодосію 72
- Халастра** Добеславъ пан 29
- Хватковичъ** 32
- Хвороща** брат Ізана 43
- *Хлипль: оу Шюлжичювь оу Хлипла и... Захаръ 20
- Ходко** (Ходько) Лоієви(ч), Ходковъ Лоієвича пан, божрин, брат Стецька 20, 22, 29, 36, 61
- Ходко** Михайло 21
- Ходко** Чемеревич(ч) пан слуга короля польского Владислава 79
- Ходоричъ** Шюлюрь Кнофель 21
- Ходоро** Шидловоский 80
- *Ходоръ: Ходорови брат Губки 27
- Ходоръ** Чеолчи(ч) 22
- Ходько** (Ходко) Быбельский пан 20, 51, 53, 60; землянин 16, 27; слуга польского короля Казимира: Ходкови Быбелскому 17
- Ходько** Юголицкозычъ 20
- *Холмский: Даниліа Холмского 25
- Холмський** Юріа князь, син Даниліа Холмского, батько князя Семена 25 — А. Лонгинов, «Гр. Юрия II», стор. 38; А. Андріяшев, «Очерк ист.», стор. 94; П. Иванов, ЗНТШ, стор. 119, «Истор. судьбы», стор. 222; Д. Зубрицкий, «История», стор. 249, «Крит.-истор. пов.», стор. 231; «Акты ВК», т. XXIII, 1892, стор. 144; Д. Ловжайский, «Ист. Росс.», стор. 79 — 82; М. Смирнов, «Судьбы», стор. 174; Г. Линниченко, ЖМНПр., стор. 170, 171, «Черты из ист.»; І. Філевич, «Борьба Польши», стор. 42, 43, 50 — 61, «К вопросу...»; Ф. Леонтович, «Очерк», гл. VII; Я. Ржежабек, «Jiri II», стор. 89, 90; А. Поп, «Szazadok»; А. Прохаска, «Kwart. hist.»; А. Нарушевич, «Historya», стор. 150; О. Бальцер, «Genealogia», стор. 1453; М. Любавский, «Обл. дел.», стор. 39; Е. Голубинский, «История», стор. 896; А. Тейнер, «Vetera milit.», стор. 871
- Хома** Билорминъ 43
- Хомьковичъ** Борисъ пан 71
- Хонька** Васковата, Хонька Хоньци пані, дружина Дадьковича 27
- Хо(ч)жа** Мединъ 68
- Хроль** Варваринский пан 71
- Хрщень** Судомирский пан 79
- Хрщиль** Козегловський пан 40
- Целаревичъ** Нестюръ 27
- Цигборъ** воевода перемышльский 16 — І. Линниченко, ЖМНПр., стор. 133, 150
- Чемеревич(ч)** Ходко пан, слуга короля польского Владислава 79
- Чеолчи(ч)** Ходоръ 22
- Черневи(ч)** Игнатко брат Самоила 27, 51
- Четвертенский** Алек(с)андро князь 46
- Чижевичъ** Нацко 11
- Чюрило** Бродовский 32
- Швитригай**, на Швитригайла князь 82 див. Свидригайло
- Шепъчичъ** Васко пан 53
- Шидловоский** Ходоро 78
- Шмоило** Якубовичъ гродненский еврей 49
- Шофъ** панъ маршалко 28 — І. Линниченко, ЖМНПр., стор. 136
- Шуба** Лукьянъ чоловік Василиси 85
- *Шюлжичъ: оу Шюлжичювь оу Хлипла и... Захаръ 20 — І. Линниченко, ЖМНПр., стор. 136
- Шюлюрь** Ходоричъ Кнофель 21
- Шандръ** пан, молдавський боярин 65
- Щепанъ** Волошинъ Риботицкий землянин

- 16 — І. Линниченко, ЖМНПр., стор. 136
- *Юга Жюркевичъ: Юги Жюркевича *жупан у Молдавській землі* 55
- Юрія Холмський князь 25 *див. Холмський*
- *Юрій: с Юріємъ брат Михайла Волошына 70
- Юркелісь Лейтисъ 11
- Юрко Кропышеви(ч) *пін* 22
- Юрко Мошничъ *бортник* 22
- Юрье Володимирович, Юрья Володимирович(а) князь, *посол Олѣгѣра та Кестутія* 23
- Юрьи князь, *брат Ивана Городецького* 54
- Юрьи, Юрью князь 15, 78
- Юрьи чашъникъ 15
- Юрьи окольничий 15
- Юрьи Амикусь (?) *брат Петка Возбуновича* 10
- Юрьи *Голова?* 37
- Юрьи Звинкенсви(ч) 43
- Юрьи Кожшоно (Кожюшно) Іванови(ч) князь 47, 54
- Юрьи Свѣтѣслави(ч) *великий смоленський князь* 37 — М. Стрийковський, «Кроніка», стор. 77; Д. Іловайський, «Ист. Росс.», стор. 30; М. Любавський, «Очерк», стор. 31; П. Батюшков, «Белоруссия», стор. 66
- Юрьи Наримонътовичъ, Наримонътовичю князь 14 *див. Наримонътовичъ*
- Юрьи Глѣбовичъ Белзьский князь 21
- Юрьи Корьѣтови(ч) князь, *брат Олѣзанъдра Корьѣтови(ча)* 24 — М. Стрийковський, «Кроніка», стор. 7, 8; О. Чоловський, «Справу», стор. 6; П. Гунфалві, «Die Rumänen», стор. 132
- Юрьи Болковичъ, Юрью Болковичю 13
- Юско *соцький* 21
- *Юшко: въ Юшка Китовича 9
- Юшко Яковичъ, Юшка Яковича *ейшишський намісник* 10
- Яковичъ Юшко, Юшка Яковича *ейшишський намісник* 10
- Якубовичъ Римко, Римка Якубовича 11
- Якубовичъ Шмонло *гродненський єврей* 49
- Янели Дашковичъ 11
- *Янкель: въ Янкеля 9
- *Янушъ: Януша Костевича *намісник радунський* 9
- *Яцко: с Яцкомъ *син Фетини* 85
- *Яцковичъ: Яцковичи Миколай а Пашко 11
- Ягольниковъ Ходько 20
- Яковъ Тепѣкови(ч) *пін* 27
- Янчинський Олешко *пан* 36
- Янъ Тарнувський дѣдич панъ, староста руский 51
- Яросла(в) Ізаславови(ч) Поло(ц)ки(и) князь 68
- Ярославичъ, Ярославичъ (Ярославски') *Андрѣ князь, свідок Льва Даниловича* 4, 5 — І. Линниченко, ЖМНПр., стор. 158
- *Яшко: Яшкови Испрувському *пан* 53
- Яшко Колочко *пан, маршалок короля* 17
- Яшко Крукиняцкий *писар* 16, 20 — І. Линниченко, ЖМНПр., стор. 150
- Адвиг (Ядвиг), Адвизъ, Ядвизъ (*дав. відм.*) *польська королева* 43, 44, 47, 48, 59, 62, 66 — «Собр. др. гр.», стор. ХХХІІ; Д. Іловайський, «Ист. Росс.», стор. 30; М. Стрийковський, «Кроніка», стор. 47, 72; М. Бельський, «Кроніка», стор. 77; І. Линниченко, ЖМНПр., стор. 139, 140; «Дополнения», стор. 130—132, 289; П. Іванов, «Истор. судьбы», стор. 258, 261; М. Любавський, «Очерк», стор. 46; М. Грабовський, О. Пшездзецкий, «Zgodna», стор. 151; Й. Лелевель, «Dzieje», стор. 177
- Аковъ *ѡзарьич(ь) брат Д[а]в[ы]да* 43
- Аковъ Родуничъ *писар* 32
- Аковъ Скора, *ѡвока арокс* 7
- Асманови(ч) *Семе(н) Трубецький* 43
- Ахн(о) *ѡнисимъковъчъ* 32
- Ацко Ланевичъ 32
- Аць *володар села Иментвино* 40
- Ашко Мазовшанинъ *пан* 80
- Ашко *ѡлешиньски пан* 64 — Й. Вольф, «Senatogowie», стор. 72
- Ашко Тарновський *пан* 64

ПОКАЖЧИК ТОПОНІМІЧНОЇ ЛЕКСИКИ

- Анципорово село** 40
Арвистова Лобунова Пали село? під Ковном по р. Певяжі 40
Арестовское село 15
Баевський Коль 12 див. КольбаЄвський
***Бакшина гора:** кь Бакшиной горе, оть Бакшыны горы коло с. Жуковця 6 — «Архив ЮЗР», ч. I, т. I, 1859, стор. 207; І. Новицький, «Указатель», стор. 14
***Белая гора:** до Белое горы, подь Белую гору 6
***Белзьская земля:** землю... Белзьскую 14 — М. Стрийковський, «Кроніка», стор. 20, 4; А. Лонгінов, «Гр. Юрия II», стор. 27; ЗНТШ, 1896, т. XII, стор. 2; 1898, т. XXI, стор. 1, т. XXIII—XXIV, стор. 11, 21, 81, 83, 93, 95, 97, 98, 105, 113, 126, 127; т. XXVI, стор. 27; 1899, т. XXVII, стор. 13; т. XXXI—XXXII, стор. 29; 1906, т. LXXII, стор. 238; т. LXXIII, стор. 158, 159; 1909, т. XCI, стор. 83; 1910, т. XCV, стор. 183, т. XCVI, стор. 106; КС, 1882, V, стор. 261; 1884, X, стор. 390; 1896, I, стор. 18; 1898, III, стор. 403, V, стор. 207; «Архив ЮЗР», ч. I, т. I, 1859, стор. 12; ч. I, т. VI, 1883, стор. 106, 657, 715; ч. III, т. IV, 1914, стор. 33; ч. VIII, т. III, 1909, стор. 534; «Акты ЗР», т. I, 1846, стор. 1, 159, 223; «Акты ВК», т. XXIII, 1896, стор. 94; «Києвлянин», кв. I, стор. 85; А. Андріяшев, «Очерк ист.», стор. 31, 36, 81, 83, 85—87, 94, 95; М. Барсов, «Материалы», стор. 5; В. Татищев, «История», т. IV, стор. 185; М. Тихомиров, СРГ, стор. 224, 235; «Мемуары», 1890, стор. 66, 143; «Указатель», стор. 22; М. Молчановський, «Очерк», стор. 81, 83, 85—87, 94, 95, 190; «Літ. Величка», т. I, 1848, стор. 82; І. Шараневич, «История», стор. 80; П. Иванов, «Истор. судьбы», стор. 249; М. Любавський, «Очерк», стор. 30; Я. Ржежабек, «Jiği II», стор. 27, 31—34; К. Стадницький, «Supowie Gedymina», стор. 88; Я. Михаловський, «Księga», стор. 803; Й. Лелевель, «Dzieje», стор. 171
***Белчица:** на рець Белчицы, за Белчыцою 68 — «Указатель», стор. 23
***Березинская земля:** землю на имя Березинская 78 — А. Прохаска, «Codex», стор. ССХХХ
***Берестие:** через Берестие, в Берестыи (Берестью) місто на р. Буг 8, 82, 83 — М. Стрийковський, «Кроніка», стор. 20; М. Бельський, «Кроніка», стор. 186, 230; А. Прохаска, «Codex», стор. XLII; П. Батюшков, «Белоруссия», стор. 44, 64, 84, 91, «Вольный», стор. 70 та ін.; М. Карамзін, «История», т. IV, стор. 207, 267; Г. Павлуцький, «Древн. Укр.», 1907, стор. 17; М. Барсов, «Материалы», стор. 12, 103; «Густ. літ.», стор. 264, 284, 285, 297; «Супр. літ.», стор. 139, 140; П. Иванов, «Истор. судьбы», стор. 91, 197; А. Лонгінов, «Гр. Юрия II», стор. 11; М. Любавський, «Очерк», стор. 21; А. Андріяшев, «Очерк ист.», стор. 41, 42, 46—50, 58, 91, 96, 97, 104, 109, 113—115, 123, 199, 201; «Архив ЮЗР», ч. I, т. VI, 1883, стор. 105, 253; «Іпат. літ.», стор. 101, 102, 172, 176, 178, 181, 220, 223, 321, 482, 490, 501, 517, 586, 610, 673; «Kwartalnik», стор. 513; Б. Вановський, «Dzieje», т. I, стор. 90, 92, 189, 199, 333, т. II, стор. 29, 192, 206; Я. Михаловський, «Księga», стор. 422, 640, 643, 684, 704; Й. Лелевель, «Dzieje», стор. 181; М. Ясинський, «Уст. и земск. гр.», стор. 59; П. Иванов, ЗНТШ, стор. 122

- *Берестинская** земля: землю... Берестинскую (знах. відм.) 14 див. Берестие
- *Береги** Бьльє: до (отъ) Бьльхъ береговъ село 5
- Бирштанъ** населений пункт 40
- *Бискупово** село: отъ Бискупова села, къ Бискупову селу 75 — «Arch. Sang.», т. III, стор. 430; А. Яблоновський, «Żródła», т. VIII, стор. 23, 69, 119; «Архив ЮЗР», ч. I, т. I, 1859, стор. 373; ч. I, т. VI, 1883, стор. 431—432, 441; ч. VII, т. I, 1886, прил., стор. 108
- *Бичише:** до (отъ) Бичища 5
- Бобровое** стависче мікротопонім 6
- *Бобровыи** тоны: Бобровыми тоны мікротопонім? 6
- Бобрускь** місто 40 — М. Тихомиров, СРГ, стор. 243, 248; «Акты ЗР», т. II, 1847, стор. 22; «Архив ЮЗР», ч. VIII, т. V, 1907, стор. 93
- Болванца** Верхъ селище під Смотричем 57 — «Акты ЗР», т. I, 1846, стор. 22, 32
- *Болестрашичи:** изъ Болестрашичь, Болестрашицкий (прикм.) місто під Перемишлем 16, 20 — КС, 1902, XI, ч. II, стор. 102
- *Борсчовское** дворянче: зъ дворянчомъ Борсчовскимъ 6
- Бохурь:** ѿ(т) Бохурѧ, оу Бохури 28
- Браиловъ:** до Браилова місто на Поділі 52 — КС, 1882, I, стор. 137; 1890, V, стор. 363; 1894, III, стор. 525; ЗНТШ, 1898, т. XXV, стор. 20; «Акты ЗР», т. I, 1846, стор. 31; т. VI, 1855, стор. 160; «Записки Од. общ.», т. XXV, стор. 341; т. XXVI, стор. 144
- Бреховича** Дубіє: ѿ(т) Бреховича Дубіѧ, по Бреховича Дубіє 12
- Бродница:** Бродницею місто 6
- Бродов** (Бродово) село 32, 67 — А. Забелін, «В.-ст. обзор.», стор. 29; «Літ. Величка», т. I, стор. 11; О. Пшездзецький, «Życie», стор. 77
- Бродокъ** Песчанька: отъ Песчаньки Бродку 6
- Бродъ** Пъсчаныи, ѿ(т) Пъсчана Броду 19
- Бродъ** Полисвй річка 1
- Бругъ:** ѿбаполь Бугу річка 25 — О. Пшездзецький, «Życie», стор. 93; П. Батушков, «Белоруссия», стор. 64; «Указатель», стор. 18, 63; «Густ. літ.», стор. 333; «Архив ЮЗР», ч. I, т. VI, 1883, стор. 653, 701; ч. VIII, т. III, 1909, стор. 486; М. Барсов, «Очерки», стор. 19; Л. Андріяшев, «Очерк ист.», стор. 104; С. Бершадський, «Рус.-евр. архив», т. III, стор. 210—214, 219; «Основа», V, «Географ. обзор»; М. Тихомиров, СРГ, стор. 224, 235; КС, 1896, I, стор. 18; 1899, IV, стор. 90; В. Ляскоронський, «Воцлаи», стор. 11; С. Розвадовський, «Studia», стор. 241—243; Я. Михаловський, «Księga», стор. 411, 421, 434
- Будорожъ** село 6 — «Архив ЮЗР», ч. I, т. I, 1859, стор. 203; ч. I, т. VI, 1883, стор. 124, 226
- *Буковина:** буковину, буковины гора, міс, край 55 — КС, 1899, V, стор. 85; 1901, V, ч. I, стор. 214—219, 222, 223, 225; 1902, VII—VIII, ч. II, стор. 35; 1903, IV, ч. II, стор. 43, XII, ч. I, стор. 530; 1905, V, ч. I, стор. 206; ЗНТШ, 1898, т. XXIII, стор. 63, 110; «Літ. Самовидця», стор. 162, 163; Г. Ступницький, «Geograf.-st. opis»; «Указатель», стор. 19
- Букуровци** село 55
- *Бусча:** Бусчу (знах. відм.) село на р. Сауденка, біля Острога 6 — «Описанье», стор. 10
- Быбел** (Быбло) село під Перемишлем 17 — Я. Голонацький, «Памятники», 1867, стор. 22
- *Быстриця** Малая: на Малой Быстрици річка 29
- *Бышковичі:** оу Бышковичихъ, оу Бышковьскун граници село 53
- *Бьлошевы** сьножати: ѿ(т) Бьлошевь сьножати 12
- *Бьльє** береги: до(отъ) Бьльхъ береговъ село 5
- *Ваць:** по Ваку, до Ваки, на Ваце річка 40
- *Валаская** земля: Валаскоѧ земли (род. відм.), оу земли Валаскои, со землею Валаскою 83
- *Велено:** у Велень місто 50 — «Арх. сб.», стор. 109; «Акты ВК», т. XVIII, 1891, стор. 292, 296 див. Вилно
- *Великая** Морахва: оу Морахвоу Великоую річка 31
- *Великая** Рька: подо Великое Рьки 11
- Великий** Мезочъ село 6
- *Великий** Новгородъ: Великого Новгорода місто 48 — «Акты ЗР», т. I, 1846, стор. 84—96, 95—98, 130—132, 135, 291, 312, 351

- *Велунская земля Велунської землі, Велунской земль 28, 29 — М. Стрийковский, «Кроніка», стор. 47, 107; М. Бельский, «Кроніка», стор. 91; Я. Михаловський, «Księga», стор. 816
- *Велья: Вельи (ред. відм.), на (по) Вельи, за Велью річка, пр. Горині 40 — Я. Головацький, «Памятники», 1867, стор. 23; «Акты ЗР», т. II, 1848, стор. 22; М. Барсов, «Материалы», стор. 27, «Очерки», стор. 105; «Архив ЮЗР», ч. VII, т. II, 1894, стор. 441; М. Стрийковский, «Кроніка», стор. 92
- Веприя погост 15
- Верхъ Болванца селище під Смотричем 57
- *Викгаилова земля: Викгаиловы земль 75
- *Вилно: оу(у)Вилни місто 37, 49 — «Акты ЗР», т. I, 1346, стор. 51, 67, 69, 70, 77, 87, 94, 101, 102, 110, 116, 121, 127, 143, 144, 146, 148, 150—152, 157, 163, 164, 170, 179, 187, 189, 190, 193, 195—198, 200, 201, 219, 227, 229, 234, 240, 242, 248, 249, 260, 268, 269, 274, 278, 307, 314, 325, 334, 335, 342, 343, 360, 367, 370, 371; «Акты ЮЗР», т. I, 1863, стор. 145, 146, 234, 240; «Лит. Велічка», т. I, стор. 18, 82, 221, 225, 269, 338, 350, 351, 366, т. II, стор. 78, 112, 508; «Архив ЮЗР», ч. I, т. I, 1859, стор. 140; ч. I, т. VI, 1883, стор. 32; ч. III, т. I, 1863, стор. 317; ч. VII, т. I, 1886, стор. 10, 11; «Лит. Самовидця», стор. 40; «Собр. др. гр.»; Я. Кулеша, «Więga»; Д. Гловыйский «Ист. Росс.», стор. 14, 31; М. Стрийковский, «Кроніка», стор. 13, 369, 382; М. Бельский, «Кроніка», стор. 125; А. Прохаска, «Codex», стор. СХСІХ; П. Батошков, «Белсрусся», стор. 65, 67; «Соф. врем.», стор. 327; Е. Карський, «О языке», стор. 22, 28; Я. Михаловський, «Księga», стор. 799; М. Ясинський, «Уст. и земск. гр.», стор. 59
- Виники село 40
- *Вирьховина: до вьрховины місцевість в Карпатах 5
- *Вислица: оу Вислици місто 59 — В. Татищев, «История», т. II, стор. 266; «Указатель», стор. 33; М. Стрийковский, «Кроніка», стор. 83; М. Бельский, «Кроніка», стор. 68, 91, 147; Т. Вага, «Historya», стор. 136
- *Витебскъ: въ Витебску, на Витебскомъ рубежи місто у Литви 63, 76 — КС, 1882, III, стор. 473; 1882, VII, стор. 26; 1883, IX, стор. 287, 288, 290; 1898, II, стор. 257; 1898, III, стор. 406, 407; «Акты ЗР», т. I, 1846, стор. 47, 51, 66, 100, 150, 167, 171, 180, 202, 343, 351—353, 356, 370; «Акты ЮЗР», т. I, 1863, стор. 117, 133, 208—210, 220, 221; В. Модзалевський, «Малоросс. род.», т. I, стор. 378, 482; В. Татищев, «История», т. I, стор. 232, т. III, стор. 81
- Вишенки село 6 — «Архив ЮЗР», ч. I, т. VI, 1883, стор. 38—40; ч. III, т. IV, 1914, стор. 151
- Вишна (Судова) місто між Львовом і Перемислем 60 — ЗНТШ, 1895, т. VI, стор. 8; 1898, т. XXI, стор. 2, т. XXIII, стор. 11, 88, 95, 96, 99, 100, 104, 105, 127, т. XXVII, стор. 7; 1899, т. XXXI—XXXII, стор. 183, т. XCVI, стор. 51; 1910, т. XCV, стор. 5, 6, 183, т. XCVI, стор. 105, 163; КС, 1890, VI, стор. 494; Е. Калужняцкий, «Кирилл. письмо», стор. 8
- Вкелнини село 9
- Владимировъци село 55
- *Вожики: Вожикъ (род. множ.) місто? 79
- Возерица: оу Возерицехъ на оуханехъ со флексевицини село під Витебскомъ 26 — «Акты ЗР», т. I, 1846, стор. 5
- Вонкугва населеній пункт 40
- Воладиславъ потокъ 1
- *Волковичи: Волкови(ч) село 64 — «Архив ЮЗР», ч. IV, т. I, 1867, стор. 290, 323; «Акты ЮЗР», т. I, 1863, стор. 153; «Акты ВК», т. XVIII, 1891, стор. 68
- Володимерський Турейск: оу Турейску в Володимерскомъ місто на Волині 57
- *Володимиръ: къ Володимиру, в Володимири, в володимерскомъ (прикм.) місто 6, 19, 57 — «Собр. др. гр.», стор. LVI; М. Стрийковский, «Кроніка», стор. 20, 45, 363, 382; М. Бельский, «Кроніка», стор. 62; «Дополнения», стор. 128; П. Иванов, «Истор. судьбы», стор. 282; А. Андріяшев, «Очерк ист.», стор. 54; А. Прохаска, «Codex», стор. XLII; «Памятники», т. I—II, стор. 143, 146—148, 150, 151, 157, 161, 166; ЗНТШ, 1892, т. I, стор. 125; 1896, т. XI, стор. 77; 1899, т. XXXI—XXXII, стор. 26, 29.

- т. XXVII, стор. 19; 1900, т. XXXIII, стор. 37; 1906, т. LXXIV, стор. 168; М. Тихомиров, СРГ, стор. 224, 235, 236; «Літ. Самовидця», стор. 15; «Указатель», стор. 39—42; «Архив ЮЗР», ч. I, т. I, 1859, стор. 9; «Акты ЗР», т. I, 1846, стор. 148, 343; т. III, 1848, стор. 66; «Акты ЮЗР», т. I, 1863, стор. 261, 262; КС, 1882, II, стор. 384; 1884, X, стор. 182, 375, 403; 1885, I, стор. 39; 1886, I, стор. 837, 838, VIII, стор. 766; 1888, VII, стор. 86; 1890, IX, ч. I, стор. 473; 1893, II, стор. 333, VII, стор. 68; 1894, XI, стор. 306; 1897, II, стор. 319, 320; 1902, XI, ч. I, стор. 295; 1904, III, ч. I, стор. 418; 1905, VII—VIII, ч. I, стор. 167; «Акты ВК», т. II, 1866, стор. 3; А. Забелін, «В.-ст. обзор», стор. 294, 363; П. Батюшков, «Во-льнь», стор. 69, 70; Й. Лелевель, «Dzieje», стор. 171; Т. Вага, «Histo-rya», стор. 129; «Инш. матер.», стор. 19; П. Иванов, ЗНТШ, стор. 123
- *Володимьрская земля:** землю... Воло-димьрскую 14, 57 *див.* **Володимирь**
- Волицкая** Галицкая 29; Ланьшюская 38; Мерецкая 40; Перемышльская 2, 38; Рашювская 38; Смотрицкая 55; Теробовльская 60; Ярославская 28, 38
- *Волюшская земля:** Земля Волюшской (Волюшской) 62
- *Волюнь:** на Волюню 6
- *Волюшина:** поперек Волюшины *річка?* 12
- Ворховичь село під Перемишлем** 17 — Я. Головацкий, «Памятники», 1867, стор. 22
- *Врата Жельзны:** от[ъ] Жельзных[ъ] вратъ 52
- *Высокая гора:** до Высокой горы 5
- *Высочно:** Высочна (*род. відм.*) озеро 6 — «Архив ЮЗР», ч. I, т. VI, 1883, стор. 1, 2
- *Върежа:** на другой стороне рѣки Върежи 9
- *Вязма:** въ Вязмь місто, замок 63 — «Літ. Самовидця», стор. 38, 41; «Акты ЗР», т. I, 1846, стор. 66, 100, 125, 154, 240, 245, 266, 267, 284, 285, 289, 296, 307, 311, 312, 315, 319, 323, 330, 332, 333, 342, 349; «Архив ЮЗР», ч. III, т. IV, 1914, стор. 634
- *Вязовець:** вязовенскій (*прикм.*) 50 — М. Теодорович, «Ист.-ст. опис.», т. III, стор. 246, т. IV, стор. 434; «Агсн. Sang.», т. III, стор. 455; «Архив ЮЗР», ч. VII, т. II, 1890, стор. 25
- *Гайка Деречина:** по Деречину Гайку (Деречину Гайку) *мікротопонім?* 12
- *Галицкая волость:** в Галицкой волости 29 *див.* **Галичь**
- Галичь,** в Галичѣ, подъ Галичемь місто на р. Дністер 4, 41, 64 — «Собр. др. гр.», стор. LX; М. Тихомиров, «Гал. митр.»; М. Стрийковський, «Кгопі-ка», стор. 20; М. Бельський, «Кгопі-ка», стор. 62; М. Волков, «Стат. св.», стор. 31; М. Карамзін, «История», т. IV, стор. 249; М. Смирнов, «Судьбы», стор. 77; А. Петрушевич, «Наук. сб.», стор. 24—49; В. Татищев, «История», т. II, стор. 239; «Указатель», стор. 64—69; В. Ляскоронський, «Бо-план», стор. 9; «Иностр. карты», стор. 9; М. Барсов, «Материалы», стор. 49; М. Тихомиров, СРГ, стор. 224, 235, 248; «Акты ВК», т. XIV, 1887, стор. 430; «Літ. Самовидця», стор. 19; «Літ. Величка», т. I, стор. 143, т. II, стор. 7, 606; КС, 1882, I, стор. 6; 1883, IV, стор. 877; 1884, X, стор. 410, 416; 1885, II, стор. 296; 1890, VI, ч. I, стор. 87; 1891, VI, ч. I, стор. 343; 1896, I, стор. 26; ЗНТШ, 1895, т. V, стор. 52, т. VII, стор. 25; 1896, т. XII, стор. 2; 1897, т. XVIII, стор. 36, т. XX, стор. 6, 10, 15—18, 31; 1898, т. XXI, стор. 2, т. XXII, стор. 41; т. XXIII, стор. 8, 10, 11, 14, 19, 37, 58, 91, 95, 99, 100, 109, 128; 1899, т. XXVIII, стор. 4, т. XXXI—XXXII, стор. 11—42, 54; 1909, т. XCI, стор. 49, 159, 160, 212; 1910, т. XCIV, стор. 51; т. XCV, стор. 61, 183; т. XCVI, стор. 107; «Акты ЗР», т. I, 1846, стор. 22, 23; «Акты ЮЗР», т. I, 1863, стор. 8, 125; т. VI, 1870, стор. 241; Я. Михалов-ський, «Księga», стор. 91, 666, 668, 804; «Гал. истор. сб.», стор. 51; І. Стебельський, «Przydatek», стор. 10, 60, 65, 94, 111
- Глажевь:** на Глажевь, отъ Глажева село під Ровно 5
- *Глименцо:** Глименца (*род. відм.*) озеро 6 — «Архив ЮЗР», ч. I, т. I, 1859, стор. 206, ч. I, т. VI, 1883, стор. 2; «Указатель», стор. 152
- Глинишки,** на тыи Глинишки *мікротопонім* 9

- Гнидковича *Луїно село?* 55
 Гивьновчи *село* 27 — «Акты ВК», т. XVIII, 1891, стор. 365
 Годль *поле?* 28
 Головчин *село* 15 — ЗНТШ, 1898, т. XXIII—XXIV, стор. 35; Батюшков, «Подолія», стор. 103, 164, 210, 237; КС, 1882, III, стор. 473; 1898, V, стор. 218; «Літ. Самовидця», стор. 204; «Київ и его предместія», стор. 75
 *Гоны Бобровын: Бобровыми гоны *мікротопонім?* 6
 *Гора Бакшина: къ Бакшиной горе, отъ Бакшыны горы *коло с. Жуковця* 6
 *Гора Белая: до Белое горы, подъ Белою гору 6
 *Гора Высокая: до Высокой горы 5
 Городна *річка* 81
 *Городница: до Городницы, надъ Городницею *річка* 49 — П. Маштаков, «Список», стор. 101
 Городница *приселок Свищова* 67 — Arch. sang., т. I, стор. 156; КС, 1900, IV, ч. II, стор. 59; А. Андріяшев, «Очерк ист.», стор. 77; ЗНТШ, 1910, т. CX, стор. 199, 200, т. XCVII, стор. 15
 *Городно: (Гродно) *городенськіе (прикм.)* 49
 *Городокъ: въ Городку *місто на Дністрі* 63 — КС, 1884, X, стор. 416; 1888, I, стор. 82, 89; 1890, XI, стор. 338; 1897, XI, стор. 46; 1898, IV, стор. 13—17; 1899, I, стор. 102, 104; 1900, V, ч. II, стор. 89; 1905, VI, ч. I, стор. 448, 458; А. Забелін, «В.-ст. обзор», стор. 7; О. Барановиц, «Залюднення», стор. 52; «Акты ЮЗР», т. I, 1863, стор. 47, 66, 100, 133; «Акты ВК», т. II, 1866, стор. 128; «Акты ЮЗ», т. XI, стор. 719; «Архив ЮЗР», ч. VII, т. I, 1886, стор. 169, 513; В. Модзалевський, «Малоросс. род.», т. III, стор. 405; ЗНТШ, 1892, т. I, стор. 19; 1895, т. V, стор. 52; 1897, г. XX, стор. 7; 1898, т. XXI, стор. 2, т. XXII, стор. 5, 37, т. XXIII, стор. 86, 87, 93, 114, 115, 117, 121, т. XXVI, стор. 28, 56; 1899, т. XXXI—XXXII, стор. 51; 1909, т. XCI, стор. 41; 1910, т. XCVI, стор. 106, 145, 163; Г. Стецький, «Z bogu», стор. 75—73; М. Барсов, «Материаль», стор. 25; А. Прохаска, «Содех», стор. MXLII—MXLIV; Б. Ваповський, «Dziej», т. II, стор. 213
 Городъ Новый на Вельи 40
 Городъ Мерецкий: ω(т) Мерецкого города 40
 Гостинець: Кольбаѣвський 14, Колковський, Луцкий, Олышский, Перереский, Полеский 6
 Гошовъ: Гошова *село* 70 — «Акты ВК», т. XVIII, 1891, стор. 410; «Архив ЮЗР», ч. VIII, т. V, 1907, стор. 405, 419
 *Граница Рѹшовская: границы Рѹшовской 5
 *Грань Лисчиньская: грани Лисчиньское *під Луцьком, мікротопонім* 6
 *Грицева могила: Грицевы могилы (*род. відм.*) *урочище недалеко від Луцька* 6
 Груздовица *село* 40
 Гумена *село* 40
 Дамница *потік* 17
 Данилов дворъ *мікротопонім* 15
 Дань Логозская *майно* Воишвилта 40
 Два Ставки *присілок Свищова?* 67 *див. Ставки*
 *Двина: до Двины *річка* 68 — П. Батюшков, «Белоруссия», стор. 64
 Дворище: Борсчовское 6, Жаворопковича 80, Заньво Матъичича 12, Микитино 12, Фалельѣвичъ 51, Фецеви(ч) 51
 Дворъ Данилов *мікротопонім* 15
 *Деречина Гаика: по Деречину Гаику (Деречину Гайку) *мікротопонім?* 12
 *Дермань: ку Дерманю *село* 6 — «Архив ЮЗР», ч. I, т. I, 1859, стор. 38; ч. I, т. III, 1864, стор. 21; О. Барановиц, «Залюднення», стор. 241; А. Забелін, «В.-ст. обзор», стор. 35, 74, 127; КС, 1886, VI, стор. 239; 1899, IV, стор. 62; 1900, XII, ч. II, стор. 201, 202; М. Теодоровиц, «Ист.-ст. опис.», т. IV, стор. 459; «Акты ВК», т. XVI, 1889, стор. 83; С. Голубев, «П. Могила», стор. 203;
 *Дѣстро: на... Дѣстрѣ, очевидно, Днѣстрѣ 12
 Джуровъ *село під Коломиєю* 64 — Я. Головацький, «Памятники», 1867, стор. 15; В. Ляскоронський, «Инострант. карты», стор. 10
 *Дистръ: отъ Дистра *чи не Дністра* 1 — В. Татищев, «История», т. I, стор. 197
 *Днѣстрѣ: на Днѣстрѣ, за Днѣстромъ *річка* 12 — А. Чертков, «О числе», стор. 188; А. Шекатов, «Словарь», ч. II, стор. 226—228; «Літ. Величка», т. I, стор. 155, т. II, стор. 549; «Зап. Од. общ.», т. VI, стор. 178, 337; П. Маштаков, «Список», стор. 1; А. Чуж-

